

Ἡ ΠΑΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΜΑΪΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ 1963

• ΤΕΥΧΟΣ 133ον—134ον

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

ΠΩΣ "ΠΑΤΗΣΕ," ΤΟ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ Ο ΛΗΣΤΑΡΧΟΣ ΝΤΑΒΕΛΗΣ

(Ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ Ζαγοριοῦ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ

Ἀκοῦμε τακτικά, ὅταν βρισκόμαστε σὲ Ζαγορίσια γλέντια, νὰ δίνεται παραγγελία στὰ λαϊκὰ ὄργανα (βιολιά) νὰ χτυπήσουν τὸ «Νταβέλη» δηλαδὴ τὸ τραγούδι τοῦ Νταβέλη. Καὶ στὸ ραδιόφωνο ἀκόμα κατὰ τὴ μετάδοση δημοτικῶν τραγουδιῶν συχνὰ ἀκοῦμε καὶ τὸ τέτοιο τοῦ Νταβέλη. Ξέρουμε ἄλλως τε πὼς τὸ τραγούδι τοῦ Νταβέλη βρίσκεται ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια καὶ μουσικὰ τονισμένο. Τὸ βρῖσκεις σὲ σχετικὲς συλλογὲς σχολικῶν ἀσμάτων.

Ἐνῶ ὅμως ὅλοι ἴσως ἔχουμε κάποια ἰδέα γιὰ τὸ τραγούδι τοῦ Νταβέλη ποῦ χορεύεται κιόλας σὰν τσάμικος «βαρὺς» χορὸς, γιὰ τὴν προέλευση τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν ἱστορικὴ σημασία τῶν λόγων του ἴσως πολλοὶ λίγοι ξέρουν κάτι τὸ θετικό. Ἰδιαίτερα μερικοὶ ἀπ' τοὺς πιδ γέρους ξέρουν τὸ ρόλο ποῦ ἔπαιξε ὁ λήσταρχος Νταβέλης καὶ γιὰτὶ δημιουργήθηκε τὸ τραγούδι αὐτὸ ποῦ περικλείνει μέσα του κάτι σὰ θρύλο καὶ πολὺν ἥρωισμό. Τὸ ὄνομα τοῦ Νταβέλη γιὰ τὸ Ζαγόρι ἀντιπροσωπεύει μιὰ κατάσταση ἀποτρόπαια γιὰ τὸν τόπο μας· μιὰ κατάσταση ποῦ δημιουργήθηκε σὲ μιὰ ἐποχὴ, ἀπ' τὴν ὁποία μᾶς χωρίζουν πάνω κάτω 80—85 χρόνια. Ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ λήσταρχος Νταβέλης ἐπιτέλεσε κάποιο παράτολμο ἐγχείρημα, νὰ κάμῃ ἐπίδειξη παλληκαριᾶς στοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία τὸ κακόμοιρο Ζαγόρι πλήρωσε πάρα πολὺ ἀκριβὰ τὰ τέτοια δῆθεν πατριωτικὰ τολμήματα.

Θὰ προσπαθῶ μὲ τὶς μικρὲς μου δυνάμεις νὰ περιγράψω τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ γεγονός, πὼς δηλαδὴ «πάτησε» ὁ Νταβέλης τὸ Τσεπέλοβο, μὲ βάση τὰ στοιχεῖα ποῦ κατώρθωσα νὰ συγκεντρώσω ὡς τώρα. Εἶναι δὲ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀπ' τὴ μιὰ μεριά μερικὲς γραπτὲς πηγὲς καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη διάφορες προφορικὲς διηγήσεις προσώπων ἡλικιωμένων ποῦ τοὺς ἔχουν πέσει στὴν ἄμεση ἀντίληψη διάφορες σκηνὲς ποῦ ἔχουν σχέση μὲ τὸ γεγονός αὐτό.

Προτοῦ ὅμως προβῶ στὴν περιγραφή του θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ παραθέσω σὲ πολὺ μεγάλη συντομία μερικὰ ἄλλα στοιχεῖα ποῦ πρέπει ὁ καθένας νὰ τὰ ἔχῃ

ὕπ' ὄψει του γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν κατάσταση ποῦχε δημιουργηθῆ τότε στὴν περιοχὴ τοῦ Ζαγοριοῦ.

Ο ΡΩΣΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Εἶναι γνωστὸ πὼς ὕστερα ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας μας μετὰ τὴν Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση 1821—1828 καὶ τὴν ἀναγνώριση μικροῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου, δὲν ἔπαψαν ποτὲ οἱ Ἕλληνες νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ καταβλήθηκαν πολλὲς προσπάθειες σὲ διάφορα χρονικὰ διαστήματα. Καθὼς ξέρουμε τέτοιες προσπάθειες ἀπὸ Ἡπειρωτικὴ πλευρὰ ὑπῆρξαν ἡ ἐπανάσταση τοῦ Γκιουλέκα στὰ 1847 (1), τὸ κίνημα τοῦ Θ. Γρίβα στὰ 1854 (2), ἡ ἐπανάσταση στὰ 1866 καὶ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα Θεσσαλίας, Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας στὰ 1878. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δημιουργήθηκε τὸ λεγόμενον «Ἡπειρωτικὸ ζήτημα» ποῦ ἔχει σχέση μετὰ τὸ γεγονός ποῦ ἱστορεῖται ἐδῶ. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸ τὸ «Ἡπειρωτικὸ ζήτημα» ὑπῆρξε κατὰ κάποιον τρόπο συνέπεια τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, γιὰ νὰ μῆ κἀνένας στὸ νόημά του πρέπει νὰ ξέρῃ σὲ μεγάλη συντομία μερικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν πόλεμο αὐτὸ (3).

Στὰ 1876 οἱ Βούλγαροι ποῦ ἦταν κάτω ἀπ' τὴν κυριαρχία τῶν Τούρκων ἐπαναστάτησαν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς λευτεριᾶς τους. Τὸ κίνημα ὁμως αὐτὸ τῶν Βουλγάρων πνίχτηκε στὸ αἷμα. Ἐγίναν ἀπ' τοὺς Τούρκους φρικτὲς σφαγὲς σὲ βάρος τῶν Βουλγάρων. Μπροστὰ στὴν κατάσταση αὐτὴ ἡ Ρωσσία, θέλοντας νὰ προστατέψῃ τὸ Βουλγαρικὸ στοιχεῖο ποῦ τὴν συνέδεε ἡ συγγένεια τοῦ Πανσλαβισμού καὶ γιὰ νὰ ἐκδικηθῆ τὶς ὀμότητες τῶν Τούρκων κήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1877 Ρωσσοὶ στρατὸς, περνώντας τὰ στενὰ τῆς Σίπκας προχώρησε καὶ ἔφθασε ὡς ἔξω ἀπ' τὴν πόλη τῆς Βουλγαρίας Πλέβνα. Ὁ Τούρκος στρατηγὸς Ὀσμὰν Πασῶς διατάχτηκε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν προέλαση τῶν Ρώσων. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὠχυρώθηκε στὴν Πλέβνα μετὰ τὴν ἀπόφαση νὰ ἀντισταθῆ. Ἀλλεπάλληλες ἐπιθέσεις ποῦ ἔκαμαν οἱ Ρώσοι ἐναντίον αὐτῆν ἀποτύχαν. Οἱ Ρώσοι ζήτησαν τότε τὴ συνδρομὴ τῆς Ρουμανίας (4) μετὰ ἀντάλλαγμα νὰ ἀναγνωρισθῆ αὐτὴ ἀργότερα ἐλεύθερο βασίλειο. Οἱ Ρουμᾶνοι δέχτηκαν τὴν πρόταση αὐτὴ. Τὰ Ρωσσοὶ καὶ Ρουμανικοὶ λοιπὸν στρατεύματα στὶς 11 καὶ 12 Σεπτέμβρη τοῦ 1877 ἔκαμαν πολὺ σφοδρὲς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς Πλέβνας, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὁ Ὀσμὰν Πασῶς ὑπερασπίζονταν τὴν πόλη καθὼς ἔπρεπε. Ἀποφασίστηκε τότε νὰ γίνῃ στενὴ πολιορκία τῆς Πλέβνας. Ἡ στρατιὰ τοῦ Ὀσμὰν Πασῶ, ἐπειδὴ πιέστηκε πολὺ, ἀποφάσισε νὰ κάμῃ ἔξοδο, ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὐτὴ ἀπέτυχε. Κατὰ τὴν ἔξοδο αὐτὴ τραυματίστηκε ὁ ἴδιος ὁ Ὀσμὰν καὶ ἀναγκάστηκε ἡ Τουρκικὴ στρατιὰ, κάπου 70—80 χιλιάδες ἄνδρες, νὰ παραδοθῆ.

Στὸν πόλεμο αὐτὸν ἡ Ρωσσία εἶχε προτείνει καὶ στοὺς Ἕλληνες νὰ λάβουν μέρος ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ἡ Ἑλλάδα ὁμως παρέμεινε οὐδέτερη. Ἐτσι τὴν εἶχαν συμβουλέψῃ τότε ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Γερμανία, ποῦ τὴν διαβεβαίωσαν πὼς τὰ ζητήματα τῶν Βαλκανίων καὶ ὁ διακανονισμὸς τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων θὰ διευθετηθοῦν εἰρηνικὰ καὶ ὄχι μετὰ πόλεμο (5).

1. Ἡ ἐπανάσταση αὐτὴ ἔγινε ἀπὸ μέρος τῶν Ἀλβανῶν, ἀλλὰ μετὰ ὑποκίνηση τῶν Ἑλλήνων.

2. Γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Θ. Γρίβα βλέπε ὅσα ἔγραψα στὴν ἐφημερίδα «Ἡπειρ. Ἀγών» (Γιάννινα) ἀπὸ 28 Φλεβάρη ὡς τὶς 4 Μάρτη τοῦ 1958.

3. Τὰ περισσότερα στοιχεῖα τὰ πῆρα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ *Pierre Dhombres* μετὰ τίτλο: «*Impérialismes et Démocraties*» (σελ. 64—75).

4. Ἡ Ρουμανία ἦταν τότε ἡγεμονία ὑποτελῆς στὴν Τουρκία.

5. Βλέπε Δημ. Χασιώτη βιβλίο μετὰ τίτλο: «Ἐπομνήματα καὶ διατριβαί», (Ἀθῆναι 1889).

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

“Υστερα απ’ τὸ πάρισμο τῆς Πλέβνας, οἱ Ρῶσοι προχώρησαν ἀνεμπόδιστα πρὸς τὰ νότια καὶ ἔφθασαν ὡς ἔξω απ’ τὴν Κωνσταντινούπολη. Μπροστὰ στὴ δυσάρεστη καὶ κρίσιμη αὐτὴ κατάσταση ἡ Τουρκία ἀναγκάστηκε νὰ ὑπογράψῃ ταπεινωτικὴ γι’ αὐτὴν εἰρήνη, τὴ γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα: «συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου». Μὲ τὴ συνθήκη αὐτὴ ἡ Τουρκία ὑποχρεώθηκε νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐλεύθερο τὸ βασίλειο τῆς Ρουμανίας, καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἀνεξαρτησία στὴ Βουλγαρία μὲ ἀρκετὰ ἀπλωμένα σύνορα πρὸς τὰ νότια. Γιὰ τὴ βελτίωση ὅμως τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων κατὰ τὴ συνθήκη αὐτὴ δὲν πάρθηκε καμμιά ἀπόφαση.

Η ΒΕΡΟΛΙΝΕΙΑ ΣΥΝΘΗΚΗ

Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ὄροι τῆς συμφωνίας αὐτῆς δὲν ὑπῆρξαν ἀρεστοὶ στὶς δυτικὲς δυνάμεις, δὲν θέλησαν αὐτὲς νὰ ἀναγνωρίσουν τὴ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ζήτησαν τὴν ἀναθεώρησή της. Ἀποφασίστηκε λοιπὸν νὰ συγκληθῇ συνέδριο στὸ Βερολίνο γιὰ νὰ ρυθμισθοῦν ὅλα τὰ ζητήματα τῆς Βαλκανικῆς. Μὲ τὸ ὄνομα «συνθήκη τοῦ Βερολίνου» εἶναι γνωστὲς οἱ ἀποφάσεις ποὺ πάρθηκαν στὸ συνέδριο ποὺ συνῆλθε στὰ 1878 στὸ Βερολίνο. Πρόεδρος στὸ συνέδριο αὐτὸς ἦταν ὁ ἀρχικαγκελάριος τῆς Γερμανίας Βίσμαρκ. Σ’ αὐτὸ προσκλήθηκε καὶ ἡ Ἑλλάδα νὰ παρασταθῇ μὲ ἀντιπροσώπους της. Ἀπ’ τὶς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ δημιουργήθηκε τὸ γνωστὸ «Ἡπειρωτικὸ ζήτημα» ποὺ δὲν ἔχει, νομίζω, τὴ θέση τοῦ ἐδῶ, γιατί ξεμακρυνόμαστε πολὺ ἀπὸ τὸ θέμα μας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλη πλευρὰ Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας.

ΤΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΑ 1878

Προτοῦ ὅμως νὰ ἀρχίσῃ τὶς ἐργασίες του τὸ συνέδριο αὐτό, ἡ Ἑλλάδα πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ ἐνεργήσῃ σὲ περιορισμένη κλίμακα τὸ χειμῶνα τοῦ 1878 πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις ἐναντία στὴν Τουρκία. Οἱ ἐπιχειρήσεις ἄρχισαν ἀπὸ τρία μέρη. Δημιουργήθηκαν τρία πολεμικὰ μέτωπα: Μακεδονικὸ, Θεσσαλικὸ καὶ Ἡπειρωτικὸ. Στὴν Ἡπειρο οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς εἶναι γνωστὲς μὲ τὸν ὄνομα «Λυκουροιακὰ» (1) καὶ «Ραδοβιζιανὰ» (2), γιατί ὁ πόλεμος ἄνοιξε στὸ Ραδοβίζι καὶ στὸν παραλιακὸ τομέα κοντὰ στὸ Λυκούροι. Σχηματίστηκαν τότε ἀρκετὰ ἐθελοντικὰ σώματα σ’ ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπιδείχτηκε ἀξιόλογη ἡρωικὴ δραστηριότητα ἀπὸ πολλοὺς. Ἡ ἀποτυχία ὁμως ποῦχε τὸ κίνημα αὐτό, ἰδιαιτέρως στὸ νότιο μέτωπο (Λυκούροι) δημιούργησε ἀρκετὰ θύματα καὶ εἶχε γιὰ συνέπεια πολλὲς καταστροφὲς σὲ βάρος τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου. Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ οἱ ἐχθροπραξίες σταμάτησαν. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις πῆρε τὴν ἀπόφαση ὄχι μόνον νὰ τραβηχτοῦν στὶς θέσεις τους τὰ τμήματα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἀλλ’ ἀκόμα ἔδωσε ἐντολὴ καὶ τὰ ἐθελοντικὰ ἔνοπλα σώματα (ἀνταρτικὰ) νὰ διαλυθοῦν καὶ νὰ παύσῃ κάθε πολεμικὴ δραστηριότητα. Τὴν κίνηση τῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων ρύθμιζε κατὰ κύριο λόγο ἡ «Ἐθνικὴ Ἐταιρεία».

ΤΟ ΦΟΥΝΤΩΜΑ ΤΗΣ ΛΗΣΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Τὰ ἔνοπλα ὅμως τμήματα, ἂν ὄχι ὅλα, τουλάχιστο πολλὰ, ποὺ εἶχαν δράσει

1. Γιὰ τὸ θέμα αὐτό: «Λυκουροιακὰ» θὰ δημοσιευθῇ ἀργότερα ἰεπιτομερειακὰ ἄλλη πραγματεία.

2. Βλέπε σχετικὰ: Κώστα Ἀγγάνης: «Ὁ Γιάνν’ Τζουμέρκας» («Ἡπειρωτικὴ Ἐστία». Τεύχος 121—122. Μάϊος—Ἰούνιος 1962.

στο Μακεδονικό και Θεσσαλικό κατά κύριο λόγο μέτωπο, δὲν διαλύθηκαν. Δὲν συμμορφώθηκαν με τὴν κυβερνητικὴ ἀπόφαση. Μπορεῖ καὶ νὰ τοὺς ὑποκινούσε γι' αὐτὸ με μυστικὸ τρόπο ἡ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία. Ἐξακολούθησαν νὰ παραμένουν καὶ νὰ δροῦν χτυπώντας τοὺς Τούρκους πρὸς τὰ μέρη τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Γιὰ κακὴ ὅμως τύχη ἢ πολεμικὴ τους αὐτῆ δραστηριότητα ἀναμίχτηκε με ἀπερίγραπτες ληστρικές πράξεις πού εἶχαν γιὰ συνέπεια νὰ καταστρέψουν ὀλοκληρωτικὰ τὸ Ζαγόρι. Ἀνείπωτα εἶναι τὰ δεινὰ πού πέρασε τὸ Ζαγόρι στὴν δεκαετία 1878—1888 ἀπ' τὰ ληστρικά αὐτὰ σώματα, πού εἶχαν ἀρχικὰ ξεκινήσει γιὰ ἔθνικούς σκοπούς. Ὅταν αὐτὰ στράφηκαν πρὸς τὸ Ζαγόρι θάμπώθηκαν ἀπ' τὸν πλοῦτο καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς περιοχῆς. Ἄρχισαν λοιπὸν νὰ θεωροῦν σωστὴ κάθε βιαιότητα καὶ ἐγκληματικὴ πράξη σὲ βάρος τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγοριοῦ με τὸ πρόσχημα πὼς εἶχαν πάρει στὸ χέρι τὰ ὄπλα γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸν Τούρκο δυνάστη. Φούντωσε ἡ ληστεία στὸ Ζαγόρι. «Φύλλο καὶ κλαδί οἱ κλέφτες» τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν περιοχὴ, τὸ κακόμοιρο τὸ Ζαγόρι πλήρωσε πολὺ ἀκριβὰ τὶς ληστρικές ἐπιδρομὲς τῶν ἀποβρασμάτων τῆς κοινωνίας γιὰ χάρη τῆς ιδέας. Ἐστοίχισαν αὐτὲς ἀμύθητα ποσὰ σὲ χρῆμα καὶ τιμαφλῆ ἀντικείμενα, σὲ πυροπλήσεις σπιτιῶν, σὲ σκοτωμούς, σὲ λαχτάρες κλπ. Οἱ ἔθνικοι αὐτοὶ κακοῦργοι ἔκαμαν κάθε εἶδους ἐγκληματικὲς πράξεις γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἀρπάξουν χρήματα ἀπὸ τοὺς Ζαγορίσιους. Σὲ 120 χιλ. λίρες ὑπολογίζονται οἱ ζημιὲς πού ἔπαθε τότε τὸ Ζαγόρι σὲ χρῆμα, χωριά τὰ καψίματα καὶ οἱ σκοτωμοί. Ἡ πιὸ μεγάλη ὅμως ζημιὰ πού ἔπαθε τὸ Ζαγόρι τότε ἀπ' τὴ ληστεία, ἦταν ἡ ἐρήμωσή του ἀπὸ τὸν κόσμο του. Σὲ πολλὲς ἑκατοντάδες ὑπολογίζονται τὶς πλούσιες Ζαγορίσιες οἰκογένειες πού ἔφυγαν τὴν δεκαετία ἐκείνη ἀπὸ τὸν τόπο μας. Εἶχε τότε δημιουργηθῆ μιὰ τέτοια κατάσταση πού δὲν στάθηκε τίποτε ἱκανὸ γιὰ νὰ τὴν ἀναχαιτίσει οὔτε Τουρκικὴ διοίκηση, οὔτε ἄμυνα τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγοριοῦ, οὔτε ἐπέμβαση τοῦ ἑλληνικοῦ κομιτάτου (ἐθνικῆς ἐταιρείας). Εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὸν ἔλεγχο κάθε λογικῆς καὶ δικαιοσύνης ἢ ἀλλοφροσύνης τῶν ἄξεστων καὶ ἀγράμματων ἐγκληματιῶν πού εἶχαν ἐκλέξει πιὰ γιὰ ἐπάγγελμα τὴ ληστρικὴ πράξη καὶ τὸ ξεγύμνωμα τοῦ Ζαγοριοῦ με κάθε τρόπο. Ἡ ληστεία εἶχε καταντήσει βιοποριστικὸ μέσο — καὶ μάλιστα ἀπ' τὰ καλύτερα — σὲ βάρος τῶν δυστυχημένων κατοίκων τοῦ Ζαγοριοῦ. Γενικὰ ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ζαγοριοῦ πλήρωσαν σὲ χρῆμα καὶ σὲ αἷμα τὴν ἀνωμαλία πούχε δημιουργήσει ἢ ὄχι εὐχάριστη κατάσταση!

Μερικὰ ἀπ' τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισημότερων ἀνταρτικῶν σωμάτων πού ἐνῶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀρχικὰ ξεκίνησαν γιὰ ἔθνικούς σκοπούς ἐπιδόθηκαν κατόπι σὲ ληστρικές καὶ καταστρεπτικὲς ἐνέργειες σὲ βάρος τοῦ Ζαγοριοῦ καὶ κατέληξαν νὰ θεωροῦνται ἀποτρόπαιοι λήσταρχοι εἶναι τὰ ἑξῆς: (2) Καπετὰν Λεωνίδας, Γκίκας, Γκαρέλης, Τζίμας, Καλόγηρος, Γιαννούλης, Καραμαγκόλης, Τότης, Ἀποστολάκης, Μπαλατσός, Ρεντίφης ἢ Κολλημένος, Κούτσικος, Κούσιος, Μακοῆς, Ναοῦμ, Σουλιώτης, Παλαβός, Λάζος, Βερβέρας, Παππᾶς, Λιάκος, Καζίμπεης, Κοντογιώργος, Τάκος, Τζιμάνης, Νταβέλης καὶ ὁ ἀδερφός του Λίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ο ΝΤΑΒΕΛΗΣ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Ἐνας λοιπὸν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχικὰ ἔθνικούς ἀγωνιστὲς καὶ κατόπι λήσταρχος πού τὸ ὄνομά του προφέρονταν γιὰ πολλὰ χρόνια στὸ Ζαγόρι με ἀποτροπιασμὸ, γιὰ τὶς πολλὲς καὶ πρωτάκουστες ὀμότητές του ἦταν κι ὁ Γεώργιος Νταβέλης

1. Γιὰ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ Ζαγοριοῦ σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ βλέπε: α) Ἰ. Λαμπρίδη «Ζαγορισιακά» καὶ β) τοῦ ἴδιου «Ἡπειρωτικὰ μελετήματα—Ζαγορισιακά Β.».

2. Βλέπε: Ἀναστ. Π. Σακελλαρίου: «Τὸ Ζαγόριον καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ ληστρικαὶ ἐπιδρομαί».

Ὁ Νταβέλης ἦταν ἀπ' τὸ Περιβόλι τῶν Γρεβενῶν καὶ ὄχι Σαρακατσάνος, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ κ. Βασίλ. Σκαφιδᾶς (1). Εἶχε λάβει μέρος στὸν πόλεμο τοῦ 1878 καθὼς εἶδαμε πῶς πάνω. Δὲν παρᾶτησε τὰ ὄπλα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῆς Ἑλλην. Κυβέρνησης νὰ πάψουν οἱ ἐχθροπραξίες καὶ νὰ δείξη ἡ Ἑλλάδα αὐστηρὴ οὐδετερότητα. Ἐστρεψε τὴ δράση του πρὸς τὸ Ζαγόρι ποῦ θαυμάζονταν γιὰ τὰ πλοῦτη του, δῆθεν γιὰ νὰ χτυπήσῃ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ κατὰ κύριο λόγο γιὰ νὰ πλουτίσῃ μὲ τὴ ληστεία. Σὲ ληστρικές πράξεις ἐπιδόθηκε στὸ Ζαγόρι εἴτε μονάχος του, εἴτε καὶ μὲ τὴν συνεργασία ἄλλων ἀρχιληστών. Ὁ Γ. Νταβέλης ἔκαμε τὴν ἐμφάνισή του στὸ Ζαγόρι τὸ καλοκαίρι τοῦ 1880. Ἐκαμε πολλὰ καὶ φρικιστικὰ ἐγκλήματα. Κρυσφήγετά του ἦταν ἄλλη φορὰ τὰ πυκνὰ δάση τῶν περιοχῶν τοῦ Ζαγοριοῦ πρὸς τὴν Πίνδο καὶ ἄλλοτε οἱ σπηλιές τῆς ἀπόκρημνης χαράδρας τοῦ Βίκου. Καὶ σήμερα ἀκόμα κυκλοφοροῦν στὰ στόματα τῶν γεροντώτερων διάφορες διηγήσεις γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Νταβέλη στὸ Ζαγόρι. Λένε πὼς στὰ παλαιότερα χρόνια ἅμα πῆγαιναν στὶς σπηλιές τοῦ Βίκου κινηγοὶ ἢ τσομπάνιδες εὗρισκαν ἐκεῖ λείψανα ἀπ' τὴν παραμονὴ τῶν «Νταβελαιῶν» π.χ. κόκκαλα ἀπὸ ψημένα σφαχτά, ἄσκιὰ ἀπὸ τυρὶ, χαλασμένα τσαρούχια κλπ. Κοντὰ στὸ γεφύρι τοῦ χωριοῦ μου Κοπκουλιοῦ ποῦ ἔχει τὴν ὀνομασία «Νούτσου» ἢ «Κόκκορου» εἶναι μιὰ σπηλιὰ ποῦ μέσα της βρίσκεται χτισμένο ἓνα πέτρινο εἰκόνημα. Αὐτὴ λέγεται «σπηλιὰ τοῦ Νταβέλη» καὶ τὸ εἰκόνημα αὐτὸ χτίστηκε μὲ ἔξοδα τοῦ Νταβέλη. Ἐκεῖ ὁ Νταβέλης βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ κρυφτῆ μὲ δυὸ ἄλλους ληστὲς, ἐνῶ λίγα βήματα πῶς πέρα πέρασε ἀπ' τὸ γεφύρι ὀλόκληρο ἀπόσπασμα ἀπὸ Τούρκους. Δὲν τὸ φαντάστηκαν ποτὲ πὼς μέσα στὴν σπηλιὰ ἦταν κρυμμένοι ληστὲς. Ὁ Νταβέλης ἀπέδωσε τὸ γλυτωμὸ του στὴ βοήθεια τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ποῦ ἔχει τὸ ἐκκλησάκι της στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου. Πλήρωσε μαστόρους καὶ ἔκαναν τὸ εἰκόνημα αὐτό, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ μακαρίτη Χριστοδόλου Μούβελη (Μπαρμπασιολῆ) ἀπ' τὸ Τσεπέλοβο ποῦ ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ πέθανε σὲ ἡλικία 101 χρόνων.

ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΠΡΙΝ «ΠΑΤΗΣΗ» ΤΟ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Κατὰ τὴν ἐμφάνισή του αὐτὴ στὸ Ζαγόρι καὶ πρὶν ἀκόμα «πατήσῃ» τὸ Τσεπέλοβο ὁ Νταβέλης διέπραξε στὴν περιοχὴ μας τὰ παρακάτω κακουργήματα:

Ἡ συμμορία τοῦ Νταβέλη κατὰ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1880 ἐπισκέφτηκε τὸ Ντομπρίνοβο (2), μὲ φιλικὸ βέβαια τρόπο, στὴν ἀρχή. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του αὐτὴ οἱ ληστὲς παρέμειναν μιὰ ὀλόκληρη νύχτα γλεντώνοντας στὸ χωριό, ἀπ' τὸ ὁποῖο ζήτησαν νὰ ψηθοῦν 15 σφαχτά. Ὑστερα ἀπ' τὴν πρώτη αὐτὴ φιλικὴ ἐπίσκεψιν τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγαν οἱ ληστὲς. Ἀλλὰ σὲ λίγες μέρες ἡ ἴδια πάλι συμμορία τοῦ Νταβέλη ἀπὸ 30 ἄτομα πλησίασε πάλι στὸ Ντομπρίνοβο καὶ κατὰ τις 4 ἢ ὡρα τὸ ἀπόγευμα θέλησε νὰ μπῆ μέσα στὸ χωριὸ νὰ τὸ λεηλατήσῃ. Οἱ Ντομπρινοβίτες, μόλις εἶδαν τοὺς ληστὲς νὰ πλησιάζουν στὸ χωριὸ πῆραν στὰ χέρια τους τὰ ὄπλα καὶ ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν τοὺς κακούργους καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίζουν νὰ προχωρήσουν. Τρεῖς ὥρες βάσταξε ἡ συμπλοκὴ αὐτή. Τραυματίστηκε ἓνας ληστής καὶ τυχαία σκοτώθηκε ἓνας ξένος ἐργάτης ποῦ ἔτυχε νὰ βρίσκεται τὴ μέρα ἐκείνη στὸ χωριό. Ἡ προσβολὴ αὐτὴ στὸ Ντομπρίνοβο γίνηκε στὶς 30 Αὐγούστου. Ἀμα εἶδαν οἱ ληστὲς πὼς δὲν μποροῦσαν νὰ μπουῦν στὸ χωριό, πῆραν τὸ λαβωμένο συντροφὸ τους καὶ ἀπομακρύνθηκαν. Ὁ Νταβέλης, ὕστερα ἀπ' αὐτὸ τὸ πάθημά του, λύσσαξε κυριολεκτικὰ καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ ἐκδικηθῆ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὴν ἄλλη μέρα, δηλαδὴ στὶς 31 Αὐγούστου, πῆγαν καὶ περικύκλωσαν τὸ Ντομπρίνοβο. Παραφύλαγαν ἀπ' ἔξω ὅλην τὴν ἡμέρα. Στὰ καρτέρια τους αὐτὰ ἔπεσαν 8

1. Βλέπε περιοδικὸ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», (Τεύχος 48 τοῦ 1956).

2. Σήμερα τὸ Ντομπρίνοβο λέγεται Ἡλιοχώρι.

Ντομπρινοβίτες, από εκείνους που έφυγαν εκείνη την ημέρα απ' το χωριό, καθώς και άλλοι που πήγαιναν στο χωριό. Απ' αυτούς κατακρεούργησαν δύο: τον Γιώτη Κοτσαύτη και το Νικόλαο Μπρούμα. Ο Κοτσαύτης έρχονταν από τα Γιάννινα. Είχε πάει εκεί να ειδοποιήσει το γαμπρό του να μη βγῆ στο χωριό, όπως σκόπευε, γιατί είχαν κάνει την εμφάνισή τους ληστές. Ο άλλος, ο Νικ. Μπρούμας, πήγαινε απ' το χωριό στο Τσεπέλοβο να ειδοποιήσει τις Τουρκ. αρχές για την εμφάνιση τῆς συμμορίας. Το Τσεπέλοβο ήταν από το 1868 έδρα Μουντίρη. Είχε και υπαδιοίκηση Χωρ(κ)ῆς με κάμποσους ένοπλους Τούρκους. Τους άλλους ἔξ Ντομπρινοβίτες, αφού τους κακοποίησαν και αυτούς, τους ἄφησαν τελικὰ να πάνε στο χωριό και να ειδοποιήσουν για το φόνο τῶν χωριανῶν τους. Ἀκόμα τους παράγγειλαν να πούν στους χωριανούς να μη βγοῦν καθόλου από τα σπίτια τους, γιατί θὰ πάθαιναν και αὐτοὶ τὰ ἴδια. Αὐτὰ ήταν τὰ πρῶτα κατορθώματα τοῦ Νταβέλη στο Ζαγόρι.

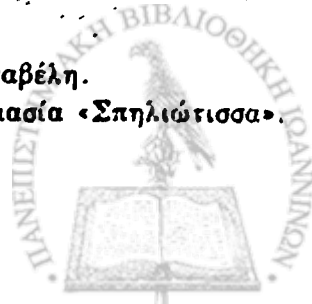
Στις 7 τῶν Σεπτεμβρίου τοῦ 1880 ἡ συμμορία τοῦ Νταβέλη, τοῦ Ἡλία (1) και τοῦ Γκίκα που ήταν ὄλοι—ὄλοι γύρω στους 100 ληστές μπῆκε στο μοναστήρι τῆς Ἀρτσιόστας (2). Οἱ κακοῦργοι ἔπιασαν τὸ γούμενο και τὸν βασάνιζαν γὰ να τοὺς δώση χρήματα. Ἐτυχε να βρίσκωνται ἐκεῖ μερικὲς γυναῖκες απ' τὴν Ἀρτσιόστα (3). Ἐτρεξαν στο χωριό και ειδοποίησαν γὰ τὰ ὅσα εἶδαν στο μοναστήρι. Οἱ Ἀρτσιστινοὶ χτύπησαν τὴν καμπάνα και μαζεύτηκαν γὰ να σκεφτοῦν τί να κάνουν. Οἱ πὺ πλούσιοι απ' αὐτοὺς φρόντισαν να κρυφτοῦν ὅπου και ὅπως μπορούσε ὁ καθένας. Να σὲ λίγες ὥρες μπαίνουν στὴν Ἀρτσιόστα 80 ληστές. Οἱ ὑπόλοιποι είχαν ζώσει ἀπὸ γύρω τὸ χωριό γὰ κάθε ἔνδεχόμενο. Ἐπιασαν ὅλους τοὺς ἄντρες και ζήτησαν ἀρχικὰ να φᾶνε και να πιῶνε. Παρέμειναν στὴν Ἀρτσιόστα ὅλην τὴν ἡμέρα. Μάλιστα διασκέδασαν και με ἑγχώρια ὄργανα, που τὰ βόηκαν, γιατί ἐκείνη τὴν ἡμέρα—ἦταν Κυριακὴ—γινόταν κάποιος βλάχικος γάμος και ἔτυχε να περάση τὸ ψῆκι απ' ἐκεῖ. Κατὰ τὸ βραδάκι ζήτησαν τσαρούγια που τὸ χωριό τὰ ἔδωσε, γιατί δὲν μπορούσε να κἀνη διαφορετικὰ. Κατόπι ἔβγαλαν ἕναν κατάλογο με ὠρισμένα ὀνόματα που τὰ ζήτησαν να παρουσιασθοῦν στους λήσταρχους γὰ να πληρώση ὁ καθένας ἕνα ὠρισμένο χρηματικὸ ποσὸ σὲ λίρες. Ἐτσι γύρισαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι και μάζεψαν περισσότερες ἀπὸ 600 λίρες. Ὑστερα απ' τα μεσάνυχτα ἔφυγαν ἀνενόχλητοι.

Κατὰ τὴν παραμονὴ τῶν ληστῶν στὴν Ἀρτσιόστα συνέβηκε κι ἕνα αξιοπερίεργο γεγονός. Χειροτόνησαν γὰ ἀρχηγὸ κι ἕναν Ἀρτσιστινὸ, τὸν Γεώργιο Μανέκα ἢ Ἰατροῦ. Φεύγοντας παράγγειλαν στο χωριό να μὴ πειράξει κανένας τὴ γυναῖκα του, γιατί θὰ γυρίσουν και θὰ κάψουν ὅλο τὸ χωριό και θὰ σφάξουν ὅλους τοὺς Ἀρτσιστινοὺς.

Ἀπ' τὴν Ἀρτσιόστα οἱ Νταβελαιῖοι τράβηξαν και πήγαν στο Βετσικό. Κι ἐκεῖ ζήτησαν χρήματα. Οἱ κάτοικοι του ὅμως δὲν είχαν να τοὺς δώσουν ὅσα ζήτησαν. Γι' αὐτὸ πήραν μονάχα 150 λίρες σὲ μετρητὰ και γὰ ἄλλες 150 λίρες πήραν συνάλλαγμα που ἔπρεπε να ἔξοφληθῆ μέσα σὲ 4 μέρες. Ἀλληλέγγυοι, βέβαια, γὰ τὴν ἔξοφλήσή του ὄλοι οἱ χωριανοί.

Για τὸ Πάπιγγο τράβηξαν φεύγοντας ἀπὸ τὸ Βετσικό. Ἐκεῖ κάθισαν 34 ὥρες που τὶς πέρασαν με καλὸ φαγοπότι και διασκέδαση. Στο Πάπιγγο ἔκαψαν 4 σπίτια και πήραν και 500 λίρες. Ὁ νεοχειροτονημένος καπετάνιος Μανέκας πήρε με τὴ βία και φόρεσε τὴ φουστανέλλα τοῦ Ματθαίου τοῦ γαμπροῦ τοῦ Πρωτοσύγκελου και ζώστηκε και τ' ἄρματά του που ήταν πολύτιμα. Ἀπ' τὸ Πάπιγγο

1. Ὁ Καπετάν Ἡλίας, ὅπως εἶδαμε, ἦταν ἀδερφὸς τοῦ Γ. Νταβέλη.
2. Πρόκειται γὰ τὸ μοναστήρι τῆς Ἀρτσιόστας που ἔχει τὴν ὀνομασία «Σηλιώτισσα».
3. Ἡ Ἀρτσιόστα σήμερα μετωνομάστηκε σὲ Ἀρσίστη.

πάλι ανενόχλητα τράβηξαν τὰ μπουλούκια τῶν Νταβελαιῶν γιὰ ἄλλα χωριά μὲ κατεύθυνση πρὸς τὰ μέρη τοῦ Τσερβαριῦ (1).

Ἐδῶ, νομίζω, πὼς χρειάζεται νὰ γίνῃ κάποια διευκρίνιση, ἡ ἐξῆς: Ὁ Ἀναστάσιος Π. Σακελλαρίου στὸ βιβλίο του ποὺ τύπωσε στὰ 1888 μὲ τίτλο: «Τὸ Ζαγορίον καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ» τοποθετεῖ τὰ γεγονότα αὐτὰ σὲ ἄλλες ἡμερομηνίες καὶ μάλιστα στὴ χρονιά 1879, ἐνῶ διάφορες ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφέρουν τὸ πέρασμα τοῦ Νταβέλη ἀπ' τὴν Ἀρτσιόστα καὶ τὰ ἄλλα χωριά, καθὼς καὶ τὴν εἰσβολή του στὸ Τσεπέλοβο στὰ 1880, πρᾶγμα ποὺ πρέπει νὰ τὸ θεωροῦμε πῶς θετικὸ καὶ σωστό.

Ο ΝΤΑΒΕΛΗΣ ΣΤΟ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΚΑΜΝΕΛΙ

Εἶδαμε παραπάνω τὶς ληστρικὲς πράξεις ποὺ ἔκανε ὁ Νταβέλης, εἴτε μόνος του, εἴτε καὶ μὲ ἄλλους ἀρχιληστές, σὲ διάφορα χωριά τοῦ Ζαγοριῦ. Τώρα θέλησε νὰ εἰσβάλλῃ καὶ στὸ Τσεπέλοβο, πρωτεύουσα τοῦ Ζαγοριῦ. Σ' αὐτό, καθὼς εἰπώθηκε πῶς ἀνω, εἶχε τὴν ἔδρα του ὁ μουντίρης καὶ ἔμεινε σ' αὐτὸ καὶ μικρὸ τμήμα ἀπὸ Τούρκους στρατιῶτες. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Νταβέλη σ' αὐτὸ εἶχε ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ ἐπιδεικτικὸ χαρακτῆρα παλληκαριᾶς καὶ τόλμης καὶ περιφρόνησης πρὸς τοὺς Τούρκους, χωρὶς ὅμως ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ νὰ παραμεληθῇ καὶ ἡ συνηθισμένη γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ληστρικὴ χειρονομία καὶ ἡ μὲ εὐσχημο ἢ ἀπειλητικὸ τρόπο εἰσπραξῆ χρυσαφιῦ ἀπ' τὸ δυστυχημένον τὸ Ζαγόρι.

Τὸ «πάτημα» τοῦ Τσεπέλοβου ἀπ' τὸ Νταβέλη θὰ παρατεθῇ ἐδῶ ἀρχικὰ ὅπως περιγράφεται ἀπ' τὸν Ἀναστ. Σακελλαρίου—ἔστω καὶ μὲ λαθεμένη χρονιά—καὶ κατόπι, ὅπως τὴν περιέγραψαν οἱ διάφορες ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ σχηματίσῃ μόνος του πραγματικὴ εἰκόνα τῶν γεγονότων. Γράφει λοιπὸν ὁ Σακελλαρίου: «Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1879 οἱ λήσταρχοι Νταβέλης καὶ Γκίκας ἡγούμενοι συμμορίας ἐξ 25 μόνον ὀπαδῶν ἐπέδραμον κατὰ τοῦ Τσεπέλοβου, πρωτεύουσης κώμης τοῦ Ζαγοριῦ. Πρὸ τῆς εἰσβολῆς αὐτῶν ἀγγέλουσι τοῖς πεφοβισμένοις κατοίκους, ὅπως ἐτοιμάσωσι καταλύματα καὶ τροφὰς δι' ἄτομα 318! Ἴσως οἱ λησται ἐπίτηδες ἐξελέξαντο τὸν ἀριθμὸν τοῦτον θέλοντες νὰ ὑποδείξωσιν, ὅτι ἐν Τσεπέλοβῳ προέκειτο νὰ συγκροτηθῇ ἕτερα ληστρικὴ οἰκουμενικὴ σύνοδος κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἱερᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῶν 318 πατέρων, ἐν ἣ προεδρεύοντος τοῦ Νταβέλη, συμπαρέδρου δὲ καθημένου τοῦ Γκίκα καὶ γραμματεύοντος τοῦ Μανέκα ἔμελλε νὰ γένηται ἡ ἐκκαθάρισις ἐκκρεμῶν λογαριασμῶν μεταξὺ τούτων καὶ τῶν κατοίκων τῆς κώμης ταύτης! Καὶ δὴ οἱ πολυμήχανοι λησταί, ὅπως ἐπικυρώσωσι τὸν διαδοθέντα ἀριθμὸν αὐτῶν συναγαγόντες ἅπαντας τοὺς ἐν τοῖς πλησίον ὄροπεδίοις σκηνοῦντας βλαχοποιμένας καὶ ράβδους ἐπ' ὤμων ἀντὶ ὄπλων αὐτοῖς δόντες χωροῦσι κατὰ τῆς κώμης περὶ τὴν δευτέραν τῆς νυκτὸς ὥραν. Ἐντρομοὶ οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι βλέπουσι τούτοις ἐν τοσαύτῃ πληθύνει εἰσελαύνοντες εἰς τὴν κώμην, οἱ δὲ τὴν φρουρὰν ἀποτελοῦντες 25 Τούρκοι στρατιῶται πρὸ τῆς τοιαύτης πληθύνος πτοηθέντες σπεύδουσι μετὰ τοῦ αὐτόθι ἔδρευοντος ἐπάρχου (Μουδέρου) Ζαγοριῦ νὰ κλεισθῶσιν ἐν τῷ κωδωνοστασίῳ τῆς κώμης, ὁπόθεν ἤρξαντο νὰ ἀντιστῶνται καρτερικῶς, πυροβολοῦντες κατὰ τῶν ληστῶν, οἵτινες ἐπίσης ἤρξαντο νὰ ἀντιπυροβολῶσιν, συναφθείσης οὕτως μάχης τακτικῆς. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐκ τῶν μὲν ληστῶν ἐτραυματίσθη ἑλαφρῶς κατὰ τὴν παρεῖαν ὁ Γ. Μανέκας, ἐκ δὲ τῆς φρουρᾶς ὁ ἡγούμενος αὐτῆς Χασὰν Ἀγᾶς παρὰ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν, ὅτε καὶ ἰδόντες οἱ τῆς φρουρᾶς ὅτι πᾶσα περαιτέρω κατὰ τοσοῦτου διασαλπίζομένου πλήθους τῶν ληστῶν ἀντίστασις ἦτο ἀνωφελής, ὀλέθρια δὲ μάλιστα εἰς τὴν κώμην δυναμένη νὰ ἐπενέγκῃ ἀποτελέ-

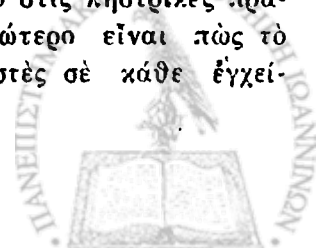
1. Καὶ τὸ Τσερβάρι ἔχει μετονομασθῆ σὲ Ἐλαφότοπο.

σματα, συνθήκας μετὰ τῶν ληστῶν ἐποιήσαντο ἐπειπόντες «μπέσα γὰ μπέσα», ἵνα μὴ προσβάλωσιν ἀλλήλους. Οὕτως ἡ μὲν φρουρὰ ἐν τῷ κωδωνοστασίῳ ἐφησύχασεν, οἱ δὲ λησται εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν Δ. Τσολάκη, ἔνθα τράπεζα πλουσία αὐτοῖς παρετέθη· καὶ ἔφαγον ἀπλήστως. Ὁρθρον δὲ βαθέος, ὅπως μὴ ἐπελθούσης τῆς ἡμέρας ἀνακαλυφθῆ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν καὶ γνωσθῆ οὕτω τὸ τέχνασμα αὐτῶν, ἀπέρχονται εἰς τὸ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον χωρίον Σκαμνέλιον. Οἱ πλείστοι τῶν ὀπωσοῦν εὐπορωτέρων κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου ἐγκαίρως μαθόντες τὴν εἶδησιν ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ ἄνωθεν τοῦ χωρίου βουνόν, ὅπως διαφύγωσι τὸν κίνδυνον· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες κάτοικοι ἠναγκάσθησαν φιλοφρόνως νὰ ὑποδεχθῶσιν τὴν διαβηθείσαν ἐκείνην ληστρικὴν στρατιάν, ἐλπίζοντες διὰ τῶν δεξιώσεων τούτων νὰ ἐξευμενίζωσι τοὺς ληστας καὶ ἐλαττώσουσιν οὕτως, εἰ δυνατόν, τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν, ὅπερ καὶ ἐν μέρει ἐπέτυχον. Ὅθεν καὶ πῆττας καὶ ψητὰ καὶ διάφορα ἄλλα ἐδέσματα ἔσπευσαν νὰ παρασκευάσωσιν αὐτοῖς, ἵνα τὰ μάλιστα ἐκ τούτων εὐχαριστηθῶσιν. Ἀκολουθῶς προσταχθέντες νὰ ἐτοιμάσωσιν αὐτοῖς καὶ χρήματα, 95 λίρας κατορθώσαντες νὰ εἰσπράξωσι παρὰ τῶν κατοίκων ἐνεχείρησαν αὐτοῖς, προβαλλόμενοι τὴν πτωχείαν τοῦ χωρίου. Οἱ λησται, ἂν καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο οὐδαμῶς ἱκανοποιεῖ τὴν ἀπληστίαν αὐτῶν, ὅμως ἐκ τῶν φιλοφρόνων δεξιώσεων εὐχαριστηθέντες, συγκατετέθησαν εἰς τὸ προσφερόμενον ποσόν, ὅπερ καὶ παρέλαβον, οὐδεμίαν ἑτέραν βλάβην ἢ ἀρπαγὴν διαπραξάμενοι. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διέμεινον καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, διασκεδάζοντες καὶ εὐθυμοῦντες καὶ ὑπὸ τὸν ἦχον ἐγγχωρίων ὀργάνων χορεύοντες. Ἐντεῦθεν ἀποστέλλουσιν ἐπιστολὰς εἰς Τσεπέλοβον ἀπαιτοῦντες παρὰ μὲν τῶν ἀδελφῶν Κουσίδη 2 χιλιάδας λίρας, παρὰ δὲ τοῦ Κ. Ράϊκου 1000, παρὰ δὲ τοῦ Γ. Μάου 500, καὶ παρὰ τοῦ Δ. Στεφάνου ἐπίσης 500, ἧτοι ἐν ὅλῳ 4000 λίρας, ἐπαπειλοῦντες, ὅτι, ἂν μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐκείνης δὲν ἀπέστελον τὰ χρήματα, ἐπανελθόντες εἰς Τσεπέλοβον, θὰ καύσωσι τὰς οἰκίας τῶν μνημονευθέντων. Μάτην οἱ διαιτηταὶ εἰς Σκαμνέλιον προσελθόντες Τσεπελοβίται ὑποδηλοῦσιν, ὅτι ἦτο ὄλως ἀδύνατον νὰ εἰσπραχθῆ ἡ δοθῆ αὐτοῖς τοσοῦτον ποσόν. «Τότε θὰ ἔλθωμεν ἡμεῖς νὰ τὸ εἰσπράξωμεν» ἀπεκρίνατο ὁ Νταβέλης καὶ προστάσσει τὸν Μουχτάρην Τσεπελόβου Εὐστάθιον Ρέσσον, ὅπως, ἐπανελθὼν ἐν Τσεπελόβῳ, διατάξῃ τοὺς κατοίκους νὰ ἐξέλθωσι μετὰ τῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων καὶ τῶν παιδῶν εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ, ὡς ἄλλου Μεσίου! ὅπερ καὶ ἐποίησαν τινες τῶν κατοίκων τὴν ὀργὴν τοῦ ληστάρχου φοβούμενοι.

Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν θριαμβευτικῶς καὶ πάλιν ἐπανέρχεται ὁ Νταβέλης μετὰ τῆς λοιπῆς συμμορίας προπορευομένης μουσικῆς, παρατίθεται δ' αὐτῷ δεῖπνον ἐν τῇ οἰκίᾳ Εὐσταθίου Ρέσσου. Δὲν εἶχε δὲ λήξει τὸ δεῖπνον, ὅτε ὁ ἐπιφορτισθεὶς τὴν μαντικὴν ἐξέτασιν τῆς ὠμοπλάτης σύντροφος αὐτῶν, ὡς ἄλλος Κάλχας προφητεύων, λέγει αὐτοῖς, ὅτι πολὺς στρατὸς ἐπέρχεται κατ' αὐτῶν ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὅτι ἂν μείνωσιν ἐν τῇ κώμῃ μέχρι τῆς ἐπιούσης φόβος εἶναι μὴ πολιορκηθῶσιν ἐν αὐτῇ. Ἡ προφητικὴ αὕτη ἀγγελία (ἦν, ὡς ἄλλοι λέγουσι, δι' ἐπιστολῆς φίλου αὐτῶν ἐξ Ἰωαννίνων ἔμαθον) (1) ταράσσει τοὺς ληστας, οἵτινες, ἤδη ἄγριοι, ἀπαιτοῦσι τὰ ὀρισθέντα χρήματα· οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι μόνις ἐκ τοῦ προχείρου κατορθώσαντες νὰ εἰσπράξωσιν 130 λίρας, προσφέρουσιν αὐτοῖς, οἵτινες περιφρονητικῶς ἀπορρίπτουσι ταύτας. Ἡ ἀπληστία αὐτῶν εἶναι μεγάλη καὶ μόνις συγκατατίθενται νὰ δεχθῶσι τὸ ποσὸν τῶν 600 τοῦλάχιστον λιρῶν, ἂν αὐτοῖς

1. Εἰπώθηκε τότε πὼς τὸ γράμμα αὐτὸ στάλθηκε στὸ Νταβέλη ἀπὸ τὸν πρόξενο τῆς Ἑλλάδας στὰ Γιάννινα καὶ πὼς τὸ ἑλληνικὸ κομιτάτο ἦταν ἐνήμερο στὶς ληστρικὰς πράξεις τοῦ Νταβέλη. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ γίνῃ παραδεκτό. Θετικώτερο εἶναι πὼς τὸ γράμμα αὐτὸ ἦταν ἀπὸ τοὺς κουλαοῦζους ποὺ μεταχειρίζονται οἱ ληστὲς σὲ κάθε ἐγχείρημά τους.

τότε προσεφέρετο τούτο. 'Αλλ' έπειδή και τούτο ήτο αδύνατον, έξοργισθέντες, άποπειρώνται να πυρπολήσωσι την οικίαν Κουσοΐδη, ήν σώζει ο Πασχάλης Σόμπολας, ύποσχόμενος αύτοΐς 500 λίρας. Τότε Ιδόντες οι λησται, οτι χρήματα μὲν δὲν ήτο δυνατόν να εισπραχθώσιν εύθύς τότε και τσαυτα, δσα αύτοι άπήτουν, ή δὲ ήμέρα δσον ούπω έγγύς ήτο, περι ορθρον άπέρχονται τής κώμης, παραλαβόντες ώς αιχμαλώτους τόν εκ Κονίτσης Ιατρὸν 'Αδαμαντίδην, εκει τότε Ιατρεύοντα και τούς έξ αυτής τής κώμης Σόμπολαν και Καρανάσην, όμως μετά μικράν πέραν του Σκαμνελίου πορείαν άπέλυσαν τούτους εκδόντες αύτοΐς συναλλαγματικήν δι' 600 λίρας πληρωτέας μετά ένα μήνα. 'Αλλ' άγνοοϋμεν νυν, αν ποτε θα δυνηθῆ να έξοφλήσῃ αυτην ο κ. Νταβέλης... Την επαύριον από τής αναχωρήσεως τών ληστών άληθώς τάγμα ολόκληρον κατέφθασεν εις Τσεπέλοβον έξ 'Ιωαννίνων, έξηγέρθη δὲ πάντων ή άγανάκτησις, οτε βραδύτερον έγνώσθη, οτι οι λησται μόλις άνήρχοντο εις 25 εκ τών 318! Τοιαύτη υπήρξεν ή κατά του Τσεπέλοβου Ιστορική αυτη επιδρομή του Νταβέλη.....».

Με τα δσα διαλαμβάνονται εδώ άπ' τόν 'Αν. Σακελλαρίου συμφωνοϋν κατά το πλείστος και δσα διηγοϋνται διάφορα ήλικιωμένα άτομα, που είτε ήταν τότε σε παιδική ήλικία, είτε άκουσαν τα γεγονότα να τα άφηγοϋνται συγγενικά τους πρόσωπα.

Μια άνταπόκριση δὲ άπ' τα Γιάννινα, για κάποια 'Αθηναϊκή έφημερίδα (1) και με ήμερομηνία 12 Σεπτέμβρη 1888, περιγράφει τα γεγονότα αυτα κατά τόν έξῆς τρόπο: «Την Τετάρτην (10η τούτου) (2) περι την 11 ώραν τής ήμέρας Τουρκιστι (5 μ.μ.) εισέβαλον εις Τσεπέλοβον πλέον τών 200 ληστών. Ο εκει έδρεύων Μουδίσης του Ζαγορίου μετά τινων ζαπτιέδων εκλείσθη εις το έξάγωνον κωδωνοστάσιον και έτυροβόλουν. Έπληγώθησαν τρεις ζαπτιέδες και λέγεται, οτι έφονεύθη και εις ληστής και ειτα έπαυσεν ο πυροβολισμός, άφεθέντες έλεύθεροι οι λησται, οϊτινες έμειναν μέχρι του μεσονυκτίου τρώγοντες, πίνοντες και διασκεδάζοντες. Μετέβησαν εις την οικίαν Τσολάκη, παρ' ου έλαβον 130 λίρας και ειτα άπήλθον εις Σκαμνέλιον και διηυθύνθησαν εις την οικίαν του κ. Οικονομίδου και διέταξαν να σφάξωσι και να έψήσωσιν 12 βόας και 40 κριοϋς (3) και έξήτησαν και την έγχώριον μουσικήν, δι' ής διεσκέδαζον τρώγοντες και πίνοντες μέχρι τής πρωίας, οτι έπεμψαν επιστολήν εις Τσεπέλοβον και έξήτησαν 4600 λίρας παρὰ ώρισμένων άτόμων. Χθὲς τοΐς έπεμψαν 1000 λίρας, ως δὲν έδέχθησαν.....Τας λεπτομερείας όμως άγνοοϋμεν και δια του προσεχούς ταχυδρομείου διαβιβάσωμεν ύμιν ταύτας. Χθὲς έξῆλθε στρατός και σήμερα έτερος συμποσοϋμενος δλος εις 750 άνδρας προς καταδίωξιν τών ληστών...».

Αυτο είναι το Ιστορικό γεγονός που πρόσβαλε ο Γ. Νταβέλης το Τσεπέλοβο το Σεπτέμβρη του 1880. Έγγείρημα, καθως είναι αυτονόητο, πολυ τολμηρο με σκοπο την επίδειξη περιφρόνησης προς τους Τούρκους, αλλά ταυτόχρονα και για λαφυραγωγικό και ληστρικό σκοπο. Η τολμηρότητα αυτη δημιούργησε κάτι σαν θρύλο γύρω άπ' το όνομα του Νταβέλη. Πάντως όμως και σήμερα ακόμα εξακολουθοϋν να χαρακτηρίζουν στα χωριά μας το βίαιο και ωμο άνθρωπο με τη λέξη «ΝΤΑΒΕΛΗΣ».

ΑΛΛΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΗΣΤΡΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΝΤΑΒΕΛΗ

Ο Νταβέλης φεύγοντας άπ' το Τσεπέλοβο, πήγε στο Λιασκοβέτσι (4) όπου

1. «Παλιγγενεά» τής 20—9—1880.
2. "Όστε ο Νταβέλης μπήκε στο Τσεπέλοβο στις 10 και 11 Σεπτέμβρη 1880.
3. Θεωρείται υπερβολική ή ποσότητα του κρέατος που ζήτησαν. Έκτός αν ήθελαν να παραλάβουν το ψημένο κρέας μαζί τους.
4. Το χωριό αυτό του Ζαγορίου λέγεται τώρα Λεφτοκαρυά.

βασάνισε τὸ γέρο Κ. Κανέτσο, ἔκαψε τρεῖς ἀγυροκαλύβες καὶ τὸ σπίτι τοῦ Τσουλάκου καὶ πῆρε μετρητὰ 1500 λίρες καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα ποὺ τὰ φόρτωσαν σὲ ἑπτὰ μουλάρια.

Κατόπι ὁ Νταβέλης μὲ τοὺς συντρόφους του μπῆκαν στὰ χωριά: Φλαμπουράρι, Ντομπρίνοβο (γιὰ δεύτερη φορά), Μακρίνο, Νεγάδες, Πάπιγγο (γιὰ δεύτερη φορά) καὶ σὲ ἄλλα, ὅπου ἔκαναν τὰ ἴδια: δηλαδὴ βασανίσματα, φωτιά, σκοτωμοὺς καὶ ἐκβιασμοὺς γιὰ χρήματα. Δικαιολογημένα λοιπὸν οἱ ὀμότητες αὐτὲς τοῦ Νταβέλη ἄφισαν τὶς χειρότερες ἀναμνήσεις στὸ Ζαγόρι. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποτρόπαια ἐγκλήματά του ἔκαμαν νὰ ξεθωριάσῃ ἡ ἀνδρεία του ποὺ εἶχε ἐπιδείξει στὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1878, καθὼς καὶ ἡ προθυμία μὲ τὴν ὁποία ἔλαβε μέρος σὰν ἀρχηγὸς ἀνταρτικῶν ὁμάδων στὸν πόλεμο τοῦ 1897 (1).

Ὁ Γ. Νταβέλης κατηγορήθηκε καὶ γιὰ πολλὰς ληστρικὰς πράξεις καὶ εἶχε μάλιστα φυλακισθῆ. Ἀπὸ μιὰ εἴδηση Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας (2) μαθαίνουμε τὰ ἑξῆς: «Διὰ τηλεγραφήματος τοῦ ἐν Λαρίσῃ εἰσαγγελέως τῶν Ἐφετῶν καὶ ὁ Γεώργιος Νταβέλης καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι ἐκ τῶν συλληφθέντων ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ κ. Γρίβα ὡς διαπραξάντων ληστρικὰς πράξεις ἐν Ἑλλάδι».

ΜΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΤΑΒΕΛΗ

Ὅταν μὲ τὰ λαϊκὰ ὄργανα χόρευε ὁ Νταβέλης στὸ Σκαμνέλι καὶ στὸ Τσεπέλοβο οἱ ὄργανοπαῖχτες εἶχαν κάνει αὐτοσχέδια τραγούδια τῆς στιγμῆς, μὲ τὰ ὁποῖα τραγουδιόταν ἡ παλληκαριά του. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα τραγουδοῦσαν καὶ τοὺς ἑξῆς στίχους:

«Ἐβγα μουντοῦρ' ἀπ' τὴ καμπάνα
νὰ μὴ σ' γ.....σουμε τὴ μάνα'
ἔβγα κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
νὰ μὴ σοῦ χέσω τὸ χωριό...»

Μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Νταβέλη, τὰ ἔξωτερικά, βέβαια, καὶ ὄχι τὰ ἔσωτερικά ψυχικά του χαρακτηριστικὰ ποὺ τὸ εἰκονίζουν οἱ ληστρικὲς του πράξεις καὶ τὰ ἐγκλήματα, παρουσιάζουν τὸ λήσταρχο ἔτσι: Ὁ Νταβέλης ἦταν κατακίτρινος καὶ φλωρένιος, γιὰτὶ στὰ γιλέκια του καὶ στὰ πσιλιά του εἶχε κρεμασμένα κι ἀπ' ἔξω κι ἀπὸ μέσα λογιῆς λογιῶν λίρες, φλωριά καὶ ἰσπανικὲς ντούπιες. Οἱ τοκάδες ἀπὸ τὰ τσαρούχια του ἀποτελοῦνταν ἀπὸ χρυσὰ ἀυστριακὰ φλωριά. Ἄν προσθέσῃ κανένας σ' αὐτὰ καὶ τὶς ἀλυσίδες καὶ τὴν πανοπλία του μπορεῖ εὐκόλα νὰ σχηματίσῃ ἰδέα πόσο μεγαλεῖο, ἀλλὰ καὶ τρόμο ἐμφάνιζε στὸν κόσμον ἡ παρουσία του.

Μαζὶ του εἶχε πάντοτε ἓνα μαῦρο κριαράκι (λάγιο μανάρι) ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε ὅπου πῆγαινε. Σ' ὄλο τὸ κεφάλι τοῦ μαναριοῦ αὐτοῦ, καὶ στὰ κέρατά του ἀκόμα, ἦταν κρεμασμένα ἀυστριακὰ φλωριά ποὺ κουδούνιζαν στὸ περπάτημά του (3). Ὁ Νταβέλης μὲ τὸ χρυσάφι ποῦχε πάρει ἀπ' τὸ Ζαγόρι ἀγόρασε ἀργότερα κάποιον τοιφλίκι στὴ Θεσσαλία.

1. Λεπτομερέστερα γιὰ τὴν ἐθνικὴ δραστηριότητα τοῦ Γ. Νταβέλη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀποτρόπαια ἐγκλήματά του διαλαμβάνονται σὲ μιὰ πολὺ πλατύτερη ἀνέκδοτη ἐργασία μου μὲ τίτλο: «Τὸ Ζαγόρι καὶ τὰ κακοπαθήματά του».

2. Ἐφημερίδα τῆς Ἀθήνας «Νέα Ἐφημερίς» τῆς 1-7-1882.

3. Γιὰ τὸ μανάρι αὐτὸ τοῦ Νταβέλη γράφονται σχετικὰ καὶ στὸ ὑπ' ἀριθ. 9 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Κόνιτσα».

ΤΑ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΤΑΒΕΛΗ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Ἡ δημοτικὴ μούσα, δὲν ἦταν δυνατὸ, παρὰ νὰ ἀποθανατίσῃ τὸ ἐγγείωμα αὐτὸ τοῦ Νταβέλη, τὸ ἀνακατωμένο μὲ τόση τόλμη καὶ παλληκαριά, ἀλλὰ καὶ μὲ ληστρικές διαθέσεις, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο (1):

«Μᾶς πῆρ' ἡ μέρα κι ἡ αὐγὴ
 γειά σου Νταβέλ' ἀρχιληστή.
 Μᾶς πῆρε τὸ μεσημέρι
 γειά σου Γκίκα καὶ Νταβέλη.
 Τὸ ποῦ θὰ λημεριάσουμε
 Νταβέλη μὴ μᾶς πιάσουνε.
 Ποῦ θὰ κάνουμε λημέρι
 γειά σου Γκίκα καὶ Νταβέλη.
 Πέρα σὲ κεῖνο τὸ βουνὸ
 ποῦχει ἀντάρα καὶ καπνὸ.
 Κεῖ θὰ κάνουμε λημέρι
 γειά σου Γκίκα καὶ Νταβέλη.
 Νὰ φέρ' ἡ βλάχα τὸ ψωμί
 γειά σου Νταβέλ' ἀρχιληστή.
 Καὶ ὁ βλάχος τὰ κριάρια
 γιὰ νὰ φᾶν τὰ παλληκάρια.
 - Κι ὕστερα θὰ ξεκινήσουμε
 παιδιὰ νὰ μὴ μεθύσουμε.
 Στὸ Τσεπέλοβο νὰ πᾶμε
 πῆττες, κότες θέλα φᾶμε...».

Τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ στὸ στόμα τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγοριοῦ καὶ τῶν ὀργανοπαυχτῶν ὑπάρχουν πολλὲς παραλλαγές. Μιὰ τέτοια παραλλαγή εἶναι ποῦ ἀντὶ γιὰ τὸ γύρισμα «γειά σου Γκίκα καὶ Νταβέλη» ἔχει τέτοιο «Λεωνίδα καὶ Νταβέλη». Εἶναι αὐτὸ ἀπόδειξη πὼς στὴν ἐπιδρομὴ αὐτὴ ἐναντία στὸ Τσεπέλοβο εἶχε συμ-
 πράξει καὶ ἡ συμμορία τοῦ καπετὰν Λεωνίδα (1).

Λεπτομερέστερη ἐξιστόρηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ μᾶς παρέχει καὶ ἓνα ἄλλο δημοτικὸ τραγούδι (3), μὲ τὰ ἑξῆς λόγια:

- «Μᾶς πῆρ' ἡ μέρα κι ἡ αὐγὴ, μᾶς πῆρε τὸ μεσημέρι;
 Τὸ ποῦ θὰ λημεριάσουμε, νὰ κάνουμε λημέρι;
- Σ' ἐκεῖν' τῆ ράχη τὴν ψηλὴ πῶχει μιὰ κρύα βρύση.
- Θὰ φέρ' ὁ βλάχος τὸ ψωμί καὶ τὸ παλῆθ κρᾶσί μας,
- θὰ ψήσουμε τὸ λάϊ ἀρνὶ καὶ τὸ παχὺ κριάρι.
- Γιὰ ἰδέστε ποιὸς μᾶς λείπεται π' ὄλα τὰ παλληκάρια;
- Τοῦ Λεωνίδα ὁ ψυχογιός, τὸ πρῶτο παλληκάρι.
- Γιάτος κι αὐτὸς ὀπῶρχεται ἀπὸ τὸ καραούλι.
 Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε, σὰ φύλλα, σὰ χορτάρια.
- «Πάρτε, παιδιὰ μου, τὸ σπαθὶ καὶ δρᾶξτε τὸ ντουφέκι,
- κι ἄϊστε νὰ πολεμήσουμε, νὰ χύσουμε τὸ αἷμα,

1. Ἔτσι εἶναι γραμμένο στὸ βιβλίον τοῦ Ἀν. Σακελλαρίου. «Τὸ Ζαγόριον καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ ληστρικαὶ ἐπιδρομαί».

2. Πρόκειται γιὰ τὸ Λεωνίδα Χατζηπύρρο ἀπ' τὴ Σαμαρίνα.

3. Βλέπε Ἡμερολόγιον Γεωργ. Γάγαρη «Δωδώνη» (1996, σελ. 165).

- για να φανῆ ἡ παλληκαριά, ἡ ἔρμη ἢ λεβεντιά μας».
 Βάζουν τοὺς ξένους ὀμπροστά, σὰν τὰ παλιογελάδια.
 —«Τώρα, παιδιά μ', θὰ φύγουμε, θὰ πᾶμε σ' ἄλλον τόπο
 —θὰ πᾶμε στὸ Τσεπέλοβο, μπροστά στὸν προεστῶτα».
 Ἐκίνησαν καὶ πάησαν, στὸν προεστὸ πηγαίνουν.
 —«Ἔβγα, μωρέ, νὰ σέ ἰδῶ, δυὸ λόγια νὰ σοῦ κρένω»,
 —«Μωρέ, ἂν θέλῃς πόλεμο κάτσε κουβέντιασέ μας»
 Καὶ τὸ μουχτάρη φώναξαν κι ὄλο τὸν παραγγέλνουν
 —«Μάσε, μουχτάρη μου, ψωμί γιὰ ἑκατὸ ἀνθρώπους
 —καὶ φέρε μας καὶ τὰ βιολιά γιὰ νὰ μᾶς τραγουδήσουν»
 —«Πιάστε, παιδιά μου, τὸ χορὸ ὄλα μέ τὴν ἀράδα».

Καθὼς εἶναι αὐτονόητο, θὰ ὑπάρχουν κι ἄλλες παραλλαγές τῶν τραγουδιῶν γύρω ἀπ' τὰ κατορθώματα τοῦ Νταβέλη. Δὲν ἦταν, βέβαια, δυνατὸ νὰ τὶς βρῶ ὄλες γιὰ νὰ παρατεθοῦν ἐδῶ.

Αὐτὸ λοιπὸν ὑπῆρξε τὸ πολὺ μεγάλο καὶ ἀποφασιστικὸ κατορθῶμα τοῦ Νταβέλη, νὰ «πατήσῃ» τὸ Τσεπέλοβο μὴ ὑπολογίζοντας καθόλου τοὺς Τούρκους. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ προέκυψε καὶ τὸ τραγούδι τοῦ Νταβέλη ποὺ τὸ ἀκοῦμε στὰ πανηγύρια καὶ στοὺς χοροὺς, καθὼς εἶπαμε στὴν ἀρχή. Γεγονὸς ποὺ ἔκανε νὰ δημιουργηθῆ θρύλος γύρω ἀπ' τὸ ὄνομά του. Γιὰ τὸ Ζαγόρι ὁμοῦς τὸ ὄνομα τοῦ Νταβέλη ἄφησε τὶς χειρότερες ἐνθυμήσεις, γιατί ὁ λησταντάρτης αὐτὸς ὑπῆρξεν αἰτία ἀποτρόπαιων κακουργημάτων καὶ ἀνεκδιήγητων δεινῶν.

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗ, Διδασκάλου

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΕΡΕΥΣ ΣΟΥΓΔΟΥΡΗΣ*

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

(1645;—1725)

Τὸ βέβαιο λοιπὸν εἶναι, πὼς ἂν δὲν ἐφοίτησεν ὁ Σουγδουρῆς ταχτικὰ στὸ Παταβιανὸ Πανεπιστήμιο, εὐρίσκονταν στὴ διάρκεια τῆς στὴν Πάδουα παραμονῆς του σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ὁμογενεῖς πνευματικούς της κύκλους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναντίρρητα πολλὰ ὠφελήθηκε. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του στὴ Βενετία ὁ Σουγδουρῆς, καὶ συγκεκριμένα στὶς 25)3)1681, χειροτονήθηκε στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Γραικῶν ἱερέας ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Φιλαδελφείας διαπρεπῆ δὲ ἄνθρωπο τῶν γραμμάτων καὶ Δάσκαλό του Γεράσιμο τὸ Βλάχο. Παραθέτουμε αὐτούσιο τὸ σχετικὸ πρακτικὸ, ὅπως τὸ δημοσίεψε πρῶτος ὁ Κ. Μέρτζιος (Ἡπειρ. Χρ. I σελ. 55). «Ἡμεῖς Γεράσιμος Βλάχος, ἐλέω θεοῦ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὑπέρτιμος καὶ Ἐξαρχος Πατριαρχικὸς τοῖς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἱερῶν Συνόδων θεσμοῖς καθυπείκοντες... δηλοποιοῦμεν, ὅτι ἐν τῷ ἐν Ἐνεταίαις περιφῆμῳ ναῷ τοῦ τροπαιοφόρου Γεωργίου χερσὶν ἀναξίαις... εἰς τὴν προελθοῦσαν περίδοξον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἑορτὴν ἐκ Διακόνου εἰς Πρεσβύτερον κεχειροτονήκαμεν τὸν πανευλαβέστατον καὶ λογιώτατον Κύριον Γεώργιον Σουγδουρῆν τὸν ἐκ πόλεως Ἰωαννίνων εὐπατρίδην καὶ δεδώκαμεν αὐτῷ ἐξουσίαν... ἔτι δὲ ἐντετάλμεθα αὐτῷ ὡς ἀνδρὶ λόγῳ καὶ ἐναρέτῳ κηρύττειν ἐπ' ἄμβωνος τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, διδάσκων καὶ νουθετῶν... Κατὰ τὸ χαρισθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ μεγαλοδώρου θεοῦ τάλαντον... ἐν ταῖς κλειναῖς Ἐνεταίαις τῆ 5 Ἀπριλίου αἰχπά.».

3. — Σχολάρχης

Κατὰ τὸ χρόνον ἀκριβῶς τῆς χειροτονίας τοῦ Σουγδουρῆ σὲ ἱερέα, ὁ Βησ. Μακροῦς πρῶτος, καθὼς εἶδαμε, σχολάρχης τοῦ Γκιουματικοῦ Σχολείου στὰ Γιάννινα «τὴν τύρβην τῆς σχολῆς ἀποφεύγων» ἀποχωροῦσε ἀπ' αὐτὴ σὲ ἀντικατάστασή του δὲ ἔρχονταν ὁ Παραμυδιώτης ἱερομόναχος Τσίπουρας, ἐκ τῶν ἀρίστων καὶ αὐτὸς μαθητῶν τοῦ Σπυρ. Τριανταφύλλου. Ὑστερα ὁμοῦ ἀπὸ ἓνα περίπου χρόνο παραμονῆς καὶ διδλίας στὰ Γιάννινα ὁ Τσίπουρας ἐγύρισε πίσω στὴν πατρίδα του φοβηθεὶς, κατὰ πῶς γράφει ὁ Ἀραβαντινὸς (Βιογρ. Συλλογὴ... σελ. 110 καὶ 208), τὴν ἐνσκήψασα τότε στὴν πόλιν ἐπιδημία πανούκλας ἀντικαταστάθηκε δὲ γιὰ πολὺ λίγο καιρὸ ἀπὸ κάποιον Μαζαράκη (35) μετὰ τὸ σύγκαιρο σχεδὸν θάνατο τοῦ ὁποίου καὶ ὥσπου νὰ εὐρεθῆ σχολάρχης κατάλληλος ἢ Σχολαρχία περιῆλθε καὶ πάλι στὸ Βησσαρίωνα γιὰ σύντομο ἐπίσης χρονικὸ διάστημα. Σὲ ἐπιστολὴ του γραμμένη τὸ 1682 καὶ ἀπευθυνόμενὴ στὸν Ν. Γλυκῆ, ὁ Μ. Γκιούμας ἰδρυτῆς καὶ εὐεργέτης τῆς Σχολῆς, ἀφοῦ τὸν πληροφορεῖ γιὰ τὸ θάνατο αὐτοῦ τοῦ Μαζαράκη, ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ὁποία εἶχε ἀνακοινώσῃ προτύτερα καὶ στοὺς στὰ Γιάν-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου. σελ. 278.

νινα επιτρόπους του Μιχ. Καραγιάννη και Πάνο Ίερομνήμονα, ν' αναλάβει τή Σχολή ὁ Σουγδουρής, πού ἦταν μάλιστα και ἑξαδερφός του γράφοντας: «μου' ηγραφα των επιτροπων να βαλουν τὸν ἑξαδελφον μου Παπακυργεωργιο σουγδουρη και ω θεος να δωσι ηγηα και προκοπι...».

Ἔτσι ὁ Σουγδουρής ὕστερα ἀπὸ δεκάχρονη ἀκριβῶς παραμονή στή φιλόξενη πόλη τῆς Βενετίας και ὑπὸ τις εὐχές και προτροπές ἀσφαλῶς φίλων του και πατριωτῶν, κατεβαίνει ἀρχομένου τοῦ 1692 στὰ Γιάννινα και τὸν Ἀπρίλη αὐτοῦ τοῦ ἴδιου χρόνου, κατὰ πῶς ἀποδείχεται ἀπὸ ἄλλη ιδιόχειρη ἐπιστολή τοῦ εὐεργέτη, ἀναλαμβάνει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γηραιοῦ Βησσαρίωνα τὴ διεύθυνση τῆς Σχολῆς. «Ἦδα, γράφει ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ὁ Γκιούμας (205)1682) σ' αὐτὸ τὸ γράμμα του, που ηγεν λαβη την γραφη μου που τις εγραφα πως ελαβα της 2 λητουργήες και πως ελαβεν το σχοληὸ ω ἑξαδελφος μου απω τον απερασμενον Απριλη και πρεπι να του εμαντανηρομαι (νὰ τὸν συντηρήσουμε) ἔξ αποφασεως στο κατα δυναμιν...».

Μὲ τὴν ἀνάληψη τῆς Σχολαρχίας ἀπὸ τὸν Σουγδουρὴ καινούργιος ἀγέρας ἔπνευσε στή Σχολή. Πόρτες και παράθυρά της ἀνοίχθηκαν διάπλατα στίς νεωτεριστικὲς ιδέες ἀγωγῆς και διδασκαλίας μὲ τις ὁποῖες ἦταν βαθύτατα ποιισμένη ἡ ψυχὴ τοῦ Δασκάλου, ἀπὸ τὴν μακρόχρονη μορφωτικὴ θητεία του στήν Ἑσπερία. Μὲ νεανικὸν πράγματι ἐνθουσιασμό, ζέσην ἱεροφάνιου και πίστην ἀμετακίνητη στήν προδρομικὴ του ἀποστολή, ἐρρίχθηκε στὸ διδασκαλικὸ του ἔργο κηρύσσοντας, πρῶτος ἴσως αὐτός, τὴν πνευματικὴ ἀνάσταση τοῦ Γένους. Ξεκινῶντας ἀπὸ τις μεταρρυθμιστικὲς ἀπόπειρες τῶν προκατόχων του και ἰδίως τοῦ Βησ. Μακρῆ, τοῦ ὁποῖου συμπλήρωσε τὴν κάπως συγχρονισμένη μέθοδο—ἐκθεμένη στὸ γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα «Σταχυολογία» ἔργο του—μὲ δική του ἀπλούστερη ἐπιτομὴ Γραμματικῆς, εἰσήγαγε πρῶτος αὐτός τὴ διδ)λία τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν Φυσικῶν και Μαθηματικῶν στὸ Σχολεῖο του (36), παρέδωσε συστηματικὰ τὴν Ἀριστοτελικὴ κατὰ κύριο λόγο και τὴ νεώτερη κατόπι Φιλοσοφία και συνέταξε ἐπιστημονικὴ λογικὴ κατὰ τὰ τότε δεδομένα τῆς πείρας και τῆς ἐπιστήμης.

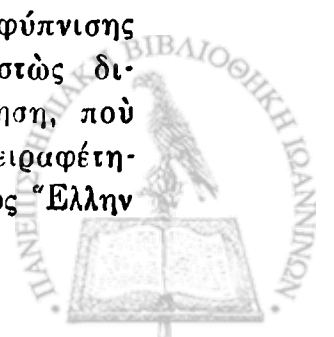
Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα, συνεπῆς πρὸς τις ὑψηλὲς ἐπιταγές και ὑποθήκες τοῦ μεγάλου Δασκάλου και κατὰ κάποιον τρόπο πνευματικοῦ πατρός του Γερασίμου τοῦ Βλάχου, ἐδίδαξε κι ἔγραψε πρῶτος αὐτός σὲ γλῶσσα ἀπλῆ κατανοητὴ στοῖς μαθητὲς ἀκροατὲς και ἀναγνώστες του (37). Ἐνωρὶς ἡ φήμη του σὰν ἑξοχου Δασκάλου ἐπέταξε γοργόφτερη πρὸς κάθε γωνιὰ τῆς Ἠλείρου και τῆς ἄλλης δούλης Ἑλλάδος, πλῆθος δὲ μαθητῶν ἔσπευδαν νὰ θηλάσουν τὰ ὑψηλά του μαθήματα. Φαίνεται πῶς ἡ πρώτη δεκαετία τῆς σχολαρχίας του ὑπῆρξε χωρὶς ἀμφιβολία ἡ εὐτυχέστερη τῆς ζωῆς του, γιατί στή διάρκειά της, ἐλεύθερος κι ἀπερίσπαστος, ἔλευνόμενος δὲ ἀπὸ τὸν ὀρητικὸ Παιδαγωγικὸ του οἴστρο δυνήθηκε νὰ ἐγκοιτώσει στή σχολικὴ πράξη ὅ,τι καινούργιο και ἐκλεχτὸ εἶχε ἀφομοιώσει σπουδάζοντας στήν Ἰταλία. Μετὰ τὴν περίοδο αὐτὴ, τὴν ἐπίμοχθη και ἀγλαόκαρπη, θ' ἀρχίσουν νὰ ἐμφανίζονται ἔνα—ἔνα στὸν ὑπηρεσιακὸ του ὀρίζοντα τὰ πρῶτα μαῦρα σύγνεφα τῶν ἀντιρρήσεων και διαμαρτυριῶν γιὰ τις ἐπαναστατικὲς μεταρρυθμίσεις και νεωτερισμούς του στὸ πρόγραμμα, τὴ διδ)λία και τὴν ἐν γένει διδ)λικὴ συμπεριφορὰ του, θλιβερά προμηνύματα τῆς ἐπερχόμενης θύελλας, πού δὲν ἄργησε νὰ ξεσπάσει. Πρῶτοῦ ὅμως ἐκθέσουμε τὰ ἀφορῶντα τὴ σκληρότατη μάχη, πού ἀναγκάστηκε ἀμυνόμενος ὁ Σουγδουρής νὰ δώσει κατὰ τῶν ἐκπροσωποῦντων τὸν ἀκρατο συντηρητισμὸ τῆς ἐποχῆς ἀντιπάλων του κρυφῶν και φανερῶν, και τὴν εὐτυχῆ γιὰ τὸ Δάσκαλο ὄχι ὅμως, καθὼς φαίνεται, και τὸ ἔργο του ἐκβασή της, θεωροῦμε σκόπιμο νὰ περιγράψουμε τις συνθήκες και τὸ ἰδιαίτερα δυσμενὲς κλίμα μέσα στὸ ὁποῖο ἦταν ὑποχρεωμένοι οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴ Δύση ἐπιστρέφοντες σοφοί, νὰ ἀσκήσουν τὸ διδ)λικὸ τους λειτούργημα. Τὸ ἀμέσως ἐπόμενο σχετικὸ χωρίο, πού ἀποσπῶ ἀπὸ τὸν «Ἄδαμ. Κοραῆ» (Τ. Α' σελ. 44) τοῦ Κεφαλλονίτη σοφοῦ Δ. Θερεϊ-

ανού, είναι χαρακτηριστικώτατο αὐτοῦ τοῦ κλίματος καὶ πολὺ διαφωτιστικό. «Ἡ εὐρωπαϊκὴ» «μωροσοφία» (ἢ συγχρονισμένη δηλ. εὐρωπαϊκὴ μόρφωση) ἐθεωρεῖτο τότε ταυτόσημος πρὸς τὴν ἀθεοῦτητα. Ὅσοι ἀπεδήμουν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια, ἵνα διδαχθῶσιν ἐπιστήμην τινὰ—οὗτοι δὲ ἦσαν σπάνιοι ὡς λευκοὶ ἐλέφαντες—ᾧφειλον ἅμα ἐπανερχόμενοι οἴκαδε νὰ πορευθῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ κηρύξωσιν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, ὅτι ἐπαλινόστησαν ὡς γνήσια καὶ πηθεῖνια τέκνα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Σπάνιοι ἐπίσης ἦσαν καὶ οἱ ἀληθεῖς λόγιοι διδάσκαλοι ἄλλωστε καὶ διότι ἡ ἐπιστημονικὴ παιδεία ἀπέπνεε πάντοτε κακὴν καὶ δυσάνεχτον ὄσμην ἀσεβείας. Ὁ ὀπωσοῦν πεπαιδευμένος ὑπέκειτο ἐκάστοτε εἰς πολλοὺς καὶ παντοίους κινδύνους διότι ἐνομίζετο ὡς καθ' ὑπόνοιαν ἀντιδοξῶν πρὸς τὰ νεομισμένα καὶ ἀσπαζόμενας τῶν λουθηροκαλβίνων τὰς καινοποιίας. Ἄν μάλιστα ἐνεκα ἀσθενείας ἢ ἄλλου τινὸς αἰτίου ἐσαρκοφάγει κατὰ πᾶσαν τετράδρα καὶ παρασκευῆν ἢ μὴ ἐφύλαττε τὴν τεσσαρακονθήμερον πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείου, ραδίως εὐρίσκετο τότε τὸ corpus de liciti... Οἱ Ἕλληνες εἶναι φύσει μισάλληλοι πάντων δὲ μισαλληλότατον εἶναι τῶν Ἑλλήνων λογίων τὸ γένος.

Διδάσκαλοι καὶ Κληρικοὶ διεφέροντο ἀπὸ πρωτίας μέχρι ἐσπέρας πρὸς ἀλλήλους ἐξακοντίζοντες ὁ ἕτερος κατὰ τοῦ ἑτέρου παντοίας ἀντεγκλίσεις καὶ συγκοφαντίας. Ἀπὸ τοῦ Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως ὅστις ὑπῆρξε κατὰ τὸν Εὐγένιον οὐχ' ἀμυδρὸν ἄστρον φιλοσοφίας ἐσέμνυνε δὲ τὴν πατριαρχικὴν σχολὴν μέχρι τοῦ Λεσβίου Βενιαμίν ὅστις ἀπεδείχθη στήριγμα καὶ ἐγκαλῶπισμα τοῦ εὐκλεοῦς τῶν Κυδωνιῶν Γυμνασίου ὁ βίος τῶν ὄντως ἑλληνικῆ παιδείᾳ κεκοσμημένων εὐαριθμοτάτων Διδασκάλων τοῦ Γένους εἶναι αὐτόχρομα μαρτύριον. (Οἱ μὲν καταγγέλλονται ὡς ἐν τῷ κρυπτῷ κακοδοξοῦντες καὶ παρερμηνεύοντες τὰς θείας γραφὰς καὶ ὡς συγκερνῶντες τὰς ἀκραιφνεῖς καὶ ἀκράτους τῆς ἱερᾶς γραφῆς ἐννοίας δι' ἰδίων ἐξιτήλων δογμάτων οἱ δὲ ὅτι εἶναι διδάσκαλοι πλάνης καὶ ἀσεβείας διαστροφῆς καὶ παραχαράκται τῶν θείων λόγων κακοδιδασκαλοῦντες καὶ μεταστρέφοντες τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ διασπείροντες δὲ τὰ ζιζάνια τῆς κακοδοξίας τῶν εἰς τὰς ἀκεραιότητας ψυχᾶς...)

Μὲ δυὸ λόγια ὁ ἀνώτερος κλῆρος, οἱ περισσότεροὶ ἄμιοροι ἀνώτερης παιδείας δάσκαλοι καὶ οἱ Ἄρχοντες, ἀποτελοῦσαν τὴν ἱερὴν συμμαχίαν, τὴν τρεῖς ἀκριβέστερα «κυριότητες» ὅπως θὰ ἔγραφε λίγο ἀργότερα ὁ Ἄνωνυμος Ἕλληνας, πού εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν ἀργὰ ἢ γρήγορα οἱ ὀλίγοι αὐτοὶ ἀναγεννητὲς τοῦ Νεοελληνισμοῦ, σπανιώτατα δὲ αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι, ὅταν ἐμπλέκονταν σὲ ἀγῶνα ἐναντίον τους, ἔβγαιναν ἀπ' αὐτὸν ἄβλαβοὶ ἢ νικητὲς. «Οἱ περισσότεροὶ δασκάλοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, γράφει ὁ Φ. Μιχολόπουλος στὸ γνωστὸ ἔξοχο ἔργο του (σελ. 28), ὄχι μόνον ἀγνοοῦσαν τὸ λαὸ καὶ τὴν περιπέτειν τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ ὄχι μόνον περιφρονοῦσαν τὴν νεώτερον ἐπιστημονικὴν ἀνακαλύψει ἀλλὰ καὶ φανατικὰ χτυποῦσαν κάθε πραγματικὰ σπουδαγμένο. Ἐχοντας συνεργάτες καὶ τὸ συντηρητικὸ καὶ καθυστερημένον κλῆρον καὶ ἐξαπολύοντες μαζί του ἀφορισμοὺς καὶ κατῆρες μεγάλως παρεκώλυσαν τὴν ταχύτερη ἀναγέννηση τοῦ νεογραικοῦ κόσμου (37). Οἱ ἄρχιερεῖς λέγει παλαιὸς τις κληρικὸς, συνεχίζει ὁ ἴδιος ἐκλεχτὸς συγγραφέας, κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἠμέλησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰ καταστήματα τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τινες ἐξ αὐτῶν μάλιστα καὶ ἐξώρισαν τοὺς σοφοὺς, οἵτινες ἦλθον καὶ κατεστάθησαν εἰς αὐτάς».

Κοντὰ ὅμως στοὺς πολλοὺς δασκάλους καὶ τὸν ἀνώτερον κλῆρον, πού στέκονταν ἐμπόδιο στοὺς νεωτεριστὰς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες ἀπὸ τὸ φόβον τῆς ἀφύπνισης τῶν κλάβων καὶ τῆς ἀπώλειας τῶν ἀποκτημένων ἀπὸ τὸ Τουρκικὸν καθεστὼς δικαιωμάτων τους, μὲ ὅλα τὰ μέσα ἀντέδρασαν στὴν κάθε προοδευτικὴν κίνησιν, πού ἀπροσκοποῦσε στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σκλαβωμένου Γένους, τὴν πνευματικὴν χειραφέτησιν καὶ τὴν ἐθνικὴν του ἀποκατάστασιν. «Οἱ διδάσκαλοι, λέγει ὁ Ἄνωνυμος Ἕλληνας

σιή Νομαρχία του (σελ. 209 ἐκδ. Γ'), δὲν ἐπρόφεραν τὸ ὄνομα τῆς Ἐλευθερίας ἀπὸ τὸ φόβο μήπως τοὺς ἀκούσουν οἱ προεστοὶ ἢ ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς κηρύξωσιν ὡς ἀθέους», ὁ δὲ μέγας μας ἐκκλησιαστικὸς ρήτορας καὶ Διδάσκαλος τοῦ Γένους Κων)ίνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, περισσώτερο ἀμείλικτος, γράφει: «Οἱ λεγόμενοι ἄρχοντες μοχθηροὶ κηφῆνες μισομαθεῖς καὶ φωτισβέσται καὶ τῶν μαθήσεων ἐχθροὶ καὶ διῶνται ὑπάρχοντες, οὐ μόνον τὰ ἴδια τέκνα ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν κατοίκων ἐκράτουν ἀπὸ φθόνου εἰς παχυλὴν ἀμάθειαν, ἵνα μὴ ἐκπαιδευθέντες, οἱ χωρικοὶ, καταφρονήσουσι τοὺς ψωφάρχοντας ..» (Φ. Μιχαλ. ὁ.π.).

4. — Ἡ σύγκρουση

Ἐπὶ τὶς συνθήκες βέβαια αὐτές, πού σὲ γενικό τους περίγραμμα παραπάνω ἐκθέσαμε, δὲν ἄργησε νὰ ξεσπάσῃ καὶ κατὰ τοῦ φλογεροῦ νεωτεριστοῦ Δασκάλου μας ἡ ἀπειλούμενη ἄγρια μπόρα. Τὸν κατηγοροῦσαν οὔτε πολὺ οὔτε λίγο σὰν κακόδοξον καὶ αἰρετικὸν «ὅτι παρεξήγησε τὰ θεῖα ρητὰ καὶ δὲν ὠμολόγησε τὴν εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ μετουσίωσιν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου». Τὸ πρόβλημα «περὶ τῆς θείας δηλ. οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας» πού δὲν ἦταν βέβαια κινουῦργιο, γιατί εἶχε ἀνακινήθῃ κατὰ τὶς ἡσυχαστικὲς ἐριδες τοῦ ΙΔ' αἰῶνα μεταξὺ τοῦ Γρημ. Παλαμᾶ καὶ τοῦ ἀντιπάλου του Βαρολάμ, τέθηκε στοὺς διανοουμένους τῆς πόλης ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Κλήμεντα τὸ Χίο (39), ἐπινεύσει ἀσφαλῶς τοῦ Βησ. Μακροῦ (40), τοὺς ἐχώρισε δὲ σὲ δυὸ ἀντιμαχόμενες μερίδες: μετ' ἀρχηγούς τῆς μιᾶς τὸε Κλήμεντα καὶ τὸ Δάσκαλό του (41) καὶ τῆς ἄλλης τὸ Σουγδουρῆ.

Ἡ κατηγορία λοιπὸν βαρύτερη. Οἱ κατήγοροι πανίσχυροι. Ἔργο φρόνησης πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ ἀναδίπλωσις, ἡ ὑποχώρησις, ἡ «ἐν δακρύοις καὶ στεναγμοῖς» μετάνοια. Τίποτε ὅμως ἀπ' αὐτά. Καὶ πρᾶγμα πρωτάκουστο ὡς τότε. Ὁ Σουγδουρῆς συνεπικουρούμενος κι' ἀπὸ τοὺς ἄξιους μαθητὲς του ἀντιμετώπισε μετ' ὀλίγη ἀσυνήθιστη τοὺς κατηγόρους του, πού παρὰ τὴν ἄλλη καταφανῆ ὑπεροχὴν τοῦ, στάθησαν ἀνίκανοι νὰ καταβάλουν «τὸν διαλεκτικώτατον καὶ πολυμαθέστατον Σουγδουρῆν», ἔδωσε σὲ ὑψηλὸ αὐτὸς ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο τῆ μάχη καὶ βγήκε νικητής!... Ἄλλ' ἄς δώσουμε τὸ λόγο γιὰ τὰ καθέκαστά της σιὸ συμμαθητῆ, συμπατριώτη καὶ συναθλητῆ τοῦ Δασκάλου σιὴ μεταφύτευσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν προοδευτικῶν ἰδεῶν καὶ νεωτεριστικῶν ἀντιλήψεων σιὸν τόπον μας κατὰ τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα χρόνια, γερὰρὸ Μελέτιο τὸ Γεωγράφο (68) σχολαρχήσαντα, μεταξὺ τοῦ 1686—1692 τῆς Ἐπιφανείου Σχολῆς, ἀρχιερατεύοντα δὲ τὴν ἐποχὴ πού ξεφύτρωσε ἡ δογματικὴ μετὰξὺ τῶν Γιαννιωτικῶν λογίων ἐριδα (1695), σιὴν Ἄρτα. «Τῷ ἔτει 1695, λέγει, ἀρχιερατεύοντος ἐν Ἰωαννίνοις Κλήμεντος, τὸ περὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας ζήτημα προεβλήθη μετὰξὺ τῶν τότε ἐν Ἰωαννίνοις εὐρισκομένων διδλῶν. Καὶ ὁ μὲν Ἰωαννίνων Κλήμης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἔλεγε διαφέρειν τὴν θεῖαν οὐσίαν τῆς ἐνεργείας πραγματικῶς καθάπερ ὁ ἄρτος τοῦ λίθου ὁ δὲ Σουγδουρῆς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἔλεγε διαφέρειν τὴν θεῖαν οὐσίαν τῆς θείας ἐνεργείας τῷ λόγῳ τῷ ὀριστικῷ οὐ μὴν δὲ πραγματικῶς καθάπερ ὁ λίθος τοῦ Ἄρτου. Ἐπαχθῶς δὲ φερόμενος ὁ Ἰωαννίνων Κλήμης κατὰ τοῦ Σουγδουρῆ, διέσπειρε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν λόγους τοῦ Σουγδουρῆ τάχα δοξάζειν τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαφορὰν τῆς θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας καὶ σύνοδον τοπικὴν συγκροτήσας ἐν Ἰωαννίνοις μετ' ἑαυτοῦ ἔλκων τὸν τε Βησσαρίωνα Μακροῦν, ἠτηθέντα πῶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ἄπρακτον διέλυσε τὴν σύνοδον. Πᾶσι δὲ τοῖς τρόποις σπουδάζων ἀτιμίαν τινα μόνον προσάψαι Γεωργ. τῷ Σουγδουρῆ ἔγραψε τῇ ἐν Κων)πόλει Ἐκκλησίᾳ ὅτι Γ. ὁ Σουγδουρῆς διδάσκει ἐν Ἰωαννίνοις τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαφορὰν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας. Βουλομένης δὲ τῆς ἐκκλησίας καθαιρέσει ὑποβαλεῖν τὸν Σουγδουρῆν, μαθὼν τὴν κατ' αὐτοῦ σκευωρίαν ὁ Σουγδουρῆς, ἔγραψε τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ὅπερ ἔλεγεν ἐφρόνει καὶ φρονεῖ περὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας καὶ

ἦλθεν αὐτῷ ἀπόκρισις μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς. Ἐπὶ τούτοις δυσχεράνας δ' Ἰωαννίνων Κλήμης μετὰ καιρὸν εὐρισκόμενας ἐν ΚΠόλει, κατηγόρησε τὸν Σουγδουρῆν τῷ Ἱεροσολύμων Πατριάρχῃ Δοσιθέῳ δοξάζειν καὶ διδάσκειν τάχα ἐν Ἰωαννίνοις τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαφορὰν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας.

Ὁ δὲ χαριζόμενος τῷ Κλήμεντι μᾶλλον δὲ καὶ φιλοκατήγορός τις ὢν, ἔγραψεν ἐν τῷ προοίμῳ τοῦ τόμου τῆς Ἀγάπης ταῦτα: «Ἐπειδὴ νῦν εἰς Ἡπειρὸν τις ἑτεροδιδασκαλῶν τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος κινούμενος ὑπ' ἀμαθείας σπουδάζει νὰ συστήσῃ ἐκεῖνο τὸ κατακεκριμένον καὶ ἀποβεβλημένον ὑπὸ τῶν Ἁγίων Πατέρων δόγμα, ὅτι δηλ. δὲν διαφέρει τῆς θείας οὐσίας ἡ θεία ἐνέργεια κατὰ λόγον ἀλλὰ κατὰ μόνην ἐπίνοιαν κ.λ.π. «Τὸ ὄνομα μὴ γράψας ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐλεγχόμενος». (Ζαβίρα: Νέα Ἑλλάς σελ. 525—526)

Δὲν θὰ ἐκταθῶ σὲ ἀνάλυση τῆς μεταξὺ τοῦ Σουγδουρῆ καὶ τῶν ἐπικριτῶν του δογματικῆς διαφορᾶς, ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ πρόβλημα ἀνεγόμενο στὸν τομέα τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ὑπερβαῖνον κατὰ συνέπεια τὶς δυνάμεις μας ἀλλότριον δὲ πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτῆς τῆς ἐργασίας, θὰ ὑπογραμμίσω ὅμως τὸ θάρρος, τὴ μαχητικότητα καὶ τὴ βαθύτητα θεολογικὴν κατάρτιση τοῦ Σουγδουρῆ ἀπὸ τῆ μιᾶ μεριά καὶ τὸ ἀσίγαστο μῖσος, τὴν ἐκδικητικὴν μανίαν καὶ κακεντρέχειαν τοῦ ἀσπονδότερου ἀπὸ τοὺς διῶκτες τοῦ Κλήμεντα, ὁ ὁποῖος, ὅσο ζοῦσε, δὲν φαίνεται νὰ δειχτήκε διατεθειμένος ν' ἀφήσῃ ἀσπίλωτο καὶ κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενο σὲ γλωρὸν κλαρὶ τὸ Δάσκαλο. «Πᾶσι δὲ τρόποις σπουδάζων ἀτιμίαν τινὰ μόνον προσάψαι τῷ Σουγδουρῆ» (42). Παρὰ τὸν ἀνελέητο ὅμως κατατρεγμὸ τὶς ἀναφορὰς καὶ τὶς ἄλλες παρασκηνιακὰς ἐνεργείας οἱ συκοφάντες του δὲν ἐπέτυχαν σχεδὸν τίποτε. Ἡ νίκη τοῦ Σουγδουρῆ ἐναντίον τῶν ὑπῆρξεν πλήρης, ἐστερέωσε τὸ κῦρος καὶ τὴ γενικὴ πρὸς τὸ Δάσκαλο ἐκτίμηση, κατήσχυσε δὲ τοὺς κατηγόρους του.

Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλασία, εὐθὺς ὡς ἔλαβε γνώση τῆς ἐγκαιρᾶ ὑποβληθείσης ἀπολογίας του, ἦρθε συμπαραστάτης καὶ συναντιλήπτοράς του «ἀποστεύσασα αὐτῷ, κατὰ τὸ Μελέτιο, ἀπόκρισιν μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς».

Ἡ Ἀπολογία ἢ Ὁμολογία πίστεως τοῦ Σουγδουρῆ, πού ἀπευθύνονταν πρὸς τὸν τότε Οἰκομενικὸν Πατριάρχῃ Καλλίνικο τὸν Β' καὶ πού σὲ συνέχεια παραθέτω, ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἐδημοσίευσε παλαιότερα ὁ αἰείμνηστος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (Θεολογία Τ. Δ' σελ. 8—10), ἔθετε οὐσιαστικὰ τέρμα στὴ μακρόχρονη (1695—1699) συζήτηση, διακρίνεται δὲ γιὰ τὴν ὑποδειγματικὴν συντομία, σοβαρότητα καὶ ἐπιστημονικὴν τῆς θεωράκιση. «Ἐπειδὴ κατὰ τὸν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου λόγον, ἀρχίζει, πᾶς πιστὸς ὀφείλει ἔτοιμος εἶναι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι αὐτὸν λόγον περὶ τῆς εὐαντιῶ πίστεως, τούτου χάριν καὶ γὰρ ὡς πιστὸς αἰτηθεὶς ἔτοιμος εἰμί πρὸς ἀπολογίαν περὶ τῆς ἐν ἐμοὶ πίστεως τῆς περὶ τὴν διαφορὰν καὶ διάκρισιν τῆς τε θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας κατ' ἃ παρὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων ἐδιδάχθην. Ὁμολογῶ τοίνυν ὡσπερ ἔνωσιν θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἀσύγχυτον οὕτως εἶναι καὶ διαφορὰν ἀδιάστατον, τὸ μὲν κατὰ τὸ ἠνωμένον καὶ ἀδιαίρετον τὸ δὲ κατὰ τὸ αἴτιον καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ αἰτίου· οὕτω γὰρ οὔτε τὸ ἐν τὴν διαφορὰν ἀπελαύνει οὔτε μὴν ἡ διαφορὰ ἀνατρέπει, ἀλλ' ἑκάτερον κατὰ τοὺς ἁγίους εὐσεβεῖς θεωρούμενον οὐδοκοῦν ὑπὸ θατέρου παραβληθῆναι δυνήσεται. Ὁμολογῶ δὲ τὴν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας διαφορὰν καὶ διάκρισιν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος εἶναι κατὰ τὸ εὐσεβὲς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας φρόνημα, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπινοίας ὡς οἱ περὶ Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον ὑπνόουν· αὕτη δὲ ἢ ἐκ τῆς φύσεως δηλαδὴ τοῦ πράγματος διάκρισις, ἦν καὶ κατὰ λόγον πραγματικὴν διάκρισιν λέγομεν τῆς τε οὐσίας καὶ ἐνεργείας, πολὺ μὲν ὑπερηγμένη τυγχάνει τῆς διακρίσεως ἐκείνης ἢ προσεῖχον οἱ περὶ Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον τῆς δὲ πραγματικῆς ἐκείνης αὐθις ἀδρανεστέρα ἢ τὰ θεῖα τῆς μακαρίας Τριάδος διακρίνονται πρόσωπα.

Ταῦθ' οὖν οὕτως δοξάζων ἐπιβεβαιῶ καὶ ἐπισφαλίζομαι 1699 μαίτου 26 εἰς Ἰωάννινα «Γεώργιος ἱερεὺς Σουγδουρῆς ὁμολογῶ καὶ βεβαιῶ ὡς ἄνωθεν...».

Καὶ ναὶ μὲν, καθὼς παρατηρεῖ καὶ ὁ Φ. Μιχαλόπουλος, ὁ διδῶν «ἀντεπεξῆλθε νικηφόρα κατὰ τῶν συκοφαντῶν καὶ διαβολῶν του ἀλλὰ μετὰ μακρὸν διάστημα εὐδόκιμης διδῶν ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νεώτερηστικὴ διδῶν καὶ ἴσως καὶ αὐτὸ τὸ διδῶν ἐπάγγελμα». Φυσικὸ ἦταν ὁ σκληρὸς καὶ μακροχρόνιος ἀγώνας ν' ἀφήσῃ πολὺ κατακάθι πικρίας στὴν ἀγνή ψυχὴ του, ποὺ ἂν δὲν ἐμάρανε ὀλίγετα ὁμως ψαλλίδισε γερὰ τὸν ἔνθεο ζῆλο του νὰ προσφέρει στοὺς νέους τοῦ τόπου του οὐσιαστικὴ καὶ ἀνώτερη μόρφωση. Ἀλλὰ μήπως καὶ οἱ μετὰ τὸν Σουγδουρῆ διδάξαντες στὶς Σχολῆς τῶν Γιαννίνων μεγάλοι Δασκάλοι, δὲν διώχτηκαν, δὲν πολεμήθηκαν χωρὶς οἴκτο ἀπὸ τοὺς ἴδιους αὐτοὺς κύκλους καὶ γιὰ τὴν ἴδια ἀκριβῶς αἰτία; Πρῶτος βέβαια ἐδοκίμασε τὴν ὀργή του ὁ Σουγδουρῆς, θὰ τὸν ἀκολουθήσουν ἀμέσως οἱ ἄξιοι μαθητὲς καὶ διαδοχοὶ του στὴ Σχολή, Ἀναστ. Παπαβασιλόπουλος καὶ ὁ σοφὸς καὶ πολὺπαθὸς Μεθόδιος Ἀνθρακίτης. Λίγο ἀργότερα ὁ κλεινὸς Εὐγένιος Βούλγαρης καὶ τελευταῖος ὁ πολὺς Ἀθ. Ψαλλίδας, ποὺ, ἄς σημειωθῇ, ἐγλύτωσε ἀπὸ χειρότερα χάρι στὴν ἐπὶ τοῦτο ἐπιδιωχθεῖσα καὶ ἀποκτηθεῖσα εὐνοια καὶ ὑποστήριξη, σκανδαλώδη γιὰ πολλοὺς, τοῦ φοβεροῦ Ἀλῆ Πασιᾶ (43). Τέλος, γιὰ πληρέστερη κάπως ἐνημέρωση γύρω ἀπὸ τὸν θεολογικὸ αὐτὸ κανυὰ τῶν Γιαννιωτῶν λογίων, προσθέτω καὶ τὰ ἀκόλουθα γραφόμενα ἀπὸ τὸν Μυστακίδη (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Σχολείων: Παρνασσὸς Τομ. Γ' σελ. 63 σημ. 3): «Περὶ τῆς ἔριδος ταύτης, γράφει, ὑπάρχουσι καὶ τρεῖς ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ ἐν τεύχει τῆς ἐν Σηλυβρίᾳ Σχολῆς οὐπερ ἤδη περιγραφὴν δημοσιεύσει λίαν προσεχῶς ὁ φιλοπονώτατος καὶ ἐν τοῖς παλαιογραφικοῖς ταξειδίοις μοναδικὸς καταστὰς φίλος κ. Παπαδόπουλος ὁ Κεραμεὺς ἐν τῇ παραρτήματι τοῦ ΙΖ' Τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλ. Φιολ. Συλλόγου. Ἐκ τῶν τριῶν ἡ μὲν πρώτη εἶναι τοῦ διδασκάλου Σουγδουρῆ ἐξ Ἰωαννίνων ἀποστελλομένη πρὸς τὸν τότε Πατριάρχη Καλλίνικον δι' ἧς ἀναίρει τὰς προβληθείσας ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων αὐτῷ συκοφαντίας περὶ ἀλλαγῆς τῶν ὀρθοδόξων φρονημάτων του ἢ δευτέρα ἀπαντητικὴ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ τρίτη ἐπιστολὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως πρὸς τὸν Δοσίθεον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων πρὸς ὃν εἶχε κατηγηρηθῆ (ὁ Σουγδουρῆς) ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κλήμεντος».

Τὶς παραπάνω ἐπιστολές, παρὰ τὶς ἐπίμονες ἀναζητήσεις μου, δὲν κατόρθωσα νὰ ἰδῶ.

5. Τελευταῖα χρόνια

Πόσα τώρα χρόνια ἐσχολάρησεν ὁ Σουγδουρῆς στὸ Γκιουματικὸ Σχολεῖο καὶ ποῖον περίπου χρόνον ἀποχώρησε ὀριστικὰ ἀπ' αὐτό;

Ἀπὸ ἐπίσημο ἔγγραφο τοῦ Βενετικοῦ Ἀρχείου, ποὺ ἔφερε τελευταῖα σὲ φῶς πάλι ὁ Κ. Μέρτζιος, προκύπτει, πῶς κι' ὡς τὸ 1710 ἀκόμα ἐξακολουθοῦσε ὁ Σουγδουρῆς νὰ διδάσκει σ' αὐτὸ τὸ Σχολεῖο. «Ὁ ἐξοχώτατος κ. Γ. Ζανδίου, ἀναφέρει τὸ ντοκουμέντο, διορίζει καὶ ἀποκαθιστᾶ (23)7)1710) νόμιμον αὐτοῦ πληρεξούσιον καὶ ἀντίκλητον τὸν λίαν σεβάσιμον ἱερέα Γεώργ. Σουγδουροῦν διδασκαλον εἰς τὰ Ἰωάννινα κ.λ.π. ...» (Μ. Ἑλληνομνήμων Τ. Β' σελ. 109). Πέρα ὁμως ἀπὸ τὴ χρονολογία αὐτὴ δὲν ἔχουμε ἄλλη ἐξακριβωμένη εἴδηση, ποὺ νὰ ἐπιβεβαιώνει τὴ συνέχεια τῆς ὑπηρεσίας του καὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη. Ἀπὸ τοὺς βιογράφους του ὁ μὲν Ἀραβαντινὸς ἀναφερόμενος σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα γράφει ἔτσι ἄοριστα, ὅτι διατήρησε τὴ σχολαρχία «λίαν εὐδοκίμως καὶ εὐκλεῶς μεχρι τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος». (Βιογρ. Συλλογὴ σελ. 196) καὶ ἄλλοῦ «μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος (χρον. Β' σελ. 276) ὁ δὲ Κοσμᾶς Μπαλᾶνος στὴν προτασσόμενη τῆς Ἀριθμητικῆς του (Βιέννη 1798) ἀφιέρωση, ὅτι εἰς τὴν

Σχολήν τοῦ Γκιούμα τὸν Γεώργ. Σουγδουρῆν διαδέχθηκε ὁ ἱερέας Ἀν. Παπαβασιλείου κατὰ τὸ 1715—1720 (Εὐλ. Κουρίλα ὁ.π. σελ. 72). Στὴν τελευταίαν ἀσφαλῶς αὐτὴ πληροφορία βασιζονται καὶ ὄσοι ἄλλοι (44) ἀναφέρουν αὐτὸ τὸ ἔτος (1715) ὡς χρόνον ὀριστικῆς ἀπὸ τῆ Σχολῆ καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀποχώρησης τοῦ Σουγδουρῆ. Ἀλλὰ καὶ στὸ ἐξακριβωμένο 1710 (45) νὰ σταθοῦμε, ἔχουμε ἀμεσῶς—ἀμέσως μπροστά μας μιὰ μακρόχρονη συνεχῆ στὸ ἴδιον σχολεῖο ὑπηρεσίαν (28 ἀκέραιων χρόνων) δημιουργικὴ καὶ παρὰ τοῦ περισπασμοῦ καὶ τῆς θύελλης τῆς ὁμολογουμένως γονιμότητι. Τὸ βέβαιον λοιπὸν εἶναι, πὼς ὁ Σουγδουρῆς διακόνησε τὴν ἀνώτερον παιδείαν τοῦ τόπου του, ὡς τὰ βαθειὰ γεράματα καὶ μόνον αὐτὰ τὸν ἀνάγκασαν νὰ ἀνακόψει τὴν λαμπρότατην παιδευτικὴν του προσπάθειαν (46). «Ἀποχωρήσας λόγῳ γῆρατος, γράφει ὁ ἴδιος ὁ Ἀραβαντινὸς (Βιογρ. Συλλ. ὁ.π.), ὁ ὀπίσθιος, ὡς σημειωθῆ, μᾶς δίδει μόνος αὐτὸς ἀκριβῆ χρονολογίαν τοῦ θανάτου του, ἀπεβίωσεν ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1725».

Ἔτσι ἐξέλιπε μιὰ ἀκόμα φωτεινὴ διδκὴ μορφή ἀπὸ τῆς σπάνιας τῆς ἐποχῆς του, πού ἀναλώθηκε κυριολεκτικὰ μὲ διάθεσιν τιτάνος στὸν ξεσχίσει, παρὰ τῆς μύριος ἀντιδράσεις, τὸν πέπλο τοῦ πηχτοῦ σκοταδιοῦ, πού μέχρις ἀποπνιγμοῦ ἐτύλιγε τότες τὴν σκλαβωμένην ψυχὴν τοῦ Γένους. «Διέδωκε, καθὼς παροστήρησε νεώτερος ἱστορικὸς, τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν εἰς τὴν πρότερον καταβυρβαρωμένην Ἑλλάδα ἢ δὲ μνήμη του παρέμεινεν ἱερὰ μέχρι σήμερον». (Φ. Μιχαλ. ὁ.π. σελ. 35). Ἐκεῖ στοὺς ἀσφοδελούς λειμῶνες ὅπου ἐπέρασ' ἡ ψυχὴ του πάνω καὶ πέρα πολὺ ἀπὸ τῆς μικρότητες τῆς ζωῆς, θὰ σκιρτάει ἀπὸ ἀγαλλίασιν ἄμετρον ἀναλογιζόμενη, πὼς ἐξετέλεσε στὸ ἀκέραιον τὸ ὕψιστον πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ λαὸν πού τὸν γέννησε χρέος!...

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ἀκόμα, πρᾶγμα πού θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἐκτιμήσουμε ἀκριβέστερα τὴν προσφοράν του, πὼς ἡ διδακτικὴ ἐργασία τοῦ Σουγδουρῆ ἦταν καὶ ἡ μοναδικὴ πηγὴ βιοπορισμοῦ του. Καὶ ἡ πληρωμὴ του οὔτε ταχτικὴ οὔτε ἀνάλογη μὲ τῆς ἀνάγκης του ἦταν, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τῆς παρατιθέμενης στὸ τέλος τῆς παρούσης ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν διαμένουσαν ἐν Βενετίᾳ ἀδελφὴν του Χαίδω Γλύκαινα. Χαρακτηριστικὸς τῆς ἐνδείας του καὶ τῆς δύσκολης γενικῆς οικονομικῆς του θέσεως εἶναι οἱ συχνῆς ἀγωνιώδεις ἐπικλήσεις του πρὸς αὐτὴν τὴν ἀδελφὴν του νὰ τὸν καταστήσει μὲ γράμμα τῆς ἐπίτροπο καὶ νοικοκύρη στὸ ὑποστακτὸ τῆς Βελτοῖστας, «διὰ νὰ ζωοτροφεῖται τὸ ἀνηψίδι μας καὶ ἡ μητέρα μας» καθὼς γράφει—ντροπέμενος ἴσως νὰ εἰπῆ καὶ γιὰ λόγου του—καὶ νὰ πασχίσει νὰ λαβαίνει ταχτικὰ αὐτὴ ἢ ἴδια ὡς ἐπιτρόπισσά του (47) ἀπὸ τοὺς διαχειριζόμενους τὸ κληροδότημα Γκιούμα τὸ διαταμένο του μισθὸ τῶν 100 δουκάτων τὸ χρόνο. Κι ἡ εἰσπραξὴ αὐτὴ ποῖός ἔξερε πού σκάλωνε καὶ δὲν ἐφαίνονταν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς. Γιατὶ στὰ 1694 (4)2) τῆς γράφει πικρὰ παραπονούμενος ὁ καημένος ὁ Δάσκαλος: «Διὰ τὸ Σχολεῖον μας εἶναι δύο χρόνους ὅπου δὲν μᾶς ἔδωσαν τίποτε καὶ κἂν ἡ αὐθεντία σου μεσίτευσον εἰς τὸν κύριον Ἰωάννην Ἱερομνήμονα νὰ μᾶς στείλῃ τίποτε». Καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἴδιου ἔτους. «Περιπατοῦν τρεῖς χρόνους ὅπου ἄσπρα τοῦ Σχολείου μας δὲν ἦρθαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο βούλομαι νὰ τὸ ἀφήσω παρακαλῶ τὰ ἐξαδέλφια μας νὰ συνδράμουν νὰ κρίνουν τοῦ γαστάλδου μήπως μᾶς πέσουν καμπόσα, ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ δουλεύω καὶ νὰ δανείζομαι νὰ τρώγω», καὶ λίγο ἀργότερον τὸ 1698 (20)11), πάλιν ἀναφέρεται σ' αὐτὲς τῆς ἀνωμαλίας τῆς ἐπιστολῆς τῶν προοριζομένων γι' αὐτὸν καὶ τὴν συντήρησιν γενικώτερα τοῦ Σχολείου χρημάτων γράφοντας: «Τοῦτο μόνον τῆς ξαναθυμίζω νὰ κρίνης τοῦ Sgt. γουαρδιάνου ἐὰν δὲν ἐγένεν ἡ δουλεία τῆς πάγκας μου ἕως τὴν ὥραν νὰ δώσῃ σολδία τοῦ Καραγιάννη καὶ τὰ στείλῃ ἐδῶ διὰ τὴν πάγαν μου. Εἰ δὲ καὶ τοῦ ἔδωσαν ἱκανὰ σολδία νὰ τὸν προστάξῃ νὰ τὰ στείλῃ ἐδῶ νὰ δοθοῦν εἰς τὴν πάγαν τοῦ διδασκάλου, ὅτι ἐδῶ λέγει ὁ κύριος Πᾶνος Καραγιάννης, πὼς αὐτὰ ὅπου σκουδαίρει αὐτοῦ ὁ Καραγιάννης ἀπὸ τὴν πάγαν εἶναι μόνον διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ὄχι διὰ τὸν διδάσκαλον τὸ

ΛΕΣΙΝΙΤΣΑ·ΔΡΟΒΙΑΝΗ

[(ΑΛΗΣ ΚΑΙ ΒΑΛΙΔΕ ΣΟΥΛΤΑΝΑ)]

Μεταξύ των ευαρίθμων εκείνων έλληνικών χωρίων της Ήπειρου άτινα διεξήγαγον σκληρούς και μακρούς άγώνας έναντίον των άρπακτικών διαθέσεων του Άλη συγκαταλέγονται και τά χωρία του Δελβίνου Δρόβιανη και Λεσινίτσα.

Έπειδή με τὸ ιστορικὸν τοῦτο γεγονός ἐλάχιστα—ίνα μή εἴπωμεν ἔλωσ διόλου—ήσυχολήθη ἡ νεωτέρα ἱστορία τῆς Ήπειρου θά προσπαθήσωμεν κατωτέρω νά ἐξιστορήσωμεν τοῦτο ὅσον τὸ δυνατόν λεπτομερώς.

Ὁ Άλη Πασάς ἐπιθυμῶν ἀπό πολλοῦ χρόνου νά διεισδύσῃ οἰκονομικῶς και πολιτικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δελβίνου και νά ὑποτάξῃ τοὺς ἰσχυροὺς μπέηδες και ἀγάδες τῆς ἔπρεπε νά ἔχῃ κάποιον ἑρμητήριον, και ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξε τὴν Δρόβιανην και Λεσινίτσαν εὕρισκομένας εἰς τὸ μεταίχμιον αὐτῆς.

Και διὰ μὲν τὴν Δρόβιανην ἐσχεδίαζε νά προσθέσῃ ταύτην εἰς τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ τσιφλίκια, διὰ δὲ τὴν Λεσινίτσαν νά ἐξισφαλίσῃ τοὺς ἑρεσιβίους κατοίκους τῆς ἵνα οὕτω χρησιμοποιοῦν αὐτοὺς ὡς ὀπλίτας και ἔμπιστα ὄργανα διὰ τὰ περαιτέρω κατακτητικὰ αὐτοῦ σχέδια.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ, ἐθεώρησε καλὸν νά ἐπικαλέσθῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ οἰκογενειακοῦ του φίλου παπᾶ

Δημήτρη Λεσινίτσα, ὃν προσεκάλεσεν ἐπὶ τούτῳ στὰ Γιάννενα, ὑποσχεθεὶς αὐτῷ ὡς ἀντάλλαγμα τιμὰς και πλούτη.

Οὔτε τὰ πλούτη ἔμωσ, οὔτε αἱ τιμαὶ τοῦ Άλη πασᾶ ἰσχυσαν, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν νά ἐπηρεάσουν τὰ φλογερὰ πατριωτικὰ και θρησκευτικὰ αἰσθήματα τοῦ παπᾶ Δημήτρη.

Τόσον εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, ἔσον, διὰ λόγους σκοπιμότητος πάντοτε, και εἰς τοὺς μπέηδες και ἀγάδες τοῦ Δελβίνου ἀνεκρίνωσεν, ὡς ἔπρεπε, τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον πρὸς ἄμυναν.

Θορυβηθέντες οὗτοι ἐκ τῶν ἀνωτέρω πληροφοριῶν συνεκρότησαν τὴν 1ην Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1800 συνέδριον εἰς Λεσινίτσαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Χατζῆ Τζαφεραγᾶ εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν και οἱ κατωτέρω ἐκ Δελβίνου ἀγάδες 1) Ὁμὲρ—ἀγᾶς, 2) Χασάν—ἀγᾶς, 3) Χουσεῖν Άλη ἀγᾶς, 4) Νταούτ Σιαμέτ ἀγᾶς, 5) Μουλᾶς Χουσεῖν Ἰμάμη, 6) Άληζὸτ ἀγᾶς Νταούτ, 7) Μαρουσλῆς Μουλᾶ Σουλεϊμάν και 8) Πράτσικας μετὰ λοιπῶν προκρίτων Δρόβιανης και Λεσινίτσας.

Εἰς τὸ συμβούλιον τοῦτο ἀπεφασίσθη ἔπως ἐν πρώτοις διαμαρτυρηθῶσιν εἰς τὴν Βαλιδὲ Σουλτάναν τῆς ὁποίας νά ἐπικαλεσθῶσι τὴν προστασίαν και ἐπέμβασιν δι' Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ «γερόντους

ὁποῖον δὲν λογιᾶζω νά εἶναι ἔτι. Καὶ διὰ τοῦτο φανέρωσέ το εἰς τὸν Sgt. γουαρδιάνον και εἰς τὴν μπάκαν πάσχισε νά πάρῃς και κομμάτι χαρτὶ ἀπὸ χέρι τους ὅτι τὰ σολδιά ὅπου δίδουσι τοῦ νικολοῦ Καραγιάννη τὰ δίδουσι διὰ τὸν διδάσκαλον και τοὺς μαθητὰς τοῦ γγιουματικῶ φροντιστηρίου. Ἔτσι προκουράρισε.»

Κι ὅλα τὰ παραπάνω γιὰ νά ὑπογραμμίσουμε τίς οἰκονομικὰς του στενοχωρίες, πὸν σὰν πληγὴ ἀγιάτρευτη σ' ὅλη του τὴ ζωὴ τὸν ἐβασάνιζαν και πὸν ὡς τὰ σήμερον στάθησαν αὐτές.—γιατὶ νά τὸ κρύψουμε;—ξεχωριστὴ μοῖρα ὄλωνων τῶν ὁμοτέχων του... (48).

(Συνεχίζεται)

Δροβιανίτες» ὑπὸ τὸν Πράτσοικαν, ἐν ἐσχάτῃ δὲ ἀνάγκῃ καὶ ἀφοῦ ἐξαντλήσωσιν ὄλα τὰ εἰρηνικὰ μέσα, νὰ καταφύγουν εἰς τὰ δπλα ἀντιτάσσοντες ἀπελπιστικὴν ἄμυναν.

Τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κοινοῦ τούτου ἀγῶνος ἀνέλαβον οἱ μπέηδες καὶ ἀγάδες τοῦ Δελβίνου μετὰ τοῦ Πράτσοικα ἀπὸ Δρόβιανην.

Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ὑπεχρεώθησαν νὰ χορηγήσωσιν δωρεὰν τὰ ἀπαιτούμενα τροφίμα καὶ πυρομαχικά, ὁ δὲ δεῦτερος τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην διὰ τὴν μετάβασιν τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Πόλιν.

Ἰπὸ τοῦ Συμβουλίου τούτου ἐτακτοποιήθη συγχρόνως καὶ ἡ ἀπὸ μακροῦ χρόνου μετὰξὺ Δρόβιανης καὶ Λεσινίτσας ὑφισταμένη συνοριακὴ διαφορά τὸ μέγεθος τῆς ὁποίας ἐκφραστικώτατα περιγράφει τὸ κατωτέρω παρατιθέμενον ἱστορικὸν ἔγγραφο. (1)

«Β' ἀρ. 85]10—8—32 Σελίμ—μπέηης Κόκκας ζαντές, ἀφέντης μας ἔτος 1800 Αὐγούστου 1η.

Κάνομε θύμησι ἐμεῖς τὰ δυὸ χωριά, Δροβιανίτες κάτω μαχαλὰς καὶ ἀπάνω μαχαλὰς καὶ ἀπάνω Λεσινίτσα, καὶ τὰ δυὸ χωριά, εἶχαμαν ἀκύτταχτο τὸ συνορὸ μας ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ μερχοῦμ Μουσταφᾶ Πασᾶ Κόκκα ὅπου τὸ εἶχαμαν δάλη τὸ σύνορον ἕως τὴν σήμερα δὲν τὸν εἶχαμαν κυττάξη Παγίσαμαν καὶ ἐπαρακαλέσαμεν τὸν ἀφέντη μας τὸν πολυχρονεμένον Σελίμ—μπέηη καὶ τοῦ εἶπαμεν πὼς ἀπὸ τὴν ἡμέραν ὅπου τὸ εἶχε βάλῃ ὁ ἀμήρης του ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἀπὸ τότε ἕως τὴν σήμερον δὲν εἶχε κυτταχτῆ καὶ ἐσηκώθησαν οἱ πιστικοὶ μας καὶ κάθε ἡμέραν δέρονται σὲ κεῖνο τὸ σύνορον καὶ μὲ τὸ ἴσιο νὰ μᾶς δίνῃς τὸ Χατζῆ Τζαφέραγα καὶ εἶναι ὁ Κύριος Παρτάλης μάρτυρας καὶ μὲ τὸ εὐαγγέλιο διαβαίνει νὰ μᾶς βάλῃ τὸ σύνορον. Σὲ τοῦτο ἀπάνω ὅπου ἐγράψαμεν τὰ τρεχούμενα ὅπου ἔτρεξαν ἐπήραμε καὶ τὸν Χατζῆ ἀγᾶν μὲ ἄλλους Τούρκους καὶ τὸν Κύριον Παρτάλη καὶ ἐδιαβήκαμε εἰς τὸ σύ-

νορο μὲ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ ἐπατήσαμε τὸ σύνορο ὄλο, καὶ νὰ ὅπου βάνομε τὸ πρῶτο τὸ σύνορο εἰς τὸν Νέγκρον εἰς τὴν Ἄλαισιάν, ἀπέκει καὶ πέρα στοῦ Σταμούλη τὸ χωράφι εἰς τὴν κορυφήν, ἀπέκει καὶ εἰς τὴν τρύπαν δεκοχτὼ πιθαμές, ἀπέκει ἀπὸ κάτω εἰς τὸν πάτο τὸ χωράφι τοῦ Κυρίου Στράτη εἰς τὴν σκρίκα, ἀπέκει καὶ πέρα στοῦ Κατζουγιάννη τὴν καλύδα εἰς τὸν πάτο εἰς τὸ τσουπάρι, ἀπέκει καὶ τὴν ἀνήφορον στοῦ Κώτσια Σκευῆ τὸ χωράφι εἰς τὴν ἄκραν εἰς τὸ τσουπάρι καὶ τὸν ἀνήφορον εἰς τὴν γούραν ὅπου γίνεται ἡ μονὴ τὸν ἀνήφορον εἰς τὸ τσουμπάρι καὶ διπλα πέρα εἰς τὴν κορυφήν, εἰς τὴν κορυφήν εἰς τὸ χωράφι τοῦ Γιάννη Σταμούλη καὶ εἰς τὸν Ἀγιλιά. Ἀπέκει καὶ κεῖθε εἶναι Δροβιανίτικον, ἀπέκει καὶ ἀπάνω εἶναι Λεσινιτζότικον καὶ τὸ ποῦσι ὅπου πίνουνε νερόν τὰ πρόβατα ἂν ἴσως νὰ μᾶς δίνουσι λόγκον οἱ Δροβιανίτες νὰ βοσκήσωμε τὰ πρόβατα καὶ γίδια καὶ τὰ πράματά μας ἡμεῖς οἱ ἀπάνω Λεσινιτζότες νὰ τοὺς ἀφήσωμε καὶ ἡμεῖς νὰ ποτίσωμε ὄλα τὰ πράματά τους εἰς τὸ ποῦσικαὶ τὸ νερὸ εἰς τὸ ποῦσι εἶναι τῶν ἀπάνω Λεσινιτζότων δὲν ἔχουν νὰ κάμουν οἱ Δροβιανίτες. Καὶ μὲ τὸ ραζιλίκι μας ἐγράψαμεν τὴν ὁμολογίαν εἰς ὄλα τὰ σύνορα σὲ τοῦτο ἀπάνω νὰ σταθοῦνε τὰ σύνορα ἕως τὸ τέλος. Γράψομεν καὶ τοὺς μάρτυρας διὰ θύμησιν τῆς ἀληθείας καὶ ἐξ ἀπόφασιν.

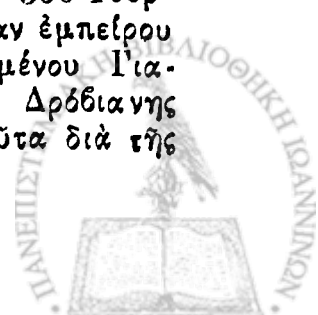
(Ἔπονται ὑπογραφαὶ μὲ Τουρκικοὺς χαρακτῆρας αἵτινες κατὰ τὴν πίστην μετᾶφρασιν ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:)

Ἄμὲρ ἀγᾶ, Χασᾶν ἀγᾶ, Χατζῆ Τζαφέραγα, Χουσεῖν Ἀλῆ ἀγᾶ, Νταούτ Σιαμέτ—ἀγᾶ, Μουλᾶ Χουσεῖν Ἰμάμη, Ἀληζὸτ—ἀγᾶ Νταούτ, Μαρουσλῆ Μουλᾶ Σουλεϊμάν.

1215 (ἔτος Ἐγείρας Αὐγούστος ραζιλίκη Β' ἀρ. 86]17—8—3

Ἄλλῃς βλέπων ματαιούμενα τὰ σχέδια τοῦ ἐκτῶν αὐτοενεργειῶν τοῦ φίλου του πατᾶ Δημήτρη καὶ ἀπελπισθεὶς πλέον ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν δύναμιν τῶν δπλων του. Ἐξώπλισεν ὅθεν περὶ τοὺς 300 Τουρκαλβανούς οὓς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐμπείρου τινὸς ὀπλαρχηγοῦ τοῦ ὀνομαζομένου Γιάκούπη ἐξαπέστειλε κατὰ τῆς Δρόβιανης καὶ Λεσινίτσας ἵνα ἐπιβάλλῃ ταῦτα διὰ τῆς βίας.

1. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Β. Μπαρᾶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 203 τῆς 15 Μαρτίου 1907 φύλλον τῆς ἐν Ἀθῆναις ἐκδιδομένης ἐφημερίδος ὀ «Πύρρος».

Ὁ Κώστας Κυριάζος, ὄπλαρχηγὸς τῆς Δρόβιανης καὶ Λεσινίτσας ἀφοῦ χάριν ἀσφαλείας συνεγκέντρωσεν εἰς Λεσινίτσαν τὰ γυναικόπαιδα Δρόβιανης κατέλαβε μετὰ τῶν ἀνδρῶν του τὰ θορείως τῆς Λεσινίτσας καὶ παρὰ τὴν θέσιν «Δίσβα» χαρὰ κώματά του διακρινόμενα μέχρι σήμερον διὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐχθρόν.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν εἶχεν ἀρκετοὺς ἀνδρας νὰ τοποθετήσῃ εἰς ἔλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἤναψε πυρὰς μόνον, διὰ τὰ φαντάζεται ἔλα ἐκεῖνα τὰ σημεῖα ἔνθα φαίνονται πυρὰι.

Ὁ Γιακούπης εἶτε διότι ἤθελε νὰ τερματίσῃ τὸ ταχύτερον τὴν κατάστασιν εἶτὲ διότι ἐπεθύμει ν' ἀποφύγῃ τὴν σύρραξιν προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Κώσταν Κυριάζον καὶ ὑποχωρήσῃ πρὸ πάσης ἐχθροπραξίας διότι ὁ ἀγὼν ἦτο ἀνίσος καὶ πᾶσα ἀπόπειρα ἀντιστάσεως ματαία καὶ καταστρεπτική.

Ὁ Κώστας Κυριάζος ἔχων εἰλημμένην ἤδη ἀπόφασιν νὰ μὴ κατέλθῃ εἰς οὐδένα συμβιβασμὸν εὐ μόνον ἀπέρριψεν ἀσυζητητὴ τὰς περὶ ὑποχωρήσεως προτάσεις τοῦ Γιακούπη ἀλλὰ καὶ ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον του τὴν ἐπομένην νύκτα.

Οἱ Τουρκαλβανοὶ τοῦ Γιακούπη κοιμώμενοι ἀνυπόπτως στὰ σπίτια τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ καὶ ἀσφαλῶς μὴ ἀναμένοντες μίαν τοιαύτην ἐπίθεσιν κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν ἀφέντες εἰς τὸν τόπον τῆς συμπλοκῆς πολλοὺς νεκροὺς πυρομαχικὰ καὶ διάφορα λάφυρα πλιατσικολογηθέντα ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἐξ ὧν διήλθον καὶ τὰ ὁποῖα διενεμήθησαν μετὰ τῶν ὀπλιτῶν τοῦ Κώστα Κυριάζου.

Κατὰ τὴν διανομὴν τὰ ἐκλεκτώτερα τῶν λαφύρων ἀφιερώθησαν εἰς τὰς 2 μονὰς Λεσινίτσας Ἀγγελάστου καὶ Γερμανοῦ ἐξ ὧν ἓνα καζάνι σὺζεται μέχρι σήμερον εἰς τὴν Μονὴν Γερμανοῦ.

Τὸ χωρίον Κρᾶ ἐρημώθη λόγῳ τῆς γενομένης συμπλοκῆς ταύτης διότι οἱ κάτοικοι αὐτοῦ διασκορπισθέντες ἀνὰ τὰ πέριξ χωρία δὲν ἐπανῆλθον πλέον εἰς αὐτό, φοβούμενοι νέαν σύρραξιν χειροτέραν τῆς πρώτης. Βραδύτερον συνωκίσθη ἐκ νέου ὑπὸ Λεσιτσινῶν.

Β' ἀρ. 87|24—8—32. Ἡ λαϊκὴ μῦσα ὡς ἐξῆς ψάλλει τὰ ἐπινίκεια τοῦ ἀγῶνος τούτου:

«Δὲν εἶναι οὐκα νὰ τὰ φᾶς,
νεράτζια νὰ τὰ ζύψης.
Εἶναι παιδιὰ Λεσινιτσανά,
γερόντοι Δροβιανίτοι
ποῦ πάνουνε στὴν Πόλη,
μεσ' τὸν Βασιληᾶ,
φέρνουν φερμάνια, φέρνουν,
φέρνουν μπουγιουρτιά.
»Τὰ μπουγιουρτιά ἐστρώσανε,
κάτω στὶς παληοκοῦλες,
κι' ἀπέρασε τ' ἀσκέρι,
ἀπὸ τὸ σκαλοδρόμι.

Κώστα Κυριάζος φώναξε,
τὸν πρῶτο τ' ἀσκεριοῦ,
Γιακούπη στάσου μιὰ στιγμὴ,
νὰ σὲ κεράσωμε κρασί,
κι' ἐκεῖνος ἀπ' τὸ φόβο του,
κατέβηκε στὴν Ἄρμη,
τὶ βρέθηκε ἡ Δρόβιανη,
χωρὶς τῆς Βαλιδῆς
καὶ τιμὰρι τῆς Ἀϊσῆς.»

Τὸ ἀνωτέρω δημοτικὸ τραγοῦδι μᾶς πληροφορεῖ πρῶτον ὅτι εἰς τὸν κοινὸν τοῦτον ἀγῶνα ἡ μὲν Λεσινίτσα προσέφερε «παιδιὰ» (=παλληκάρια), ἡ δὲ Δρόβιανη γερόντους (=φρόνησιν). Δεύτερον ὅτι ἐγκαίρως οἱ «γερόντοι Δροβιανίτες» κατῴρθωσαν νὰ κομίσουν τὰ ἀπαιτούμενα φερμάνια καὶ μπουγιουρτιά ἀπὸ τὴν Πόλη, καίτοι ἀπεῖχεν αὐτὴ διὰ ξηρᾶς 40 κονάκια τόπο ἦτοι 40 ἡμερονύκτια. Τὰ μπουγιουρτιά αὐτὰ «ἐστρώσανε κάτω στὶς παληοκοῦλες» δηλ. ἐπέδειξαν εἰς τὸν Γιακούπην κατὰ τὰς γενομένας διαπραγματεύσεις πρὸς ἐκκένωσιν τῆς Δρόβιανης. Διὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Δρόβιανης, ἣν κατέλαβε τὸ ἀσκέρι τοῦ Γιακούπη συνήφθησαν καὶ μάχαι παρὰ τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Τρίτον ὅτι ὁ Γιακούπης ὑπεχώρησεν ἀνάνδρως διὸ καὶ εἰρηνικῶς προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Κώστα Κυριάζου, «Γιακούπη στάσου μιὰ στιγμὴ νὰ σὲ κεράσωμε κρασί». Καὶ τέταρτον ὅτι ἡ μὲν Δρόβιανη παρ' ἧς ἐζητεῖτο ἀπλῶς γῆ καὶ ὕδωρ ἐπεκαλέσθη καὶ ἐπέτυχε τὴν προστασίαν τῆς Βαλιδῆς καὶ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

Τὸν θάνατον τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Γεώργ. Θεοτόκην κυβέρνησιν ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολιτικὸς πράκτωρ—πρόξενος—τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Γρουπάρης διὰ τοῦ ἀκολούθου τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀθω Ρωμάνου:

«Ἀπέθανεν Ἀβέρωφ»

Τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου πατριώτου Ἀβέρωφ προὔξενησεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ὀδύνην καὶ ὀλόκληρος ὁ τύπος τῆς Ἑλληνικῆς Πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ τῆς Αἰγύπτου ἀφιέρωσαν συγκινητικὰ ἄρθρα διὰ τὸν ἐκλιπόντα Μέγαν Ἐθνικὸν Εὐεργέτην. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τηλεγραφήματος πρὸς τὸν Γρουπάρην εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐξέφρασε τὰ θερμότερα συλλυπητήριά της πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀβέρωφ. Ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος, προσέθετεν εἰς τὸ τηλεγράφημα, ἔδοκίμασε βαθυτάτην ὀδύνην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Μεγάλου Πολίτου Ἀβέρωφ, αἱ πράξεις τοῦ ὁποίου σκοπὸν εἶχον πάντοτε τὸ ἀγαθὸν τῆς πατρίδος. Τὸ ὄνομα τοῦ Γ. Ἀβέρωφ θὰ παραμείνῃ πάντοτε σύνδεσμον μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, διὰ τῶν ὁποίων ἠθέλησε νὰ ἐπανίδῃ ἐπαναζῶσαν τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἔργων εὐποίας. Ἐν τέλει ἡ Κυβέρνησις παρεκάλει τὸν Γρουπάρην νὰ καταθέσῃ βαρῦτιμον στέφανον ἐξ ὀνόματός της καὶ νὰ παραστῇ εἰς τὴν κηδεῖαν του ἐν μεγάλῃ στολῇ μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Προξενείου. Ἐκ μέρους τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπέστειλε τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

«Ἡ Α. Β. Ὑψηλότης ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου βαθύτατα συγκινημένος ἐκ τοῦ θλιβεροῦ ἀγγέλματος τοῦ Μεγάλου Πατριώτου Ἀβέρωφ, παρακαλεῖ νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσητε κατὰ τὴν κηδεῖαν του καταθέτοντες ἐξ ὀνόματός Του στέφανον ἐπὶ τῆς σοροῦ».

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου. σελ. 291.

πριγκηπίσσης Ἀἰσὲς ἦν ἐξηγόραζον ἀντὶ ὀρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ ἑτησίως, ἡ δὲ Λεσινίτσα τῆς ὁποίας ἐζήτηίτο αὐτὴ αὐτῇ ἡ Ἐθνικὴ καὶ Χριστιανικὴ συνείδησις ἐστηρίχθη στὰ παιδιὰ της.

Ἀνεξήγητον τυγχάνει πῶς ὁ Ἀλῆ—πασῆς πρὸς τὸ ἀγρίως φιλέκδικον τοῦ χαρακτήρος του, οὐδέποτε ἐπεχείρησε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν προσβολὴν ἣν ἐπαθε ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀσκεριοῦ του. Μήπως ἐκωλύετο ἀπὸ τὴν προστασίαν τῆς Βαλιδὲ Σουλτᾶνας; μήπως ἀπερροφήθη μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Σουλίου ἐκστρατείαν του καὶ βραδύτερον μετὰ τὰς προσπάθειάς του πρὸς χειραφέτησιν

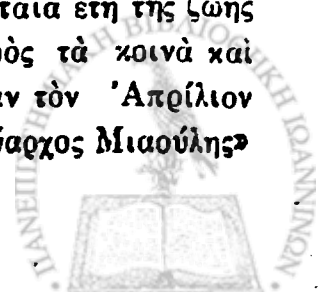
ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου;

Ἐκλιπόντος τοῦ κινδύνου μετὰ τοῦ φόβου τοῦ Ἀλῆ οἱ μπέηδες καὶ ἀγάδες τοῦ Δελβίνου παρασπονδοῦντες ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς Λεσεταινοὺς καὶ Δροβιανῖτες ἀποζημίωσιν, διὰ τὰ χορηγηθέντα παρ' αὐτῶν τρόφιμα καὶ πυρομαχικὰ κατὰ τὸν κοινὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα αὐτὸν ἀποκλεισμόν, ἡτις ἀνήρχετο εἰς πολλὰς χιλιάδας γροσίων ἐνῶ οὗτοι ἐπικαλούμενοι τὰς συμφωνίας, δὲν ἀνεγνώριζον ταύτην καὶ οὕτω ἐπηκολούθησε μεταξύ των νέος ἀγὼν σκληρότερος καὶ τραχύτερος τοῦ πρώτου, καὶ περὶ οὗ θὰ ἐπανέλθωμεν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ συνελθοῦσα τότε ἐκτάκτως ἐξουσιοδότησε τὸν Πρόεδρόν της Ν. Τσαμαδὸν νὰ συλλυπηθῇ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀβέρωφ. Ὑπὸ τοῦ Ν. Τσαμαδοῦ ἐστάλη τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τὸν Γρουπάρην: «Ἐξ ὀνόματος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐντελλόμεθα ὑμῖν ἵνα ἐκφράσητε εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μεγάλου τῆς Ἑλλάδος Εὐεργέτου Γεωργ. Ἀβέρωφ συλλυπητήρια καὶ καταθέσητε στέφανον ἐπὶ τῆς σοροῦ». Ἡ Σύγκλητος τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου συνελθοῦσα ἐκτάκτως ἀπεφάσισε νὰ τηρήσῃ πενθήμερον πένθος τὸ ἴδρυμα καὶ νὰ ἀναρτηθῇ ἡ εἰκὼν τοῦ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν τελετῶν καὶ ἡ σημαία νὰ μείνῃ μεσιστίος. Τὸ Χρηματιστήριον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ θεάτρα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 16ης Ἰουλίου παρέμειναν κατάκλειστα εἰς ἔνδειξιν πένθους. Περισσότερον ὁμως ὄλων τὸν θανόντα Γ. Ἀβέρωφ ἐθρήνησεν ἡ γενέτειρά του τὸ Μέτσοβον, οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποίου κλαίοντες, ἅμα τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι, ἔσπευσαν ἀπὸ ὅλας τὰς συνοικίας νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ πληρώσουν ἀσφυκτικῶς τὴν οἰκίαν τοῦ Νικ. Ἀβέρωφ, ὅπου διέμενεν ἡ ἀνεψιὰ τοῦ εὐεργέτου Εὐδοκία Στερ. Τζωαννοπούλου. Ὅλα τὰ δωμάτια τῆς μεγάλης ἀρχοντικῆς οἰκίας, ἡ μεγάλη αὐλὴ τῆς, ὁ συνεχόμενος κήπος καὶ οἱ περίξ δρόμοι κατεκλύσθησαν ἀπὸ Μετσοβίτας πάσης ἡλικίας, οἱ ὅποιοι παρήλασαν καὶ συνελυπήθησαν τὴν Εὐδοκίαν. Τὴν ἐπομένην κατέφθασαν πολυμεεῖς ἐπιτροπαὶ ἀπὸ τὰ εὐεργετηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀβέρωφ χωρία Ἀνήλιον, Βουτονόσι, Μηλιὰ καὶ Κουτσούφλιανη—τὸ Μαλακάσι εὐρίσκετο ἐπὶ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ ἐδάφους—διὰ νὰ συλλυπηθοῦν τὴν Εὐδοκίαν. Ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ Μετσόβου καὶ ἡ Ἀβερῶφειος τοιαύτη ἀπεφάσισαν νὰ τηρηθῇ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πένθος ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς ἔκφρασιν ἐλαχίστης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Μεγάλον συμπολίτην καὶ εὐεργέτην τῆς περιφερείας Μετσόβου. Οἱ κώδωνες ὄλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς προνομιοῦχου καὶ εὐεργετηθείσης περιφερείας Μετσόβου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐσήμαναν μὲ τὴν σειρὰν τῶν πένθιμα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Τὰ γραφεῖα τῆς Κοινότητος καὶ τὰ σχολεῖα ἐστολίσθησαν ἐπίσης πένθιμα καθὼς καὶ αἱ εἰκόνες, οἱ πολυέλαιοι, αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ὄλων τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Μετσόβου. Εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐτελέσθη πάνδημον καὶ ἐπιβλητικὸν μνημόσυνον, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ὁποίου ἐξεφωνήθησαν συγκινητικώτατοι λόγοι ὑπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου Βενεδίκτου Βοΐλα καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἀβερῶφείου Σχολείου Στεργίου Δημητρίτση ἢ Ντουλίτση.

Ἡ κηδεῖα τοῦ Ἀβέρωφ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγένετο μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβλητικῆ. Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος Γρουπάρης ἀπέστειλε τότε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς Ἀθήνας: «Ἡ κηδεῖα τοῦ Ἀβέρωφ ἐτελέσθη ἐν μεγάλῃ μεγαλοπρεπείᾳ. Ὀλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ παροικία καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Αἰγύπτου ἑλληνικῶν κοινοτήτων παρίσταντο. Παρέστησαν ὡσαύτως ὁ ἐπίτροπος τῆς Αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως καὶ πολυάριθμα διακεκριμένα μέλη τῶν ξένων παροικιῶν. Τὰ ἐμπορικὰ ἑλληνικὰ καταστήματα ἦσαν κλειστά, ἔχοντα μεσιστίους σημαίας. Ἀναρίθμητοι στέφανοι κατετέθησαν. Συμφώνως πρὸς τὴν Ὑμετέραν διαταγὴν κατετέθησαν στέφανοι ἐξ ὀνόματος τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου, τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου, τρεῖς λόγοι ἐξεφωνήθησαν εἰς τὸν Ναὸν παρὰ τοῦ Ἀρχιδιακόνου τῶν Πατριαρχείων, παρὰ τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος καὶ παρ' ἐμοῦ». Δέον νὰ προστεθῇ ὅτι εἰς τὴν νεκρῶσιμον ἀκολουθίαν ἐχοροστάτησεν ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Τοιοῦτον ὠραῖον θάνατον ἔσχεν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ, εὐτυχῆσας νὰ ἰδῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του τὸ ὄνομά του λατρευόμενον ἀπὸ τὸ Πανελλήνιον, διὰ τὴν πρὸς τὰ κοινὰ καὶ τὴν πατρίδα του μεγάλην ἀγάπην. Τὰ ὄπτα του μετεκομίσθησαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1908 εἰς Ἀθήνας διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Ναύαρχος Μιαούλης»

καὶ ἐνεταφιάσθησιν μετ' ἐξαιρετικὰς τιμὰς ἀπὸ μέρους τοῦ ἐπισήμου Κράτους καὶ τοῦ λαοῦ τῆς πρωτεύουσας εἰς τὸ πρῶτον Νεκροταφεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὁ Δῆμος Ἀθηναίων προσέφερεν ἀρκετὸν καὶ κατάλληλον χώρον ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου καὶ ἀκριβῶς ἀνατολικῶς τοῦ Ναοῦ. Τὰ ὄπτα του ἐναπετέθησαν ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς ἐκ μαρμάρου Μανσωλείου, μετ' ἀνδριάντος του ἐπ' αὐτοῦ, παριστάνοντος τὸν Ἀβέρωφ καθήμενον ἐπὶ ἔδρας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς ἐνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Γεώργιον Ἀβέρωφ διὰ τὰς πλουσίας πρὸς τὸ Ἔθνος δωρεὰς καὶ ὑπηρεσίας του ἀνεκήρυξεν αὐτὸν Μέγαν Ἑθνικὸν Εὐεργέτην καὶ ἀνήγειρε μαρμάρινον ἀνδριάντα του πρὸ τῶν Προπυλαίων τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου. Διὰ διαθήκης του ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ, τὴν ὁποίαν συνέταξε τὸν Μάρτιον τοῦ 1898, κατέστησε κληρονόμον του τὸν ἕγγονον τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ του Αὐγερινοῦ Γεώργιον Μιχ. Ἀβέρωφ, μετέπειτα πολιτευτὴν Εὐβοίας καὶ ὑπουργὸν τῆς Κυβερνήσεως Ἑθνικῆς Ἀμύνης 1916—1917, κληροδοτήσας εἰς αὐτὸν μέγα ἐν Αἰγύπτῳ κτήμᾳ του καὶ μέγα χρηματικὸν ποσόν. Μικρότερα ἀκίνητα ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του Αὐγερινὸν Μιχ. Ἀβέρωφ, Κωνσταντῖνον Μιχ. Πίχτον, Εὐδοκίαν Τζωανοπούλου, Μιχαὴλ Πίχτον, Μαριγούλαν Παλάγου, Κουλίσαν Παπαπολυμέρου, Νικόλαον Ἀβέρωφ, Ἀναστάσιον Μιχ. Ἀβέρωφ, Κωνσταντῖνον Ἀδαμίδην, Νικόλαον Ἀδαμίδην καὶ Νικ. Ἰωαννίδην. Ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης του διώρισε τοὺς: Νικόλαον Ἀδαμίδην, Νικόλαον Ἰωαννίδην, Κωνσταντῖνον Μ. Πίχτον καὶ τὸν δικηγόρον του Α. Λυμπρίτην. Ἐν συνεχείᾳ διατάσσει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κάτωθι κληροδοτημάτων:

α) Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Ἀλεξανδρείας κληροδοτεῖ τὸ ἐν Ἀμποχούμους τῆς ἐπαρχίας Βεχέρας κτήμᾳ του ἐκ χιλίων ἑκατὸν ἐξήκοντα Φεδδανίων γῆς μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ παρασημάτων, ἵνα ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ διατηρῶνται καὶ ἀναπτύσσωνται καὶ τελειοποιῶνται τὰ σχολεῖα τῆς εἰρημένης Κοινοτήτος, μάλιστα δὲ τὸ Ἀβερῶφειον Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἀβερῶφειον Παρθεναγωγεῖον.

β) Τέσσαρα μερίδια ἐκ 5.000 χρυσῶν λιρῶν ἕκαστον ἦτοι συνολικῶς 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (500.000 χρυσᾶ φράγκα) διὰ τὴν ἴδρυσιν Γεωργικῆς Σχολῆς ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας.

γ) Ὀκτὼ μερίδια, ἦτοι 40.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (1.000.000 χρυσᾶ φράγκα) διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου.

δ) Τέσσαρα μερίδια ἦτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (500.000 χρυσᾶ φράγκα) εἰς τὸ Ὄδειον Ἀθηνῶν διὰ τὴν σύστασιν δραματικοῦ ἢ μουσικοῦ διαγωνισμοῦ, ἔκδοσιν βραβευμένων ἔργων καὶ τελειοποίησιν δι' ὑποτροφῶν ὑπὲρ τῶν ἀριστευσάντων μουσουργῶν ἢ ἡθοποιῶν.

ε) Πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν οἰκοδομικῶν καὶ διακοσμητικῶν ἔργων τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, δύο μερίδια, ἦτοι 10.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας, καὶ ἕτερα τέσσαρα μερίδια, ἦτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας πρὸς ἀπονομὴν βραβείων εἰς τοὺς ἀριστεύοντας ἐν τῇ Ζωγραφικῇ, τῇ Γλυπτικῇ, τῇ Ἀρχιτεκτονικῇ, τῇ Ξυλογραφίᾳ, τῇ Ξυλογλυπτικῇ, τῇ Χαλκογραφίᾳ καὶ τῇ Κοσμηματογραφίᾳ καὶ πρὸς ἀποστολὴν ἀριστευόντων καὶ διαπρεπόντων ἐπὶ μαθήσει, εὐφυΐᾳ καὶ χρηστότητι μαθητῶν τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀνωτέραν αὐτῶν ἐκπαίδευσιν. Ἐὰν περισσεύσωσιν χρήματα νὰ ἀγοράζονται δι' αὐτῶν ἔργα τέχνης ἐξαιρετικῆς ἀξίας πρὸς καταρτισμὸν Μουσείου τοῦ Πολυτεχνείου.

στ) Εἴκοσι μερίδια, ἦτοι 100.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (2.500.000 χρ. φράγκα) εἰς τὸ Ἔθνος διὰ τὴν ναυπήγησιν ἰσχυροῦ καταδρομικοῦ διὰ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ἀνωτέρα ἐκπαιδευτικὴ Σχολὴ Δοκίμων τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά του.

ζ) Δαπανήσας ἐτησίως ἀπὸ τοῦ 1868 ὑπὲρ τῆς γενετήρας του, τοῦ Μετσόβου, ἀπὸ 700 μέχρι 1.100 λιρῶν Ἀγγλίας καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξακολουθήσωσι καὶ

μετὰ τὸν θάνατόν του αἰ πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίαι του κληροδοτεῖ εἰς αὐτὴν ἕξ μερίδια, ἧτοι 30.000 λίρας Ἀγγλίας, ἵνα κατατεθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τόκῳ καὶ τὸ εἰσόδημα αὐτῶν νὰ χρησιμεύσῃ ὅπως:

1) Διατηρῆται ἐν Μετσόβῳ Ἀβερῳφειον Φαρμακεῖον.

2) Διατίθενται μέχρι 300 λιρῶν Τουρκικῶν ἑτησίως εἰς προικοδοτήσιν ἀπόρων κορασίων ἐκ Μετσόβου.

3) Διανέμονται διακόσμαι λίραι Ἀγγλίας ἑτησίως εἰς πτωχοὺς τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα.

4) Τὸ ὑπόλοιπον νὰ διατίθεται πρὸς συντήρησιν τοῦ νεκροταφείου, τοῦ Ἀβερῳφείου κήπου, πρὸς ἐπισκευὴν ἐκκλησιῶν καὶ διατήρησιν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως Μετσόβου.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω δαπάνας, τὰ περισσεύοντα χρήματα νὰ διατίθενται ὑπὲρ τοῦ Ἀβερῳφείου Σχολείου πρὸς ἀγορὰν ἑτησίως βιβλίων καταλλήλων εἰς κατάρτισιν δημοσίας βιβλιοθήκης πρὸς ὄφελος τῆς τε σπουδαζούσης νεολαίας καὶ παντὸς φιλομούσου, καταριζομένου πρὸς τοῦτο καταλλήλου ἀναγνωστηρίου.

η) Ἐν μερίδιον, ἧτοι 5.000 χρυσαῖ λίραι Ἀγγλίας, ἵνα ἐκ τῶν τόκων των 1) κατασκευασθῇ ὑδραγωγεῖον ἀπὸ τῆς πηγῆς Σόποτου μέχρι τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ μακαρίτου Κων. Φουρνίγκα, ἐνωθῇ οὕτω τὸ ὕδωρ τῆς ρηθείσης πηγῆς μετὰ τοῦ ὕδατος τοῦ παλαιοῦ ὑδραγωγείου τούτου καὶ ἀποκτήσῃ τὸ Μέτσοβον ἀφθονώτερον ὕδωρ. 2) Κατασκευασθῶσιν ἀνὰ μία ἢ δύο κρήναι εἰς ἐκάστην συνοικίαν τοῦ Μετσόβου πρὸς εὐκολωτέραν ὕδρευσιν τῶν κατοίκων. 3) Ἐπισκευασθῇ ὁ δρόμος ἀπὸ Μετσόβου μέχρι Ἀγίου Ἀθανασίου καὶ μέχρι γεφύρας Μπουϊάννου. 4) Ἀνακαινισθῇ καὶ ἐξωραϊσθῇ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ νὰ κατασκευασθῇ ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἀπὸ τὸ Ἀβερῳφειον Νεκροταφεῖον μέχρι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ φυτευθῇ μὲ δενδροστοιχίας.

θ) Κληροδοτεῖ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον πάσας τὰς ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐλαιογραφίας, συμποσούμενας εἰς ὀγδοήκοντα τεμάχια, καθὼς καὶ τὴν εἰς φυσικὸν μέγεθος εἰκόνα του, ἔργον τοῦ ζωγράφου Προσαλέντη, μὲ τὴν παράκλησιν νὰ κατατεθῶσι ἐν ἰδιαιτέρῳ τοῦ Πολυτεχνείου αἰθούσῃ, ἧτις θὰ φέρῃ τὸν τίτλον Πινακοθήκη Ἀβέρῳφ.

ι) Κληροδοτεῖ εἰς τὸ Ἀβερῳφειον Γυμνάσιον Ἀλεξανδρείας τὴν βιβλιοθήκην του καὶ δύο μαρμαρίνας προτομὰς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Λόρδου Βύρωνος.

ια) Τέλος εἰς τὴν ἀνεψιάν του Μαρίαν Γ. Ἀβέρῳφ ἐκληροδότησε μίαν ἐλαιογραφίαν του εἰς φυσικὸν μέγεθος, τὸν ἀργυροῦν στέφανον, τὸν προσφερθέντα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἅπαντα τὰ ψηφίσματα καὶ διπλώματα ἀπονεμηθέντων αὐτῷ παρασῆμων ὑπὸ διαφόρων ὀργανώσεων καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ὡς ἄνω ἐλαιογραφία τοῦ Ἀβέρῳφ ἐδωρήθη πρὸ ὀλίγων ἑτῶν ὑπὸ τῶν κληρονόμων τῆς Μαρίας Γ. Ἀβέρῳφ εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου καὶ ἔχει ἀναρτηθῆ τις τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Γηροκομείου Τριαντ. Τσουμάγκα, ὅπου στεγάζονται τὰ γραφεῖα τῆς Κοινότητος.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐκτεθεισάν διαθήκην, ὁ Γεώργιος Ἀβέρῳφ διαθέσας ψυχία μόνον ἐκ τῆς κολοσσιαίας περιουσίας του εἰς τὴν γενέτειράν του καὶ πλουσίαν μερίδα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Ἀλεξανδρείας, τὸ μεγαλύτερον μέρος, πραγματικὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἔθνος. Διὰ τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρῳφ» ἐξησφαλίσθη, ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ κατὰ θάλασσαν ὑπεροπλία τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τῆς Τουρκίας κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912—1913 καὶ θὰ μείνουν ἱστορικαὶ αἱ δύο ναυμαχίαι παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Παῦλον Κουντουριώτην μὲ ναυαρχίδα τὸ θρυλικὸν θωρηκτὸν «Ἀβέρῳφ» κατενίκησε τὸν Τουρκικὸν καὶ

ἐξησφάλισε οὕτω τὴν νίκην τῶν Χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς συμμάχων ἐναντίον τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἡπείρου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τὸν μακροαίωνα καὶ ἐλαχθῆ Τουρκικὸν ζυγόν. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κληροδοτήματος Μετσόβου ὁ Ἀβέρωφ διὰ τῆς διαθήκης του διώρισεν εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν : Στεργίου Τζωαννοπούλου, Μιχαὴλ Νικ. Πίχτου, Γεωργίου Μ. Πίχτου καὶ Δημητρίου Γ. Μπότα. Ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ διέπραξε τὸ μέγα καὶ ἀσυγχώρητον λάθος νὰ μετατρέψῃ τὸ εἰς χρυσὸν κληροδοτήμα εἰς χαρτίνας ἑλληνικὰς δραχμὰς καὶ νὰ καταθέσῃ αὐτὸ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἐνεργείας ὑπῆρξεν ἐλάττωσις τῶν τόκων, τῶν εἰσπραττομένων ἐκ τοῦ κατατεθέντος εἰς τὴν Ἐθνοτράπεζαν κεφαλαίου μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν (1922) λόγῳ ὑποτιμήσεως τῆς ἑλληνικῆς δραχμῆς καὶ ἡ πλήρης ἐκμηδένισις τοῦ κληροδοτήματος μετὰ τὴν μαύρην κατοχὴν τοῦ 1941—1944. Ἄν καὶ ἀπὸ εἰκοσαετίας περίπου ἔπαυσεν ὑφιστάμενον Ἀβερῶφειον κληροδοτήμα ἐν Μετσόβῳ, οἱ Μετσοβῖται ἐν τοσοῦτῳ δὲν ἔπαυσαν νὰ ὑπερηφανεύονται διὰ τὸν μεγάλον συμπατριώτην των καὶ νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ἀλέραντον εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὴν μνήμην του. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γ. Ἀβέρωφ—15 Ἰουλίου 1899—συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως μέχρι σήμερον ἡ Κοινότης Μετσόβου τελεῖ κατ' ἔτος τὴν Κυριακὴν μεταξὺ τῆς 16ης—22ας Ἰουλίου πάνδημον καὶ ἐπιβλητικὸν μνημόσυνον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς του. Κατὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἐτησίων αὐτῶν μνημοσύνων ἐξεφωνοῦντο καὶ ἐκφωνοῦνται ἐπιμνημόσυνοι λόγοι ὑπὸ τῶν διδασκάλων συνήθως, οἵτινες ἐξαίροντες τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ μεγάλου τέκνου τοῦ Μετσόβου παρώτρυνον καὶ παροτρύνουν τοὺς νέους πρὸς μίμησιν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ μνημοσύνου ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ ἱεροψαλτῶν ψάλλεται κατανυκτικώτατα ἡ ἀκόλουθος εὐχή, συντεθεισα ὑπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου Βενεδίκτου Βοΐλα:

«Τοῦ αἰοιδίμου καὶ ἀειμνήστου εὐεργέτου ἡμῶν
Γεωργίου αἰωνία ἡ μνήμη (τρὶς)».

Ἐπὶ πλέον μετὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον πόλεμον τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐκ Μετσόβου δικηγόρου Βασιλείου Κρίτσα, ἐπάρχου Γρεββενῶν ἀργότερον, διενηργήθη ἔρανος μεταξὺ τῶν ἐν διασπορᾷ Μετσοβιτῶν διὰ τὴν κατασκευὴν προτομῆς τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, ὡς καὶ τοιαύτης τοῦ Μιχ. Ἄν. Τουσοῖτσα, αἵτινες τὸν Αὐγούστον τοῦ 1953 ἐστήθησαν ἐν Μετσόβῳ, τοῦ μὲν Ἀβέρωφ εἰς τὸ κηπάριον τοῦ Γηροκομείου Τσουμάγκα καὶ τοῦ Τουσοῖτσα εἰς τὴν ὁμώνυμον πλατεῖαν, παρὰ τὸ περίπτερον τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου. Ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην φιλοπατρίαν του, θαυμαστοτέραν ἴσως ἐκείνης πού ἀναδεικνύει ἥρωας. Διότι οἱ ἀγωνιζόμενοι καὶ διακινδυνεύοντες τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐκπληροῦν ἓνα καθῆκον. Ἐκεῖνοι ὅμως, πού ὑπὲρ τὸ καθῆκον θέτουν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των ἀδιάλειπτον τὴν ἐνίσχυσιν, τὴν πρόοδον καὶ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος των δὲν εἶναι ὡς οἱ ἥρωες πολλοί. Εἶναι ἐλάχιστοι ἐκεῖνοι, πού ἔχουν τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ φανοῦν τόσον περιφανῶς χρήσιμοι εἰς τὴν πατρίδα των. Μέγας μεταξὺ τῶν ὀλίγων τούτων μεγάλων, ἐπιφανῆς μεταξὺ τῶν ἐπιφανῶν, εὐεργέτης μεταξὺ τῶν μεγίστων εὐεργετῶν ἀνεδείχθη ὁ Γεώργιος Μ. Ἀβέρωφ. Ἀναχωρήσας εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἀπὸ τὴν βραχώδη καὶ ἄγονον γενέτειράν του πρὸς ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης καὶ πλουτήσας εἰς τὴν εὐφορον καὶ φιλόξενον χώραν τοῦ Νείλου, ἔθεσεν εἰς ἑαυτὸν τὸ ἐρώτημα πῶς πρακτικώτερον καὶ πῶς εὐεργετικώτερον δύναται νὰ διαθέσῃ τὸν κτηθέντα πλοῦτον. Καὶ διέθεσεν αὐτὸν ἄνευ φειδοῦς εἰς ἔργα φιλανθρωπικά, εἰς ἔργα κοινωνικά καὶ περισσότερον εἰς ἔργα ἐθνικά, εὐτυχῆσας οὕτω νὰ συνδέσῃ ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του μὲ μίαν λαμπρὰν καὶ ἐνδοξὸν περίοδον τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Περισσότερας ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐθνικοκοινωνικὴν δρασίαν τοῦ Ἀβέρωφ περιέχει ἡ μελέτη τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτὰς «Γεώργιος Μ. Ἀβέρωφ», δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις ἐκδιδόμενον μηνιαῖον περιοδικὸν «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία» τεύχη 19ον, 20όν, 21ον, 22ον 1953—1954.

Ἐν τέλει παραθέτω τοὺς πρώτους στίχους τοῦ ὕμνου εἰς τὸν Γεώργιον Ἀβέρωφ, συντεθέντος ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου τοῦ Ἀβερωφείου Γυμνασίου Ἀλεξανδρείας Παλαιολόγου Γεωργίου καὶ μελοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσουργοῦ Γεωργ. Λαμπελέτ.

«Χρυσῇ νειότη με λουλούδια, με χαρὰ ζωὴ γεμάτη
 τώρα ἔρχεται δροσάτη γιὰ νὰ ψάλλῃ σ' ἐσὲ τραγούδια
 Γλυκεῖα ἡμέρα ἢ γιορτὴ σου, τὴν Ἑλλάδα μας στολίζει
 τόση δόξα τῆς χαρίζει ἢ ἀγάπη ἢ δική σου.
 Γεώργιε Ἀβέρωφ κοιμήσου εὐτυχῆς
 εὐλογημένο καὶ δοξασμένο τὸ ὄνομά σου
 κοιμήσου εὐτυχῆς».

Τὸν ἀνωτέρω μελοποιημένον ὕμνον ἐξετέλει ἡ φιλαρμονικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας ἑορτὰς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ὅταν εὕρισκετο ἐν τῇ ζωῇ.

ΜΑΡΙΑ ΝΙΚ. ΒΛΑΧΟΥ

Ἡ ὡς ἄνω Μαρία Βλάχου ἐξενητεύθη μετὰ τοῦ συζύγου της Νικολάου εἰς Ρουμανίαν, ὅπου παρέμειναν ἐπὶ ἄρκετὰ ἔτη, δημιουργήσαντες μεγάλην περιουσίαν. Μετὰ τὸ 1897 ἐπέστρεψαν ἀμφοτέρω εἰς Μέτσοβον, ὅπου ἐγκατεστάθησαν μονίμως. Ὀλίγον ἄργότερον τὸ ζεῦγος Βλάχου ἠγόρασεν ἕνα ἀγρόκτημα εἰς τὴν περιφέρειαν Φαρσάλων καὶ λειβίδιον γνωστὸν μετὰ τὸ ὄνομα Σερῖφ, ἀνατολικῶς τῶν Φαρσάλων καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της Νικολάου, ἐπισυμβάντα ἐκ δηλητηριάσεως διὰ μονοξειδίου τοῦ ἀνθρακος, τὸ ἐν λόγῳ λειβάδιον Σερῖφ διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως, γενομένης ἐν Τρικκάλοις, ἐδώρησεν εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου, ὑπὸ τὸν ὄρον τὰ ἕξ αὐτῶν ἐνοίκια, ἀνερχόμενα εἰς 80—100 λίρας Τουρκίας χρυσᾶς, νὰ διατίθενται ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν. Ἀπὸ ἀσυγχώρητον ἀμέλειαν τοῦ τότε Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου καὶ προέδρου τῆς Κοινότητος Μετσόβου τὸ ἐν λόγῳ κτῆμα ἀπηλλοτριώθη τὸ 1925 ὑπὲρ ἑνὸς γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ ἀκτημόνων τοῦ χωρίου Βαϊρακλί, παρὰ τὸν ὑφιστάμενον περὶ γεωργικῆς ἀπαλλοτριώσεως νόμον, ἐξαιρουντα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κτήματα ἀνήκοντα εἰς Κοινότητας καὶ μάλιστα δωρηθέντα διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς αὐτὰς, διαμένων ἐν Φαρσάλοις, ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τηλεγραφικῶς τὴν Κοινότητα Μετσόβου, ὑποδεικνύων καὶ τὸν τρόπον ἐνεργείας πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ γενομένου ἀδικήματος, πλὴν δὲν εἰσηκούσθη καὶ τὸ ἐν λόγῳ κτῆμα ἐπὶ 30 συνεχῆ ἔτη ἐκμεταλλεύονται οἱ εὐπορώτεροι γεωργοὶ τοῦ χωρίου Βαϊρακλί, ὡς ἔχοντες ποιμνία προβάτων. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μεγάλη ἔκτασις τοῦ ἐν λόγῳ λειβαδίου ἀπηλλοτριώθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐπ' αὐτῆς στρατιωτικῶν ἀποθηκῶν. Τελευταίως ἀπηλλοτριώθη καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ λειβαδίου. Ἐπὶ πλέον ἡ Μαρία Ν. Βλάχου ἐδώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου Μετσόβου τάπητας ἀξίας ὡς καὶ σημαντικὸν χρηματικὸν ποσόν. Ἀφῆκεν ἐπίσης μεγάλην δωρεάν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς διὰ τὴν κατασκευὴν ἱερῶν ἀμφίων διὰ δώδεκα ἱερεῖς, ἐνὸς ἱεροδιακόνου καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου. Τὰ ἐν λόγῳ ἱερά ἀμφια ἐφόρουν μέχρι τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου οἱ ἱερεῖς καθ' ὅλην

τὴν διάρκειαν τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς τοῦ Πάσχα. Κατεσκεύασε διὰ χρημάτων τῆς μίαν κοινοτικὴν πλακοσκεπὴ κρήνην μετὰ δύο κρουνοὺς εἰς τὴν συνοικίαν Ἁγ. Ἀποστόλων γνωστὴν μετὰ τὸ ὄνομα: «Βρύση Βλάχα».

ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΕΩΡΓ. ΚΟΥΚΟΥΜΠΙΑΝΗ

Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Ἰωάννης, Δημήτριος καὶ Νικόλαος Γεωργίου Κουκουμπιανῆ ἐδώρησαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν Κοινότητα ὠρολόγιον πόλεως, τοποθετηθὲν εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀέτωμα τοῦ Ἀβεραιοφείου κωδωνοστασίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, λειτουργοῦν κανονικῶς μέχρι σήμερον.

ΕΥΔΟΚΙΑ ΣΤΕΡΓ. ΤΖΩΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Νικολάκη Μιχ. Ἀβέρωφ, μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου ἔθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ἡ μητέρα τῆς ἦτο ἀδελφὴ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Μιχαήλ, Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου Ἀδαμίδου, ἐκ τοῦ χωρίου Σκλήνιάσα τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἐργασθέντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ. Εἶχε δύο μικροτέρους ἀδελφοὺς τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Κωνσταντῖνον, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἐδολοφονήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ὁ δεύτερος Κωνσταντῖνος ἀπέθανεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἀπὸ τυφοειδῆ πυρετόν. Ὑπανδρεύθη τὸν Ἰταλικῆς καταγωγῆς Μετσοβίτην Στέργιον Τζωαννόπουλον, δικηγόρον, χωρὶς ὅμως νὰ τεκνοποιήσῃ. Τὸ πρῶτον ἔτος τῶν γάμων τῆς, τὴν 27ην Ἰουλίου 1884, ἠχμακωτίσθη ὀλίγον ἔξωθι τοῦ Μετσόβου μαζὺ μετὰ τὴν νεοπαντρευμένην ἐπίσης φίλην τῆς Λενοῦσιω Γ. Καραγιάννη, τὸ γένος Θεοδωρῆ, ἀπὸ μίαν μεγάλην ληστροικὴν συμμορίαν ὑπὸ τοὺς σαρακατσάνους συναρχηγοὺς Τάκον Βαγγέλην καὶ Θύμιον Γάκην, συνεργοῦντος καὶ τοῦ Στρατῆ Φλάγγα, ἐκ Μυτιλήνης, ὅστις εἶχε προσληφθῆ τότε ὡς κλητῆρ τῆς Κοινοτήτος. Μετὰ αἰχμαλωσίαν εἴκοσι δύο ἡμερῶν αἱ δύο γυναῖκες ἀφέθησαν ἐλεύθεραι, ἀφοῦ κατεβλήθησαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν των ὡς λύτρα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ἀβέρωφ ἑπτὰ χιλιάδες τουρκικαὶ χρυσαὶ λίραι καὶ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καραγιάννη τετρακόσκιαι λίραι (1).

Ἡ δημοτικὴ μοῦσα δὲν παρέλειψε νὰ ἀποθανατίσῃ τὴν διπλὴν αὐτὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγοῦδι:

Τρεῖς Περδικούλες κάθονταν ψηλὰ στὴ Τσούκα Ρόσσα,
ἢ μιὰ τηράει τὰ Γιάννενα, ἢ ἄλλη τὸ Ζαγόρι,
ἢ τρίτη ἢ-μικρότερη εἰσιγοτραγουδοῦσε
καὶ τώλεγε πικρά, πικρά, μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα.
Δὲ στόεipa Δούκω μ' μιὰ φορά, δὲ στόεipa τρεῖς καὶ πέντε,
τὸν Ἀϊ-Γιώργη νὰ μὴν πᾶς, στὴ Γκούρα νὰ μὴν ἔβγῃς,
τ' εἶχαν οἱ κλέφτες σῖναξη, πέρα στὴ Βάλεα Κάλντα,
καὶ βγάλαν τὴν ἀπόφαση, σκλάβά τους νὰ σὲ πάρουν,
Ἡ Δούκω δὲ φιγκράσθηκε τῆς Πέρδικας τὰ λόγια.
Ἦταν ἡμέρα ἴσημη, ἦταν γιορτὴ μεγάλη,
ὄλος ὁ κόσμος στὸ χορὸ πάν' στὴν Ἁγιά Τριάδα.
Ἡ Δούκω μετὰ τὸν ἄντρα τῆς ἔβγῃκαν στὸ σεργιάνι,
καὶ ἡ Λενοῦσιω συντροφιὰ κι' ἡ Κούλα ἡ δασκάλα.
Πέρα στὴ Γκούρα φθάσανε, στῆς Πολιτσαῖς τὸ δρόμο
κ' ἐκεῖ πού γύρανε ζερβά, πρὸς τὸ Μαντέμι Ρόζου,

1. Ἀεπτομέρειαι τῆς ἐν λόγῳ αἰχμαλωσίας εἰς 82ον τεῦχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας».

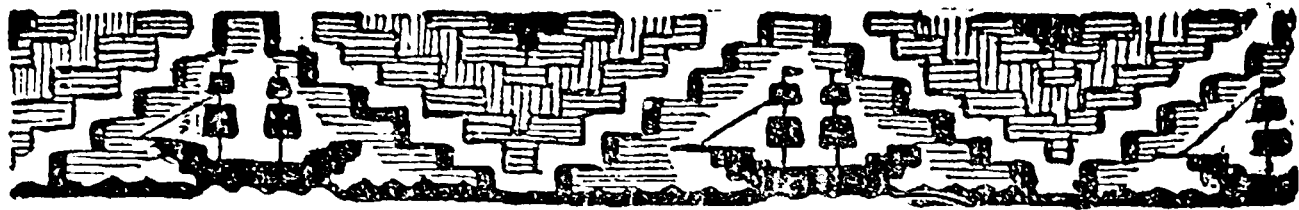
γιά ν' ἀνεβοῦνε πιό ψηλά καί στό χορό νά πᾶνε.
 Ἄπ' τές Λεφτοκαρυές ψηλά τοὺς ἔγνάντεψαν οἱ κλέφτες.
 Ὁ Θύμιος Γάκης φώναξε ἀπὸ τὸ καρσοῦλι:
 Ἔβγα βρὲ καπετάνιε μου, ἔβγα Τάκο Βαγγέλη.
 νὰ ἰδῆς κυρὲς ἀρχόντισσες, κυρὲς ἀρχοντοπούλες,
 πῶχουν φουστάνια κόκκινα καὶ χρυσοκεντημένα,
 πῶχουν φλουριά στὰ στήθη των, φλουριά καὶ στό κεφάλι,
 χρυσὲς ἀλσιίδες στό λαιμό, στὰ χέρια των βραχιόλια,
 καὶ δαχτυλίδια λαμπερὰ σ' ὅλα τὰ δάκτυλά τους.
 Οἱ κλέφτες κατεβήκανε μὲ δυὸ τροβάδες στάχτη.
 ρίχνουν τὴ στάχι' ἀπάνω τους καὶ γίνηκεν ἀντάρα,
 τὲς δυὸ κυράδες ἄρπαξαν, στὰ χέρια τὲς καθίζουν,
 καὶ τρέχοντας νυχτόμερα στὴ Βάλεα Κάλντα φθάνουν.
 Γράφουν καὶ στέλνουν μιὰ γραφὴ στὸν Νικολάκη Χάλη,
 καὶ ξαγορὰ γυρεύουνε γιὰ τὲς ἀρχοντοπούλες.
 Ἐφτὰ χιλιάδες γιὰ τὴ μιὰ, τῆς ἄλλης πεντακόσια.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δημοτικὸ αὐτὸ τραγοῦδι, ποὺ εἶναι γνωστὸ σὲ λίγους γέρους κτηνοτρόφους τοῦ Μετσόβου, οἱ Σαρακατσαναῖοι κλέφτες ἀφιέρωσαν καὶ δευτέρου τραγοῦδι, ξεχωριστὸ γιὰ τὴ Δούκω.

«Δὲν εἶναι κρῖμα κι' ἄδικο, δὲν εἶναι κι' ἁμαρτία
 νὰ εἶναι Βασίλω σ' ἔρημιά, σὲ κλέφτικα λημέρια,
 νὰ στρώνῃ πεῦκα στρώματα, ὄξυες προσκεφαλάκια.
 Τάκο-Βαγγέλης τὴν ρωτᾷ καὶ τὴν συχνοῦστᾷζει.
 Κι' ὁ Θύμιος Γάκης στό πλευρὸ σιγὰ τὴν κουβεντιάζει.
 Σήκω Βασίλω μ' κι' ἔφεξε, πάει ἢ πούλια γιῶμα
 σήκου νὰ πάρῃς τὸν καφέ, νὰ πάρῃς τὸ παξιμάδι'
 κι' ἢ ἔξαγορὰ μᾶς ἔφθασε σὲ μοῦλες φορτωμένη.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὲς λίρες ὁ Νικολάκης Ἀβέρωφ ἔστειλε στὴν συμμορία τσαρούχια, κάπες, τσουράπια καὶ ἄλλα εἶδη ἱματισμοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάκη Ἀβέρωφ ἡ θυγάτηρ του Δούκω ἀνεχώρησεν ἐκ Μετσόβου μετὰ τοῦ συζύγου της καὶ ἐγκατεστάθησαν μονίμως ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανον ἀμφότεροι μετὰ παρέλευσιν ἔτων.

Ἡ Δούκω, ἂν καὶ τὴν ἐπύκρναν ὀλίγοι κακοὶ Μετσοβῖται, οἵτινες ἠνείχοντο εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς αἰχμαλωσίας της, ἐν τούτοις δὲν ἐλησμόνησε τὴν γενέτειράν της καὶ τοὺς συμπατριώτας της, ποὺ τὴν ἐσέβοντο καὶ ἀγαποῦσαν ὑπερβολικά. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου θεοῦ της καὶ ἐθνικοῦ εὐεργέτου, ἔκαμε τὰς ἀκολουθούσους σοβαρὰς δωρεὰς τὸ 1930, ὅποτε καὶ ἀπέθανεν. Ἀφοῦ ἐκληροδότησε τὰ ἀκίνητά της, ποὺ εἶχεν εἰς τὸ Μέτσοβον, σὲ μιὰ πρώτη ἐξιδέλφῃ—Ἀθηνῶν Βλαχλείδου—ἀπὸ τὴν μητέρα της, καὶ ὅλα τὰ ἐπιπλα καὶ τιμαλφῇ καὶ ἀρκετὰ χρεώγραφα, τὴν ὑπόλοιπον περιουσίαν της ἐμοίρασε σὲ εἴκοσι μερίδια. Ἀπὸ τὰ μερίδια αὐτὰ ἐκληροδότησε δύο εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Ἰωαννίνων, διὰ νὰ εἰσάγονται εἰς αὐτὸ ἄπορα παιδιὰ ἐκ Μετσόβου. Ἐνα μερίδιον διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀπόρων κορασίδων τοῦ Μετσόβου, ἕνα διὰ τὸ Ἄσυλον Ἀνιάτων Ἀθηνῶν, πρὸς περίθαλψιν ἀπόρων ἀνιάτων ἐξ Ἡπείρου. Ἐνα μερίδιον εἰς τὸν Οἶκον Τυφλῶν ἐν Ἀθήναις, διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὸν καὶ περίθαλψιν ἀπόρων τυφλῶν ἐξ Ἡπείρου. Ἐνα μερίδιον εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον «Παρνασσὸν» διὰ τὰς Σχολὰς τῶν ἀπόρων μαθητῶν. Ἐνα μερίδιον εἰς τὸ Ὀφθαλμιατρεῖον Ἀθηνῶν καὶ ἡμισυ εἰς τὸ Γηροκομεῖον Ἰωαννίνων. Ἡ συν-

Ἱερέως ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ ΔΟΛΟΥ-ΠΩΓΩΝΙΟΥ

Ἀντιγράψαντες φίλοι, ἀναγνῶσται, ἐκ τῶν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἁγ. Νικολίου Δολοῦ Ἱερῶν βιβλίων καὶ εἰκόνων τὰς διαφόρους κατὰ καιροὺς ἐπιγραφὰς καὶ ἐνθυμήσεις, προήλθομεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ φέρωμεν ταύτας εἰς τὴν δημοσιότητα ἵνα δι' αὐτῶν ἐλθῶσιν εἰς φῶς ὠρισμένα γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν ταῦτα ἀνήκουσι, ἐξυπηρετηθῆ δὲ ἐν μέρει καὶ ἡ τοπικὴ Ἱστορία τοῦ χωρίου τούτου.

Ἡμεῖς, ὡς γνωστόν, ἠσχολήθημεν καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ θέμα αὐτὸ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐνθυμήσεων. Καὶ τὰ ὅσα τότε περὶ τῆς χρησιμότητός των ἐγράψαμεν, δὲν πρόκειται νὰ τὰ ἐπαναλάβωμεν ἐδῶ.

Διὰ νὰ λάβῃ ὁμοῦς ὁ ἀναγνώστης ἰδέαν καὶ σειρὰν τῆς ὑποθέσεως, ἃς προστρέξῃ εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 39 τεῦχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» τοῦ 1955 σελ. 639 ὅπου ἐδημοσιεύθησαν καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ χωρίου Βηυσάνης, καὶ ἐκεῖ θὰ εὔρη τὴν ἀπαρχὴν τοῦ θέματος. Ἡ παροῦσα δὲ ἐργασία μας, ἃς θεωρηθῆ καὶ αὕτη ὡς μία συνέχεια ἐκείνης.

Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, ἡμεῖς δημοσιεύοντες ταύτας, ἀποβλέπομεν καὶ εἰς ἓνα ἄλλον σκοπὸν: εἰς τὸ νὰ συνδέσωμεν—δηλαδή—τὴν παροῦσαν ἐργασίαν τῶν ἐπιγραφῶν, μὲ τὴν τῶν τοπωνυμιῶν τοιαύτην τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσε πρὸ ἐτῶν ὁ ἐγκριτος ἐκ Μεσοβουνίου Καθηγητῆς καὶ κατόπιν Γυμνασιάρχης κ. Ἄθαν. Παπαχαρίσης, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 8 τεῦχος τῆς «Ἡπειρ. Ἑστίας» 1952 σελ. 815.

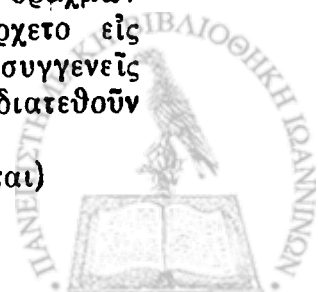
Εἰς τὸ ἐν λόγῳ περιοδικὸν αὐτό, σὺν ταῖς τοπωνυμίαις, θὰ εὔρη ὁ ἀναγνώστης ἀποταμιευμένας καὶ ὅλας τὰς εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφερομένας ἐπιγραφὰς καὶ ἐνθυμήσεις, εἰς τὰς ὁποίας—κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν—ἐθέσαμεν ὡς χρονικὸν ὄριον τὸ ἔτος 1912 καὶ 1913, κατὰ τὸ ὁποῖον ἠλευθερώθημεν. Ἐπίσης καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀσχολοῦνται ἢ θὰ ἀσχοληθῶσιν αὖριον μὲ τὴν Ἱστορίαν τοῦ τόπου τούτου, θὰ εὔρουσιν διάφορα ἱστορικὰ διὰ τὸ Δολὸν γεγονότα καὶ ἄλλα στοιχεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ δύνανται νὰ στηρίξουν ἐν πολλοῖς ἢ ἐν μέρει τὴν ἐργασίαν των.

Καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταὶ καὶ ἐνθυμήσεις, ἐφ' ὅσον σήμερον ἄλλαι παλαιότεραι ἐγγραφοὶ πηγαὶ δὲν ὑπάρχουν, ἀποτελοῦν, νομίζομεν, ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα στοιχεῖα διὰ τὴν μελέτην καὶ συγγραφὴν μιᾶς τοιαύτης τοπικῆς Ἱστορίας, τὴν ὁποίαν, ὡς ἐπληροφορήθημεν, ἐπιμελοῦνται φιλότιμα τέκνα τοῦ Δολοῦ.

Πρὸ πάσης ὁμοῦς ἄλλης ἐνεργείας, ἐπιβάλλεται καὶ ἡ μετάφρασις ὠρισμένων Τουρκικῶν Ἑγγράφων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται καὶ φυλάσσονται εἰς τὸ Ἀρχεῖον

ολικὴ περιουσία τῆς ὑπελογίσθη εἰς ἐξήκοντα ἑκατομμύρια προπολεμικῶν δραχμῶν—πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου—καὶ συνεπῶς κάθε μερίδιον ἀνήροχο εἰς τρία ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τὰ λοιπὰ μερίδια ἐμοίρασεν εἰς διαφόρους συγγενεῖς τῆς ὑπὸ τὸν ὄρον, ἂν πεθάνουν ἄκληροι, τὰ κληροδοτούμενα ποσὰ νὰ διατεθοῦν εἰς Φιλανθρωπικὰ Ἰδρύματα.

(Συνεχίζεται)

της Κοινότητος. Αὐτὰ φέρουσιν ἔξωθεν καὶ μερικὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις, τὰς ὁποίας συμπεριλαμβάνομεν ἐδῶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐνθυμήσεων. Εἰς ἓν δὲ ἐξ αὐτῶν, διαστάσεων 54X36, ἀναγινώσκουμεν ἔξωθεν: «μπουγιουρτὶ τοῦ Χουρσίτ πασσᾶ ὅπου ἐδόθη τὸ δολὸ κατὰ τὸ καίτ (1) τῶν φιρμανιῶν». Εἰς τὸ ἴδιον: «ἔγγραφα συνορλεμέδες τοῦ χωρίου καὶ ὁμόλογα κάμποσα ἀπὸ τὸ σέμτσο (2) διὰ τὴν ξαγορὰν τοῦ χωρίου».

Τὸ ἐπίσημον αὐτὸ Τουρκικὸν ἔγγραφον καὶ τὰ ἄλλα, μεταφραζόμενα, θὰ ἀποκαταστήσουν ὠρισμένα ἀμφίβολα καὶ σκοτεινὰ ἴσως σημεῖα τῆς Ἱστορίας τοῦ χωρίου τούτου.

Ἐγένετο βέβαια ἡ φροντίς διὰ τὴν μετάφρασιν τῶν ἐν λόγῳ ἔγγράφων αὐτῶν, ἀλλ' εἰς Ἰωάννινα δὲν ὑφίσταται πλέον τὸ ἄλλοτε Μεταφραστικὸν ἐκεῖνο Γραφεῖον τοῦ Πρωτοδικείου. Εἰς ἐκείνους δὲ τοὺς τουρκομαθεῖς πρὸς τοὺς ὁποίους προσετρέξαμεν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναγνώσωσι ταῦτα ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι δὲν ἐγνώριζον τὴν παλαιὰν ἐκείνην Τουρκικὴν γραφὴν διὰ τῆς ὁποίας εἶναι συντεταγμένα. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ζήτημα αὐτό. Χρειάζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιμέλεια, πρὸ παντός, καὶ φροντίς χωρὶς ἀναβολήν, διότι μὲ τὴν ἀναβολὴν καὶ τὴν παρέλευσιν τοῦ καιροῦ, ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν καταστρέφονται καὶ ἀφανίζονται ἀπὸ τὰς διαφόρους δυσμενεῖς δι' αὐτὰ συνθήκας, ἄλλα δὲ—καὶ δὴ ὅσα ἐκ παραδόσεως σώζονται—περιπίπτουν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν λήθην τὸ ἐν κατοπιν τοῦ ἄλλου καὶ σκεπάζονται διὰ παντός. Καὶ ἤδη, διὰ νὰ μὴ πολυλογοῦμεν, ἀναμένομεν ὅπως τὰ φιλότιμα τέκνα τοῦ Δολοῦ ἐπιμεληθῶσι τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς καὶ μεταφέρωσι ταῦτα εἰς Ἀθήνας, ὅπου νομίζομεν εὐκολωτέραν τὴν μετάφρασιν τῶν εἰς τὰ ἐκεῖ Μεταφραστικὰ Γραφεῖα τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως ὑπάρχουσι. Κατ' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν τρόπον πιστεύομεν ὅτι θὰ λυθῆ τὸ ζήτημα αὐτό, ἔστω καὶ ἔάν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδειχθῶν τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ὡς ἀσήμαντα, ἔστω καὶ ἔάν ἐφαρμοσθῆ δι' αὐτὰ τὸ ὄρητὸν «ἀνθρακες ὁ θησαυρός».

Ἐν τέλει δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐνθυμήσεις, αὐταὶ εἶναι νεώτερα. Τὰ παλαιότερα Ἐκκλησιαστικὰ βιβλία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα. Εὐαγγέλια μὲ τὴν παλαιὰν βυζαντινὴν γραφὴν δὲν ὑπάρχουσιν. Τὰ φέροντα ἐνθυμήσεις Μηναιῖα εἶναι ἀπὸ τοῦ 1843 καὶ ἐντεῦθεν μὲ τὴν συνήθη σημερινὴν γραφὴν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀλλὰ καὶ εἰς μερικὰς εἰκόνας τοῦ Τέμπλου ἐγένετο κατὰ καιροὺς ἡ ἀλλοίωσις αὐτῶν ὑπὸ τεχνιτῶν μὴ ὑπολογιζόντων τὴν ἱστορικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν τῶν εἰκόνων αὐτῶν ἀξίαν. Ἐκ τῶν παλαιῶν εἰκόνων, διασώζεται μόνον μία ἀχρονολόγητος εἰκὼν ἀγ. Ἀθανασίου ἐν τῷ Γυναικωνίτῃ οὐχὶ καὶ τόσον ἐν καλῇ καταστάσει, διαστάσεων 85X50, πιθανῶς πρὸ τοῦ 1700, ὡς καὶ μία ἄλλη ἐπίσης ἀχρονολόγητος τοῦ ἀγ. Βασιλείου διαστάσεων 57X38 ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ Κοιμητηρίου.

Αὐτὰ γράφομεν σήμερον περὶ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν καὶ ἐνθυμήσεων καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς τοὺς φίλους καὶ συμπαθεῖς Δολιῶτας ὅπως συγχωρήσουν ἡμᾶς διὰ τὴν παράτολμον αὐτὴν ἀναμιξὶν μας εἰς τὰ καθαρῶς τοπικά των ζητήματα.

Παραθέτοντες δὲ κατωτέρω τὰς ἐν λόγῳ ἐπιγραφὰς αὐτὰς καὶ λοιπὰ χρονικὰ σημειώματα, δηλοῦμεν, ὅτι, κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν των, διετηρήσαμεν τὴν διακρίνουσαν αὐτὰ ὀρθογραφίαν καὶ διάταξιν ὡς ἀκολούθως ἐμφαίνεται.

1

1812

Ἰ. Ναὸς ἀγ. Νικολάου

Ἐπερθύρωσ ἔξωθεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐντὸς κογχῶν.

1. Κατὰ τὴν θεώρησιν.

2. Σέμτσοσ ὄθωμανὸς ἰδιοκτικῆς καὶ κυρίαρχος τοῦ χωρίου.

Ἐπὶ τῆς μιᾶς, Κεφαλ. Γράμμασιν.

«ΠαπαΚόστα Λόλη, ΠαπαΓηόργη Κολόκα
Θανάση (Γ)κα(γ)κάνη Κόστα (Γ)κα(γ)κάνη (3)
Γηότη Παγούνη».

Ἐπὶ τῆς ἄλλης.

«ΠαπαΓηόργι-Γηάνη Ἐξαρχος. Κόστα Κοντογ(ι)άνι (;).
Δῆμο Μαργαρήτι ἔτη 1812».

2

1816

Ἐπὶ τῶν χειλέων χαλκίνης ἀπλάδος.

«† ἔτος 1816 τοῦ ἁγίου Νικολάου Δωλὸ † Ἀναστάου...»

3

1830

Ἐπὶ μικρᾶς εἰκόνος ἁγ. Εὐθυμίου.

«Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου 1830».

4

1842

Ἐπὶ μικροῦ Εὐαγγελίου μὲ ἀργυρᾶν ἐπένδυσιν διαστάσεων 011X08, κάτωθεν τῆς ἐν αὐτῷ εἰκόνος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου εἰς σελ. 124.

«1842 π(απᾶ) διμίτρης».

5

1843

Ἐπὶ ἀργυροῦ ἁγ. Ποτηρίου γύρωθεν τῆς κυκλοτεροῦς βάσεως Κεφ. Γράμμασιν.

«† : 1843 : Μαΐου : 18 : Ποτήριον τοῦ Ἁγίου Νηκολάου ἀπὸ χορήον Δολὸ Βιλαέτη Παληὰ Πογωνιανί.

Ἡοάνου Ἡερέος».

6

1847

Ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω ἐπὶ τοῦ μικροῦ Εὐαγγελίου μὲ τὴν ἀργυρᾶν ἐπένδυσιν, εἰς σελ. 224 καὶ 225.

«1847 ἔβηκε ὁ γκιολέκας ἔγινε πόλεμος μεγάλος εἰς τὰ δολλ(ι)ανὰ πα(πᾶ) διμίτρης ἀπὸ δολὸν (4)».

7

1848

Ὁμοίως εἰς σελ. 224

«1848 ἔγινε ξέρι (=ξηρασία) ἀπὸ μαγίου 9 (=μαΐου) ἕως σεπτεμβρίου 1».

8

1849

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Μηναιῶν Ὀκτωβρίου τοῦ 1843 ἐπὶ ἀγράφου ἔξωφύλλου.

3. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο διασώζεται σήμερον ἐν Πωγωνιανῇ, ἐν δὲ τῷ χωρίῳ, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἡλικίας 84 ἐτῶν Θεοδώρου Καρακώστα, ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰ παλαιότερα ἔτη ὁ δρόμος μεταξὺ Μήτσαρη καὶ Κούρου. Ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχε καὶ ἡ οἰκία των.

4. Περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Γκιολέκα, εὑρίσκεται καὶ ἄλλη ἐνθύμησις εἰς παράφυλλον παλαιοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρολογίου ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου Σταυροσκιαδίου, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ τότε Καθηγητὴς καὶ κατόπιν Γυμνασιάρχης κ. Ἀθαν. Παπαχαρίσης, εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡπειρ. Ἐστία» 1963 τεύχος Αὐγ. σελ. 819.

«Τῷ αὐτῷ ὀκτωμ(βρίου) κ' Γρα(φέν) παρὰ νικολάφ Γεωργίφ λαμποβί(τη) ὁ καὶ χρηματίζων ἐν τῷδε κόμμιον. διδάσκαλος.....».

9

1852

Ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Χριστοφόρου ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ.
«1852 ἄπριλίου 18».

10

1852

Ἐπὶ τοῦ Μανουαλίου Κεφ. Γράμμασιν.
«1852 ἤς Ἐκκλησίαν ἁγίου Νικολάου χορίον Δολό. Διὰ ἐπιμιλίαν Δημητρίου Χρῆστο Τζίμου»

11

1852

Ὅμοίως ἐπὶ τοῦ ἑτέρου Μανουαλίου.
«1852 ἤς Ἐκκλησίαν ἁγίου Νικολάου Δολό. ὁ (ἐ)πιμαλούμενος Δημήτριος Χρῆστου Τζίμου».

12

1852

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Ὀκτωβρίου τοῦ 1843.
«Κωνστ. ἀθανασούλα ῥωμπαι(ι)νός ὁ χρηματίας παιδαγωγός τῷ αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ κόμμιον Δολῶ.
ἔρρωσθαι οἱ ἀναγινώσκοντες,
ἢ σοφία χεῖρον μὲν ποιεῖ οὐδένα
βελτίους δὲ πολλούς. νῶϊ καὶ τότε πράττε».

13

1853

Ἐσωθεν τῆς ἐπενδύσεως Μηναίου Ἰουλίου 1843.
«Μαθημάτων φρόντηξε καὶ μὴ (χρημάτων τὰ γὰρ καλὰ μα)θίματα φέρουσι τὰ χρήματα.

1853 τῆ 25 Ἰουλίου

Ἐτοῦτο τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ ἁγίου (Νικολάου) Μάνθος (καρρα)κώστας δολὸν γράφω».

Σημ.

Πρόκειται ἐδῶ περὶ τοῦ πάππου τοῦ Διδασκάλου Ματθαίου Καρακώστα.

14

1854

Εἰς τὸ τέλος ἀγράφου ἐξωφύλλου Μηναίου Δεκεμβρίου τοῦ 1843».

«ἐν ἔτει 1854 ὀκτωβρίου 4 ἔγινε μεγάλη πλυμίρα καὶ φουρτούνες πολὲς ὅπου ἐπλυμίρισαν ἄνθρωποι καὶ ζῶα καὶ ἐχάλασαν γέφυραι μύλοι καὶ ὀσπῆτια αἱ στρατές ἐκόπηκαν ἀπὸ τὴν μεγάλην βροχὴν ἐρχόνοντο (;) τὰ νερὰ ὅσπερ θάλασσα ὅστε πολλοὺς λέγειν ὅτι κατακλυσμός θέλει γίνῃ. καὶ ἐδὸ εἰς τὸ χορίον ἔγινε μεγάλη ζημία ὅπου ἐχάλασαν οἱ δρόμοι καὶ αἱ ροῦγες. καὶ ἐξόχως εἰς δελβινάκι ἔγινε μεγαλητέρα ζημία ὅπου ἐχάλασαν ἀργαστήρια καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀφανιστοῦν καὶ ὀσπῆτια πολὰ ἐὰν δὲν ἤθελε παύση ἡ μεγάλη φουρτούνα αὐτὴ ὅστε πολλοὶ ἄνθρωποι ἔφυγαν καὶ ἐσέβησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς μεγάλης βροχῆς ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔτρεξαν τὰ νερὰ καὶ ἐγέ-

μισεν ἡ ἐκκλησία ἀπὸ νερὸν καὶ (οἱ) ἄνθρωποι οἱ ὄντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐφοβίδισαν φόβον μέγαν ὅστε ἀνέβησαν ἐν τοῖς στασιδίοις διὰ νὰ φύγουν τὸν κίνδυνον. καὶ αὐτοὶ μὲν διεσώθησαν πλὴν ἐν παιδίον χρόνων ἑπτὰ μὴ ἡμπορόντας νὰ διαφυλαχθῇ μὲ κατ' οὐδένα τρόπον δὲν κατέστη (:) ἡ ἐπίλοιποι διὰ νὰ τὸ ἐλευθερῶσιν καὶ ἐκόπη τὸ σχοινίον καὶ ἐπνίγη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ ἔβγαλαν ἀποθαμμένον. ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἔκαμεν πολὰς ἡμέρας ἕως νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ τὴν λάσπην καὶ ἄμμον καὶ πέτρας ὅπου ἤφευρεν ἡ φουριούνα καὶ μὲ μεγάλην δυσκολίαν ἐκαθαρίσθη πλὴν οὐχὶ ὡς καθὼς ἦτον πρῶτον καὶ ἔγινεν μέγαν καὶ φοβερὸν σημεῖον τῇ τετάρτῃ τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς ἡμέρα δευτέρα. καὶ παρομοία (ἔγινε) καὶ (εἰς) ἄλλα μέρη αὐτῆ ἡ μεγάλη ἡ πλυμύρα καὶ ἐπεκράτησεν πολλὰς ἡμέρας καὶ ἕως τὴν σήμερον δὲν καὶ εἰς τὸ ἔξης ὁ Θεὸς οἶδεν τί μέλλει γένεσθαι. πλὴν ὁ κύριος νὰ μᾶς διαφυλάξῃ. ἀμήν.

1854 τῇ . . . δεκεμβρίου

(ὁ γρά)ψας ταῦτα ἀναγνώστης νικολάου καρακώστας».

15

ἄχρονολ.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Μηναιίου Νοεμβρίου τοῦ 1843 ἐν τῷ ἔξωφύλλῳ.

« ἐχηροτονήθην διὰκος εἰς τὸ χωρίον
 τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱεροσύνης ἔλαβον
 (μητρό)πολιν εὐφημέριος Δολοῦ
 πα(πᾶ)κώστας».

16

Σύγχρονος

Εἰς τὸ τέλος ἀγράφου ἔξωφύλλου Μηναιίου Ἰουνίου τοῦ 1843.

«Τὸ παρὼν ὑπάρχη τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐκ χώρας δολό.

Πα(πᾶ)κώστας Ἰωάννου».

17

1857

Ὅμοίως εἰς τὸ τέλος Μηναιίου Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ἐν τῷ ἔξωφύλλῳ.

«Καγὼ ὡς δούλος τοῦ Θεοῦ ἀναγνώστης Δημ. Τζίμου δολιώτης γράφω. ἔρῶσθαι οἱ ἀναγινώσκοντες.

τῷ 1857 ἔτος σεπτεμβρίου 3».

18

1857

Ἐπὶ εἰκόνας ἀγ. Γεωργίου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«1857 Μαΐου 28».

19

1857

Ἐπὶ παλαιοῦ ξυλίνου Ἀρτοφορίου ἀριστερά,

«μνησθητι κύριε εἰς τὴν Βασιλείαν σου κωνσταντίνου ἱερέως προπατόρων πατέρων ἀδελφῶν αἰκατερίνης πρεσβυτέρας καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν.

Ἰωάννου συνβίας καὶ τέκνων αὐτῶν.

τῶν ἀειμνή κτιόρων

χριστοδούλου γεωργίου Ἰωάννου μάρκου καὶ Ἰωάννου τῶν ἱερέων κωνσταντίνου Ἰωάννου.

1857 μαρτίου 30».

δεξιὰ

«δημητρίου συνβίας και τέκνων κωνσταντίνου ἰωάννου παναγιώτη νικολάου σταύρου χρίστου νικολάου».

20

1858

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Ἰουλίου τοῦ 1843 ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ.
«ἐν τῷ ἔτει : αὐγῆ : ἰουλίου : 11 : χριματίσας πεδαγογὸς ἔχων μήνας : 9 : ἔος ταύτης τῆς ἡμέρας».

Παπακώστας».

21

1858

Ἐσωθεν τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐξωφύλλου Μηναίου Μαΐου τοῦ 1843.
«1858 μαΐου 8 τὸν λογαριασμὸν κουν(άβον;) τοῦ χορίου διὰ τὰ ὄσα ἔξοδα εἶχαν γίνῃ και συνποσοῦντε γρόσια τὸν ἀριθμὸν 35.000 ἔκτος τῆς ἀγκάρις τοῦ χορίου.

θέλομε νὰ δόσομε τοῦ χατζῆ διαμάντη με δολόγιον γρόσια	25.000
τοῦ σαράφη εἰς κάστρον (;) τοῦ θέλομε	» 5.000
τοῦ μουκτάρι εἰς βοστίναν σέλφου	» 5.000
	<u>35.000</u>

εἴμεστε ὑποχρεωμένοι με δολόγια. ὁ κύριος νὰ τὰ φέρῃ ἐπιδέξια :
ἔρωστε οἱ ἀναγινόσκοντες Π(α)πακώστας.
τὰ ἀνωθεν ἐγιναν διὰ τὴν ζημίαν τοῦ μύλου (5)».

22

1858

Ὅμοίως εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ὡς ἀνωτέρω Μηναίου τοῦ 1843.
«1858 ἔτος μαγίου (=μαΐου) 18 ὅπου πήραμε τὸ λογαριασμὸ τοῦ γιάνη κουνάβου ὅπου ἦταν μουχου(τάρης) ἢς τὸ χοριό μας δολό».

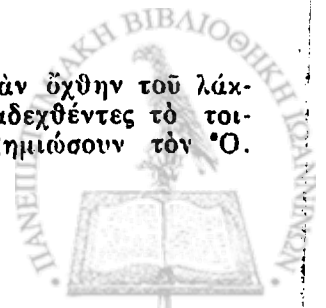
23

1859

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Ἀπριλίου τοῦ 1843.
«Μαθιμάτων φρόντιζε και μὴ χριμάτων
τὰ γὰρ καλὰ μαθίματα φέρουσι τὰ χρήματα
. τῶν μαθιμάτων
και ὁ πόθος τὸν γραμάτων
προξενεῖ τὴν βασιλίαν
τὴν τιμὴν και τὴν ἀξίαν.
1859 : Ἀπρίλιος 22 σταῦρος ἰωάννου γράφι δολόν».

(Συνεχίζεται)

5. Ὁθωμανὸς τις ἐκ Βοστίνης ἔκτισε ὑδρόμυλον εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ λάκκου Κουβαρά, τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸ Δολόν. Οἱ κάτοικοι ὁμως μὴ παραδεχθέντες τὸ τοιοῦτον, κατεδάφισαν τὸν μύλον, ἀλλ' ὑπεχρεώθησαν κατόπιν νὰ ἀποζημιώσουν τὸν Ὁθωμανόν.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΟΥΛΙΟΥ*

(ΑΝΕΚΔΟΤΑ)

ΒΡΑΒΕΙΟΝ "ΗΠΕΙΡ. ΧΡΟΝΙΚΩΝ,, (1926)

37

ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΜΑΥΡΟΜΑΤΙΚΑ

Κορίτσια μαυρομάτικα μέσ' από την Αύλώνα
Πάησαν νά μάσουν κάστανα πέρα στὰ κορφοβούνια
Κι' οί κλέφτες τούς έφώναξαν από τὸ καρσούλι
— Κορίτσια μαυρομάτικα γι' έλάτε παραπάνου
Κάτι νά σὰς ρωτήσουμε και κάτι νά σὰς ποῦμε
Μήνα είναι τούρκοι στο χωριό, μήνα ντερβεναγάδες
Ποιὸς ἔχει τὰ γλυκά κρασιά και τ' ἔμορφα κορίτσια
— Δέν είναι τούρκοι στο χωριό οὔτε ντερβεναγάδες
Παπᾶς ἔχ' τὰ γλυκά κρασιά και τ' ἔμορφα κορίτσια.
Σάν ἔκαμαν και κίνησαν πὸς τοῦ παπᾶ τὸ σπίτι
— Παπᾶ ψωμί, πασᾶ κρασί νά φᾶμε και νά πιοῦμε
Παπᾶ τὴν κόρη φέρε μας, τὴ θέλ' ὁ καπετάνος
— Ψωμί κρασί σὰς δίνω ἐγὼ νά φᾶτε και νά πιῆτε
Τὴν κόρη δέν τὴν ἔχω ἐδῶ εἶναι στο μαναστήρι,

Πεβλ. Passow GXLI

38

ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Κάτου στὴν ἄσπρη πλάκα κάτω στο γιαλό
Σκοτώσανε τὸ Δημο τὸν ἄρματωλό

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 318.

- Δήμο μου νάχες μάνα, νάχες κι' αδερφή
 Νάχες καλή γυναίκα για να σέκλαιγε.
 Τ' άκούει ή μάνα του Δήμου τ' άκούει κι' ή αδερφή
 Τ' άκούει ή καλή γυναίκα στον πλατύδρομο.
 Μέ δυο παιδιά στα χέρια, τρίτο στην ποδιά
 Μέ δυο μαδρα λιθάρια στριφοδέρνεται.

39

ΤΟ ΛΕΝ ΟΙ ΚΟΥΚΟΙ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Το λέν — ΜΑΝΑ Μ' ΤΟ ΛΕΝ
 ΤΟ ΛΕΝ ΟΙ ΚΟΥΚΟΙ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ
 ΤΟ ΛΕΝ ΟΙ ΚΟΥΚΟΙ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ
 κι' οί Πέρδικες στα πλάγια,
 ΚΙ' ΟΙ ΠΕΡΔΙΚΕΣ ΣΤΑ ΠΛΑΓΙΑ

- Το λέν οί κουκοί στα βουνά κι' οί πέρδικες στα πλάγια
 Το λέει κι' ό πετροκόσσυβας το λέει στο μοιριολόγι
 Οί κλέφτες έσκορπίστηκαν και γίνηκαν μπουλούκια
 'Ο Γιώργος πάει για τ' Αγραφα κι' ό 'Αντώνης για τό Βάλτο.
 Κι' ό Νάσιος ό περήφανος πάει για τις κουμπάρες
 Βρίσκει κουμπάρες άμπροστά με τά παιδιά στα χέρια
 Φλωριά κερνάει τά παιδιά και γρόσια τις κουμπάρες
 Και τις κουμπάρες τις καλές πεντόλιρα τις δίνει
 — Για σου, χαρά σου Νάσιο μου, καλώς να μās κοπιάσεις
 "Οντας διαβαίνεις με πολλούς κάμε σαν πως δέ βλέπεις
 Κι' όντας διαβαίνεις μοναχός γύρε να κοιμηθούμε.

40

ΚΙΝΗΣΕΝ Η ΑΡΜΑΤΑ

- Κίνησεν ή άρμάτα κι' ή 'Αρβανιτιά
 να πάγουνε στο Σούλι να πάρουνε φλωριά
 Κι' εκεί οί κακοί Σουλιώτες κρυμμένοι τά σκυλιά
 'Αρπάξαν τά ντουφέκια, βάζουν τά χουγιατά.
 Τους παίρουν κυνηγώντας ως τά Ντερβίζιανα.
 Κι' εκεί ό Βελής ό μαύρος πρώτος πό την τουρκιά.
 — Έσείς κακο-Σουλιώτες δέν είστε χριστιανοί
 Δέν κάνετε νισάφι στη δόλια την τουρκιά.
 — Που πάτε μωρέ τουρκοί και σείς παλιόσκυλα
 'Εδώ δέν είναι Γιάν'να ούτε και Πρέβεζα
 να παίρετε κορίτσια γυναίκες με παιδιά.
 Δώειναι το κακο-Σούλι, τά δώδεκα χωριά
 Ζώνονται κι' οί γυναίκες ντουφέκια και σπαθιά.

41

ΤΕΤΙΑ ΩΡΑ ΣΑΝ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Τέτια ώρα σάν και τώρα
 —ΓΙΟ ΜΩΡΕ ΓΙΟ—
 Πολεμοῦσαν κι' οί Σουλιώτες
 —ΓΙΟ ΚΑΙ ΠΑΛΕ ΓΙΟ—

Τέτια ώρα σάν και τώρα
 πολεμοῦσαν κι' οί Σουλιώτες
 μέ τούς παλιο-Ἀρβανίτες
 και μέ τέσσερους πασιάδες
 Μποτσαρίνα τούς φωνάζει
 —Ποῦεσαι Μάρκο, ποῦεσαι Νότη
 ποῦεσαι καπετάν Σουλιώτη.

42

ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ ΒΓΑΙΝ' Ο ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ
 (Χορὸς Τσάμικος)

Στὸ Σούλι βγαίν' ὁ αὐγερινὸς
 —ΜΩΡΗ ΦΩΤΟΤΖΑΒΕΛΑΙΝΑ—
 στὴν Κιάφα βγαίν' ἡ πούλια
 —ΚΑΠΕΤΑΝ ΦΩΤΟ ΤΖΑΒΕΛΑ—

Στὸ Σούλι βγαίν' ὁ αὐγερινὸς στὴν Κιάφα βγαίν' ἡ πούλια
 Καὶ στὴ μικρὴ τὴν Τσαντσαλιὰ ἤλιος μέ δυὸ φεγγάρια
 Μῆνα εἶν' ὁ Φῶτος πῶρχεται μῆνα κι' ὁ καπετᾶνος
 Οὔτε ν ὁ Φῶτος εἶν' αὐτὸς οὔτε κι' ὁ καπετᾶνος.

43

ΑΛΗ ΠΑΣΙΑΣ ΕΦΩΝΑΞΕ

Ἄλῃ πασιάς ἐφώναξε ἀπάνου ἀπὸ τὴ Μούργκα
 —Ποῦεσαι μωρὴ Τζαβέλαινα, ποῦεσαι μωρὴ σουλτάνα
 "Ἐβγα στ' ἀγνάντιο νὰ σέ ἰδῶ, ἔβγα στὸ παραθύρι
 —Μῆτε στ' ἀγνάντιο βγαίνω ἐγώ, μῆτε στὸ παραθύρι
 Σύρε πασιά στὸν τόπο σου, σύρε στὸ σύνορό σου
 "Ὅσοι πασιάδες ἦρθαν δῶ κᾶνας πίσω δέ γέρει.
 Δέν εἶν' ἐδῶ τὰ Γιάννενα, οὔτε τὸ Τεπελένι
 Εἶναι τὸ Σούλι τὸ κακό, τὸ ξακουσμένο Σούλι.

ΣΤΗ ΒΡΥΣΗ ΣΤΑ ΤΣΕΡΙΤΣΙΑΝΑ

(Χορός Τσάμικος)

Στή βρύση στά Τσερί—ΝΙ—τσιανα
 στὸν πᾶ—ΜΩΡΕ ΣΤΟΝ ΠΑ—το ἀπὸ τή χώρα.
 Μπουλουμπάσια—ΓΕΙΑ ΣΑΣ ΠΑΙΔΙΑ—
 ΜΠΟΥΛΟΥΜΠΑΣΙΑ ΝΑ—δες κάθουνταν

Στή βρύση στά Τσερίτσιανα στὸν πᾶτο ἀπὸ τή χώρα
 Μπουλουμπασιάδες κάθουνταν κι' ὄλο Μαργαριτώτες
 Κι' ἀγνάντεμαν τὸν πόλεμο. τὸν πόλεμο στὸ Σούλι
 Πῶς πολεμᾶν μικρὰ παιδιὰ, γυναῖκες μὲ τοὺς ἄντρες
 Πῶς πολεμᾶει ἡ Τζαβέλαινα σὰν πρῶτο παλληκᾶρι
 Σέρνει μολύβια στὴν ποδιὰ στερνάρια στὸ ζωνάρι
 Σέρνει καὶ πανωφούσεκα τριγύρω στὸ κεφάλι.

Ποβί. Φωαίλι.

ΚΟΠΕΛΕΣ ΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Κοπέλες πὸ τὰ Γιάννενα
 —ΓΡΙΑ ΤΖΑΒΕΛΕΝΑ—
 νυφάδες πὸ τὸ Σούλι
 τὰ μαῦρα νὰ φορέσετε.

Κοπέλες πὸ τὸ Γιάννενα νυφάδες πὸ τὸ Σούλι.
 Τὰ μαῦρα νὰ φορέσετε, στὰ μαῦρα νὰ ντυθῆτε
 Τὸ Σούλι θὰ χαρατσωθεῖ, χαράτσι θὰ πληρώσει.
 Τζαβέλενα σὰν τῆγκουσε βαριά τῆς κακοφάνκε,
 Παίρει καὶ ζώνει τὸ σπαθὶ καὶ βάνει τὸ ντουφέκι
 Παίρει μολύβια στὴν ποδιὰ στερνάρια στὸ ζωνάρι
 Καὶ κάνει δίπλα τάηβουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια
 Φωνάζει μιὰ φωνάζει δύο, φωνάζει τρεῖς καὶ πέντε
 —Ποῦεῖστε παιδιὰ Σουλιώτικα, παιδιὰ Σουλιωτοπαῖδια
 Ἄρπoxτε τὰ ντουφέκια σας καὶ τὰ βαριά σπαθιά σας
 Κι' ἐβγάτ' ἀπάνου στάηβουνά ψηλά στὰ κορφοβούνια
 Καὶ πιάστε τὰ λημέρια σας.

46

ΚΑΤΑΡΟΗ ΝΑ ΣΟΡΧΟΝΤΑΝ

Καταροή νά σόρχονταν καημένο Κακο-Σούλι
 Πώς ήσουν πώς κατάντησες νά σέ πατάν οί Τουρκοί,
 Έσείς πουλιά πετούμενα πού πάτε στόν άγέρα
 Σύρτε χαμπέρια στό Μωριά στόν καπετάνη Μάρκο
 Πέστε του χαιρετίσματα από τό Κακο-Σούλι
 Πήραν τό Σούλι πήρανε, πήραν τόν Άβαρίκο
 Τήν Κιάφα τήν περήφανη, τό ξακουσμένο Κούγκι

47

ΤΗΣ ΛΕΝΗΣ ΤΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

“Ολες οί καπετάνισες τών καπεταναραίων
 “Ολες πάησαν προσκύνησαν στ’ Άλη πασιᾶ τήν πόρτα
 Κι’ αὐτή ν ή Λέν’ τοῦ Μπότσαρη δέ πάει νά προσκυνήσει
 — Δέν εἶμαι νύφ’ νά προσκυνῶ καί χέρια νά φιλήσω
 Έγώειμ’ ή Λέν’ τοῦ Μπότσαρη κι’ ή άνηψιά τοῦ Νότη
 Πόκαμα τήν Άρβανιτιά καί φόρεσε τά μαῦρα.
 Κι’ Άλη πασιᾶς τῆς ἔστελνε κι’ Άλη πασιᾶς τῆς λέγει
 — Λένη μήν άντροπιάζεσαι κι’ ἔλα νά προσκυνήσεις.
 — Δέν προσκυνάω Άλη πασιᾶ σέ σένα παλιό Λιάπη.

Πεβλ. Ν. Πολίτη «Τραγούδια Έλλ. Λαοῦ άριθ. 7».

48

ΤΡΕΙΣ ΠΕΡΔΙΚΟΥΛΕΣ ΚΑΘΟΥΝΤΑΝ

(χορός Τσάμικος)

Τρεῖς περδικούλες κάθουνταν
 —ΣΑΪΝΗ ΜΑΡΚΟ ΜΠΟΤΣΑΡΗ—
 Ψηλά στά Λιβαδάκια
 —ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΑΡΚΟ ΣΟΥΛΙΩΤΗ—

Τρεῖς περδικούλες κάθουνταν ψηλά στά Λιβαδάκια
 Εἶχαν τά νύχια κόκκινα καί τά φτερά γραμμένα
 Εἶχαν καί στά κεφάλια τους μαντίλια λερωμένα
 Κι’ από βραδίς μοιρολογοῦν καί τό ταχί φωνάζουν
 —Ποῦεστε παιδιά Σουλιώτικα, παιδιά Σουλιωτοπαιδιά
 Τό Σούλι πήρ’ ό Άλη-πασιᾶς καί ό Μάρκος ἔσκοτώθηκε.

ΤΟ ΠΟΙΟΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

Τὸ ποιὸς πιστεύει τὸ Χριστὸ
 --ΣΑΪΝΗ ΜΑΡΚΟ ΜΠΟΤΣΑΡΗ--
 καὶ ποιὸς τὸν προσκυνάει
 --ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΑΡΚΟ ΣΟΥΛΙΩΤΗ--

Τὸ ποιὸς πιστεύει τὸ Χριστὸ καὶ ποιὸς τὸν προσκυνάει
 Ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, φουσέκια μὴ χαλάτε
 Θὰ βγάλ' ὁ Μάρκος τὸ σπαθί, θὰ κάμει τὸ γιρούσι.
 Καὶ τὸ γιρούσι ν' ἔκαμε στὸ τούρκικο τ' ἀσκέρι.
 Ἐφτά πασιάδες ἔκοψε κι' ἔφτά μπουλουμπασιάδες.

ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ-ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Ὁ Νότης ἔκαθόντανε στοῦ Μάρκου τὸ κεφάλι
 Λέγει τραγούδια φλίβερα καὶ παραπονεμένα
 --Γιὰ σήκου ἀπάνου Μάρκο μου καὶ μὴ βαριακοιμάσαι
 Σὲ καρτερεῖ ν' ἢ συντροφιά, τὸ δόλιο σου τ' ἀσκέρι
 --"Ἄσεμε μπάρμπα μ' ἄσεμε καὶ μὴ βαριά μοῦ κραίνεις
 Πικρὴ ποῦειναι ἢ λαβωματιά, φαρμάκι τὸ μολύβι,
 Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ καὶ βάλτε με νὰ κάτσω
 Καὶ πάρτε τὸ ντουφέκι μου δὲ μού τε το στὰ χέρια
 Νὰ τὸ φιλήσω σταυρωτά κι' ἄπε νὰ ξεψυχῆσω.

Πρβλ. Ἀραβαντινοῦ ἀριθ. 16.

ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ-ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Ὁ γέρο-Νότης κάθουνταν στοῦ Μάρκου τὸ κεφάλι
 Λέγει τραγούδια φλίβερα καὶ παραπονεμένα
 --Γιὰ σήκου ἀπάνω Μάρκο μου καὶ μὴ βαριά κοιμάσαι
 Σήκου καὶ πὲς μας τίποτε, πὲς μας καμμιάν ὀρμήνεια
 --Τί νὰ σὰς πῶ μωρὲ παιδιὰ καημένα παλληκάρια
 Δὲν ἔχω πόδια νὰ σὰς σταθῶ, στόμα νὰ σὰς μιλήσω
 Μὲν πάρτε με καὶ θάψτε με πέρα στὸν ἄη-Βασίλη.
 Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποὺ γίνεται κι' ἢ ταραχὴ ἢ μεγάλη
 Ξεκίνησ' ἢ ἀκολουθιά τὸ Μάρκο γιὰ νὰ θάψει
 Ξήντα παπάδες ἦτανε καὶ δέκα δεσποτάδες

Και στὸ πλευρὸ ν ἢ Μάρκαινα θρηνῶντας καὶ βογγῶντας
 — Ποῦ πᾶς ἐσὺ βρὲ Μάρκο μου, ποῦ πᾶς ἐσὺ λεβέντη
 Ποιὸς νὰ φυλάξει τὰ παιδιὰ, ποιὸς νὰ φυλάξ' ἐμένα
 — Θεὸς φυλάει τὰ παιδιὰ, Θεὸς φυλάει κι' ἐσένα,

52

ΤΟΥ ΜΑΡΚΟ-ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Τ' ἔχεις καημένε κόρακα ποὺ σκούζεις καὶ βρυχιέσαι
 Μῆνα διψᾶς γιὰ γαίματα, μῆνα πεινᾶς γιὰ μέρσια
 Ρίξου πέρα στ' Ἄντελικό, πέρα στὸ Μεσολόγγι
 Νὰ βρεῖς λεβέντικα κορμιὰ κεφάλι ἀπὸ τοὺς Τούρκους
 Νὰ βρεῖς τοῦ Μάρκου τὸ κορμί, τοῦ Μάρκου τὸ κεφάλι.

53

ΤΟΥ ΜΑΡΚΟ-ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Θέλω νὰ σᾶς μολογήσω νὰ σᾶς πῶ ἓνα μυστικὸ
 Γιὰ τὸν ἀντρειωμένο Μάρκο πῶς εὐρέθη στὸν πασιᾶ
 Μὲ τετρακόσια παλληκάρια ἐκστρατεύει μιὰ βραδιὰ
 Τοὺς μισοὺς τοὺς ὀρμηνεύει καὶ τοὺς ὀδηγεῖ καλὰ
 Καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὀρκίζει στὸ Χριστό, στὴν Παναγιὰ
 Μότι φτάστε στὰ ταμπούρια νὰ μὴ ρίξετε ντουφεκιὰ.
 Τρέχ' ὁ Μάρκος, τρέχ' ὁ Μάρκος μὲ ὄρμη καὶ μὲ σπουδὴ
 Βρίσκει τὸν πασιᾶ κοιμᾶται μὲ τὸν ἀνηψιὸ μαζὶ
 Τὸν βουτάει ἀπὸ τὰ γένεια. Αὐτὸς τοῦ λέει τ' εἶς' ἐσὺ
 — Γῶεμ' ὁ ἀντρειωμένος Μάρκος θὰ σοῦ πάρω τὴν ψυχή.

54

Η ΑΡΠΑΓΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ

Ἄντωνης ἐκαθούντανε σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα
 Καὶ τὸ μουστάκι του ἔστριφε, τὰ γένεια του ξεγκλίζει.
 Τὰ παλληκάρια τὸν ρωτοῦν, τὰ παλληκάρια λένε
 — Ἄντωνη μου τί σκέφτεσαι, τ' εἶσαι συλλογισμένος
 — Παιδιὰ μου μὴ μὲ βιάζετε καὶ θὰ σᾶς μολογήσω.
 Ἐψὲς μοῦρθαν τὰ γράμματα ἀπὸ τὸ γέρο Δήμα
 Ἄπόξω λέει τὸ ξώγραμμά καὶ μέσα λέει τὸ γράμμα:
 Ἐπῆραν τὴ γυναῖκα μου τὸ μοναχὸ παιδί μου.
 Χίλιοι τὴν πᾶν ἀπὸ μπροστὰ καὶ πεντακόσιοι πίσω
 Ὁ Βελὴ Γκέγκας τὸ σκυλί μ' ὄλη τὴ συντροφιά του.

Παιδιά χαζίρι γένεται και πάρτε τὰ ντουφέκια
Μέσ' στὸν ἀη-Γιάνν' θὰ πάγομε νὰ κάμομε καρτέρι
Κι' ἂν τύχει δὲν προφτάκομε στὰ Γιάννενα θὰ μπούμε.

55

ΤΟΥ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ

Τὸν Κιτσαντώνη πιάσανε πέρα στὸ μοναστήρι
Ὁ Σουφ' Ἀράπης τὸ σκυλί κι' ὁ ἄπιστος ὁ Τοῦρκος
Χίλιοι τὸν πᾶν ἀπὸ μπροστὰ καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω.
Στὰ Γιάννενα τὸν κίνησαν, στὰ Γιάννενα δεμένο
Κι' ὁ Κιτσαντώνης τ'ς ἔλεγε κι' ὁ Κιτσαντώνης λέει:
— Τοῦρκοι βαστάτε τ' ἄλογα λίγο νὰ ξανασάνω.
Νὰ χαιρετήσω τήβουνά καὶ τίς κρύες βρυσούλες.
Ἄφήνω γειὰ ψηλὰ βουνά καὶ σεῖς κοντοραχοῦλες
Καὶ σεῖς Τζουμέρκα κι' Ἄγραφα παλληκαριῶν λημέρια
Φωτιά νὰ βάλουν στ' Ἄγραφα, πέρα στὸ μοναστήρι
Νὰ κάψουν τὸ καλόερο ὄλο μὲ τὸν υγιό του.

56

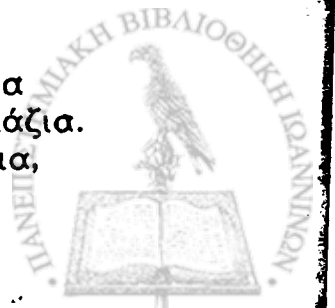
ΤΟΥ ΔΡΟΣΟΥ

Ποιὸς εἶδε τέτιο θιάσασμα παραξενιά μεγάλη
Νὰ κλαῖνε τὰ ψηλὰ βουνά, νὰ φλίβονται κι' οἱ κάμποι
Τ' Ἀράχωβα τῆς Λειβαδιάς κι' οἱ ἄκρες τοῦ Ζαλόγκου
Καὶ τὰ Βαρδούσια τὰ ψηλὰ πῶχουν τίς καταβόθρες
Κι' ἀφάνισαν τὴν κλεφτουριά τοὺς καπετάν Δροσαίους
Τὸ Δρόσο τὸν περήφανο καὶ τὸ Βλαχοθανάση.
Τρεῖς ἀδερφοῦλες ἔκλαιγαν καὶ τρεῖς καλὲς κοπέλες
— Δρόσο μου τί μᾶς ἔγινες ποῦ ἄργησες γιὰ νᾶρθεις
Μῆνα τὰ χιόνια σ' ἔκλεισαν μῆνα καὶ τὰ χαλάζια.
Γιὰ σήκου Δρόσο μ' ἀδερφέ καὶ πολυαγαπημένε
Σήκου νὰ ἰδεῖς τὰ σπίτια σου πῶς τᾶκαμαν οἱ φίλοι.

57

Τ' ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Ἄνδρουτσο ποῦ ξεχειμάζεις τοῦτο βαρὺ χειμῶνα
Ποῦήταν τὰ χιόνια τὰ πολλὰ καὶ τὰ βαριά χαλάζια.
— Στὴν Πρέβεζα ξεχειμάζα στὰ Φράγκικα καράβια,

Εἶχα συντρόφους διαλεχτοὺς κι' ὄμορφα παλληκάρια
Ποὺ τρῶν τὰ βόλια γιὰ ψωμί μπαρούτη γιὰ προσφάϊ
Εἶχα Σουλιῶτες διαλεχτοὺς ἀντρειωμένο ἀσκέρι.

58

Τ' ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούσει κλιάματα δάκρια καὶ μοιργιολόγια
Διαβάτε ἀπὸ τῆ Λειβαδιὰ καὶ σῦρτε στὴ Βελίτσα
Κι' ἐκεῖ ν' ἀκούστε κλιάματα δάκρια καὶ μοιργιολόγια
Ν' ἀκούστε τὴν Ἀνδρούτσαίνα τὴ μάνα τ' Ὀδυσέα
Πῶς κλαίει καὶ μοιργιολογᾷ καὶ σάν παπὶ μαδιέται
Σάν τοῦ κοράκου ἢ φορεσιὰ μαυρίζει ἢ φορεσιὰ τῆς
—Δὲ σ' τῆεπα ἐγὼ Δυσέα μου, δὲ σ' τῆεπα ἐγὼ παιδί μου
Μὲ τὴ βουλὴ μὴν πιάνεσαι μὲ τοὺς καλαμαράδες
Κάνουν τὸ Γκούρα κεχαγιά, τὸν Νικολὸ γιὰ πρῶτο.

59

ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑ ΚΟΤΡΩΝΗ

Σῆκου πουλί μου τὴν αὐγὴ κι' ἀνήβα σὲ κλαρούλα
Καὶ τίναξ' τοῖ φτεροῦδες σου νὰ πέσουν οἱ δροσοῦλες
Καὶ μὴ λαλεῖς παράκαιρα, παράκαιρα πὸ τ' ἄλλα
Κι' εἶσαι νισάνι τῶν κλεφτιῶν τῶν καπεταναραίων
Σὲ χαίρεται ν ἢ Καστανιά κι' ὁ Νικολὸ-Κοτρώνης.

60

ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ἐσεῖς βουνὰ τῆς Κατοχῆς, βουνὰ τοῦ Ξερομέρου
Βαστάτε νὰ βαστάξομε τοῦτο τὸ καλοκαίρι
Ὁ Βάλτος ἐπροσκύνησε κι' ὄλο τὸ Ξερομέρι,
Τὸ Μισολόγγι τὸ μικρὸ αὐτὸ δὲν προσκυνάει
Γιατ' εἶν' ὁ Μάρκο Μπότσαρης μὲ χίλιους πεντακόσιους
Ἔχει λεβέντες σταυραητοὺς, Σουλιῶτες, Ἠπειρώτες,
Σφάζουν τοὺς Τούρκους σάν ἀρνιά καὶ σάν παχιά κριάρια.

61

ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΣ

Ἐσεῖς παιδιά — ΜΩΡΕ — κλεφτόπουλα,
 ΕΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΑ ΜΩΡΕ ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΑ
 Παιδιά τῆς Σαμαρίνας
 ΜΩΡΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΗΜΕΝΑ
 ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΣ
 ΚΙ' ΑΣ ΕΙΣΤΕ ΛΕΡΩΜΕΝΑ

Ἐσεῖς παιδιά κλεφτόπουλα, παιδιά τῆς Σαμαρίνας
 Ἄν πᾶτε ἀπάνου στὰ βουνά κατὰ τὴ Σαμαρίνα
 Ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴν πῆτε
 Κι' ἂν σᾶς ρωτήσῃ ἡ μάνα μου ἢ δόλια ἢ ἀδερφή μου
 Μὴν πῆτε πῶς σκοτώθηκα, πῶς εἶμαι σκοτωμένος
 Μὸν πέστε πῶς παντρεύθηκα, πῶς εἶμαι παντρεμένος
 Πῆρα τὴν πλάκα πεθερὰ τῆς μαυρο γῆς γυναίκα
 Κι' αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα τὰ κάνω συγγενάδια.

62

ΤΟΥ ΠΛΙΑΤΣΙΚΑ

Πέρα σὲ κεῖνο τὸ βουνὸ τὸ κορφανταριασμένο
 Πῶχ' ἀνταρούλα στὴν κορφή καὶ καταχνιά στὸν πάτο,
 Στὸν πάτο βόσκουν πρόβατα καὶ στὴν κορφή τὰ γίδια
 Καὶ στὴν πηκεῖθε τὴ μεριά ποῦεῖναι μιὰ κρύα βρύση
 Κοίτεται ὁ Πλιάτσικας κοίτεται στὸν πλάτανο στὴ ρίζα
 Μὲ τὰ ποδάρια στὸ νερὸ μὲ τὸ κορμὶ στὸ χιόνι.

Πρβλ. Φωριέλ ΣΤ:

63

ΤΟΥ ΝΤΕΛΗ ΓΟΥΣΙΟΥ

Λάλησε κοῦκε λάλησε, λάλα μὲ τὸ φεγγάρι
 — Τί νὰ λαλήσω, τί νὰ εἰπῶ καὶ τί νὰ μολογήσω
 Ὁ Ντελῆ-Γούσιος στᾶθβουνὰ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια
 Παλληκαράκια μάζευε κι' ὄλο ἀρβανιτοπαίδια
 — Παιδιά μ' θέλετε λεβεντιὰ καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε
 Βάλτε τσελίκι στὴν καρδιά καὶ σίδερο στὰ πόδια
 Νὰ πᾶμε νὰ πατήσομε τοῦ Νικολοῦ τὰ σπίτια
 — Γιὰ σου χαρὰ σου Νικολό — Καλῶς τὸ Ντελῆ-Γούσιο

Κονάκι θέλουν τὰ παιδιὰ, κρασί τὰ παλληκάρι
Θέλω κι' ἄτός μου πέντε ἄρνια καὶ δυὸ παχιά κριάρια.

64

ΤΟΥ ΒΕΡΟΥΛΑ

Ποιὸς ἔχ' ἄράδα σήμερα νὰ βγεῖ στὸ καραούλι
Βερούλας ἔχει σήμερα μὲ τὸ Σπανοβαγγέλη
- Βερούλα πρόσεξε καλὰ αὐτοῦ στὸ καραούλι
Νεφέρι ποῦ φέρει τὸ ψωμί μᾶς ἔχει προδομένους
Μπροστὰ μᾶς φέρει τὸ ψωμί καὶ πίσω τὴν παγάννα.
Πολὺ μαυρίλα πλάκωσε μαυρίσαν τὰ ραχούλια.

65

ΤΩΝ ΖΑΓΟΡΗΣΙΩΝ

Χαμνὸ ζακόνι πόχετε ἐσεῖς οἱ Ζαγορήσιες
Τὸ βράδι πᾶτε γιὰ νερὸ καὶ τὸ ταχὶ γιὰ ξύλα.
Κι' αὐτὴ ἡ μικρὴ Γιωργάκαινα γιὰ ξύλα δὲ πηγαίνει.
Κινάει ἡ κυρὰ Ἀναγνώσταινα στὰ Τρίκαλα γιὰ ξύλα
- Πές μας κυρὰ Ἀναγνώσταινα κᾶνα δόλιο χαμπέρι
- Τί νὰ σᾶς πῶ καλὰ παιδιὰ, τί νὰ σᾶς μολογήσω
Μὴν ἦταν κλέφτες γι' ἄλογα, μὴν ἦταν γιὰ μουλάρια
Οἱ κλέφτες ἦταν γι' ὄμορφες, ἦταν γιὰ μαυρομάτες.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΧΡ. ΤΣΙΑΚΑ

ΠΑΡΓΑ-ΘΑΛΑΣΣΑ*

(ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ)

Ν

Νάρκα (ή)=οὐσ. ἡ θαλασσινὴ νάρκη ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκρηκτικὴ ὕλη της, ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς δυναμιτιστὰς γιὰ νὰ φτιάχνουν τὰ μπουρλόττα τους. Κατὰ τὴν κατοχὴ εἶχαν ποντιστῆ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς πύρα πολλὰς σὲ ὄλο τὸ κανάλι. Διάφοροι τὶς ἔβγαζαν ἔξω (περισσότερο ἔκεινες ποὺ κοβότανε ἡ ἀλυσίδες τους) καὶ παίρνανε τὴν ἐκρηκτικὴ ὕλη ἀφοῦ ἀχρήστευαν τὸν πυροδοτικὸ μηχανισμό.

Ναυλος (ὀ) καὶ **Ναυλα** (τὰ)=ἀντίτιμο εἰσιτηρίου καϊκιοῦ ἢ βαποριοῦ καί, περισσότερο, ἀντίτιμο μεταφορικῶν ἐμπορευμάτων.

Νετάρω (ρ) καὶ νετέρνω—ἐτοιμάζω, καθαρίζω, ξεμπλέκω, τελειώνω. πρβλ. «Ὅποτε θέλεις φεύγουμε τὰ νετάρια ὄλα». «Δυὸ μπουγέλους νερὸ ἀκόμα καὶ εἶναι νέτα (καὶ νέτη) ἢ κουβέρτα. «Ἐγὼ ἀπὸ τὸ πρωὶ νὰ νετάρω τοῦτο παλιοπαράγαδο». «Τράβα ρίτα, τὸ μέρος εἶναι νέτο». Ἴτ. Neto.

Νέτος (ὀ)=ἐτοιμος, ξεκαθαρισμένος, τελειωμένος. Ἴτ. Neto.

Νιονιό (τὸ)=οὐσ. τὸ μυαλό, ἡ γνῶσι. πρβλ. «Δὲν ἔχεις νιονιό μαῦρε μου, γέρος ἀνθρώπος νὰ παίξεις λιόμπα».

Νιτερέσσο (τὸ)=τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ συμφέρον. (Ἴτ. Interesse). πρβλ. «Μὴ μπαίνεις στὰ νιτερέσσο μου, σὲ παροκαλῶ».

Νογάω (ρ)=καταλαβαίνω, ἐννοῶ, μπαίνω στὸ θέμα.

Νόνος (ὀ)=ὀ πάππος. Ἴτ. Nonno.

Νότα (ή)=εἰδήσεις, μαντάτο μὲ σημασία τελεσιγραφικὴ. πρβλ. «Τοῦστειλὰ νότα, κάτσε καλὰ μαζύ μου γιὰ νὰ ἔχουμε τὴ φιλία μας».

Νοῦνος (ὀ)=ἀνάδοχος.

Ντάνα (ή)=τὸ βάλσιμο στὴ σειρά κι' ἀπάνωτὰ ὁρισμένων ὁμοειδῶν πραγμάτων. πρβλ. ντάνα ἀπὸ σακκιά, ντάνα ἀπὸ ξύλα, σανίδες κλπ.

Ντεκλαρῆ (ῆ)=φανερὰ, ν' ἀκοῦνε ὅλοι. Ντεκλαρατιόνε=δήλωσις ἐκ τῆς Ἴταλ. Dichiarazione—Γαλλ. declarer.

Ντέμα (τὸ)=τὸ κόλλημα τοῦ παραγαδιοῦ, τονιάς κλπ. στὸν πάτο (σὲ ξέρα, φύκια) ποὺ δὲν βγαίνει μὲ τὸ τράβηγμα μονάχα. Τὴν πετονιά ὁ ψαρῆς τὴν ἀφήνει μὴπως πιαστῆ κανένα ψάρι καὶ τὴν ξεντέση, ἐνῶ γιὰ τὸ παραγάδι μετακινεῖ τὴ βάρκα καὶ τὸ τραβάει ἀπὸ ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Ἄν δὲν ξεντέση, τότε χρησιμοποιεῖ κουλούρα (βλ. λ). Ἄν δὲν ξεντεύη καὶ πάλι πιάνει τὸ παραγάδι ἀπὸ τὴν αἴλη μεριά καὶ παίρνει πρὸς τὸ ντέμα, διαφορετικὰ τραβάει μέχρι νὰ τὸ κόψη βλαστημάει, μουντζώνει καὶ φεύγει.

Ντένω (ρ) βλ. ντέμα. συναντῶ ἕναν ἀνθρώπο ποὺ μὲ ἀπασχολεῖ μὲ τὴν πολυλογία του, μπλέκω μὲ κακὰς παρέες, σὲ ἀποτυχημένο συνεταιρισμὸ κ.ἄ. Ἄλλ. λέξ. ντεμένος, ντεσίδια καὶ ντέματα.

Ντερέκι (τὸ)=ἄρθρος, στητός, παλουκωμένος. πρβλ. «Ἄει στὸ γέρο-δισόλο ποὺ μοῦ κάτσε ντερέκι καὶ μοῦ κοψες τὸν ἥλιο». Ἴτ. Diretto καὶ Diritto.

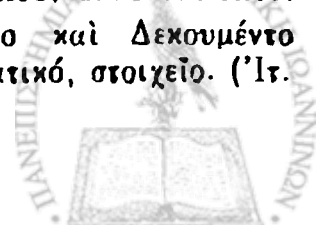
Ντερλικώνω—ομαί (ρ)=τρώγω κατὰ κόρον. πρβλ. «Ἐρριξε στὴν πληγωμένη του μέχρι ποὺ τὴν ντερλίκωσε».

Ντέσιμο (τὸ)=τὸ συναπάντημα μὲ ἀερικὰ καὶ ἑωδικὰς, πράγμα ποὺ ἔχει σὰν συνέπεια τὸ χάσιμο τῆς λαλιάς κ.ἄ. πρβλ. «Μπά ποὺ νὰ ντέσης».

Ντίβερτίρω (ρ)=διασκεδάζω, τὸ ρίχνω ἔξω. Ἴτ. divertire, divertimento.

Ντοκουμέντο καὶ **Δεκουμέντο** (τὸ)=ἔγγραφο ἀποδεικτικὸ, στοιχεῖο. (Ἴτ. documento).

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 327.

Ν τ ο υ ά ν α (ή) = τὸ τελωνεῖο ἀλλὰ καὶ τὸ λαθραῖο τσιγαρόχαρτο. Ἰτ. Dogana, Doganiere. ντουανιέρης: τελωνοφύλακας, τελωνειακὸς γενικά.

Ν τ ο ὕ ρ ο ς (δ) = ἐπιθ. σκληρὸς, ἰσχυρογνώμων, ἀμετάπειστος, ξεροκέφαλος, ντερεκωμένος (βλ. λ.). Ἰτ. Duro.

Ξ

Ξ α γ κ ι σ τ ρ ῶ ν ω (ρ) = βγάνω τὸ ἀγκίστρι ἀπὸ τὸ ψάρι ἢ τὸ ψάρι ἀπὸ τ' ἀγκίστρι. Πρβλ. «Ξαγκίστρωνε τὴ σμέρνα καὶ βγάλτη ἀπὸ τὴν κόφα γιατί θὰ κάνη μαλλιά·κουβάρια ὄλο τὸ παραγάδι», — ο μ α ι = ὅταν κάτι ξαγκιστρώνεται μόνο του (μέση φωνή). πρβλ. «Μοῦ ξαγκιστρώθηκε στὸ γράδο ἓνα φαγκρὶ ἑφτὰ ὀκάδες, φαίνεται ἦταν πιασμένο ἀπὸ τὸ χεῖλια». Ἰτ. λ. ξαγκιστρωμένος, ξαγκιστρωμα.

Ξ α κ ρ ί ζ ω (ρ) = πιάνω τὴν ἄκρη, πηγαινῶ πρὸς τὸ γιालό. πρβλ. «Τώρα τὸ Γενάρη εἶναι ἐποχὴ πὺ ξακριζοῦνε τὰ λαυράκια καὶ γεννᾶνε».

Ξ α μ ο λ ι έ μ α ι (ρ) βλ. ἀμολιέμαι.

Ξ α ν ά σ α μ α (τὸ) = προσωρινὴ καλοκαιρία μετὰ ἀπὸ καταιγίδα ἢ βροχὴ πὺ τὴν ἀκολουθεῖ ἀμέσως βροχὴ ἢ καταιγίδα. Πρβλ. «Μὴ γελιέσαι δὲν ἔφτιαξε ὁ καιρὸς ξανάσαμα εἶναι, περίμενε καὶ θὰ δῆς τί ἔχει νὰ κάνη».

Ξ ά ρ τ ι α (τὰ) βλ. Ἄρμενα.

Ξ έ ρ α (ή) = Ἀπομονωμένος βράχος μέσα στὴ θάλασσα πὺ ψηλὸς ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο βυθό, πὺ εἶναι λίγο κάτω ἀπὸ τὸν ἀφρὸ ἢ καὶ ἔξέχει ἀπ' αὐτόν. Δηλαδή λέγονται ξέρες καὶ οἱ ὕφαλοι καὶ οἱ σκόπελοι. Οἱ ξέρες εἶναι πάντα ἐπικίνδυνες γιὰ τὰ πλωτὰ καὶ περισσότερο σὲ περίπτωσι φουρτούνας. Γενικά εἶναι σπουδαῖοι ψαρότοποι.

Ξ ε ρ ν ά ω (ρ) καὶ ξερονοβυλιέμαι = κάνω ἐμετό, κυρίως ἀπὸ ναυτία.

Ξ ε μ α κ ρ α ί ν ω (ρ) = ἀπομακρύνω ἀπὸ κάποιο σημεῖο. Ξέμακρος.

Ξ ε μ π α ρ κ ά ρ ω (ρ) = Βγαίνω ἀπὸ ἓνα σκάφος στὴ στεριά καὶ κυρίως παύω νὰ ἐργάζομαι σ' ἓνα σκάφος. Ξέμπαρακος (δ).

Ο

Ό β δ έ λ λ α (ή) = Δόλωμα πὺ πιάνε-

ται μαζὺ μὲ τὴ γλύτσα (βλ. λ.).

Ό ρ γ ι ά καὶ ὄργια (ή) = τὸ ἄνοιγμα τῶν δύο χειρῶν σάν μέτρο μάκρους, ἐνάμιου μέτρο περίπου. Πρβλ. «Στὸ στάρο τὸ βάθος εἶναι ἀπὸ σαράντα ἴσαμε ἔξῃντα ὄργιές». «Τὰ δίχτυα μου εἶναι ἑκατὸν πενήντα ὄργιές», ὄργιές ἢ ἐλευθέρα κολύμβησις, ἀλλὰ μὲ τὸ κεφάλι ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ (ὄχι τὸ κρούλι).

Ό ρ ν τ ι ν ά ν τ σ ι α (ή) = Ὁ ἄνθρωπος πὺ εἶναι στὴ προσωπικὴ ὑπηρεσία ἑνὸς ἄλλου. Κυρίως οἱ στρατιῶτες πὺ ὑπηρετοῦν ἀξιωματικούς (τσανάκια). Πρβλ. «Μεγάλωσε ἢ δουλειά του τώρα μοῦ θέλει καὶ ὄρντινάτσα». Ἰτ. λέξις ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται = ordinarja.

Ό ρ ν τ ι ν ο (τὸ) = ἡ διαταγή. πρβλ. «Τί ὄρντινο εἶν' αὐτὸ πὺ κολλήσανε, γιὰ διάβασέ το μου πὺ δὲν ξέρω». Ἰτ. ordinare — ordina.

Ό ρ τ σ α (ή) = Τὸ λοξοδρόμημα τοῦ σκάφους ἀπὸ τὴν κανονικὴ του πορεία. Ὁρτσα λὰ πάντα (ή λὰ μπάντα) = ἡ μανούβρα μὲ τὴν ὁποία λοξοδρομώντας ἢ βάρκα (ή τὸ καϊκι), τὸ πανί της ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά πὺ βρίσκεται, πηγαίνει ἀπὸ τομα στὴν ἄλλη ἀπὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρα. Εἶναι δύσκολη μανούβρα καὶ εὔκολο τὸ μπατάρισμα ὅταν φυσᾶει δυνατὸς ἀέρας.

Ό ρ τ σ ά ρ ω (ρ) = πλαγιδοδρομῶ (βλ. ἄνωτ.). Ἰτ. orzare.

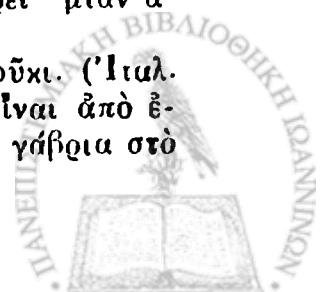
Ό σ τ ρ έ λ λ α (ή) = σιγανὴ μαλακιά ὄστρια (βλ. λ.).

Π

Π α ί ρ ν ω (ρ) = λαβαίνω, δέχομαι. — τὰ παραγάδια = μαζεύω τὰ παραγάδια ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἢ τὰ δίχτυα ἢ τὸ κουλουρόσκοινο κλπ.

Π α λ α ν τ ζ ά ρ ω καὶ παλαντζέρνω καὶ μπαλαντζάρω = ρ. ταλαντεύομαι, ἀμφιρρέπω. Ἰτ. Billanciare. Πρβλ. «Τούτη ἢ βάρκα εἶναι πολὺ στελάδα καὶ παλαντζάρει, τὸ νοῦ σας μὴ πνιγῆτε». «Παλαντζάρει ἀκόμα, δὲ μπόρεσε νὰ πάρει μιὰν ἀπόφασι».

Π ά λ ο ς (δ) = μεγάλο παλοῦκι. (Ἰταλ. malo) πρβλ. «Οἱ πάλοι αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ ἔληά, θὰ τοὺς μπήξουνε μὲ τὴ γάρβια στὸ μπόντε πὺ χάλασε».

Π α ν ω π ρ ο ἰ κ ι (τὸ)=χρήματα, ἀντιλείμενα ἢ ἀκίνητα πού παίρνει ἕνας γαμπρὸς ἐκτὸς ἀπὸ τὰ συμφωνημένα καὶ μετὰ τὴ θέλησι τῶν πεθερικῶν του ἢ μετὰ ἀπὸ ἐκβιασμό. Πρβλ. «Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐληθῆς στὰ «Γλούπια» τοῦ ζητάει καὶ χιλιάρικα γιὰ πανωπροἰκι». «Τί παράπονα νάχη αὐτὸς πού τοῦ δώκανε προἰκιά κι' ἀπανωπροἰκιά».

Π α π ὄ ρ ι (τὸ)=ἀτμοκίνητο πλοῖο (Vapore—ἀτμός).

Π α ρ α β γ α ἰ ν ω, **π α ρ α β γ ά ζ ω** καὶ **π α ρ α β ά ν ω**=συναγωνίζομαι μετὰ ἄλλους στὸ κολύμπι, στὶς βάρκες μετὰ πανιά ἢ μηχανῆς κλπ. πρβλ. «Ἄν εἶσαι ἄντρας ἔλα νὰ τὰ παραβγάλουμε». «Δὲν τὰ παραβάνει μετὰ τὴ βάρκα μου γιὰ τὸν ἀφήνω πίσω καὶ θὰ τοῦ βάλουν τὸν ἀέρα ἀπ' τὴν παραλία».

Π α ρ λ α μ έ ν τ ο (τὸ)=λογοδιάρροια, ἀκατάσχετη πολυλογία καὶ φλυαρία. (Ἰτ. Parlamento=βουλή. Parlamentario=βουλευτής).

Π ά ρ σ ι μ ο (τὸ)=τὸ σήκωμα τῶν παραγαδιῶν διχτυῶν κλπ.

Π ά ρ τ η (ἡ)=τὸ μέρος (Ἰτ. parte) πρβλ. «Αὐτὸ δὲν τὸ παίρνω γιὰ μέρος μου ἀλλὰ γιὰ τὸν ἀδερφό μου». «Κι' ὁ καθένας νὰ κοιτιάξη γιὰ μέρος του».

Π α ρ τ σ ι ν έ β ε λ λ ο ς (ὁ)=τὸ ἀφεντικόν, ὁ νοικοκύρης. Πολὺ γνωστὴ ἀλλὰ ὄχι εὐχρηστὴ λέξις πού χρησιμοποιεῖται κατὰ κόρον εἰς τοὺς Παξοὺς, Κέρκυρα. Ὁ Παργινὸς ἀρκεῖται σ' ἕνα «Κύριος—ριε, Κύρ'» καὶ δὲν κάνει περιττὰ φιλοφρονησεις, τεμενάδες καὶ δουλοπρεπεῖς κινήσεις.

Π α σ ά λ ε ι μ μ α (τὸ)=πρόχειρο, βιαστικό, ἄτεχνο βάψιμο, κατράμωμα.

Π α σ σ α π ὄ ρ τ ι (τὸ)=διαβατήριον.

Π ά σ σ α ρ α (ἡ)=εἶδος πλοίου (βλ. πλωτά).

Π ά σ τ ρ α (ἡ)=καθαριότης, καθύρισμα. Παστρεύω=καθαρίζω. Παστρεμένος=ὁ καθαρισμένος. Παστροῦ=ἡ καθαρὴ καὶ νοικοκυρὰ γυναῖκα.

Π α τ ά ω καὶ **πατώνω** (ρ)=ὄταν πέφτω σὲ τέτοιον βάθος τῆς θάλασσας πού νὰ μπορῶ καὶ νὰ πατάω ὀρθίος. Τὸ ἴδιον καὶ πατώνω πού χρησιμοποιεῖται ἐπὶ πλέον ὅταν κάποιος ἀντικείμενον ἔφθασε στὸ βυθό

πρβλ. «Ἀμόλυσα σαράντα ὄργιες καλαδοῦρι καὶ ἀκόμα νὰ πατώση». «Ἄν δὲν μάτιζα καὶ τὸ μαζάρι δὲν πάτωνε ἢ ἄγκυρα».

Π ά τ ο ς (ὁ)=ὁ βυθὸς τῆς θάλασσας, στὸ κάτω μέρος ἢ βάσις κάθε ἀντικειμένου.

Π α τ ρ ω ν ά ρ ι σ μ α (τὸ)=τεχνικὸ δέσιμο σφιχτὰ μετὰ ψιλὸ σκοινὶ ἐνὸς ἄλλου χοντροτέρου γιὰ νὰ ἐνισχυθῆ ἢ μιᾶς σπασμένης ἢ ραγισμένης λάντσας κλπ. Οἱ ἄγκρες τοῦ μικροῦ σκοινιοῦ χώνονται ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὶς βόλτες καὶ δὲν λύνεται τὸ πατρωνάρισμα. (Ἰτ. Patrone=προστάτης ἐκ τοῦ πατρων).

Π ά ω (ρ)=πηγαίνω ἀλλὰ συνήθως «τὸ πάω, τὸ πάει»=τρέχει πολὺ, ἔχει ταχύτητα. πρβλ. «Τὸ πάει πολὺ μετὰ τὴν καινούργια τὴ μηχανή».

Π ε λ α γ ἰ σ ι ο ς (ὁ)=αὐτὸς πού ἀνήκει στὸ πέλαγος (ἐπίθ.). πρβλ. «Ἀγέρας πελαγίσιος». «Κύματα πελαγίσια (ἢ τοῦ πελάγου)».

Π έ λ α γ ο ς, **πέλαος** καὶ **πέλαο** (τὸ)=ἡ θάλασσα, ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα ἔξω ἀπὸ λιμάνι. Πρβλ. «Μαύρισε τὸ πέλαο», «Τὰ πέλαγα εἶναι φουρτουνιασμένα».

Π ε λ α γ ὶ ν ω (ρ)=πέφτω στὴ θάλασσα, βρέχομαι ἀπὸ θάλασσα, βρίσκομαι σὲ ἀμηχανία. Πρβλ. «Ἄν δὲν πελαγώση δὲν γίνεται δουλειὰ (πρέπει τοῦλάχιστον νὰ βγάλῃς τὰ παπούτσια καὶ νὰ μπῆς στὴ θάλασσα)». «Τώρα αὐτὸς τᾶχει χαμένα, πελάγωσε καὶ δὲν ἔξερε τί νὰ κάνῃ».

Π ε σ κ ά δ α (ἡ)=τὸ ψάρεμα. (Ἰταλ. pescare—pescata). Πρβλ. «Καλὴ πεσκάδα». «Πῶς πῆγε ἡ πεσκάδα σας σήμερον;

Π έ ρ α σ μ α (τὸ)=τὸ πιὸ κοντηνὸ στυμεῖο καὶ πιὸ εὐκόλο νὰ περάσῃς ἀπὸ βράχο σὲ βράχο κλπ. Τὸ σημεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖον περνᾶνε ψάρια. Πρβλ. «Ἀπὸ τὸν κάβ Πριόνι καὶ μέσα εἶναι πέρασμα τῶν γόφων».

Π ε ρ α τ α ρ ι ά (ἡ)=σκάφος ἢ σχιδία πού εἶναι προορισμένο γιὰ τὴ μεταφορὰ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἀπὸ τὴ μιὰ στήν ἄλλη ἐνὸς πορθμοῦ.

Π ε τ α χ τ ά ρ ι (τὸ)=Σύνεργο ψαρκῆς γιὰ τὸ ψάρεμα πετρόψαρων, σαργῶν, λαυρακιῶν κλπ. Εἶναι μακρὺς σπάγγος ἰδίο-δύο-τρεῖς ἀγκίστρια καὶ βολιὰ. Πειτεῖ

ἀπὸ τὸ γιάλὸ μὲ περιστροφικὴ κίνησι δὴ πως ἢ σφεντόνα.

Πετονια (ἦ)=ὄ,τι καὶ τὸ πεταχάρι.

Πέτσα (ἦ, τὰ)=τὸ πεσί, τὸ δέρμα, ἢ κροῦστα πού πιάνουν τὰ γλυκά, γάλα, γιαοῦρι. Μεγάλα κομμάτια (βλ. Ἴταλ. Pezzo) ἀπὸ βράχια τοποθετημένα μὲ μπίγα σὲ σχῆμα βραχίονος σ' ἓνα λιμάνι γιὰ νὰ σπᾶνε τὴν ὁρμὴ τῶν κυμάτων.

Πεῦκο (τὸ)=φύλλα καὶ ρεσίνοι ἀπὸ πεῦκο πού βράζεται σὲ καζάνι καὶ μέσα βάζουν τὰ δίχτυα καὶ παραγάδια γιὰ βάρψιμο. (Γίνονται πιὸ ἀνθεκτικὰ στὴν ἀλμύρα τῆς θάλασσας).

Πιάνω (ρ)=κρατῶ, παίρνω κλπ. (ἔπιακα, θὰ πιάκω) πρβλ. «Ἐπιακα ψάρια», «πιάνω κάβο», «μ' ἔπιασε (καὶ μ' ἔπιασε) ἢ θάλασσα», «ἔπιασε θάλασσα».

Πιθαμῆ (ἦ)=σπιθαμῆ (τὸ ἀνοιγμα τῆς παλάμης). Χρησιμοποιεῖται σὰν μονάδα μετρήσεως. «Δυὸ πιθαμῆς (καὶ πεθαμῆς) πιὸ κεῖ ἦταν καὶ δὲν τῶεῖδα», «αὐτηνῆς τῆς βάρκας τῆς λείπει δυὸ πιθαμῆς μάρκος».

Πίκουλος (ὀ)=ἐπιθ. μικρὸς (Ἴτ. piccolo).

Πιλοτάρω (ρ)=κυβερνάω ἓνα σκάφος γιὰ νὰ τὸ περάσω ἀνάμεσα ἀπὸ ξέρες ἢ νὰ τὸ φέρω ἀπὸ τὴ μπούκα τοῦ λιμανιοῦ στὴν ἀποβάθρα. Πιλότος (ὀ) ὁ ἰδιώτης ἢ λιμενικὸς πού γνωρίζει ἓνα λιμάνι καὶ πιλοτάρει τὰ πλοῖα πού οἱ κυβερνῆτες τοὺς δὲν ξέρουν τὰ νερά.

Πιτσιλισμα (τὸ)=τὸ ἕλαφρὸ βρέξιμο ἀπὸ σταγόνες νεροῦ πού φέρνει ἕλαφρὸ ἀεράκι ἢ κυματάκι (βλ. ἀνεμοῦρα καὶ ἀνεμόβροχο). Καὶ πριτσιλισμα. Ρ. πριτσιλάω.

Πλέϊ (τὸ)=πρόσθιο κολύμβημα (ἦ τὸ σκυλάκι). Πρβλ. «Ἐμαθε πλέϊ. Πάει μοναχὸς του ἀπὸ τὸ Μπουντιο στὸν Ἄμμοπούλη».

Πλέω (ρ)=ταξειδεύω μὲ σκάφος καὶ κολυμπάω. Γιὰ τὸ σκάφος πού ἔχει βύθισμα λέγεται ὅτι πλέει πολλὰ νερά (βλ. θαλασσῶν—μένος) καὶ ἐπομένως εἶναι πιὸ εὐσταθές. Πρβλ. «Τὸ καίκι τοῦ καπετάν Μήτσου πλέει πολλὰ νερά καὶ δὲ διπλαρώνει στὸ μόντε».

Ποδίξω (καὶ μποδίξω ἢ μποδάω)

(ρ)=ὄταν μὲ ἓνα σκάφος δὲν μπορῶ νὰ περάσω κόντρα σ' ἓναν καιρὸ καὶ ἀναγκάζομαι νὰ γυρίσω. Πρβλ. «Τὸν ἔκανε τὸ σιρόκο ξεῖδι καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ μοντάρουμε, ποδίσαμε καὶ τὸ πήγαμε στοῦ Μούρτου». Εἶναι ὑποτιμητικὸ τὸ πόδισμα γιὰ ἓναν καπετάνιο, γιὰτὶ δείχνει ὅτι φοβήθηκε ἢ ὅτι δὲν ἤξερε νὰ κουμπασσάρη τὸν καιρό».

Ποντζάρω (ρ)=κουνιέμαι δεξιὰ ἀριστερά. Τὸ κούνημα τοῦ σκάφους ἀπὸ τὰ κύματα=Πόντζι (τό). Πρβλ. «Μὴ κοιτᾶς ἐδῶ ἔχει μπουνάτσα, μόλις καβετζάρουμε θὰ τὸ ποντζάρη γερά».

Πόντος (ὀ)=τὸ ἑκατοστόμετρο ἀλλὰ καὶ μιὰ πειραχτικὴ γιὰ ἄλλον κουβέντα πού λέγεται συγκεκαλυμμένη. Τὸ ἴδιο καὶ

Ποντιόρα (ἦ)=πρβλ. «τοῦ ἀμόλαγε συνέχειμ πόντους κι' αὐτὸς τοῦ εἶπε ν' ἀφήκης τὶς ποντιόρες καὶ νὰ πῆς καθαρό καὶ ξάστερα αὐτὸ πού θέλεις».

Πόστα (ἦ)=τὸ ταχυδρομεῖο, τὸ βάλσιμο ὁμοειδῶν πραγμάτων στὴ σειρά κι' ἀπανωτά. Πρβλ. «Βάλτε τὰ σακκιά πόστα (βλ. καὶ ντάνι) ἀπὸ ὀχτῶ σακκιά γιὰ νὰ τὰ μετράμε μὴ πάrouμε λάθος».

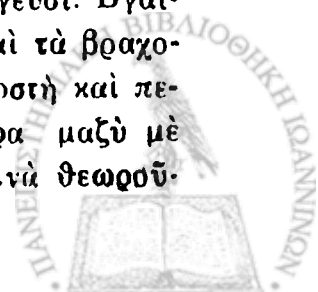
Ποστάλι (τὸ)=τὸ ταχυδρομικὸ πλοῖο (Ἴτ. Postale - posta).

Πόστο (τὸ)=τὸ κατάλληλο μέρος γιὰ παρατήρησι, ἢ ἐνέδρα, μιὰ καλὴ θέσις σὰν ἐπάγγελμα κλπ. Πρβλ. «Ξέρω ἓνα πόστο πού θὰ περάσουνε σίγουρα μαυριάρια, θὰ τὸ μπουμπουνίξουμε σήμερα». «Ἐχει μεγάλο πόστιο στὸ Ὑπουργεῖο καὶ θὰ μᾶς τὴ σώση τὴ δουλειά».

Ποῦσι (τὸ)=ὀμίγλη. Ἐπικίνδυνη γιὰ τὴ ναυσιπλοία. Τὰ πλοῖα κόβουν τὸ δρόμο καὶ σταματᾶνε ἢ σφυρίζουν γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὶς συγκρούσεις πού εἶναι πολὺ συχνές.

Πούσουλα (ἦ)=μικρὸ σημειωματάκι. Πρβλ. «Μοῦστειλε μιὰ πούσουλα καὶ μὲ ζητάει στὸ σπίτι του νὰ τὸν δῶ πού εἶναι ἄρρωστος».

Πρασσουλίθρα (ἦ) = ἄγριο σκόρδο μὲ ἀρκετὰ εὐχάριστη γεῦσι. Βγαίνει στὰ βράχια τῆς θάλασσας καὶ τὰ βραχονήσια. Οἱ πικηροὶ κάθε σαρακοστή καὶ περισσότερο τὴν Καθαρὰ Δευτέρα μαζὺ μὲ τοὺς χινοὺς καὶ τᾶλλα θαλασσινὰ θεωροῦ-

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΜΑΤΘΑΙΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΥ

Χημικοῦ Υ.Π.Α.Η.

ΤΟ ΕΚΚΟΚΚΙΣΤΗΡΙΟΝ ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ ΚΑΙ Η ΒΑΜΒΑΚΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ*

ΕΚΚΟΚΚΙΣΤΗΡΙΟΝ ΕΝΩΣΕΩΣ Γ. ΣΥΝ)ΜΩΝ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Ἡ Ἐνωσις Γ. Σ)σμῶν Πρεβέζης μετὰ τὴν βιομηχανικὴν μονάδα τῶν δύο ἐκκοκκιστικῶν μηχανῶν ποῦ διαθέτει σήμερον καὶ μετὰ τὴν προοπτικὴν α) τῆς αὐξήσεως τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ του, καὶ β) προσθήκης μιᾶς μονάδος σπορelaiουργείου, φιλοδοξεῖ νὰ καθιερώσῃ τὴν ἔδραν τῆς κέντρον ἐπεξεργασίας καὶ ἐμπορίας τοῦ βασικοῦ τούτου προϊόντος, τοῦ βάμβακος, νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιχειρηματικὴν τῆς δραστηριότητα καὶ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα τῶν παραγωγῶν ὅλων τῶν διαμερισμάτων τῆς Ἡπείρου καὶ Βονίτσας.

Τὸ ἐκκοκκιστήριον τῆς κεῖται ἐπὶ τῆς βιομηχανικῆς ζώνης τῆς πόλεως Πρεβέζης καὶ εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς διακινήσεως τῶν προϊόντων του. Τὸ κτιριακόν του συγκρότημα καὶ ὁ μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς του παρουσιάζεται εἰς γενικὰς γραμμὰς ὡς ἑξῆς.

Α' Κτιριακὸς ἐξοπλισμὸς: Οὗτος ἀποτελεῖται:

1) Ἐκ μιᾶς ἀποθήκης συσπόρου βάμβακος, διαστάσεων $15,10 \times 51,60 = 779$ τ.μ. καὶ ὕψους $= 5$ μ. ἤτοι συνολικοῦ ὄγκου $= 3.895$ κ.μ.

2) Ἐξ ἑνὸς κτιρίου μηχανημάτων σχήματος ταφ (T). Εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς κεφαλῆς, διαστάσεων $25,35 \times 9,95 = 252,23$ τ.μ. καὶ ὕψους 7 μ. ἤτοι ὄγκου $= 1.765,60$ κ.μ., στεγάζεται ὁ κύριος ὄγκος τῶν μηχανημάτων κινήσεως, ἐκκοκκισμοῦ, δεματοποιήσεως καὶ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ σκέλους, διαστάσεων $13,35 \times 4 = 53,40$

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 340.

σαν ἀπαραίτητες καὶ τίς πρᾶσσουλίθρες.

Π ρ ᾶ τ ι γ ο (τὸ) = Ἡ πρώτη ἔξοδος στὴν ἀγορὰ ἑνὸς ἀτόμου ποῦ ἦταν ἄρρωστο στὸ σπῖτι. (Ἰταλ. Praticare ἐκ τοῦ Ἑλλην. πράττω), γι' αὐτὸ καὶ ἡ εὐχή: «Μὲ γειὰ τὸ πράτιγ».

Π ρ ι ᾶ ρ ι (τὸ) = μικρὸ σκάφος χωρὶς κοράκι (πλάκα ἀπὸ κάτω), ταχὺ ἀλλὰ κατὰλληλο μόνον γιὰ ἡσυχα νερά. Στὴν Πάργα ποῦ ἔχει ἄγριο καιάλι δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ. Εὐχρηστο στὸν Ἀμβρακικό.

Π ρ ι τ σ ι λ ᾶ ω (ρ) = ψεκάζω μετὰ μικρὸς σταγόνες νεροῦ (βλ. πιτσιλάω) ἢ ἐπί-

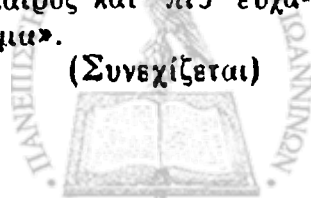
βασίς τῶν ζώων. πρβλ. «Πῆγα τὴ γίδα μου νὰ τὴν πριτσιλίση τὸ τραγὶ τοῦ δεῖνα».

Π ρ ῶ μ α = ἐπίρ. λέγεται γιὰ τὸ σκάφος ποῦ ἔχει εὐνοϊκὸ τὸν καιρὸ. πρβλ. «Μ' αὐτὸν τὸ σιρόκο θὰ πάῃ πρῶμα στὴ Κέρκυρα. (Ἰταλ. Primo).

Π ρ ῶ μ α (ἡ) = τὸ πίσω μέρος τοῦ σκάφους καὶ πρῶμη.

Π ρ ῶ τ α - δ ε ὑ τ ε ρ α = ὅταν ὁ καιρὸς δὲν εἶναι ἀπόλυτα μετὰ τὴν γραμμὴ πλεύσεως τοῦ ἱστιοφόρου ἀλλὰ κάπως λοξά. Θεωρεῖται εὐνοϊκὸς καιρὸς καὶ πῶ εὐχάριστος ἀπὸ «στὰ πρῶμα».

(Συνεχίζεται)

τ.μ. και ὄγκου $53,4 \times 7 = 305,60$ κ.μ., στεγάζονται αἱ δύο ἀποχνοωτικαὶ μηχαναὶ του.

Ὁ κύριος αὐτὸς ὄγκος, ἔνθα ὁ μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς, παρουσιάζει στενότητα χώρου δι' ἄνετον καὶ ἄνευ ἀτυχημάτων λειτουργίαν. Διὰ τὴν περίπτωσιν αὐξήσεως τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ συγκροτήματος, διὰ μιᾶς ἢ δύο μηχανῶν ἐκκοκκισμοῦ καὶ μιᾶς ἀποχνοωτικῆς, ἀπαιτεῖται ἐπέκτασις, τὴν ὁποίαν θέλομεν ἀναφέρει εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον.

3) Ἐκ μιᾶς ἀποθήκης βαμβακοσπόρου διαστάσεων $11,20 \times 21,20 = 237,5$ τμ. καὶ ὕψους $= 5$ μ. ἤτοι συνολικοῦ ὄγκου $= 1.187,5$ κ.μ., χώρου ἱκανοῦ νὰ στεγάσῃ 600 τόννους βαμβακοσπόρου.

4) Ἐκ δύο ὑποστέγων δεμάτων διαστάσεων $11,20 \times 21,20 = 257,5 \times 2 = 475$ μ. 2 ὕψους $= 5$.—μ. καὶ ὄγκου $= 2375$.—κ.μ. διὰ τὰς ἀνάγκας στεγάσεως 2.300.—τεμαχίων δεμάτων βάμβακος καὶ λίντερ.

Ἡ ὑπόλοιπος ἐπιφάνεια τοῦ οἰκοπέδου, μόλις ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας προσπελάσεως, διὰ μίαν παραλαβὴν καὶ κατεργασίαν 10.000 τόννων συσπόρου βάμβακος.

Β' Μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς: Οὗτος ἀποτελεῖται:

1) Ἐξ ἑνὸς συστήματος αὐτομάτου ἐκφορτώσεως συσπόρου βάμβακος ἀπὸ αὐτοκίνητον εἰς ἀποθήκην.

2) Ἐξ ἑνὸς συστήματος μεταφορᾶς συσπόρου πρὸς ἐκκοκκισμὸν.

3) » » » ξηράσεως » (ξηραντήριον)

4) » » » τροφοδοσίας καὶ καθαρισμοῦ ἐκ τῶν μετάλλων.

5) » » » καθαρισμοῦ ἐκ ξένων ὑλῶν (καθαριστήριον).

6) » » » παραγωγῆς ἀέρος διὰ τὰς ἐκκοκ. μηχανάς.

7) Ἐκ δύο ἐκκοκκιστικῶν μηχανῶν CONTINENTAL τῶν 90/12".

8) Ἐξ ἑνὸς συμπυκνωτοῦ.

9) » » πιεστηρίου (πρέσσα δεμάτων).

10) » » συστήματος μεταφορᾶς σπόρου πρὸς ἀποχνοωτικὰς μηχανάς.

11) » » » ἀπορρίψεως ξένων ὑλῶν σκόνης κλπ.

12) » » » μεταδόσεως κεντρικῆς κινήσεως.

13) Ἐκ δύο ἀποχνοωτικῶν μηχανῶν τῶν 141 πριονιῶν.

14) Διαθέτει τροχιστιλὴν μηχανὴν πριονιῶν καὶ ἀρκετὰ ἀνταλλακτικὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς λειτουργίας του. Ἡ κατάστασις τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, παρὰ τὸν φόρτον ἐργασίας τῆς τελευταίας περιόδου 1961/62 καὶ πέραν τῆς δυναμικότητός του, ἀρκετὰ καλή.

Τὰ στοιχεῖα ἐκκοκκισμοῦ τῶν ἐτῶν 1959—62 κατὰ βαμβακοπαραγωγικὸν διαμέρισμα, τὰ προϊόντα ἐκκοκκισμοῦ, ἢ ἑκατοστιαία ἀναλογία ἑνὸς ἐκάστου, ὡς καὶ ὁ γενικὸς μέσος ὄρος ἀποδόσεως, δίδονται εἰς τοὺς πίνακας Π' ΙΔ' ΙΕ' ΙΣΤ' ΙΖ'—(Πηγὴ τούτων τὰ δελτία ἐκκοκκισμοῦ τοῦ συγκροτήματος). Ἀπὸ τοὺς πίνακας αὐτοὺς συνάγονται τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα ἐπὶ τῆς πορείας τῆς παραγωγικότητος τοῦ συγκροτήματος καὶ τῆς ποιότητος τῆς ἐργασίας του:

Ἡ πορεία τῆς παραγωγικότητος τοῦ ἐκκοκκιστηρίου τῆς Ἑνώσεως εἶναι μὲν ἐνθαρρυντικὴ, διότι ἐκάλυψε προοδευτικῶς τὰ 35,1 ἑκατοστὰ τῆς παραγωγῆς τῶν τριῶν διαμερισμάτων, πλὴν τοῦ τοιοῦτου Θεσπρωπίας (Πίναξ ΙΗ'), δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἐξυψηρετῆ τὴν ποιότητα (ἀπόδοσις, ποιότης βάμβακος), ὡς καὶ τὸ κόστος παραγωγῆς.

Διὰ νὰ ἐλέγξωμεν τὴν ποιότητα ἐκκοκκισμοῦ δηλαδὴ τὴν ποιότητα ἐργασίας, τὰ μόνον συγκριτικὰ στοιχεῖα πειραματικῶν δεδομένων τοῦ Ὁργανισμοῦ Βάμβακος καὶ βιομηχανικῶν τοιοῦτων τοῦ ἐκκοκκιστηρίου Πρεβέζης, τὰ ὁποῖα διαθέτομεν, εἶναι τὰ τῆς ἑκατοστιαίας ἀναλογίας ἀποδόσεως εἰς βάμβακα. Δηλαδὴ α) τὰ τοῦ Πίνακος Θ' τοῦ δελτίου τοῦ Ὁργανισμοῦ καὶ β) τὰ τοῦ πίνακος ΙΖ' ἐκ τῶν δελτίων ἐκκοκκισμοῦ. Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ διαφορὰ ἀποδόσεως (Ἔργα-

στηρίου — Βιομηχανίας) είναι σημαντική με όρια εύρους 2,3% έως 1,63% κατά τα πρώτα έτη λειτουργίας και διά των γενικών μέσων όρον αποδόσεως Πίναξ ΙΖ' ή διαφορά ανέρχεται εις τὸ ποσὸν τοῦ 1,52% (38,9—37,38). Τοῦτο κατὰ κύριον λόγον οφείλεται εἰς τὸν κακὸν ἐκκοκκισμὸν δηλαδὴ εἰς ἐργασίαν χαμηλῆς ποιότητος, ὡς ἐκ τῆς ἀπειρίας τοῦ προσωπικοῦ κατὰ τὰ πρώτα ἔτη (αὐτοδίδακτοι), τοῦ φόρτου ἐργασίας καὶ πέραν τῆς δυναμικότητος τῶν ἐγκαταστάσεων (ἐντονος τροφοδότησις μετὰ πλήρη ὥραρια ἐργασίας 24/24). Ἡ διαφορά αὕτη ἀποδόσεως τοῦ γενικοῦ μέσου ὄρον (1,52%), μεταφραζομένη εἰς χρῆμα, εἶναι κατ' ἔτος ἐν σημαντικὸν ποσόν. Διότι α) ὁ γενικὸς μέσος ὄρος παραλαβῆς—κατεργασίας τῆς ζετίας 59/62 εἶναι 2.676,5 τόννοι σύσπορος βάμβαξ, (Πίναξ ΙΗ'), β) ὁ γενικὸς μέσος ὄρος τῆς τιμῆς πωλήσεων τῆς αὐτῆς τριετίας εἶναι 19.166 δραχμαὶ κατὰ τόννον, (Πίναξ Κ'). ὅποτε ἡ μέση ἐτήσια ἀπώλεια θὰ εἶναι $2.675,5 \cdot 100 \times 1,52 = 40,68$ τόννοι βάμβακος καὶ ἐπὶ τὴν ἀξίαν του, ἡ ἐτήσια ἀπώλεια εἰς χρῆμα θὰ εἶναι $19.166 \times 40,68 = 767.943$ δραχμαὶ εἰς βάρος φυσικῶν τῶν ἐκκοκκιζόντων παραγωγῶν καὶ ἐμπόρων.

Ὅταν ὑπολογίσωμεν ὅτι εἶναι δυνατόν ἡ ἐκκοκκιζομένη ποσότης κατ' ἔτος νὰ φθάσῃ τὸ ὕψος τῶν 10.000 τόννων συσπόρου βάμβακος (δι' αὐξήσεως τοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ ἐκκοκκιστηρίου) καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας παραμένει ἡ αὐτὴ (ἀπώλεια 1,52% τότε, μετὰ τὸν αὐτὸν συλλογισμὸν καὶ ὑπολογισμὸν, ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ ἐτήσιαι ἀπώλεια εἰς βάμβακα θὰ εἶναι 152 τόννοι (1,52% \times 10.000) αἱ δὲ εἰς χρῆμα θὰ εἶναι ἴσαι περίπου πρὸς 3.000.000 δραχμῶν (152 \times 19.000). Καὶ μόνον ἀπὸ τὸ στοιχεῖον τῆς ἐκατοστιαίας ἀναλογίας ἀποδόσεων αἱ ἀπώλεια κατ' ἔτος τῶν ἐκκοκκιζόντων παραγωγῶν — ἐμπόρων ἐξισώνουν τὴν ἀξίαν τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ ἐκκοκκιστηρίου των. Ἐπὶ ἠδὲξημένης διαφορᾶς ἀποδόσεως ἐξυπακούεται ὅτι πολλαπλασιάζονται ἀντιστοίχως τὰ ποσά.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου τεχνολογικοῦ στοιχείου, διεπιστώθη ὅτι ἐξ ἐνὸς ἐκκοκκισμοῦ δηλαδὴ μιᾶς χαμηλῆς ποιότητος ἐργασίας, προκύπτει κατ' ἔτος σηματικὴ οικονομικὴ ζημία διὰ τὸν ἐκκοκκίζοντα καὶ τὴν πρόσδοσόν του. Ὅτι, ἀγωνιζόμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν μετὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς λῆς, τὸ γάνομεν μετὰ μίαν κακὴν ποιότητα ἐργασίας τῆς βιομηχανίας χωρὶς κόπον. Καὶ ἡ μὲν παραγωγικότης τῆς γῆς ἐξαρτᾶται κατὰ 20% ἀπὸ τὸν παράγοντα καλλιμεργητήν, ἡ δὲ παραγωγικότης τῆς βιομηχανίας 100% ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ ἐπιτύχωμεν ὑπεραξίαν ὡς ἐκ τῆς βιομηχανοποιήσεως (βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέρδος), ἔχομεν ἀπωλείας, αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς εἶναι ὑψηλότεραι ἢ ληφθῶν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ζημία ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνολογικῶν στοιχείων (μῆκος κλπ.), συνάρτησις τῶν ὁποίων εἶναι ὁ βαθμὸς τοῦ προκύπτοντος βάμβακος.

Φυσικῶς, δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὸν βιομηχανικὸν ἐκκοκκισμὸν νὰ ἔχωμεν εἰς ἀπόδοσιν καὶ λοιπὰ στοιχεῖα τὰς ἰδανικὰς τιμὰς τῶν ἐργαστηριακῶν δεδομένων, ὅπου τὰ πάντα ἐλέγχονται μετὰ μεγάλη σχολαστικότητα καὶ ἐπιμέλεια. Παραπλήσια ὅμως τιμὴ ἀποδόσεως (ὡς καὶ διὰ τὰ λοιπὰ τεχνολογικὰ στοιχεῖα) καὶ μετὰ εὐρος πολὺ μικρότερον τῆς μονάδος, ἐγγίζοντος τὰ ὅρια τοῦ μηδενός, εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ. Ὅποτε αἱ ἀπώλειαί μας εἰς χρῆμα θὰ περιορισθῶν εἰς μερικὰς δεκάδας χιλιάδων δραχμῶν: δηλαδὴ θὰ εἶναι θεωρητικαὶ μᾶλλον ἀπώλεια.

Σαφέστερα συμπεράσματα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐὰν τὸ προῖον τῆς πειραματικῆς καλλιμεργείας τοῦ Ὄργανισμοῦ Βάμβακος (ὁπόθεν καὶ πηγάζουν τὰ ἐργαστηριακὰ δεδομένα τῶν πινάκων Θ' Ι' ΙΑ' ΙΒ', εἰς τὰ διαμερίσματα Ἡπειρου καὶ Βονίτσης), ἐκκοκκιζόμενον κατ' ἴδιαν εἰς τὸ συγκρότημά μας καὶ μετὰ κάθε δυνατόν λεπτομέρειαν, μᾶς ἐδίδε, — ὡς δείκτης πλέον — καὶ τὰ βιομηχανικά του στοιχεῖα ἀναλογίας καὶ μέχρι τοῦ βαθμοῦ του (κυτίου).

Τότε θὰ εἴμεθα πλέον συγκεκριμένοι καὶ καλοὶ ἐρευνῆται ὡς πρὸς τὴν πο-

ρείαν τῆς ποιότητος τῆς ἐργασίας εἰς τὸ ἐκκοκκιστήριο Πρεβέζης ἐπὶ τῶν τεχνολογικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα καθορίζουν τὴν ἀξίαν τοῦ παραγομένου βάμβακος. Πάντως, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν μας τὰ ἐργαστηριακὰ δεδομένα τῶν Πινάκων, Θ. —ΙΒ. τῆς πειραματικῆς καλλιέργειας, θὰ ἦτο ἄριστος (κυτίον 3,5) περίπου, ἢ δὲ ἀξία του πολὺ μεγαλυτέρα τοῦ Πίνακος Κ' καὶ ἐπομένως ἢ πρόσδοδος θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο μεγαλυτέρα τῆς τοῦ Πίνακος Η. τοῦ Ὁργανισμοῦ βάμβακος. Ἐκ τῶν στοιχείων τῆς Ἐνώσεως, παραγωγικὸν κυτίον ἐντεῦθεν τοῦ βαθμοῦ 4,5 δὲν ἐπετεύχθη. Ἐνῶ λοιπὸν ἡ φύσις (ὡς τὸ ἐργαστήριο διαπιστώνει) μᾶς δίδει ἄριστον κυτίον, τὸ ἐκκοκκιστήριο τῆς Ἐνώσεως Πρεβέζης ὑποβιβάζει τὸν βαθμὸν του.

Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνομεν ὅτι ὁ καλὸς ἐκκοκκισμὸς εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους παράγοντας αὐξήσεως ἢ μειώσεως τῆς ἀξίας τοῦ ἐκκοκκισμένου συσπόρου βάμβακος καὶ ὁ βασικώτερος συντελεστὴς τῆς ὑποστάσεως τοῦ συγχρονισμένου ἐκκοκκιστηρίου. Ἡ ὑπόστασις τοῦ ἐκκοκκιστηρίου τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν (Συν)σμῶν Πρεβέζης δὲν εἶναι ἀπλῶς συνάρτησις τῆς ποσότητος τῆς πρώτης ὕλης ἀλλὰ πρωτίστως τῆς ὑψηλῆς ποιότητος τῆς ἐργασίας του καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς δυναμικότητός του (αὐξήσις ἐξοπλισμοῦ) καὶ τῆς ὑπαρχούσης παραγωγῆς, δηλαδὴ τῆς πρώτης ὕλης. Ἴσως αὐτὸς νὰ εἶναι καὶ ὁ κυριώτερος λόγος πὺ δὲν τὸ χρησιμοποιοῖ κυρίως ὁ ἐμπορικὸς κόσμος τοῦ βάμβακος.

Σκοπὸς μίᾳ συνεταιρικῆς βιομηχανικῆς μονάδος εἶναι νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν ὑπεραξίαν—ὡς ἐκ τῆς ἀποδόσεως—ποιότητος, τοῦ βιομηχανικοῦ κέρδους καὶ ἴσως καὶ τῆς ἐμπορίας, ἢ κατεργασομένη πρώτη ὕλη, δηλ. ὁ παραγωγὸς εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀνήκει αὕτη. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου σκέλους—ἀπόδοσις ποιότητος, εἰς τὸ ἐκκοκκιστήριο τῆς Ἐνώσεως Πρεβέζης, ὡς ἐκ τῶν προηγηθέντων ὑπολογισμῶν μας, ὁ παραγωγὸς δὲν ἔτυχε κέρδους ἀλλὰ ζημίας. Οὕτω ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ πορεία τῆς παραγωγικότητος τοῦ ἐκκοκκιστηρίου Πρεβέζης, ἂν καὶ εἶναι ἀνοδική (βεβιασμένως), δὲν ἐξυπηρέτησε τὴν ἀκαθάριστον πρόσδοτον τοῦ παραγωγοῦ, ὡς ὄφειλε, κατὰ γενικὸν μέσον ὄρον τὴν τριετίαν 59—62.

Ἀποδίδομεν τοῦτο κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν χαμηλὴν ποιότητα ἐργασίας πὺ προσέφερε μέχρι τοῦδε. Αἷτια δὲ εἶναι α) ἡ ἔλλειψις ἐμπείρου καὶ εἰδικευμένου προσωπικοῦ (αὐτοδίδακτοι). Τὸ βλέπομεν τοῦτο κυρίως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη λειτουργίας, διότι μὲ τὸν χρόνον ἐπέτυχε τὴν προοδευτικὴν αὐξήσιν τῶν ἀποδόσεων (36, 15—37, 27—37, 70—37, 90 Πίναξ ΙΖ') τὴν μείωσιν προοδευτικῶς τοῦ λίντερ εἰς ὄφελος τοῦ βάμβακος (1,8—1,55—1,28 Πίναξ ΙΖ'), τὴν μείωσιν τῆς φύρας (4,4—2,7), ὅ,τι δηλαδὴ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν μερικὴν αὐξήσιν τῆς ἀξίας τῶν προϊόντων τοῦ ἰδιοκτῆτου παραγωγοῦ. β) Εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐκκοκκιστικῶν μηχανῶν διὰ μίαν ἐπιμελημένην ἐκκόκκισιν. Ἡ ἔλλειψις αὐτῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη παραλαβῆς καὶ κατεργασίας ἦτο αἰσθητὴ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ συγκροτήματος, συνεπληρώθη δὲ μὲ τὴν ὑπερέντασιν ἐργασίας πέραν τῆς δυναμικότητός των δι' αὐξήσεως τῶν ἡμερολογιακῶν ἡμερῶν εἰς 200)365 τοῦ ἔτους (ἐπιβάρυνσις ἐργατικῶν, ἐνεργείας, καυσίμων) καὶ εἰς 24)24 τοῦ ὡραρίου (ἐπιβάρυνσις ἀνταλλακτικῶν ἐργατικῶν κ.λ.π.). Ἦτο ἀνεπαρκὴς ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαρχόντων πριονιῶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν ταχείας καὶ καλῆς ἐκκοκκίσεως εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς παραγωγῆς 61/62 (4.500) τόννους) ἐξυπηρετήθη ἢ ποσότης ὄχι ὅμως καὶ ἡ ποιότης. Διὰ νὰ ἐργασθῇ τὸ ἐκκοκκιστήριο ἀποδοτικὰ καὶ οἰκονομικὰ πρέπει νὰ ἔχη τέσσαρας μηχανάς, ὡστε καὶ τὰ γενικὰ ἔξοδα—ὡς ἐκ τῶν ἐπιβαρύνσεων λόγῳ πρέσσας, λίντερ, ξηραντηρίου—νὰ ἐλαττωθῶν καὶ ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας νὰ γίνῃ ὑψηλότερα καὶ γ) ἴσως λείπει ἢ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας, ἢ ἐπιχειρηματικὴ ἀγωνία, καὶ ἡ ὑπεύθυνος διεύθυνσις διὰ τὴν παρακολούθησιν ἐνὸς καλοῦ ἐκκοκκισμοῦ. Ὁ διακρίνων τὸ προσωπικὸν τοῦ ἐκκοκκιστηρίου ζῆλος ἐργατικότητος καὶ εὐσυνειδησίας, μειώνουν ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἄρουν ἐξ

όλοκληρου τὰς συνεπείας α) τῆς ἀνεπαρκείας των, β) τῆς ἐλλείψεως μηχανῶν ἐκκοκκισμοῦ δι' ἓνα ὑψηλὸν τοννάζ παραλαβῆς καὶ κατεργασίας καὶ γ) τὴν ἀξίαν εἰδικοῦ ἐπιστήμονος—ταξινόμου με καθήκοντα διευθύνσεως, ἀλλὰ καὶ με ἔφεσιν πρὸς ἔργασίαν. Ἐχομεν σημειώσει καὶ ἐν εἰσαγωγῇ, ὅτι ἡ διευθυνομένη ἐκκοκκισις ὑπὸ εἰδικοῦ καὶ εἰς ἄρι ἐξοπλισμένον ἐκκοκκιστήριον, βελτιώνει ἀκόμη καὶ μίαν κακὴν ποιότητα συσπόρου βάμβακος καὶ δὲν ζημιώνει μίαν ἀρίστην τοιαύτην.

Ἀπὸ τὰς ἐπιτευχθείσας τιμὰς πωλήσεων ἐκκοκκισθέντος βάμβακος καὶ παραπροϊόντων κατὰ τὰ ἔτη 1959—62 εἰς τὸν παραπῶδας πίνακα Κ' Διαπιστώνομεν τὰ ἀκόλουθα.

Π Ι Ν Α Κ'

Γενικὸς μέσος ὄρος ἀξίας προϊόντων καὶ ἀκαθάριστα ἔξοδα ἐκκοκκιστικῆς περιόδου 59—62

Περίοδος ἐκκοκκισ.	Ἀξία προϊόντων ἐκκοκκισμοῦ κατὰ τόννον			Ἀκαθάρ. ἔσοδα παραγωγῆς κατὰ τόν. συσπόρου βάμβ.				Ἐμπορικὴ τιμή μη συσπόρου	
	Βάμβαξ	Σπόρος	Λίντερ	Βάμβ.	Σπόρ.	Λίντ.	Σύνολον	Τιμὴ Μον.	Συνολ. ἀξία
1959/60	19.000	2.120	4.000	7081	1229	632	8935	700	7.000
1960/61	19.750	2.200	3.650	7445	1243	456	9144	»	»
1961/62	18.750	1.970	5.000	7106	1143	750	8996	»	»
Γ.Μ.Ο.	19.166	2.096	4.216	7211	1205	613	9025	700	7.000

Ἡ ἀκαθάριστος πρόσοδος τῶν προϊόντων ἐκκοκκισμοῦ δηλαδὴ τὸ ποσὸν τῶν 9.025 δραχμῶν κατὰ τόννον συσπόρου μειώνεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν 8.000 δραχμῶν, δταν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ ἀκόλουθοι περίπου ἐπιβαρύνσεις βιομηχανοποιήσεως.

- 1) Κόστος ἐκκοκκισμοῦ πρὸς 0,40X1.000= 400 δραχ.
 - 2) Κόστος μετοφορᾶς συσπόρου εἰς ἐκκοκκιστήριον πρὸς 0,25X1.000 250 »
 - 3) Ἀξία φύρας ἐκκοκκισμοῦ καὶ διὰ τὸν Γ.Μ.Ο. 3,08% X 7 X 1.000= 266 »
 - 4) Ἀξία ἡμεραργίας παραγωγῆς πρὸς 100 δραχ./τόνν. 100 »
- Ἦτοι σύνολον δαπανῶν ἐκκοκκισμοῦ 1.016 »

Ὡς ἐκ τούτων διαφαίνεται, ὅτι ἡ διαφορὰ κέρδους, μεταξὺ προϊόντων ἐκκοκκισμοῦ καὶ τῆς ἀπ' εὐθείας διαθέσεως τοῦ συσπόρου εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν 1.009 δραχμῶν. Τὸ ποσὸν τοῦτο, ἀναγόμενον εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν καλλιεργειῶν τοῦ παραγωγῆς, ἀντιστοιχεῖ πρὸς 100 δραχμῶν περίπου κατὰ στρέμμα. Δὲν κρίνεται σκόπιμος συνεπῶς ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ὁ ἐκκοκκισμὸς δι' ἴδιον λογαριασμὸν τοῦ παραγωγῆς κατὰ βάσιν. Δύναται, οὗτος, ἐπιμελούμενος τὴν καλλιέργειάν του, νὰ ἐπιτύχη, ἀπ' εὐθείας τὸ ἐπὶ πλέον αὐτὸ ποσὸν τῶν 100 δραχμῶν, δι' αὐξήσεως τῆς στρεμματικῆς του ἀποδόσεως καὶ τῆς ποιότητος τῆς παραγωγῆς του.

Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν παραγωγῶν ἀκολουθεῖ τὸν τρόπον τῆς ἀπ' εὐθείας διαθέσεως τοῦ συσπόρου βάμβακος εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, διότι πα-

ρακάμπιουν α) την πρόσθετον απασχόλησιν διὰ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων των (βάμβακα, λίντερ, σπόρον), β) τοὺς κινδύνους πτώσεως τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων ἐκκοκκισμοῦ καὶ γ) τὴν ἀναμονὴν τῶν ἐκκαθαρίσεων, αἱ ὁποῖαι, κατὰ γενικὸν κανόνα, ἔχουν βραδὺν ρυθμὸν.

Ὁρθῶς συνεπῶς ὁ παραγωγός, μὲ τὴν ἀπλὴν λογικὴν του, ἀποφεύγει τὸν ἐκκοκκισμὸν καὶ καταφεύγει εἰς τὴν ἀνευ ἐπιβαρύνσεων ἀπλὴν λύσιν τῆς προπώλησεως τῆς παραγωγῆς του εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων τοῦ Κέντρου. Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν προσφορᾶς μεγαλύτερας τιμῆς τῶν 7 δραχμῶν κατὰ κιλόν, αἱ δύο ἀξίαι πρωτογενοῦς καὶ δευτερογενοῦς παραγωγῆς ἐξισώνονται καὶ ὁ παραγωγός, στηριζόμενος εἰς τὴν ἀτομικὴν του στατιστικὴν τῶν τιμῶν τῶν προγενεστερῶν ἐτῶν, ἀκολουθεῖ τὴν λύσιν τῆς προπώλησεως τοῦ συσπόρου βάμβακος. Πλὴν, ὅμως, ἡ τιμὴ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου διαμορφώνεται εἰς τὰ ἐπίπεδα τῶν 7—8 δραχμῶν κατὰ κιλόν, ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐκκοκκιστηρίου.

Τιθέμενον τοῦτο εἰς λειτουργίαν, (κυρίως διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν παραγωγῶν), ἀναστέλλει τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου, αἱ ὁποῖαι ἄλλως ρυθμίζονται κατ' ἀποκλειστικότητα ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τοῦ ἐσωτερικοῦ, καιροσκοπούντων διὰ τὴν λύσιν καὶ ἐξυπηρέτησιν ἐπείγουσῶν ἀναγκῶν τοῦ παραγωγοῦ, κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγκομιδῆς.

Ἐὰν ἡ Ἑνωσις Γ)κῶν Συνομοσπονδίας Προβέξης εἶχε τὴν εὐχέρειαν:

α) νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀμέσους ἀνάγκας τῶν παραγωγῶν κατὰ τὴν συγκομιδὴν.

β) νὰ προωθήσῃ μὲ ταχὺν ρυθμὸν τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων ἐκκοκκισμοῦ τοῦ παραγωγοῦ καὶ

γ) νὰ συντομεύσῃ τὸν χρόνον τῶν ἐκκαθαρίσεων, ἀσφαλῶς ὁλόκληρος ἡ παραγωγή τῶν 13.000 τόννων Πίναξ Β/61 θὰ συνέφευγεν νὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὸ ἐκκοκκιστήριον τῆς χωρὶς νὰ ὑπολογισθοῦν τὰ μειονεκτήματά του ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐκκοκκισμοῦ καὶ θὰ ἀπεκλείοντο οἱ ἐμποροὶ τοῦ συσπόρου βάμβακος.

Μία τοιαύτη ἐπιτυχία τῆς Ἑνώσεως δὲν θὰ ἦτο ἐπιθυμητὴ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων, οἱ ὁποῖοι φοβούμενοι τὴν οἰκονομικὴν ἀνηθρότητα τοῦ ἐκκοκκιστηρίου, ἀποφεύγουν τὸν ἐκκοκκισμὸν τῶν ἀγορῶν των καὶ θὰ τὸν ἀποφεύγουν, ἔστω καὶ ἂν μετατραπῆ τὸ ἐκκοκκιστήριον εἰς φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα, δηλαδὴ ὑποβιβάζῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἐκκοκκισμοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Ἐξετάζοντες τὴν οἰκονομικὴν πορείαν τοῦ ἐκκοκκιστηρίου τῆς Ἑνώσεως ἐκ τῶν στοιχείων τῶν Πινάκων ΙΗ' καὶ ΙΘ', διαπιστώνομεν, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ὑγιής, διὰ νὰ μὴ τὴν χαρακτηρίσωμεν ἀπογοητευτικὴν. Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ Πίνακος ΙΗ' (στήλη οἶκον. πορείας), παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἐκκοκκιστήριον παρουσιάζει, τὴν τριετίαν 59—62, τὸ σημαντικὸν παθητικὸν τῶν 595.274 δραχμῶν πλεόν τόκων.

Αἱ ἰδρυτικαὶ ἐπιβαρύνσεις παγίων ἐξόδων, κατ' ἔτος, ἀνέρχονται εἰς τὸ ποσὸν τῶν 674.892 δραχμῶν.

Κατὰ τὴν ἐκκοκκιστικὴν περίοδον 62/63 τὸ συγκρότημα ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ α) τὸ ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου διακοσίων ἐβδομήκοντα χιλιάδων ἑκατὸν ἐξήκοντα (1.270.160) δραχμῶν πλεόν τόκων β) τὸ τοκοχρεωλύσιον τῶν νέων προταθησομένων κατωτέρω ἐπενδύσεών του καὶ γ) τὰ τρέχοντα ἔξοδα παραλαβῆς καὶ κατεργασίας

Ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ 50% τῶν ἐσόδων παραλαβῆς καὶ κατεργασίας 6.000 τόννων συσπόρου βάμβακος δύναται νὰ καλύψῃ τὰς ἀνωτέρω ἀνάγκας. Ὡς ἐκ τούτου μόνον καὶ ἐφ' ὅσον θὰ διπλασιασθῆ α) ἡ παροῦσα δυναμικότης του καὶ β) ἡ παραλαβὴ καὶ κατεργασία συσπόρου βάμβακος, τὸ ἐκκοκκιστήριον θὰ κατορθώσῃ νὰ καλύψῃ ὅλας του τὰς δαπάνας.

Με την αύξησιν τῆς δυναμικότητός του (προσθήκη δύο ἀκόμη μηχανῶν) δὲν προσθέτομεν νέα δεινά, ὡς ἐκ τῶν νέων παγίων ἐπιβαρύνσεων, ἀλλὰ μειώνομεν καὶ τὰ ὑπάρχοντα, διότι α) διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς δυναμικότητος καὶ τῆς παραλαβῆς καὶ κατεργασίας, δικαιολογεῖται ἡ στελέγωσις του δι' εἰδικοῦ ἐπιστήμονος — ταξινομοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας θὰ εἶναι ὑψηλὴ, β) μειοῦνται αἱ δαπάναι παγίων καὶ μεταβλητῶν ἐπιβαρύνσεων εἰς σημαντικὰ ποσοστὰ Πίναξ ΙΘ'. γ) ὁ βιομηχανικὸς συντελεστὴς κόστους κατὰ τόννον συσπόρου βάμβακος (Πίναξ ΙΘ' στήλη ἐπιβαρύνσεων) ἀποδεικνύεται, ὅτι θὰ κατέλθῃ πολὺ κάτω τῆς τιμῆς τῶν 344,22 δραχ. τῆς περιόδου 61/62, ὡς ἀντιστρόφως ἀνάλογος τῆς δυναμικότητος νὰ ἐκκοκκισθῇ ποσότητος. Ἐὰν διατηρήσωμεν σταθερὰν τὴν εἰσπραττομένην τιμὴν ἐκκοκκισμοῦ τῶν 400 δραχ. κατὰ τόννον, τότε τὸ ἐκκοκκιστήριον μὲ τὸ ἐνεργητικὸν (400 — Β.Σ.Κ.) θὰ δύναται νὰ καλύψῃ τὰς ὑποχρεώσεις του. Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐκκοκκίζοντα ἢ εἰσπραττομένην τιμὴν θὰ θεωρητῆ ἱκανοποιητικὴ, ἐφ' ὅσον ὁ ἄριστος ἐκκοκκισμὸς θὰ τοῦ δώσῃ ἕναν καλὸν βαθμὸν (κυτίον), δ) προστατεύει τὴν ποιότητα καὶ δίδει ὑπεραξίαν εἰς τὰ προϊόντα τοῦ παραγωγοῦ, ε) εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ καλυφθῇ μία παραλαβὴ (κατεργασία) ὑψηλοῦ τοννάζ, χωρὶς τὰς συνεπείας ἐνὸς κακοῦ ἐκκοκκισμοῦ, στ) δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς παραγωγῆς εὐρυτάτης περιοχῆς ἀποκλειομένης τῆς ἰδρύσεως δευτέρας ἀνταγωνιστικῆς μονάδος, ζ) ἐπιβάλλεται ὡς βιομηχανία κλάσεως, διὰ τῆς παραγωγῆς προϊόντων ὑψηλῆς ποιότητος, εἰς τοὺς ἐμπόρους ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, η) ἐξασφαλίζει ἄφθονη καὶ ἀρίστη πρώτη ὕλη διὰ μελλοντικὰς ἐγκαταστάσεις νηματουργίας — ὑφαντουργίας, ὡς καὶ τὴν ἀπαιτούμενην ποσότητα βαμβάκοσπόρου διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ὑπὸ μελέτην μονάδος σπορelaiουργείου ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας, θ) ἐδραιώνει τὴν καλλιέργειαν καὶ αὐξάνει τὴν ζωτικότητα τῆς ὑπαίθρου γῶρας.

Καί, τέλος, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, μετὰ τὴν αὐξησιν τῆς δυναμικότητος τοῦ ἐκκοκκιστηρίου 100% μειώνεται τὸ κόστος, (κατὰ γενικὸν μέσον ὄρον τοῦτο θὰ κατέλθῃ πολὺ κάτω τῆς τιμῆς τῶν 630,6 δραχμῶν κατὰ τόννον, τιμὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει φθάσει τὴν τριετίαν 59—62, Πίναξ ΙΗ', ὡς ἐκ τῆς δυναμικότητος τῆς αὐξήσεως τοῦ τοννάζ παραλαβῆς — κατεργασίας εἰς τὸ ποσὸν τῶν 8.000 τόννων), ὁπότε τὸ ἐκκοκκιστήριον θὰ δύναται νὰ συναγωνισθῇ εἰς ποιότητα καὶ κόστος ὁμοειδῆ συγκροτήματα, καλύπτον συγχρόνως ὅλας τὰς οἰκονομικὰς του ὑποχρεώσεις.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω, καὶ κρίνοντες ὡς ἐπιβεβλημένην τὴν αὐξησιν τῆς δυναμικότητος τοῦ ἐκκοκκιστηρίου τῆς Ἑνώσεως εἰς τὸ διπλάσιον τῆς ὑπαρχούσης, ὀδηγούμεθα εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ἀπαραιτήτου ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ κόστους αὐτοῦ, βάσει τῶν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἑνώσεως ὑπαρχόντων στοιχείων προγενεστέρων ἀγορῶν ὁμοειδῶν μηχανημάτων.

ΝΕΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

Διὰ τὴν αὐξησιν τῆς δυναμικότητος τοῦ συγκροτήματος 100/100 ἀπαιτοῦνται αἱ ἀκόλουθοι κτιριακαὶ καὶ μηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὸ ἐκκοκκιστήριον τῆς Ἑνώσεως Γ)κῶν Συνασμιῶν Πρεβέζης.

Α. Κτιριακαὶ ἐγκαταστάσεις:

Ἡ Ἑνωσις Γ)κῶν Συνασμιῶν Πρεβέζης, ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 300/140/20—2—1962 ἐγγράφῳ τῆς πρὸς τὴν Υ.Π.Α.Η., ἀναφέρεται εἰς τὴν αὐξησιν τῆς δυναμικότητος ἐγκαταστάσεων τῆς κατὰ 50% δηλαδὴ εἰς τὴν προμήθειαν μιᾶς ἐκκοκκιστικῆς μηχανῆς. Ἀνεξάρτητα, τοῦ ἀν θὰ προμηθευθῇ μίαν ἢ δύο μηχανάς, ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοῦδε ἡ κατασκευὴ νέων θαλάμων καὶ ἡ διαρρύθμισις τῶν μηχανημάτων, διὰ

την ύποδοχην τῶν ἐγκαταστάσεων δύο μηχανῶν, ἵνα ἀποφευχθοῦν μελλοντικὰ προβλήματα διὰ τὴν τοποθέτησιν καὶ τῆς δευτέρας μηχανῆς.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπαιτοῦνται: α) Ἡ κατασκευὴ νέου συμμετρικοῦ θαλάμου ἐπὶ τῆς βορεινῆς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου μηχανῶν, διαστάσεων $2 \times 4 \times 7 = 56$ κ.μ., διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ κινητήρος τῆς κεντρικῆς κινήσεως. β) Ἡ κατασκευὴ νέου θαλάμου, δεξιὰ τῆς εἰσόδου τοῦ κτιρίου μηχανῶν, διαστάσεων $2 \times 4 \times 7 = 56$ κ.μ.: διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ τοποθέτησιν τοῦ θερμομαντοῦ, διὰ λόγους ἀσφαλείας πυρὸς καὶ ἐξοικονομήσεως χώρου. γ) Ἡ κατασκευὴ νέου οἰκοδομήματος—ζυγιστηρίου—δεξιὰ τῆς κεντρικῆς εἰσόδου πρὸς τὸν χώρον τοῦ ἐργοστασίου, διαστάσεων $3 \times 5 \times 4 = 60$ κ.μ., διὰ τὴν στέγασιν τῆς γεφυροπλάστιγγος, παραλαβῆς καὶ παραδόσεως τῶν προϊόντων. Καὶ δ) Ἡ κατασκευὴ χώρου ὑποδοχῆς τῆς γεφυροπλάστιγγος, διαστάσεων $3 \times 6 \times 2 = 36$ κ.μ. Τὸ κόστος τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων ὑπολογίζεται κατὰ προσέγγισιν, βάσει τοῦ ὄγκου των καὶ με συντελεστὴν κόστους 300 δραχ. κατὰ κυβικὸν μέτρον ὡς ἀκολούθως.

I. Κόστος Κτιρίων

1.	Κόστος κτιρίου ζυγιστηρίου 60×300	= 18.000	Δραχ.
2.	» χώρου ὑποδοχῆς ζυγοῦ 36×300	= 10.800	»
3.	» θαλάμου θερμομαντοῦ 56×300	= 16.800	»
4.	» » κινητήρος 56×300	= 16.800	»
5.	» αὐλακος σπόρου, βάσεων ἀνεμιστήρων ἐδρῶν μοτέρ κινήσεως καὶ ἀπρόβλεπτα	= 7.600	»
Σύνολον κόστους Κ. Ε.		= 70.000	»

B. ΜΗΧΑΝΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἐνώσεως ὑπαρχόντων στοιχείων προδιαγραφῶν τῶν ἐγκαταστάσεών της, ἀποδεικνύεται ὅτι τόσον ἡ πρέσσα της ὅσον καὶ τὸ ξηραντήριον καὶ οἱ κοχλῖαι, δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ παραγόμενα προϊόντα τεσσάρων ἐκκοκκιστικῶν μηχανῶν τῶν $90/12''$. Διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν δύο νέων μηχανῶν δεξιὰ τῶν ὑπαρχουσῶν, ἀπαιτοῦνται αἱ ἀκόλουθοι μεταβολαὶ εἰς τὸν ὑπόλοιπον ἐξοπλισμὸν τοῦ συγκροτήματος:

1. Ὁ μεγάλος ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΗΡ τῶν 100 KWH (τῆς κεντρικῆς κινήσεως θὰ μετακινηθῆ εἰς τὸν νέον θάλαμον τῆς βορεινῆς πλευρᾶς.
2. Ὁ ΘΕΡΜΑΝΤΗΣ θὰ μεταφερθῆ εἰς τὸν νέον θάλαμον δεξιὰ τῆς εἰσόδου (λόγοι ἀσφαλείας ἐπιβάλλουν τοῦτο).
3. Ὁ ΚΟΧΛΙΑΣ συσπόρου βάμβακος θὰ ἐπεκταθῆ κατὰ 5 μέτρα περίπου πρὸς τὰ δεξιὰ (δι' ἐνδιαμέσου τμήματος), καὶ ὁ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΗΣ θὰ μεταφερθῆ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἐργοστασίου εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν.
4. Ὁ ΑΠΟΡΡΟΦΗΤΗΡ τοῦ συσπόρου θὰ χρειασθῆ νέαν πτερωτὴν μεγαλύτερας δυναμικότητος.
5. Ὁ ΦΥΣΗΤΗΡ θὰ χρειασθῆ νέαν πτερωτὴν μεγαλύτερας ἀποδοτικότητος.
6. Ὁ ΑΠΟΡΡΟΦΗΤΗΡ σκουπιδιῶν θὰ πρέπει νὰ καταργηθῆ καὶ νὰ ἀντικατασταθῆ διὰ κοχλίου, ὁ ὁποῖος θὰ ὀδηγῆ τὰ σκουπίδια ἔξω τοῦ κτιρίου εἰς τὴν Β.Δ. πλευρὰν ὅπου συγκεντροῦμενα θ' ἀπορρίπτονται.
7. Ἐντὸς τοῦ ἀγωγοῦ ἐξαγωγῆς ἀέρος τοῦ ΣΥΜΠΥΚΝΩΤΟΥ, θὰ τοποτηθῆ εἰδικὸς ἀνεμιστήρ ἐλκυσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν καλλιτέραν ἐκτόνωσιν τοῦ περισσοτέρου ἀέρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ὀριστικῶς ἀπὸ τὰ πιασίματα τοῦ βάμβακος εἰς τὰς

- σχάρας, θὰ ἀυξηθῆ δὲ καὶ ἡ ταχύτης περιστροφῆς τοῦ τυμμάνου.
8. Θὰ πρέπει νὰ προστεθῆ νέον τμήμα τοῦ ἀγωγοῦ πρὸς τὴν ΠΡΕΣΣΑΝ
9. » » » » » » ΚΟΧΛΙΟΥ τοῦ συσπόρου.
10. » » » » » » » τῶν σκουπιδιῶν.
11. » » » γίνῃ αὔξεις τῆς ΠΤΕΡΩΤΗΣ θερμοῦ ἀέρος εἰς ξηραν-
τήριον.

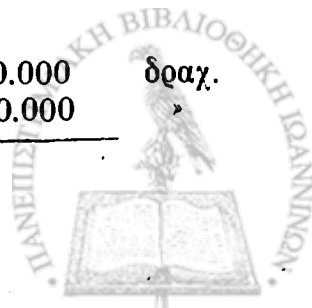
II. ΑΞΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΥΟ ΜΗΧΑΝΩΝ

Ἡ ἀξία τῶν ἀπαιτουμένων μηχανημάτων αὔξεσεως τῆς δυναμικότητος τοῦ ἐκκοκμιστηρίου τῆς Ἑνώσεως 100/100, δίδεται βάσει τιμολογίων προγενεστέρων ἀγορῶν ὑπὸ τῆς Ἑνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, εἰς δολάρια, δεδομένου ὅτι τὸ σύνολον τοῦ ἀπαιτουμένου ἐξοπλισμοῦ εἶναι προελεύσεως ἐξωτερικοῦ:

1.	Ἄξια δύο μηχανῶν CONTINENTAL, τῶν 90/12"			
		4,350X2=	8.700	δολ.
2.	Ἄξια δύο καθαριστῶν—τροφοδοτῶν	3.950X2=	7.300	»
5.	» δύο κόμπελρ CONTINENTAL	85X2=	170	»
4.	» μεταδοτῶν κινήσεως εἰς τροφοδότας	90X2=	180	»
5.	» δύο μαγνητῶν καθαριστηρίου	185X2=	360	»
6.	Ἐνδιάμεσον τμήμα ἀγωγοῦ ἐκκοκμιστηρίου	380X1=	380	»
7.	Ἄξια τμήμ. κοχλίου συσπ. βάμβακος	1400X1=	1.400	»
8.	» τριῶν πτερωτῶν μεγαλύτερου μεγέθους διὰ τοὺς ἀνεμιστήρας	230X3=	690	»
9.	Ἄξια ἐνδιαμέσου τμήμ. συσπ. κοχλίου	350X1=	350	»
10.	» » » κοχλίου σκουπιδιῶν	230X1=	230	»
11.	» ἀνεμιστήρος ἀγωγοῦ σκόνης συμ- κνωτοῦ	620X1=	620	»
12.	Ἄξια μιᾶς ἀποχνοωτικῆς μηχανῆς τῶν 141 πριονιῶν (λίντερ)	4600X1=	4.600	»
		Σύνολον ἀξίας	25.580	»
	Ἦτοι δραχμαὶ 25.580X30=		767.400	
13.	Ἄξια γεφυροπλάστιγγος =		90.000	
14.	» αὐτομάτου φορτωτοῦ δεμάτων=		80.000	
	Ἦτοι σύνολον ἀξίας μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ =		937.400	
	Εἰς τὸ ποσὸν αὐτὸ δεόν ὅπως προστε- θοῦν καὶ αἱ κάτωθι δαπάναι :			
	α) Ναῦλοι, ἀσφάλιστρα, μεταφορικὰ εἰς ἐκκοκμιστ.		30.000	
			967.400	δραχ.
	β) Τεχνικαὶ ἐργασίαι ἐγκαταστάσεων =		20.000	»
	γ) Ἀπρόβλεπτα =		2.600	»
	Σύνολον ἀξίας Μ.Ε. δύο ΜΗΧΑΝΩΝ ΕΚ- ΚΟΚΚΙΣΜΟΥ =		990.000	»

Α Ν Α Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ω Σ Ι Σ

A.	Κτιριακὸς ἐξοπλισμὸς	=	70.000	δραχ.
B.	Μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς	=	990.000	

Συνολικόν κόστος αύξήσεως τῆς
δυναμικότητος 100/100

1.060.000 »

Ὅσον διὰ τὴν περίπτωσιν προμηθείας ΜΙΑΣ ΜΗΧΑΝΗΣ, ἡ συνολικὴ ἀξία θὰ εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

I. Κόστος κτιρίων

Ἐπειδὴ, οἱ κτιριακοὶ ὄγκοι καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐγκαταστάσεως μιᾶς μηχανῆς, εἶναι οἱ αὐτοὶ ὡς εἰς τὴν σελίδα 427 τὸ κόστος τούτων ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν

70.000 δραχ.

II. Μηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις (μιᾶς μηχανῆς)

1.	Ἄξια μιᾶς μηχανῆς CONTINENTAL 90/12"	= 4.350	δολ.
2.	» ἐνὸς καθαριστηρίου	= 3.950	»
3.	» ἐνὸς συστήματος κινήσεως	= 90	»
4.	» » μαγνήτου	= 140	»
5.	» » κόμπλεξ CONTINENTAL	= 80	»
6.	» » σκάφους συνδέσεως μηχανῶν μὲ ἀγωγὸν	= 115	»
7.	Ἄξια ἐνὸς τμήματος κεντρικοῦ ἀγωγοῦ	= 240	»
8.	» » » κοχλίου συσπύρου	= 675	»
9.	» » » » σπύρου	= 125	»
10.	» » » » ψοφακίων	= 65	»
11.	» μιᾶς φτερωτῆς φουσητῆρος	= 285	»
Σύνολον κόστους μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων		= 10.120	»
Καὶ εἰς δραχμάς 10.120X30		= 303.600	
12.	Ἄξια γεφυροπλάστιγγος	= 90.000	
13.	» αὐτομάτου φορτωτοῦ δεμάτων	= 80.000	
Ἦτοι σύνολον ἀξίας μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ		= 473.600	δραχ.
Εἰς τὸ ποσὸν αὐτὸ δέον ὅπως προστεθοῦν καὶ αἱ κάτωθι δαπάναι:			
α) Ναῦλοι, ἀσφάλιστρα καὶ μεταφοραὶ εἰς ἐκκοκκιστ.		20.000	»
		493.600	»
β) Τεχνικαὶ ἐργασίαι ἐγκαταστάσεως		= 10.000	»
γ) Ἀπόβλεπτα		= 1.400	»
Σύνολον μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων μιᾶς μηχανῆς		<u>505.000</u>	»

Α Ν Α Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ω Σ Ι Σ

A.	Κτιριακὸς ἐξοπλισμὸς	70.000	δραχ.
B.	Μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς	505.000	»
Σύνολον κόστους αύξήσεως δυναμικότητος 50/100		<u>575.000</u>	»

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

α.	Αὔξ.	δυναμ.	50/100	ἀπαιτεῖ	ἔξοδα ἐγκαταστάσεων	575.000	δραχ.
β.	»	»	100/100	»	»	1.060.000	»

Διευκρινίζομεν ἐνταῦθα, ὅτι τὰ στοιχεῖα τὰ ἀφορῶντα τὸν μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν δὲν προέρχονται ἐκ τῆς τελικῆς Οἰκοτεχνικῆς Μελέτης, δίδουν ὅμως κατὰ μεγίστην προσέγγισιν τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην.

Τὸ ὡς ἄνω ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἐξήκοντα χιλιάδων δραχμῶν (1.060.000), ὡς δάνειον εἰς τὸ σύνολόν του θὰ προσέθετε ἐν νέον τοκοχρεωλύσιον δηλαδὴ μίαν νέαν ἐπιβάρυνσιν εἰς τὸν φορέα. Τὴν παραγωγὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιβαρύνωμεν διότι, ἀσφαλῶς, τότε ὁ παραγωγὸς θὰ ἀποφύγῃ τὸν ἐκκοκκισμὸν καὶ θὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον διαθέτων τὴν παραγωγὴν τοῦ ὡς σύσπορον βάμβακα.

Μόνον μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ τοννάξ παραλαβῆς — κατεργασίας, εἰς τὰ ἐπίπεδα τῆς δυναμικότητός του, δύναται ὁ φορεὺς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς νέας καὶ παλαιὰς — ἰδρυτικὰς — ὑποχρεώσεις του, καὶ ἐπειδὴ μὲ τὸν νέον τοῦ ἐξοπλισμὸν δὲν θὰ εἶναι βέβαιον ὅτι ἀσφαλῶς θὰ καλύψῃ τὴν δυναμικότητά του, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐπιδοτηθῇ κατὰ τὸ ἀνώτερον δυνατὸν ποσοστὸν ὑπὸ τῶν Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν.

Ὡς πρὸς τὸν τύπον τῶν μηχανῶν, ὀδηγούμεθα εἰς τὴν λύσιν τῆς προμηθείας δύο ὁμοιοτύπων μηχανῶν CONTINENTAL καὶ διὰ τὴν ὁμοιομορφίαν τοῦ συγκροτήματος καὶ διότι, μὲ τὰς ρυθμιστικὰς ιδιότητάς των, δυνάμεθα κατὰ βούλησιν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἀποδοτικότητα τῶν ἀποχνοωτικῶν μηχανῶν καὶ εἰδικώτερον, ὅταν περιορισθῶμεν εἰς τὴν μίαν ἐκκοκκιστικὴν μηχανήν, τότε αἱ δύο ἀποχνοωτικαὶ μὲν καλύπτουν τὴν παραγωγὴν τῶν τριῶν ἐκκοκκιστικῶν μηχανῶν.

Δυνάμεθα νὰ ρυθμίσωμεν τὸ ξύρισμα τοῦ σπόρου, τὴν φύραν τῶν μηχανῶν καὶ καθαριστηρίου, ἐπίσης νὰ ρυθμίσωμεν τὴν διαδρομὴν τοῦ βάμβακος εἰς τὸ καθαριστήριον κατὰ δύο τρόπους δηλαδὴ δίδομεν ἄλλην διαδρομὴν εἰς τὸν βάμβακα β' ποιότητος, πρὸς ἄριστον καθαρισμὸν του, δὲν ταλαιπωροῦμεν μίαν καλὴν ποιότητα βάμβακος καὶ γενικῶς δυνάμεθα νὰ πραγματοποιήσωμεν καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν ἓνα θαυμάσιον ἐκκοκκισμὸν.

Ἐν κατακλείδι, ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ μειωθῇ ἡ ἀπόστασις — ἂν ὄχι νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ εὐθυγράμμισις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνταγωνιστριῶν εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγορὰς χωρῶν, αἱ ὁποῖαι προχωροῦν μὲ γοργὸν ρυθμὸν καὶ ἐνίοτε ἄλματωδῶς εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τῆς κατεργασίας τοῦ βάμβακος —, ὀφείλομεν νὰ διαθέτωμεν ἐκκοκκιστήρια σύγχρονα, βιώσιμα καὶ ἀποδοτικά.

Π Ι Ν Α Ε Σ Τ'

Γενικός μέσος όρος στρεμματικής αποδόσεως συσπόρου κατά διαμερίσματα πειρ. αγρών Ο. Β. εις χλγ. 1961

Ποικιλία	Ήπειρος	Πελ)νησος	Νήσοι	Δ.Σ. Έλλάς	Α.Σ. Έλλάς	Θεσσα- λία	Θράκη Μακεδ.	Γ.Μ.Ο.
ΑCΑΛΑ	125	131	128	127	143	142	141	134
COKER	140	144	142	139	170	167	156	151
10 E	144	151	146	146	174	165	169	156
Γ.Μ.Ο.	136	142	139	137	162	158	155	147

Π Ι Ν Α Ε Ζ'

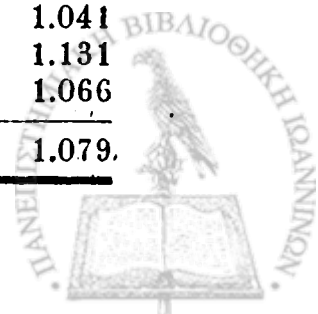
Στρεμματική απόδοσις πειραματικής καλλιεργείας Ήπειρου εις σύσπορον βάμβακα τών έτών 1958—60

Ποικιλία	1958	1959	1960	Μ.Ο.
ΑCΑΛΑ	113	169	111	131
COKER	127	179	122	143
10 E	130	184	124	113
Γ.Μ.Ο.	123	177	119	129

Π Ι Ν Α Ε Η'

Μέσος όρος άκαθαρίστου προσόδου συσπόρου κατά διαμερίσματα πειραματικών αγρών Ο.Β.

Ποικιλία	Ήπειρος	Πελ)νησος	Νήσοι	Δ.Σ. Έλλάς	Α.Σ. Έλλάς	Θεσσα- λία	Θράκη Μακεδ.	Γ.Μ.Ο.
ΑCΑΛΑ	979	1.022	1.000	986	1.086	1.114	1.099	1.041
COKER	1.054	1.072	1.035	1.046	1.242	1.243	1.224	1.131
10 E	980	1.044	962	1.021	1.115	1.136	1.166	1.066
Γ.Μ.Ο.	1.004	1.044	999	1.018	1.161	1.164	1.163	1.079

Π Ι Ν Α Ξ Θ'

Μέσος όρος εκατοστιαίας αναλογίας ινών κατά διαμερίσματα

Ποικιλία	Ήπειρος	Πελ)νησος	Νήσοι	Δ.Σ. Έλλάς	Α.Σ. Έλλάς	Θεσσα- λία	Θράκη Μακεδ.
ΑCΑΛΑ	39,8	38,4	39,4	38,8	37,7	37,0	37,2
COKER	38,6	37,6	38,4	28,0	36,8	35,5	36,3
10 Ε	38,3	37,0	37,3	37,5	36,3	35,5	35,5
Γ.Μ.Ο.	38,9	37,7	38,4	38,1	36,9	36,1	36,5

Π Ι Ν Α Ξ Ι'

Μέσος όρος μήκους ινών κατά διαμερίσματα Έλλάδος

Ποικιλία	Ήπειρος	Πελ)νησος	Νήσοι	Δ.Σ. Έλλάς	Α.Σ. Έλλάς	Θεσσα- λία	Θράκη Μακεδ.
ΑCΑΛΑ	28,4	27,9	27,8	27,3	26,7	27,3	26,9
COKER	28,2	26,9	—	26,7	26,5	27,5	29,9
10 Ε	26,7	26,2	—	25,9	25,9	—	26,3
Γ.Μ.Ο.	27,7	26,6	27,8	26,5	26,4	27,4	26,7

Π Ι Ν Α Ξ ΙΑ'

Μέσος όρος άντοχής ινών κατά διαμερίσματα

Ποικιλία	Ήπειρος	Πελ)νησος	Νήσοι	Δ.Σ. Έλλάς	Α.Σ. Έλλάς	Θεσσα- λία	Θράκη Μακεδ.
ΑCΑΛΑ	7,8	7,9	7,5	7,9	7,7	7,9	7,7
COKER	7,4	7,4	7,2	7,3	7,2	7,4	7,3
10 Ε	7,0	7,0	6,7	7,0	6,9	7,1	6,9
Γ.Μ.Ο.	7,4	7,4	7,1	7,4	7,3	7,5	7,3

Π Ι Ν Α Ξ ΙΒ'

Μέσος όρος λεπτότητας ινών κατά διαμερίσματα

Ποικιλία	Ήπειρος	Πελ)νησος	Νήσοι	Δ.Σ. Έλλάς	Α.Σ. Έλλάς	Θεσσα- λία	Θράκη Μακεδ.
ΑCΑΛΑ	4,1	4,0	4,2	3,8	3,7	3,7	3,7
COKER	4,1	3,9	4,2	3,8	3,6	3,8	3,7
10 Ε	4,3	4,3	4,4	4,0	3,9	4,0	3,9
Γ.Μ.Ο.	4,2	4,1	4,3	3,9	3,7	3,8	3,8

Π Ι Ν Α Ξ ΙΖ'

Γ.Μ.Ο. έκατοστιαίας αναλογίας 1958/62 εκ των δελτίων Συγκροτήματος

Έκκοκκιστική περίοδος	Έκατοστιαία αναλογία		Φύρα
	Βάμβαξ	Λίντερ	
1958/59	36,65	57,15	4,40
1959/60	37,27	57,65	3,50
1960/61	37,70	56,50	4,55
1961/62	37,90	57,90	2,70
Γ.Μ.Ο.	37,38	57,30	3,79

Π Ι Ν Α Ξ ΙΗ'

Στοιχεία τής πορείας παραγωγής και έκκοκκισμού, έξοδα — έξοδα, τών περιόδων 1959—62

Περίοδος έκκοκκισμού	Έτησια παραγωγή Ήπειρ. Βον. εις τόνν.	Έκκοκκι- σθείσαι ποσότη. εις τόνν. Συγκρ. τόνν.	Έπι τοίς % επι του συνόλου	Τιμή κατά κατά έσόδων τόνν.	Σύνολον έξόδων	ΕΞΟΔΑ	Σύνολον Πάγια Μεταβλητά έξοδα	Οικονομική πορεία του έκκοκκιστηρίου			
									ΕΞΟΔΑ	ΕΞΟΔΑ	γηνικόν Παθητικόν κατά τόνν.
1959/60	6.570	897,213	13,65	373	334.670	956.502	674.905	281.597	1.057,35	—	621.832
1960/61	8.090	2.558,186	31,62	400	1.025.547	1288871	674.885	613.985	490,33	—	228.911
1961/62	13.060	4.584,505	35,10	470	1.833.802	1578343	674.845	903.458	344,22	255.459	—
Γ.Μ.Ο.	9.240	2.676,634	26,19	391	1.064.673	1274572	674.892	599.680	630,60	—	—

Π Ι Ν Α Κ Ι Ο

Αναλυτικά στοιχεία ξόδων έκαστης έκκοχιστικής περιόδου έκκοχιστηρίου Ε.Γ.Σ. Πρεβέζης

Είδος Έπιβαρύνσεως	Έκκοχιστική περίοδος				Ποσοστό έπιβαρύνσεων επί του συνόλου των ΕΞΟΔΩΝ	Έπιβαρύνσεις κατά τόπων			
	1959/60	1960/61	1961/62	956.502					
ΠΑΡΙΑ									
1. Άυόβεις κτιριακών έγκαταστ.	48.519	48.519	48.519	5,1138	3,8674	3,0740	54,07	18,96	10,58
2. " μηχανικών "	163.248	163.228	163.228	17,2062	13,0110	10,3417	181,95	63,80	35,60
3. Τοκογεωλόσιον δαυείου	428.620	428.620	428.620	45,1762	34,1655	27,1563	477,72	167,54	93,49
4. Άσφάλιστρα Κ. & Μ. έγκαταστ.	34.518	34.518	34.518	3,6381	2,7514	2,1869	38,47	13,49	7,52
ΜΕΤΑΒΑΗΗΤΑ									
1. Ηλεκτρική ένέργεια	58.214	147.360	170.018	5,3213	9,0090	10,8352	56,20	44,18	37,30
2. Μισθολ προσωπ. και παροχαί Άσφ. Όογ.	120.259	170.329	331.104	12,6750	13,5769	24,7793	134,02	66,57	85,30
3. Καύσιμα, άναλώσιμα ύλικά, άναλλακτικά κλπ.	40.548	191.153	329.392	4,2737	15,2369	20,8694	45,19	74,72	71,84
4. Δαπάναι έπισκευών, συντηρήσεως	17.127	50.550	7.591	1,8051	4,0293	0,4808	19,08	19,76	1,65
5. Διάφορα έξόδα	10.921	20.012	4.353	1,1511	1,5951	0,7572	12,17	7,82	0,94
6. Πυρασφάλεια έμπορευμάτων	34.528	34.582	—	3,6392	2,7565	—	38,48	13,51	—
Σ Υ Ν Ο Λ Ο Ν	956.502	1.288.871	1.578.343	100/100	100/100	100/100	1057,35	490,33	344,22

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΑΛΙΝΟΣΤΗΣΗ

Ψηλός, με τούς κροτάφους του ψαρρούς
κάπως κυρτοί οί ὦμοι
— νέος ἐπιστήμονας λαμπρός με χρήματα πολλά
καί πελατεία διαλεχτή —
ἐστάθηκε διστακτικός
κοιτάζοντας τὴν ἄσφαλο γιγάντιο φιδοπουκάμισο
στὴν κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ
κι' ἀπέναντι τὸ λόφο τὸ γυμνὸ
ἀχόρταγα νὰ πίνη σταλαματιὰ σταλαματιὰ
τὸν ἴδρωτα τῶν ζωντανῶν
ποῦ μάχονται στὰ σπλάγχνα του
γιὰ 'να σπειρί σιτάρι.

Καθὼς οἱ ἄλλοι,
ὄμιλος ἐκδρομικός «'Ο πᾶν» ἢ κάτι τέτοιο
μὴν ἔχοντας στὸ πρόγραμμα
τ' ἀπρόσμενο κενὸ τῆς καθυστέρησης
τὶ γλήγορα βιάζονται νὰ κλείσουνε με κέρδος
τὴν πληρωμένη ὥρα τους
κουρτίζοντας τὰ σύνεργα τῆς μουσικῆς
ἐδῶ στὴ σιωπῇ τοῦ δάσους
ποῦ ἔπεφτε χωνεύοντας ἀθόρυβα
τὴ σάρκα τῆς ζωῆς,
ἀνάμεσα στὰ μάρμαρα ποῦ λιάζονται
στὰ κίτρινα χωράφια,
στοὺς ἔρημους πυλώνες
ποῦ λέν οἱ μοῖρες σκυθρωπές τραγούδια τῆς φθορᾶς
στὰ πράσινα φτερά τοῦ χρυσοκάνθαρου
στὸ ἄδειο χοροστάσι
ποῦ χόρευαν οἱ νιές, τὰ παληκάρια
γεμίζοντας τ' ἀμπάρια τους με τὴν καλὴ σοδειὰ
καί στὴ σκιά ἢ Δέσποινα τοῦ τόπου
με τὴν πλατειά χωριάτικη μαντήλα τῆς
ἀτάραχη ν' ἀκούη τὸν ἄνεμο ποῦ κλαίει
παλιούς καιροῦς
π' ἀράθυμοι κι' ἀλόγιστοι καβαλλαρέοι
ἐρήμαζαν τὴ χώρα
ἀρπάζοντας στὰ χάλκινα τὰ μπράστα τους
ξεστήθωτες γυναῖκες
γιὰ νὰ χορτάσ' ἢ πυρωμένη σάρκα τους
τὸν ἔρωτα καί τὸ πιετό.

Κατέβηκε με βήματα μεγάλα
στὸ μνῆμα τοῦ Γκανοῦ
δεξιά στὸ γκρεμισμένο μύλο

πού ἔφεραν τὸ πεθαμένο του κορμί
 —ἐκεῖνο τὸν καιρὸ—
 στολίζοντας τὸ μέτωπο τῆς "Ανοιξης λουλούδια
 κι' ὀλόγυρα νὰ λέν τραγούδια τῆς χαρᾶς
 νὰ ξεπεζέψ' ὁ χάροντας, ὀρθοὶ νὰ τὸν κεράσουν
 μὲ τὸ κρασί τῆς λεβεντιᾶς
 κι' ἡ γῆς γιὰ νὰ χωρέση τ' ἀντρειωμένο του κορμί
 μὲ τὰ δασειᾶ τ' ἀστήθεια
 ὄντας δρασκέλαε τ' ἀδέρφια του βουνὰ
 τὸν ἥλιο τῆς αὐγῆς νὰ χαιρετήση.

Κι' ἀκούμπησε στὸν πλάτανο
 μὲ τίς βαθειές κουφάλες
 ἀφήνοντας παράμερα τὴ μάσκα τῆς χαρᾶς
 πού φόραε γιορτῆ—καθημερινή
 μὲ τὰ χρυσὰ μυωπικὰ γυαλιὰ
 καὶ τοὺς ψαρροὺς κροτάφους,
 νὰ κουβεντιάσουνε μὲ τὸ Γκανὸ
 γιὰ τὰ καλὰ ἐφηβικά τους χρόνια
 πού τ' ὄνειρο ἐπλάταινε τῆ γῆς γιὰ νὰ χωρέση
 καὶ ν' ἄρθουνε καλόδεχτες οἱ μνήμες τῶν καιρῶν
 σταυρώνοντας τὰ γόνατα τριγύρω
 ὄχι καθὼς τὸ μοιρολόϊ τὸ πικρὸ
 ἀργὰ πού ξαναλέει ἡ μάνα
 στὸ πέτρινο πεζοῦλι γιὰ τὸ χαμένο γυιὸ
 παρὰ σὰν τὸ τραγοῦδι τὸ παλιὸ
 πού ξαίρ' ὁ γέροντας νὰ ἱστορῆ ἀργὰ, λυπητερά
 ὀλόγυρα στὴν τάβλα
 γιὰ τὴ ζωὴ μας καὶ τὸ θάνατο,
 ἀδειάζοντας στὴν κούπα του κρασι

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΤΕΣΣΑΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τοῦ ΘΕΟΔΟΣΗ ΑΘΑ

Ἡ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ», πού προκαλεῖ καί στόν Νέο Κόσμο βαθύ καί ἀγνό ἐνθουσιασμό γιά τήν πολύχρονη προσφορά της στή Ἑλληνικά Γράμματα, φιλοξενεῖ μέ χαρά της, στό τεῦχος αὐτό, τέσσαρα—τά πρῶτα—ποιήματα τοῦ νέου Ἑλληνο-Ἀμερικανοῦ ποιητοῦ Θεοδόση Ἀθα. Βορειοελλαδίτης τήν καταγωγή, ἀπό τήν περιοχὴ τῆς Καστοριάς, ὁ κ. Ἀθας, σπουδάζει τώρα στό Hunter College τῆς Ν. Ὑόρκης καί εἶναι ἕνας ἀπ' τοὺς καλύτερους νέους ποιητὰς μας, πού ἐμφανίστηκαν μεταπολεμικά στήν Ἀμερική.

Νέα Ὑόρκη

MIX. MANOS

ΜΟΙΡΟΛΟΙ

Τέσσεροι κι' ὄ—
Τέσσεροι κι' ὄ—
Τέσσεροι κι' ὄλοι διαλεχτοί
Τέσσεροι κι' ὄλοι διαλεχτοί, τέσσεροι πρῶτοι φίλοι
Φέρνουν τὸν ἥλιον ἄρρωστο βαριά στό σπιτικό μου—
τὸν ἄνδρα τὸν δικό μου!

—Βγάλε, καλή μου, κέρνα τους μέ τὸ ἀκριβὸ ποτήρι.

Κρασί νὰ πιοῦ—
Κρασί νὰ πιοῦ—
Κρασί, νὰ πιοῦν οἱ φίλοι του,
Κρασί, νὰ πιοῦν οἱ φίλοι του' λάδι γιά τὸ καντήλι·
Γάλα, ἀπ' τὸ περιστέρι μου, νὰ γιάνει τὸν καλό μου—
τὸν ἄνδρα τὸν δικό μου!

Ἄχ, τὴν ψυχὴ νὰ σοῦδινα, Καλέ μου, χαμομήλι.

Πέφτουν στόν ὕ—
Πέφτουν στόν ὕ—
Πέφτουν στόν ὕπνο τοῦ κρασιοῦ
Πέφτουν στόν ὕπνο τοῦ κρασιοῦ κι' ἀποκοιμιῶνται οἱ φίλοι.
Σβύνουν, ἀστέρια στό νερό, τὰ μάτια τοῦ καλοῦ μου—
τοῦ ἄνδρα τοῦ δικοῦ μου!

—Καλή μου, εἶναι πού σώνεται τὸ λάδι στό καντήλι...

Δυὸ φλῶρα κι' ἔ -
 Δυὸ φλῶρα κι' ἔ -
 Δυὸ φλῶρα κι' ἕνα - λάγιο ἄρνι·
 Δυὸ φλῶρα κι' ἕνα λάγιο ἄρνι, λειβάδιά με τριφύλλι,
 λουσμμένο, δεκαοχτῶ Ἀπριλιοῦ κορμί γιὰ τὸν καλὸ μου—
 τὸν ἄνδρα τὸν δικό μου.

—“Ἀπ' τὰ λαιμά σου τὸ σταυρὸ καὶ τᾶσπρὸ σου μαντήλι...”

Τέσσεροι κι' ὀ -
 Τέσσεροι κι' ὀ—
 Τέσσεροι κι' ὀλοι διαλεχτοὶ
 Τέσσεροι κι' ὀλοι διαλεχτοὶ, τέσσεροι πρῶτοι φίλοι
 Πῆραν τὸν ἥλιο πρόσβυσε στὸ μαῦρο σπιτικό μου—
 τὸν ἄνδρα τὸν δικό μου!

—Καλέ μου, ἡ προῖκα μου: φλωρί νὰ τὸ κρατᾶς στὰ χεῖλη.

Δ Η Μ Ο Τ Ι Κ Ο

Ἔχουν σταυροὺς ἀμέτρητους
 οἱ ράχες τοῦ χωριοῦ μου·
 ἔχουν σταυροὺς ἀμέτρητους
 γιὰ χωριανούς πού λείπουν.

Πενηνταδυὸ ἔχει Κυριακές
 ὁ χρόνος στὸ χωριό μου·
 πενηνταδυὸ ἔχει Κυριακές,
 καὶ κάθε μιὰ καὶ γάμος.

Κι ὀλοι ἀστοχοῦν τὸ θάνατο
 στοὺς γάμους τοῦ χωριοῦ μου·
 κι ὀλοι ἀστοχοῦν τὸ θάνατο
 καὶ ζοῦνε τίς χαρές τους.

Υ Μ Ε Ν Α Ι Ο Σ

Ἔφυγαν νταούλια καὶ βιολιά,
 πεθεροί, συμπέθεροι, κουμπάροι...
 Κι ἔμεινε τὸ νιοπαντρο ζευγάρι
 κι ὀ λυγμὸς μονάχα ἀπ' τὰ φιλιὰ...

Λούφαξαν, σὰν ψάλλαν τὰ πουλιά
 τὸ ἀποβραδυνὸ τους τὸ τροπάρι...
 Κι ἔμεινε στὸ τζάμι τὸ γεγγάρι
 καὶ τῆς νύχτας ἔξω ἡ σιγαλιά...

Δίπλωσαν τὰ πέταλα οἱ ἄνθοι
 κι ἔκλεισεν ἡ γλαῦκα τὸ ἴνα μάτι...
 Κι ἔμεινε στὸ νυφικό κρεβάτι

πόθος πού δὲ λέει νὰ κοιμηθεῖ...

Κόπασαν τῆς λίμνης τὰ νερά.
 Σίγασαν οἱ γρύλλοι μὲς στοὺς βάτους...
 Δυὸ ψυχές κλειδῶσαν τὰ κορμιά τους
 κάτω ἀπ' τῆς ἀγάπης τὰ φτερά...

Η Τ Ρ Α Γ Ω Δ Ι Α

Τοὺς εἶχαν κάψει ἕνα καλύβι
 καὶ κατασχέσαν τὸ σανό τους,
 κι ἀδειάσαν ὀλο τὸ μολύβι
 τῶν ὀπλων σ' ἕναν χωριανό τους.
 Δυὸ μῆνες κράτησεν ἐκείνη ἡ
 περίοδος, ὀλο ὀργή κι ὀδύνη,
 στὸ εὐτυχισμένο, πρὶν, χωριό τους..

Κι ἀπὸ τὰ τότες ἔχουν φύγει
 ἀπάνω κάτω εἰκοσιτρία
 χρόνια· κι ὀπου ἦταν τὸ καλύβι
 καμμένο, χτίσαν ἄλλα τρία.
 Φύτρωσε πάλι τὸ χορτάρι·
 ἡ χήρα δεύτερο ἔχει πάρει·
 καὶ βασιλεύει ἡ εὐτυχία...

Κι ὀμως, ὀσες βολές πλακῶνει
 ἀκρίδα - μᾶστιγα στοὺς τόπους—
 ἡ πέφτει τὸν Ἀπρίλη χιόνι
 καὶ μπαίνουν σὲ καινούργιους κόπους
 ἀρχίζουν οἱ γριές καὶ κλαῖνε,
 καὶ «ἄς ὀψονται οἱ κακοῦργοι» λένε
 «πού μᾶς ἐκάψαν τὰ καλύβια
 καὶ μᾶς σκοτώσαν τοὺς ἀνθρώπους».

ΓΡΑΜΜΑ Σ' ΕΝΑΝ ΠΕΘΑΜΕΝΟ

(Ἀπὸ τοὺς «Ἰσκιούς τοῦ Πευκιᾶ»)

Τοῦτο τὸ γράμμα σιὸ στέλνουν μαζὺ ὄχιτροὶ καὶ φίλοι,
γι' αὐτὸ εἶναι τὰ λόγια του χωρὶς ἀρχή, μὰ οὔτε καὶ τέλος.

Τὸ χωργιὸ σου ὀλάκερο: τὸ Μικρὸ Παρισάκι,
τὰ κοντινὰ ἀρχοντοχώρια: Μελισσῶ καὶ Γελήνιο,
ἢ Δῶθε—Πέρα Καρδιά, Θαλερὸ κι' Ὑψηλόκαστρο
κάτι δλα ἔχουν νὰ στείλουν, κάτι νὰ ποῦνε γιὰ σένα.

Τὰ πεῦκα γύρανε κι' οἱ καρακάξες δὲν κράζουν.
Τὸ «Ἀγγέλικα» ἔπαψε νὰ χαιρετάη τὰ βράδια.
Ὁ Λειβαδιάς σιενάζει ὄξω ἀπὸ τὰ πορτοπαράθυρα
καὶ οἱ τράτες ἀπόμειναν σιὸ γυαλὸ τραβηγμένες.
Τὸ κατὰί πὸν δρόσιζε, λές:—Τί λίβας εἶν' τοῦτος!
Οἱ κουμπάρες οἱ γύφτισσες βάλανε μαῦρα τσεμπέρια
καὶ κάτι μεσόκοπες κρυφὰ ἀπὸ τοὺς δικούς των σὲ κλαῖνε.
Οἱ Ξένοι σιὰ μέρη τους ἔγραψαν γιὰ σένα
σὲ πένθιμα φάκελλα.

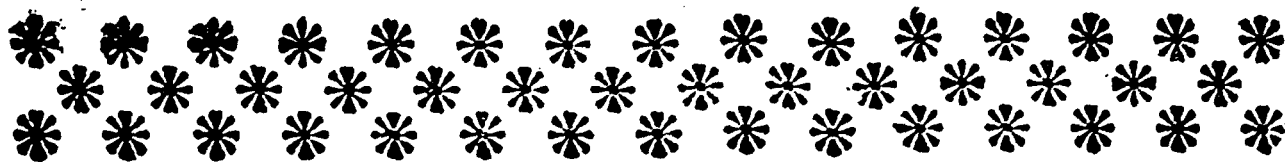
Κι' εἶπαμε τοῦτο
τὸ γράμμα σιουὺ Καλοῦ Γέρου τὸ ποτάμι νὰ πᾶμε,
μὰ ἀργοῦν νὰ τὸ πάρουν οἱ κατεβασιὲς τοῦ Χειμῶνα.
Εἶπαμε νὰ ριξοῦμε σιῶν Κορθιανῶν τὸ πέλαγο,
ἴσως κάποιο κῦμα νὰ μπορῆ νὰ σιὸ φέρη.
Εἶπαμε νὰ τὸ βάλουμε σις κορφές τοῦ Πευκιᾶ,
ἐκεῖ πὸν οἱ τσικνιάδες αὔριο θὲ νὰ ξαποσιάσουν,
μπορεῖ κάποιος ν' ἀξιωθῆ νὰ τὸ πάρη.

Μὰ οὔτε πετούμενα, οὔτε θάλασσες, οὔτε ποτάμια
μποροῦν νὰ σιὸ φέρουνε ὡς ἐκεῖ πὸν εἶσαι!
Κι' εἶσαι θὰ μένει σιὸν κόρφο καθενός μας κρυμμένο—
ἂν μπορῆ νὰ κλεισιῆ ἔδῳ μέσα ὁ θρηῆνος
γυναίκας, παιδιῶν μαζὺ καὶ τῶν—ἀδερφῶν,
τῶν φίλων ὁ πόνος, τῶν ὄχιτρῶν τὸ συχώριο!

Τί ἄβολο γράμμα!.. Νὰ μὴν ἔχη ἀρχή, οὔτε καὶ τέλος,
τοῦτο τὸ γράμμα πὸν ποτὲ δὲ θὰ λάβης.

ΑΝΤΡ. ΜΙΧ. ΚΟΡΙΝΘΙΟΣ

Δ Ε Ν Η Ξ Ε Ρ Α

Δέν ἤξερα πὼς φεύγουν ἔτσι γρήγορα οἱ ἄνεμοι
τόσο πού
νά μὴ προφθαίνης νά δεχτῆς
ἓνα μπουκέτο ὄνειρα ἀνθισμένα
πού σου προσφέρει τὸ μελαχρινὸ κορίτσι
πού τυχαῖα ἀντίκρυσες ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ τραίνου
τόσο
πού νά μὴ μπορῆς ν' ἀκονίσῃς τὴν ἐλπίδα σου
στὸ κοφτερὸ φεγγάρι
οὔτε νά κρεμάσῃς τὴν καρδιά σου
στὴ γειτονικὴ λεύκα
μαζί μὲ τὰ γέλια τῶν παιδιῶν.
Δέν ἤξερα πὼς εἶναι τόσο μικρὸς ὁ κόσμος
πού νά μὴ μπορεῖ νά χωρέσῃ
τὴ σκέψη μας
πού νά διπλώνῃς τὴν ἀγωνία τῆς μέρας
καὶ πάλι νά μὴ βολεύεται
Δέν ἤξερα
πὼς στὰ μπαλκόνια ἀνθοῦν λογιῶν – λογιῶν κοπέλλες
κεντημένες μὲ τὰ ἑπτὰ χρώματα τῆς ἱρίδος
οὔτε πὼς
οἱ κιθάρες ξέρουν ὅλα τὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης.

ΤΙΝΟΣ ΑΛΑΣΑΚΗΣ

7

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

ΤΟ ΑΓΧΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ

(ΜΙΚΡΑ ΔΟΚΙΜΙΑ)

Τῆς ἐποχῆς μας τὸ δραματικὸ αἶσθημα εἶναι τὸ ἄγχος. Ἀπὸ ὁποιαδήποτε ὀπτική γωνιὰ κι' ἂν ἐξετασθῇ τὸ φαινόμενο, ἡ παρουσία του κατακαλύπτει τὸ χρόνο, πὺ ἡ ροή του συγκροτεῖ μιὰ συνέχεια ζωῆς με καθωρισμένα πλαίσια. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἡ ἀνάλυσις τοῦ φάσματος θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ἕνα σωρὸ ἀποχρώσεις τοῦ αἰσθήματος, ἄλλες με τὴν ἀπόλυτη σφραγίδα τῆς γνησιότητος, κι' ἄλλες πηγάζουσες ἀπὸ καταστάσεις συμβατικές. Ἀκόμα καὶ παραχαράξεις καὶ κίβδηλα νομίσματα μποροῦμε νὰ ἐπισημάνωμε στὴν κυκλοφορία.

Σὰν παθολογικὸ σύνδρομο, ἐρμηνεύεται τὸ ἄγχος στὴ γλῶσσα μας. Αὐτὸ σημαίνει πὺς δὲν εἶναι αἰτία, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα. Εἶναι φαινόμενο δευτερογενὲς κι' ἀνάγεται τόσο στὴ σωματικὴ ὑπόστασι τοῦ ἀνθρώπου, ὅσο καὶ στὶς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς του ἐκδηλώσεις. Εἶναι λοιπὸν προέκτασι μιᾶς καταστάσεως πὺ χρειάζεται διερεύνηση γιὰ νὰ βρεθῇ ὁ δρόμος πὺ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸν πυρῆνα τοῦ φαινομένου καὶ στὸ περιεχόμενό του.

Οἱ δύο τελευταῖοι πόλεμοι, πὺ ὠργώσαν τὸν πλανήτη μας, κι' ἐπέφεραν κοσμογονικὰς μεταβολὰς, χάραξαν μιὰ βιαιὰ τομὴ ἀνάμεσα στὴ ζωὴ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια εἶναι, μπορεῖ νὰ πῆ κανεῖς, συμπυκνωμένοι αἰῶνες βίου, κι' ἔτσι τὰ γεγονότα παίρνουν διαστάσεις τεράστιες κι' οἱ ἐπιπτώσεις των μαστιγώνουν τὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου κι' ἐκβιάζουν τὴν πορεία τῆς. Ὅτι στὸ παρελθὸν ἐκυφορεῖτο με ἄνεσι καὶ γενιόταν φυσικὰ μέσα στὰ καθωρισμένα χρονικὰ ὅρια, τώρα, με τὰ τεχνητὰ θερμοκήπια τῆς ἐπιστήμης, γιγαντώνεται ραγδαῖα κι' ὄχι σπάνια ἐκτινάσσεται ἀπρόσμενα ἀπὸ τὸ περίβλημά του. Ἡ ζωὴ ἔγινε ἕνας συνεχὴς σπασμὸς καὶ τὸ τροπικὸ κλίμα, πὺ ἐπιτρέπει τὴν ἀλματώδη ἀνάπτυξη, μεταφέρθηκε σ' ὅλους τοὺς παράλληλους τῆς ὑδρογείου. Ἐκεῖνοι οἱ αἱμάτινοι καταρράκτες ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα θύματα, κίνησαν γεννήτριες παραγωγῆς ρεύματος ἀσυλλήπτου ἐντάσεως, πὺ διοχετεύεται στὶς ψυχὰς καὶ τὶς κρατεῖ σὲ συνεχῆ παλμικὴ κίνηση, σὲ διαρκῆ ἐγρήγορηση, σὲ ἀτελεύτητη δόξα. Ὁ πόνος, ὕστερα, σ' ὅλες τὶς διαβαθμίσεις του, ὁ πόνος ὁ σωματικὸς κι' ὁ ἠθικὸς, πὺ κατάντησε, χρόνια δλόκληρα, τὸ κύριο συστατικὸ τῆς ζωῆς, με τὴν πολεμικὴ δόξα, τὴν δουλεία, τὴν ταπείνωσι, τὴ στέρηση, τὴν αἰχμαλωσία καὶ τὰ στρατόπεδα, ἀνδρώσε τὸ συναῖσθημα τῆς ἀνασφάλειας, αὐλάκωσε τὴν ψυχὴ με τὸ ρῖγος τῆς ἀγωνίας, ἔγινε ὁ μεταλλάκτης τῆς εὐτυχισμένης διάρκειας τοῦ χθὲς με τὴν τυραννισμένη στιγμὴ τοῦ σήμερα.

Πρὶν τὰ νέφη σκεπάσουν τὸν ὀρίζοντα καὶ οἱ κεραυνοὶ τοῦ πολέμου ἐκτραγοῦν, ἡ ζωὴ κυλοῦσε μέσα σὲ κοίτες με εὐδιάκριτα πλαίσια. Κάθε ἐκδήλωσις ἔπαιρνε μορφὴ μέσα σ' ἕνα στίβο ἄνετο ἀπὸ τὴν ἀποψὶ τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου. Ὁ ἀνθρώπος κυριαρχοῦσε πάνω στὰ πράγματα κι' ἔβαζε τὴν προσωπικὴ σφραγίδα στὰ δημιουργήματά του. Σήμερα ὅλα αὐτὰ ἔχουν ἐκμηδενισθῇ. Ἡ ἄνεσις ἔγινε μιὰ νοσταλγικὴ ἀνάμνησις γιὰ τὴ γενιά μας, ὁ χρόνος μεταφράστηκε σ' ἕνα ἀνηλέητο κυνηγητό, κι' ὁ χώρος, πὺ φαινομενικὰ ξανοίχτηκε ἀπέραντος, στένεψε τρομερὰ με τῆς τεχνικῆς τὰ ἐπιτεύγματα. Τέλος, τοῦ ἀνθρώπου ἡ βαθύτερη οὐσία, αὐτὴ πὺ συγκροτεῖ τὴν προσωπικὴ παρουσία του, κάθε μέρα γίνεται

πιό δυσδιάκριτη, ξεθωριάζει, ίσοπεδώνεται, τυποποιείται. Στη θέση της ατομικής έκφρασεως, μπαίνει η όμοιομορφία του ομαδικού. Απογυμνωμένη ή ανθρώπινη ψυχή από τα ιδιαίτερα της γνωρίσματα, χάνει τη φυσιογνωμία της, κινδυνεύει να γίνη ένα δημοειδές μόριον, μία επαναλαμβανόμενη λεπτομέρεια...

Αυτά, λοιπόν, τα στοιχεία, που συγκροτούν τη μεταπολεμική ατμόσφαιρα, μορφοποιούν το άγχος των ημερών μας. Έκειθεν εκπηγάζει το «σύνδρομον», γέννημα μιᾶς παθολογικής καταστάσεως στην οποία έχει περιέλθει ο άνθρωπος. Μιλᾶμε για «παθολογία» της εποχής και νομίζουμε πως ο όρος αποδίνει πιστά την πραγματικότητα. Μία ανατομία του χώρου, στατική στην περίπτωσή μας, θὰ μᾶς ἔδινε τὰ στοιχεία τῆς φυσιογνωμίας του.

Καθιερωμένες συνήθειες, που ικανοποιούν στοιχειώδεις βιολογικές ανάγκες, ἢ δίνουν λύση στὰ βασικά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος—σὰν ζωντανῶ ὄργανισμοῦ—κληροδοτούμενες ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, δημιουργοῦν ἓνα μόνιμο κλίμα προσαρμογῆς, μὲ σταθερότητα καὶ διάρκεια. Οἱ ἴδιες διαπιστώσεις μποροῦν νὰ ἐπισημανθοῦν καὶ στὸν τομέα τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, τόσο ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς λειτουργικότητός των, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν μελλοντικῶν ἐπιπτώσεων.

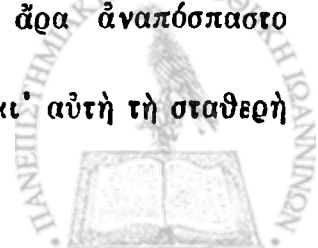
Αὐτὴ ἡ φυσιολογικὴ ροὴ τῶν πραγμάτων συνετελεῖτο ὡς τις μέρες πὺ ὁ πόλεμος ἀνοίξε τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ τοῦ χθὲς καὶ τοῦ σήμερα.

Τώρα, οἱ συνθήκες πὺ δημιουργήθηκαν, κατακηρνύζουν τὴ βιολογικὴ βάση τοῦ ἀνθρώπου, πὺ εἶχε συγκροτήσῃ ἢ παράδοσις. Ἐξαφανίζονται τὸ ἦθος καὶ τὸ ἔθιμον, ἀνατρέπουν τὴν ἱεραρχία τῶν ἀξιῶν καὶ ὀδηγοῦν σὲ νέους ἐκφραστικούς χώρους τὸ πνεῦμα. Μεταβάλλουν δηλαδὴ τὴν καθιερωμένη ἔννοια τῆς ζωῆς καὶ ἐκβιάζουν τὴν προσαρμογὴ. Αὐτὸ στὴν καθημερινότητα, πὺ ἔχει σχέση πρῶτιστα μὲ τὴ συντήρηση τοῦ βιολογικοῦ ὄντος, μεταφράζεται σὲ μιὰ, μὲ ὄλοένα καὶ ἐπιταχυνόμενο ρυθμὸ, πάλῃ σκληρή, ὄχι τόσο μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον, γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ὁποίου ἢ τεχνικὴ προσφέρει κάθε μέρα ὅλο καὶ τελειότερα μέσα, ὅσο κυρίως μὲ τὸν ἀνθρώπο, γιὰ νὰ ὑπερκερασθῇ ἢ προέκτασις τοῦ ἄλλου, νὰ ἐκμηδενισθῇ τὸ περιεχόμενο τῆς δράσεώς του, νὰ ἐγκλωβισθῇ σ' ἓνα χῶρο, χωρὶς διέξοδο, μέχρις ὅτου μεταβληθῇ σ' ἓνα ρικνὸν ἀπολίθωμα. Κι' ὅλα αὐτὰ διαδραματίζονται μέσα σὲ μιὰ ατμόσφαιρα τραγικῆς ἀβεβαιότητος, μ' ἓνα ἀσθμαῖνον ὑπερεκχύλισμα δυνάμεων, μ' ἓνα παλμὸ ἀφυδατωμένο ἀπὸ πίστη. Ὑποχρεώνεται ὁ ἄνθρωπος σ' ἓναν ἀγῶνα χωρὶς περιγράμματα σκοπῶν, χωρὶς προανατολισμὸ καὶ διαύγεια. Σ' ἓναν ἀγῶνα ἀνηλέητο γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν βιολογικῶν του ἀναγκῶν, ὅπου δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀφετηρία, οὔτε δυνατότητα προσαρμογῆς, οὔτε ἢ προσμονὴ τῆς ἱκανοποιήσεως πὺ χαρίζει ἢ δικαίωσις.

Ὅλες αὐτὲς οἱ πτυχὲς τοῦ δράματος ἀντανανκλῶνται καὶ στὰ ἐπίπεδα τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ ἐποχὴ μας διέρχεται ἠθικὴν κρίσιν, θὰ σημείωνε ὁ φιλόσοφος ἢ ὁ παιδαγωγός. Ὁ ὅρος, πὺ σημαίνει διαταραχὴ τῆς κανονικῆς λειτουργίας, ἐρμηνεύει καὶ τὸ φαινόμενο.

Αἰῶνες βίου, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση πολλῶν παραγόντων, ἰδιαίτερα τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, εἶχαν συγκροτήσῃ ἓνα κώδικα ἠθικῆς καὶ εἶχαν καθιερώσει μιὰν ἱεράρχηση ἀξιῶν, πὺ ἀφῆναν ἀνετα περιθώρια στὶς ἐρχόμενες γενεὲς νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ προσαρμοσθοῦν στὴν ατμόσφαιρα τῆς ἠθικῆς κληρονομίας. Ὑπῆρχε πρὸ παντὸς ὁρατὴ γραμμὴ πλεύσεως, μορφολογούμενη ἀπὸ τὸν ἔσχατο σκοπὸ τῆς ζωῆς, ἀδιάφορο ἂν αὐτὸς πολλὰς φορὲς προβαλλότανε σὰ θεώρημα πρὸς λύσιν. Ἔτσι ἢ συνέχισις τῆς παραδόσεως ἔθεωρεῖτο σὰν μιὰ καταβολὴ ἐνυπάρχουσα στὰ ἠθικὰ χρωματοσώματα τοῦ ἀνθρώπου, ἄρα ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τῆς ὑπάρξεως.

Οἱ ἐπιπτώσεις τῶν δύο τελευταίων πολέμων ἀνέτρεψαν κι' αὐτὴ τὴ σταθερὴ

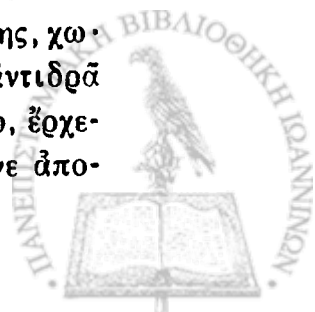

βάση τῆς ἠθικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τὶς κοινωνικῆς εἶναι ἅπτα τὰ δείγματα αὐτῆς τῆς φοβερῆς ἀναταραχῆς. Καὶ οἱ μὲν ὄριμες γενεές, γαλουχημένες στὸ ἠθικὸ κλίμα τῆς παραδόσεως, ξαφνιαστήκαν, τραυματίστηκαν, παραπάτησαν, μπόρεσαν ὁμως νὰ φτιάσουν ἓνα ὑποτυπῶδες καταφύγιο γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν. Οἱ νέοι ὁμως; Γεννημένοι μέσα στὴ θύελλα τοῦ πολέμου, ἔχοντας βυζᾶξει αἷμα ἀπὸ τὸ στήθος τῆς μάχης τους, νανουρισμένοι μὲ τὸ βόμβο τῶν ἀεροπλάνων καὶ τὶς ἐκκρήξεις τῶν ὀβίδων, στάθησαν ἐκπληκτοὶ μπροστὰ στὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς, ὅπως τὸ ὀροθέτησαν οἱ μεταπολεμικῆς συνθήκες. Ξεκομμένοι ἀπὸ τὴν παράδοση, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ σὰν μιὰ ἀφειρηγία ἀσφαλείας, μὲ χαμένη τὴν ἐμπιστοσύνη στὸ μέλλον, αἴσθημα ποὺ δημιουργεῖ ἡ ρευστότης τῆς ἐποχῆς, βρέθησαν βυθισμένοι στὶς κοσμογονικῆς μεταβολῆς τοῦ παρόντος, χωρὶς τὴν ἄνεση τοῦ χρόνου γιὰ νὰ προσαρμοσθοῦν, ἀφοπλισμένοι, ἀβέβαιοι, ἀνέλπιδες. Εἶναι οἱ «ὀργισμένοι νέοι» τῶν καιρῶν μας, τὰ «παιδιὰ τῆς ἀβεβαιότητος». Εἶναι τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ποὺ ψάχνει μὲ ἀγωνία νὰ βρῆ τὰ ἰδανικά του..

Ἡ ἐπισκόπησις τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς στὰ ἴδια συμπεράσματα θὰ μᾶς ὀδηγοῦσε. Τὸ μεταπολεμικὸ περιεχόμενό τῆς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀναρχία καὶ τὴν ἀστάθεια. Φωνῆς εἰλικρινεῖς καὶ ἐκφράσεις γνήσιες συμφύρονται μὲ τὴν πλαστογραφία καὶ τὴν παραχάραξη κατὰ τρόπο πού, πολλῆς φορῆς, δὲν καθίσταται δυνατὴ οὔτε ἡ διαπίστωσις τῆς γνησιότητος οὔτε τῆς νοθείας ἢ παρεμβολῆς. Ρεύματα καὶ ιδέες ποὺ ἀπετέλεσαν σταθμοὺς στὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης καὶ ἐμορφολόγησαν τὸ περιεχόμενον ζωῆς αἰῶνων, ῥίχτηκαν στὴ χοάνη τοῦ παρόντος ἀναμιξ με ἀγενῆ μέταλλα καὶ ἀχρηστες συνθετικῆς ὕλης, πυρακτώθησαν στὴ θερμοκρασία τῶν καιρῶν καὶ διοχετεύθησαν στὴν κατανάλωση σὰν προϊόντα μαρτυρίας τῆς ζωῆς μας. Ἄν εἶναι σωστὸ πὼς τὸ πνεῦμα πλάθει τὴ φυσιογνωμία μιᾶς ἐποχῆς, ποιά εἶναι τὰ στίγματα ποὺ διαστέλλουν τὸ περιεχόμενον τῆς μαρτυρίας αὐτῆς; Ὑπάρχει τόση ρευστότης στὴν κατάστασι, ἡ τῆξις ἔχει κατὰ τέτοιο τρόπο συμφύρει τὰ μέταλλα, ὥστε τὰ στοιχεῖα τοῦ χαρακτῆρος γίνονται δυσδιάκριτα, ἀχρωμάτιστα καὶ ἀνέκφραστα. Νὰ ὑποθέσουμε πὼς ὅλα αὐτὰ γίνονται γιὰτὶ ἡ ἐποχὴ μας ἀποτελεῖ τὸ μεταίχμιον γιὰ μιὰ μετάβαση σ' ἄλλα ἐπίπεδα, εἶναι ἡ προπαίδεια μιᾶς μελλοντικῆς πνευματικῆς δράσεως μὲ καθαρότητα καὶ διαύγεια;

Πάντως, ὅσο κι' ἂν ἡ πτώσις τῆς πνευματικῆς πιέσεως δημιουργεῖ ἀνησυχίες γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχει μέσα στὸ πνευματικὸ χάος τῶν καιρῶν μας, ὅπου σὲ πρῶτον πλάνον κυριαρχοῦν οἱ ζωϊκῆς λειτουργίες—αὐτὰ τὰ ξένα συνθετικὰ τῆς νοθείας—μιὰν ἀκτίδα φωτὸς ποὺ ἀναφτερόνει τὶς ἐλπίδες. Αὐτὴ ἡ συνεχῆς πάλη τοῦ γνησίου πνεύματος νὰ διεισδύσῃ στὸν ἐσωτερικὸ πυρῆνα τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἀνασκάψῃ τὰ ἔνδον, νὰ διασπάσῃ τὴν πρωταρχικὴ οὐσία του, νὰ συγκερασθῆ μὲ τὴ θεϊκὴ πνοὴ τοῦ δημιουργήματος.

Αὐτὸ τὸ φευγαλέον βλέμμα πάνω στὰ ἐπίπεδα ποὺ συνθέτουν τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξή, ἐπισημαίνει, πιστεύω, τὶς κυριώτερες πηγῆς ποὺ ἀρδεύουν τὸ ἀγχος τῆς ἐποχῆς μας. Τὸ περιεχόμενό του εἶναι κατάστικτο ἀπὸ τὸ φόβον καὶ τὴν ψύχωση, ποὺ ὀρίζουν καὶ τὴν παθολογία του. Γιὰ τὴν καθημερινότητα εἶναι βᾶσανος ζωῆς, μιὰν ἐξανιλητικὴ προσπάθεια ἐπιβιώσεως μὲ παλινδρομικῆς κινήσεις ποὺ χαρακτηρίζονται, τὴ μιὰ ἀπὸ ὑπερπληθωρισμὸν δράσεως καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ ἀναστολὴ λειτουργίας τῶν οὐσιωδέστερων βιολογικῶν δυνάμεων. Τὸ ἄτομον ἀπὸ ἓναν κύκλον ὀργασμοῦ καὶ γονιμότητος καταπίπτει στὶς χρῦπτες τῆς χειμέριος νάρκης, χωρὶς αἰτιολογία στάσεως, χωρὶς εἰρμὸν συνέχειας. Φοβᾶται τὸν «πλησίον» του, ἀντιδρᾷ στὸ περιβάλλον τὸ ἱστορικὸ καὶ γεωγραφικὸ μέσα στὸ ὅποῖον εἶναι βυθισμένο, ἔρχεται ἀντιμέτωπο μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ ἀτμόσφαιρα, γύρω του, ἔγινε ἀπο-

πνικτική, στέρευσε από οξυγόνο, έγινε ατμόσφαιρα άλλου πλανήτη. Δεν βλέπει διέξοδο, σταματά στις προσβάσεις που δρίζουν το βαθύτερο νόημα της ζωής κι' εκεί, με το άγχος της καθημερινής βιοπάλης, καταγράφει ασθματικά τα στίγματα της παρουσίας του, που κανείς δε θά βρεθῆ νὰ τὰ ἀποκρυπτογραφήσῃ. Πρόκειται, ἄρα, γιὰ μιὰν ἱστορική παρουσία ὠρισμένης διάρκειας, γιὰ μιὰν ἔκφραση πὺ δίνει τὸν περίγυρο τῆς ἐποχῆς ὄχι ὁμως καὶ τὴν οὐσία της. Αὐτὴν θὰ τὴν προσδιορίσῃ τὸ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ ἄγχος, ὅπως ἐκδηλώνεται στὴ σημερινὴ στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὴ ζωὴ, στὸ ἠθικὸ πιστεύω του καὶ στὰ πνευματικὰ του ἐπιτεύγματα.

Τὸ μεταφυσικὸ καὶ ἠθικὸ ἄγχος, ἔτσι ὅπως ὁροθετεῖται ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τῆς ἐποχῆς μας, ἀντλεῖ ὑπόσταση ἀπὸ τὴν εἰδέα τῆς ἀγωνίας» τοῦ Kirkegaard. Ὅμως σήμερα γίνονται ὄλο καὶ πὺ δυσδιάκριτα τὰ χαρακτηριστικὰ πὺ δικαιολογοῦν τὴν ὑπαρξή του, σὰν συνδετικὸ ἴστυ στὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης μοίρας, γιὰτὶ ἐπιπολάζουσι τὰ παθολογικὰ στοιχεῖα του.

Πολλῶν ἐγίνε ἀναφορὰ κατὰ τὴν ἐξέταση τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου τοῦ θέματος. Ἄλλων ἢ κραυγαλέα παρουσία συνθέτει εἰκόνες καὶ πράξεις τοῦ κοινωνικοῦ δράματος. Ποικίλον πλῆθος ἐνστίκτων, μία τυφλὴ μᾶζα τερμιτῶν, πὺ ἔχει ἀναδυθῆ ἐρεθισμένο στὴν ἐπιφάνεια, καταπλημμυρίζει τὶς στοῆς τοῦ ψυχικοῦ οἰκοδομήματος, δρᾷ σὰν μιὰν αὐτόνομη ὑπαρξή, ἄλλοτε ἀναστέλλοντας τὶς ψυχικὲς λειτουργίες, κι' ἄλλες φορὲς παραποιῶντας τὰ σήματα πὺ ἐπέμπονται ἢ ἀνατρέποντας τὸν προσανατολισμό τους. Λάβα καὶ μύδροι πυρίκανστοι ἔχουσι ἐκτοξευθῆ ἀπ' τὶς ἀπωθημένες ὁρμὲς καὶ τὸ ἀσυνείδητο τοῦ ἀνθρώπου κι' ἔχουσι κατακαύσει στὴν πτώση τους ἰδανικὰ καὶ προσδοκίες. Τὸ ἔδαφος ἔχει ἀποκτήσει πῖρον τόσην εὐπάθεια, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς ἔστω καὶ ἐνὸς ὑποτυπώδους φλοιοῦ, μιᾶς μεμβράνης ἠθικοῦ περικαλύμματος. Ἀπὸ δῶ, συνεπῶς, πηγάζει ἡ ἀσάφεια, ἡ ρευστότητα καὶ ἡ ἀναρχία τῆς ἐποχῆς, πᾶνω στὰ ἠθικὰ προβλήματα. Ἔτσι ἐρμηνεύεται καὶ ἡ ἔλλειψις ἰδανικῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀντλεῖ ὑπόσταση ἡ ἠθικὴ στάσις, ἡ τολμηρὴ σύλληψις καὶ ἡ ἠρωϊκὴ πράξις. Αὐτὸ ἐν συνόψει σημαίνει: Νάρκη τοῦ ἠθικοῦ κριτηρίου τοῦ μεγίστου πλῆθους τῶν ἀνθρώπων, ἔλλειψη πᾶλων ἔλξεως τῆς νέας γενεᾶς καὶ ἀναστολή τῆς συμμετοχῆς της στὴ διαδικασία τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ρόλων, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἱστορικὴ συνέχεια, πνιγηρὰ ατμόσφαιρα ἀπὸ τὶς ἀναθυμιάσεις τῶν ἐνστίκτων... Μέσα σ' αὐτὴ κινεῖται σήμερα ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων, κατακερματισμένο σὲ φτιρίες παντοίων ἀποχρώσεων, με ἀποσυντιθεμένον ἦθος, κλεισμένο σὲ στεγανὰ διαμερίσματα—μιὰ πὺ ὁ διάλογος μετὸν ἠθικὸ στοχασμὸ τοῦ παρελθόντος ἔχει διακοπῆ—πὺ ἀγωνίζεται νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸν ἄλλον ἀνθρώπο—πὺ πάντοτε ταυτίζεται μετὸν ἔννοια τοῦ ἀντιπάλου—εἴτε σὰν ἄτομο, εἴτε σὰν ὁμάδα, νὰ ἐξουθενώσῃ—χωρὶς νὰ ἔχη συνείδηση τοῦ γεγονότος—τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη οὐσία του. Κι' ἐνῶ, ὁ ὄγκος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, αὐτὸς ὁ ἐκσκαφέας τῆς κοίτης τῆς ἱστορίας, μένει ἀδρηνὴς ἀχρωμάτιστος καὶ ἄβουλος («Ὁ «Ξένος» τοῦ Καμύ: Δὲν ἔχει φιλοδοξίες, νοσταλγίες, λαχτάρεις, οὔτε ἀρριεῖται οὔτε καταφάσκει. Σωπαίνει. Ὅλα τοῦ εἶναι ἀδιάφορα. Δὲν ἔχει συναισθήματα γιὰ τοὺς συναθρώπους του, οὔτε ἀρρητικὰ οὔτε θετικά. Ἡ καρδιά του εἶναι ἕνα κενό...»), ὁ ἔσμός, πὺ ἀναφέραμε, ἐναποθέτει τὴ σφραγίδα του στὴ φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς, παρουσιάζει τὴν ἠθικὴ ἀγωνία της. Ὅμως αὐτὴ ἡ νοθεῖα πὺ εὐνουχίζει τὸ χαρακτηῖρα μιᾶς χρονικῆς περιόδου, ὅπου συντελοῦνται κοσμογονικὲς μεταβολές, ἐγκυμονεῖ μεγάλους κινδύνους γιὰ τὸ μέλλον. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ ἡ ἠθικὴ ἀξία, ἡ ἠθικὴ συνείδησις καὶ πράξις, δὲν συνδέονται μετὸν ἀνθρώπο μετὸ σχέση στατικὴ καὶ ἐφήμερη, δὲν εἶναι μόνο παρόν, ἀλλὰ συνέχεια, ἀποτελοῦν ὀργανικὸ στοιχεῖο τῆς μοίρας του. Κι' ἀκόμα ἀναφέρονται ἄμεσα στὶς ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος. Εἶναι συνεπῶς ἀναγκαῖα ἡ ἠθικὴ ἀγωνία, αὐτὴ «ἡ συνείδησις τῆς

προσωπικῆς μοίρας πού μᾶς βγάξει κάθε στιγμή ἀπὸ τὸ μηδέν. ἀνοίγοντας μπροστά μας ἓνα μέλλον πού μέσα του ἀποφασίζεται ἡ ὑπαρξίς μας» (1), γιὰ νὰ κρατιένται «πάντ' ἀνοιχτά, πάντ' ἀγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς», γιὰ νὰ δίνη περιεχόμενο στὴ ζωὴ, νὰ καθαρῖζη τὶς προσχώσεις πού ἐπισωρεύονται συνεχῶς πάνω στὴν βαθύτερη οὐσία τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἀρδεύη τὶς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τοῦ μέλλοντος μὲ τὸ πάθος τοῦ παρελθόντος καὶ τὸ αἶσθημα τῆς αἰωνιότητος.

Ἀπόδειξις, πὼς δὲν εἶναι τοῦ παρόντος μόνο θέμα, ἀλλὰ ὑπόθεσις τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ὁ ἀνθρώπος συνειδητοποίησε τὸν προορισμὸ καὶ τὴν εὐθύνη του. Ἡ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς φιλοσοφίας θὰ ἐπισημάνη παλαιότερα τὴν ἀ ν η σ υ χ ί α τοῦ ἀνθρώπου, ἀργότερα τὴν ὑπαρξιακὴ του ἀ γ ω ν ί α καὶ σήμερα τὸ ἄ γ χ ο ς. Εἶναι ἔκφρασις πού ὑποδηλώνει τὴν ἴδια σχεδὸν ἔννοια ἀλλὰ μὲ διάφορο κάθε φορὰ χρωματισμό, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ πού ἀναφέρεται, μὲ μιὰ προοδευτικὴ συμπύκνωση περιεχομένου, καὶ μὲ μιὰ προέκταση βάθους πού ἀναζητεῖ κάτω ἀπὸ τὰ ἐπιφαινόμενα τὸ περιεχόμενο τοῦ ψυχικοῦ σκεύους. Τὸ «δέον» ἀνευρίσκεται στὴν κάθαρση τοῦ δράματος. Νὰ ἐπιβιώσῃ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας σὰν ἠθικὴ μαρτυρία τῆς καὶ σὰν γονιμοποιὸς καταβολὴ ὄχι ἢ παθολογία τῆς συνειδήσεως ἀλλὰ τὸ πάθος τῆς, ὄχι ἢ λάμπις τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐνστίκτου, ἀλλὰ τὸ ἰλαρὸν φῶς πού ἐκχύνεται ἀπὸ τὴν καῦσι τῆς ψυχῆς. Νὰ δραστηριοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν μερίδα ἐκείνων πού ἔχουν προικοδοτηθῆ ἀπὸ τὸ χάρισμα τῆς κλήσεως, οἱ ἀδρανοῦντες ἀνθρώπινοι ὄγκοι, ἔτσι πού «τῶν γηίνων ἡμερῶν τῶν τὰ ἔχνη νὰ μὴ μποροῦν στοὺς αἰῶνες νὰ χαθοῦν» (2).

Τὸ πνευματικὸ ἄγχος ἔχει στενὴ συνάρτηση μὲ τὸ βιοτικὸ καὶ ἠθικὸ ἄγχος. Μὲ τὸ πρῶτο συνδέεται μὲ τὴ σχέση τῆς ἐφήμερης ἀμεσότητος, μὲ τὸ δεύτερο ἀρμολογεῖται ὀργανικὰ καὶ προεκτείνεται στὸ ἄπειρο τοῦ χρόνου. Ἡ πρώτη σύνδεσις εἶναι σ υ ν α ἰ σ θ η μ α τ ι κ ῆ, ἡ δεύτερη ἰ δ ε ο λ ο γ ι κ ῆ καὶ ἠ θ ι κ ῆ.

Τὰ παθολογικὰ στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ ἄγχους ἀνευρίσκονται στὴν συναισθηματικὴ ταύτιση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης μὲ τὴν ἐποχὴ. Μέσα στὴ ρευστότητα πού εἶναι βυθισμένη σήμερα ἡ ζωὴ, τὸ πνεῦμα τῶν καιρῶν μας ἐπισημαίνει κάποιες ἀναπάσεις, ἢ πρόσκαιρες πτυχώσεις τῆς ἀμορφῆς μάζας καὶ πιστεύει πὼς ἀποκρυπτογραφεῖ τὸ νόημά τους. Ὅμως ἡ ἔκφρασις του δὲν εἶναι παρὰ μόνο ἓνας συναισθηματικὸς κραδασμὸς, μιὰ θολὴ φωτογράφησις τοῦ χώρου, ἓνα πάθος μονῆρες, μιὰν ἀνεύθυνη αἰσθησις, μιὰ ὠχρὴ ἀπεικόνισις τῆς ἐπιφάνειας. Ἀπὸ δῶ πηγάζει καὶ ἡ ἀποσύνθεσις τῆς λογικῆς, ἢ ἀνευτέλο υς ἐσωστρέφεια, ὁ παραλογισμὸς, ὁ πρωτογονισμὸς τῆς ἐκφράσεως, ἢ ἀπομόνωσις καὶ τὸ πολικὸν κλίμα ἢ, ἀντίθετο, ἢ χωρὶς εἰρμὸ κοινωνικὴ διάχυσις καὶ τὸ τεχνητὸν τῆς ἐκκρήξεως. Δὲν ἐκφράζουν ὅλα αὐτὰ τοὺς καιροὺς μας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκροτοῦν τὴν πνευματικὴ μαρτυρία τῆς. Ὅ,τι ἐμφανίζον δὲν εἶναι παρὰ ἀποσπασματικὲς διαθλάσεις τοῦ εἰδώλου, ἢ πραγματικὴ μορφή τοῦ ὁποίου βρίσκεται μέσα στὸν πυρῆνα τῆς μάζας, εἶναι ἀχνὰ περιγράμματα μιᾶς εἰκόνας χωρὶς περιεχόμενο, ἄρα πλαστὰ πιστοποιητικὰ ποιότητος.

Ἡ πλαστογραφία—ἀν ἐξαιρέσουμε τὶς περιπτώσεις τῆς ἠθελημένης προθέσεως, γιὰτὶ πολλὰ τέτοια δείγματα ὑπάρχουν στὸ προσκήνιο—γίνεται χωρὶς τὴ συνείδηση τῆς πράξεως, χωρὶς τὴ συνειδητοποίηση τῆς εὐθύνης, καλοπροαίρετα ἴσως, σ' ἓνα κλίμα ὑποθετικῶν προεκτάσεων, μέσα στὴ φαντασμαγορία τοῦ πρωτεγνήματος ἢ στὸν κλιματισμὸ τοῦ ἀχρωμάτιστου πάθους, μ' ἓνα αὐτοματισμὸ παραγωγῆς, χωρὶς συνέχεια καὶ συνέπεια. Καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω, ὑπάρχει, παρὰ τὰ φανταχτερὰ σχήματα καὶ τὴ μεγαληγορία τῆς ἐκφράσεως, ἡ ὑποτονία

1. L. Lavelle, La philosophie entre de deux guerres.

2. Γκαίτε: «Φάουστ» Β'.

τοῦ ἐφήμερου, ἡ ἀστάθεια τοῦ συναισθήματος, τὰ συμπτώματα τῆς νοσηρότητος.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸν συμφυρμὸ τῶν κραυγῶν, ποὺ κινοῦνται σ' ὅλη τὴν κλίμακα τῶν φωνητικῶν ἀποχρώσεων, χωρὶς τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνταποκρίσεως καὶ τὴ δυνατότητα τῆς συνθέσεως, μέσα στὸν καταιγισμὸ τῶν βολῶν ποὺ ρίχνονται σὲ στόχους ἀνύπαρκτους καὶ ξαφνιάζουν κάποτε τὴν ἀδιάφορη μᾶζα ποὺ παρελαύνει μὲ πρόσωπο ἀνέκφραστο, ὑπάρχει—εἶπαμε—τὸ πάθος τοῦ γνησίου πνεύματος, ὑπάρχει ἡ καταβολὴ τῆς ἀθανασίας στὴν ἔκφρασή του. Γι' αὐτὴ τὴν «ἀγαθὴ μερίδα» τοῦ πνεύματος, τὸ παρὸν δὲν εἶναι μόνο ὁ ἀπλοῦς συναισθηματικὸς κραδασμὸς, δὲν εἶναι τὸ αἶσθημα τῆς στιγμῆς, ἡ φευγαλέα ἀποτύπωση τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, εἶναι ἡ βασανιστικὴ προσπάθεια νὰ ἐνωθῆ σὲ μία σφριγηλὴ προέκτασι τοῦ μέλλοντος τὸ νόημα τοῦ παρελθόντος μέσα ἀπὸ τὴν ὑπαρξιακὴ ἀγωνία καὶ τὴν ἠθικὴ ἀντίστασι τοῦ παρόντος. Δὲν πρόκειται, πλέον, γιὰ μιὰν εὐαισθησία στιγμῆς, οὔτε γιὰ ἐρεθισμοὺς πρόσκαιρους. Τὸ πνεῦμα, τώρα, εἶναι γεννῆτωρ ἰδεῶν, προβληματισμὸς, δύναμις ζωῆς μὲ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο. Ἄντλεῖ ὑπόστασι ἀπὸ τὸν πυρῆνα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἄρα ἔχει ταυτισθῆ μὲ τὴν αἰωνιότητα. Δὲν ἀποστρέφει τὸ πρόσωπο ἀπὸ τὴν παράδοσι γιατί ἔχει συνείδησι τῆς ἀξίας της, αὐτῆς ποὺ ἔμεινε ἀφθαρτὴ ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ ἀνεπηρέαστὴ ἀπὸ τὶς κλιματολογικὰς μεταβολὰς τῶν ἐποχῶν.

Μὲ τὸ ὑλικὸ αὐτὸ πυροδοτεῖ τὴν ἔκφρασι τοῦ παρόντος καὶ ἀποτυπώνει τὰ κύρια συστατικὰ τοῦ χαρακτῆρα του. Εἶναι, λοιπόν, ὁ αὐθεντικὸς παλμογράφος τῆς ἐποχῆς, ὁ ἀληθινὸς ἐρμηνευτὴς τῆς πληθῆος τῶν αἰτημάτων της καὶ ἀκριβὴς ἀποτιμητὴς τῆς ἀξίας τοῦ περιεχομένου των. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸ σύγχρονον πνεῦμα—μ' ὁποιοδῆποτε τρόπο κι' ἂν ἐκφράζεται—ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ προεκτείνεται στὸ χρόνο καὶ νὰ πραγματοποιῆ τὴ σύλληψι τῆς ἀκραίας στιγμῆς τῆς ἀνθρώπινης μοῖρας. Ἔτσι τὸ παρὸν δὲν ἀπομονώνεται σὰν χρονικὴ καὶ χωρικὴ διάρκεια—τέτοια φράγματα στήνει ἡ ἀσυναρτησία τοῦ παράλογου—ἀλλ' ἐντάσσεται ὀργανικὰ στὴ ροὴ τῆς ζωῆς, γονιμοποιεῖται ἀπὸ τὴν πείρα τοῦ παρελθόντος γιὰ μιὰ μελλοντικὴ ἀνθισι. Ὅλες αὐτὲς οἱ προθέσεις κινοῦνται μέσα σὲ σχήματα ἀνανεώσεως, συγκροτοῦν ἀτμόσφαιρα ὅπου εἶναι διάχυτὴ ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας. Καὶ τοῦτο γιατί ἡ διαδρομὴ των δὲν ὀροθετεῖται, ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἐποπτεία ὑπερχρονικὴ. Ἄντίθετα ἡ συναισθηματικὴ σύνδεσις εἶναι δεσμία τῶν ἐπιφαινόμενων τῆς ἐποχῆς, θυσιάζει τὴν αἰωνιότητα στὸ ἐφήμερον, τὸ βάθος στὴν ἔκτασι. Ἔτσι βρίσκεται ἑξοχόμην καὶ ἀπὸ τὴ μνήμη καὶ ἀπὸ τὸ ὄνειρο, ἄρα ἀνίκανη γιὰ μιὰ διαλεκτικὴ πορεία τοῦ πνεύματος, ποὺ μένει ἔτσι φυλακισμένο στὰ ὄρια τῆς ἐποχῆς καὶ μάταια προσπαθεῖ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τοὺς στενοὺς ὀρίζοντες τῶν βιωμάτων της. Εἶναι τὸ πάσχον, ἀσθενὲς πνεῦμα τοῦ καιροῦ μας, τὸ πλάσμα τοῦ νοήματος καὶ τοῦ αἰτήματός του.

Ἄν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος εἶναι σὲ θέσι νὰ ἀνιχνεύη μέσα στὸ πέλαγος τῆς ρευστότητος τὰ ψήγματα χρυσοῦ τοῦ γνησίου πνεύματος, ἂν καταφέρῃ νὰ ἐπισημαίνῃ μέσα στὸ χάος τῶν κραυγῶν τὴν ἰδέα καὶ τὴν ἠθικὴ συνείδησι ποὺ αὐτὸ ἐκφράζει, τότε γίνεται ὁ φορεὺς τοῦ ἀγρυπνοῦ πάθους του. Πάθους ποὺ εἶναι, ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, πρωτογενὲς στοιχεῖο τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ τὴν καθαγιαίνει μὲ τὸ περιεχόμενό του.

EUDORA WELTY

ΑΓΑΘΟΕΡΓΟΣ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

Μετάφραση: ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΛΩΛΗ

Ήταν κατά τις δέκα τὸ πρωῖ μιᾶς πολὺ ψυχρῆς καὶ φωτεινῆς ἡμέρας. Κρατῶντας μιὰ φυτεμένη γλάστρα στὴν ἀγκυλιά του, ἓνα κορίτσι δεκατεσσάρων χρονῶν, πήδηξε ἀπὸ τὸ λεωφορεῖο μπροστὰ ἀπὸ τὸ Γηροκομεῖο Κυριῶν στὸ ἔβγα τῆς πόλης. Φοροῦσε ἓνα κόκκινο πανωφόρι καὶ τὰ ἴσια καὶ ξανθὰ μαλλιά του κρέμονταν ξέπλεκα ἔξω ἀπὸ τὸ μυτερὸ ἄσπρο σκουφάκι πὺ ὄλα τὰ κοριτσάκια φοροῦσαν αὐτὴ τὴ χρονιά. Στάθηκε γιὰ μιὰ στιγμή πίσω ἀπὸ ἓνα πυράκανθο, ἀπ' αὐτοὺς πὺ εἶχε φυτέψει ὁ Δήμαρχος γιὰ νὰ ὁμορφύνῃ τὸ Γηροκομεῖο, καὶ μετὰ προχώρησε ἀργὰ πρὸς τὸ κτήριο, πὺ ἦταν χτισμένο ἀπὸ ἀσπρισμένα τοῦβλα καὶ λουζόταν στὸν χειμωνιάτικο ἥλιο σὰν μιὰ κολώνα πάγου. Καθὼς προχωροῦσε διστακικὰ στὰ σκαλοπάτια, ἄλλαξε τὸ κράτημα τῆς μικρῆς γλάστρας ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι στὸ ἄλλο. Μετὰ ἀναγκάστηκε νὰ τὴν ἀφήσῃ χάμω καὶ νὰ βγάλῃ τὰ παιδικὰ γάντια του γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἀνοίξῃ τὴ βαρεῖὰ ἐξώθυρα.

«Ἀνήκω στὰ Σῶμα τῶν Ὀδηγῶν... Θέλω νὰ κάνω μιὰ ἐπίσκεψη σὲ μιὰ γρηά», εἶπε στὴ νοσοκόμα τῶν πληροφοριῶν. Ήταν μιὰ γυναῖκα μὲ λευκὴ στολὴ πὺ κοιτάζε σὰν νὰ ἦταν πάγος· εἶχε κοντὰ κομμένα μαλλιά πὺ στέκονταν ὀρθία στὴν κορφή τοῦ κεφαλιοῦ τῆς ἀκριβῶς σὰν φουρτουνιασμένη θάλασσα. Ἡ Μαρία, τὸ κοριτσάκι, δὲν τῆς εἶπε ὅτι ἡ ἐπίσκεψη θὰ τῆς ἔδινε βασικῶς μόνον τρεῖς βαθμοὺς ἐστὶν βαθμολογία τῆς.

«Γνωρίζεσθε μὲ καμμιά ἀπὸ τὰς τροφίμους μας»; ρώτησε ἡ νοσοκόμα, τεντώνοντας τὸ ἓνα φρύδι τῆς καὶ μιλῶντας σὰν ἄντρας.

«Μὲ καμμιά ἀπὸ τίς γρηές; Ὁχι—ἀλλὰ—γι' αὐτὸ ὅποια νάναί κάνει», τραύ-

λισε ἡ Μαρία. Μὲ τὸ ἐλεύθερο χέρι τῆς ἔσπρωξε τὰ μαλλιά τῆς πίσω ἀπὸ τὰ αὐτιά τῆς, ὅπως ἔκανε ὅταν ἐπρόκειτο νὰ μελετήσῃ Φυσική.

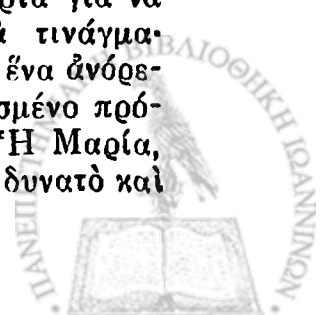
Ἡ νοσοκόμα σήκωσε τοὺς ὤμους τῆς καὶ κοκκίνησε, «Κρατῶς μιὰ γλάστρα μὲ ὁμορφους κατιφέδες», παρατήρησε καθὼς προχωροῦσε μπρὸς πρὸς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, ὅπου ὑπῆρχαν κλειστὲς πόρτες, γιὰ νὰ διαλέξῃ μιὰ γρηά.

Στὸ πάτωμα ὑπῆρχε σκόρπιο, ἄφθονο καὶ ἄστροτο λινέλαιο. Ἡ Μαρία αἰσθάνθηκε σὰν νὰ περπατοῦσε πάνω σὲ κύματα, ἀλλὰ ἡ νοσοκόμα δὲν ἔδωσε προσοχὴ σ' αὐτό. Ὑπῆρχεν ἓνα αἶσθημα στὸ γῶλ σὰν αὐτὸ πὺ ἐπικρατεῖ στὸ ἐσωτερικὸ ἑνὸς ὠρολογιοῦ. Τὰ πάντα ἦταν σιωπηλὰ ὥσπου, πίσω ἀπὸ μιὰ πόρτα, μιὰ γρηά ἀκαθορίστου καταστάσεως καθάρισε τὸ λαιμὸ τῆς σὰν πρόβατο πὺ βήχει. Αὐτὸ ἔκανε τὴ νοσοκόμα νὰ ἀποφασίσῃ. Σταματιῶντας στὶς φτέρνες τῶν ποδιῶν τῆς, πρῶτα τέντωσε τὸ χέρι τῆς, λύγισε τὸν ἀγκῶνα τῆς, καὶ ἔσκυψε πρὸς τὰ μπρὸς ἀπὸ τὴ μέση καὶ πάνω γιὰ νὰ ἐξετάσῃ προσεκτικὰ τὸ ρολοῖ πὺ ἔσφιγγε τὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ τῆς· μετὰ χτύπησε δυὸ φορὲς δυνατὰ τὴν πόρτα.

«Ὑπάρχουν δυὸ σὲ κάθε δωμάτιο», παρατήρησε ἡ νοσοκόμα μιλῶντας πάνω ἀπὸ τὸν ὤμο τῆς.

«Τὶ δυό»; ρώτησε ἡ Μαρία χωρὶς νὰ σκεφθῇ. Ὁ ἦχος, σὰν τὸ βήξιμο τοῦ προβάτου περίπου, τὴν ἔκανε νὰ γυρίσῃ καὶ νὰ τρέξῃ πρὸς τὰ πίσω.

Μιὰ γρηά τραβοῦσε τὴν πόρτα γιὰ νὰ ἀνοίξῃ ὕστερα ἀπὸ λίγο, μερικὰ τινάγματα, καὶ ὅταν εἶδε τὴ νοσοκόμα, ἓνα ἀνδρῆχο χαμόγελο ξέσπασε στὸ γερασμένο πρόσωπό τῆς, ἐπικίνδυνα στραβό. Ἡ Μαρία, τραβηγμένη ξαφνικὰ ἀπὸ τὸ δυνατὸ καὶ

ἀσυγκίνητο χέρι τῆς νοσοκόμας, εἶδε ἀμέσως μετὰ τὸ προφίλ μιᾶς ἄλλης γρηᾶς, ἀκόμα μεγαλύτερης, πού ἦταν ξαπλωμένη στὸ κρεββάτι μ' ἓνα σκοῦφο πάνω στὸ κεφάλι τῆς καὶ μιὰ κουβέρτα τραβηγμένη μέχρι τὸ πιγούνη τῆς.

«Ἐπισκέπτης», εἶπε ἡ νοσοκόμα, καὶ μετὰ ἀπὸ ἓνα ἀκόμα σκούνημα, βρέθηκεν ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο πρὸς τὴν ἔξοδο τοῦ χωλ.

Ἡ Μαρία ἀπόμεινε σαστισμένη, ἐνῶ τὰ δύο τῆς χέρια κρατοῦσαν τὴ γλάστρα. Ἡ γρηᾶ, πού ἀκόμα εἶχε αὐτὸ τὸ τρομερὸ φαρδὺ χαμόγελο (πού ἦσαν ἓνα χαμόγελο καλωσορίσματος) χαρναγμένο στὸ σκελετωμένο πρόσωπό τῆς, περίμενε... Ἴσως εἶπε καὶ κάτι. Ἡ γρηᾶ πού ἦταν στὸ κρεββάτι δὲν εἶπε τίποτε, καὶ οὔτε κοίταξε τριγύρω.

Ξαφνικὰ ἡ Μαρία εἶδε ἓνα χέρι, γρηγορὸν ὡς τὸ ἄρπαγμα τοῦ πουλιοῦ, νὰ σηκώνεται ψηλὰ στὸν ἀέρα καὶ νὰ βγάξῃ τὸ ἄσπρο σκουφάκι ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς. Ταυτοχρόνως ἓνα ἄλλο ἄρπαγμα πού παρόμοιαζε μὲ τὸ πρῶτο τὴν τραβήξε βαθειὰ μέσ' τὸ δωμάτιο, καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἡ πόρτα ἔκλεινε πίσω τῆς.

«Κόρη μου, Κόρη μου, Κόρη μου», εἶπε ἡ γρηᾶ στὸ πλάι τῆς.

Ἡ Μαρία στάθηκε ἐγκλωβισμένη ἀπὸ ἓνα κρεββάτι, ἓνα νιπτήρα καὶ μιὰ καρέκλα· τὸ μικροσκοπικὸ δωμάτιο εἶχε ὄλο μαζὺ πάρα πολλὰ ἐπιπλα. Τὸ κάθε τι μύριζε μούγλα—ἀκόμα καὶ τὸ γυμνὸ πάτωμα. Κρατήθηκε στὸ ἀκουμπιστήρι τῆς καρέκλας, πού ἦταν πλεγμένο, καὶ αἰσθάνθηκε μαλακὰ καὶ ὑγρά. Ἡ καρδιά τῆς χτυποῦσε ὀλοένα καὶ πιὸ ἀργά, τὰ χέρια τῆς γίνονταν ὀλοένα καὶ πιὸ κρύα, καὶ δὲν μπορούσε νὰ ἀκούσῃ ἂν οἱ γρηᾶς εἶεγαν τίποτε ἢ ὄχι. Δὲν μπορούσε νὰ εἶς δὴ πολὺ καθαρά. Πόσο σκοτεινὰ ἦταν. Τὰ σοῦρα τῶν παραθύρων ἦταν κατεβασμένα καὶ ἡ μοναδικὴ πόρτα ἦταν κλειστή. Ἡ Μαρία κοίταξε στὸ ταβάνι... Ἐμοιαζε ὡς νὰ εἶχε πιασθῇ στὴ σπηλιά τῶν ληστῶν, ἀκριβῶς προτοῦ νὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς νὰ τὴν σκοτώσουν.

«Ἦρθες γιὰ νὰ γίνῃς τὸ μικρὸ μας κοριτσάκι γιὰ λίγο»; ρώτησε ὁ πρῶτος ληστής.

Μετὰ κάτι ἄρπαξαν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Μαρίας—τὴ μικρὴ φυτεμένη γλάστρα.

«Λουλούδια!» ἔσφώνησε ἡ γρηᾶ. Στάθηκε κρατώντας τὴ γλάστρα μ' ἓνα ἀναποφάσιστο τρόπο. Ὁμορφα λουλούδια», πρόσθεσε.

Μετὰ ἡ γρηᾶ πάνω στὸ κρεββάτι καθάρισε τὸ λαιμό τῆς καὶ μίλησε. «Δὲν εἶναι ὁμορφα», εἶπε, χωρὶς νὰ κοιτάξῃ ἀκόμα γύρω τῆς, ἀλλὰ πολὺ εὐκρινῶς.

Ἡ Μαρία ξαφνικὰ τοποθέτησε ἀντίθετα τὴν καρέκλα καὶ κάθησε πάνω σ' αὐτή.

«Ὁμορφα λουλούδια», ἡ πρώτη γρηᾶ ἐπέμενε. «Ὁμορφα—ὁμορφα»...

Ἡ Μαρία εὐχόταν νὰ τῆς δίναν πίσω τὴ μικρὴ γλάστρα μόνο γιὰ μιὰ στιγμή—εἶχε ξεχάσει νὰ ἀποθauμάσῃ τὸ φυτὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς προτοῦ νὰ τὸ ἀποχωρισθῇ. Σὰν τι νὰ ἔμοιαζε;

«Βρομοχόρταρα», εἶπε ἡ ἄλλη γρηᾶ κοφτά. Εἶχε τουφωτὸ λευκὸ μέτωπο καὶ κόκκινα μάτια ὡς πρόβατο. Τώρα τὰ κατηύθυνε πρὸς τὴ Μαρία. Τὸ χουρχούρισμα φαίνονταν ὅτι ξανάρχονταν στὸ λαιμό τῆς, καὶ ἔβηξε, «Ποιὰ—εἶσαι»;

Πρὸς μεγάλη τῆς ἐκπληξη, ἡ Μαρία, δὲν μπορούσε νὰ θυμηθῇ τὸ ὄνομά τῆς. »Ἀνήκω στὸ Σῶμα τῶν Ὁδηγῶν», εἶπε τελικά.

«Φυλάξου ἀπὸ τὰ μικρόβια», εἶπε ἡ γρηᾶ ὡς πρόβατο, χωρὶς νὰ ἀπευθύνεται σὲ κανέναν.

«Ἦρθε μιὰ τὸν περασμένο μῆνα νὰ μας δῆ», εἶπε ἡ πρώτη γρηᾶ.

Ἐνα πρόβατο ἢ ἓνα μικρόβιο; ἀναρωτιόταν ἡ Μαρία στὴ φαντασία τῆς, μαζεμένη πάνω στὴν καρέκλα.

«Δὲν ἦρθε!» ἔσφώνησε ἡ ἄλλη γρηᾶ.

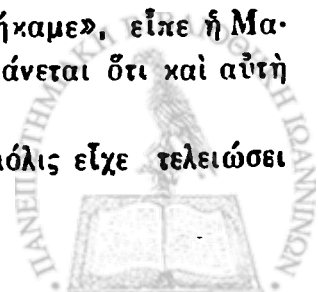
Ἦρθε! Καὶ μᾶς διάβασε ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Β βλο, καὶ ἐμεῖς εὐχαριστηθήκαμε!» ἔσκουξε ἡ πρώτη.

«Ποιὸς εὐχαριστήθηκε!» εἶπε ἡ γρηᾶ πάνω στὸ κρεββάτι. Τὸ στόμα τῆς ἦταν ἀναπάντεχα μικρὸ καὶ ζαρωμένο, ὡς τὸ στόμα τῆς μαϊμούς.

«Ἐμεῖς εὐχαριστηθήκαμε», ἐπέμενε ἡ ἄλλη «Ἐσὺ εὐχαριστήθηκες. Ἐγὼ εὐχαριστήθηκα».

«Ὅλοι εὐχαριστηθήκαμε», εἶπε ἡ Μαρία, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι καὶ αὐτὴ εἶχε πῆ μιὰ λέξι.

Ἡ πρώτη γρηᾶ μόλις εἶχε τελειώσει

τὴν τοποθέτηση τῆς φυτεμμένης γλάστρας ψηλὰ ψηλὰ στὴν κορυφή τῆς ντουλάπας, ὅπου δύσκολα μπορούσε νὰ τὴν δῆ κανεὶς ἀπὸ κάτω. Ἡ Μαρία ἀναρωτιόταν πῶς ἡ γρηὰ εἶχε κατορθώσει νὰ τὴν τοποθετήσῃ ἐκεῖ, πῶς αὐτὴ μπορούσε καὶ ἔφθανε τόσο ψηλά.

«Δὲν πρέπει νὰ δίνης προσοχὴ στὴ γρηὰ "Αντὺ», εἶπε τώρα στὸ κοριτσάκι. «Εἶναι ἀδιάθετη σήμερα».

«Δὲν κλείνεις τὸ στόμα σου!» εἶπε ἡ γρηὰ στὸ κρεββάτι. «Δὲν εἶμαι καθόλου ἀδιάθετη».

«Λὲς ψέμματα».

«Δὲν μπορῶ νὰ μείνω παρὰ λίγο—πραγματικῶς, δὲν μπορῶ», εἶπε ἡ Μαρία ξαφνικά. Κοίταξε κάτω στὸ ὑγρὸ πάτωμα καὶ σκέφτηκε ὅτι ἂν ἄρρωστοῦσε μέσα ἐδῶ δὲν θὰ τὴν ἄφηναν νὰ φύγῃ.

Ἔχοντας πάρα—πολλὰ πράγματα νὰ κάνῃ ἡ πρώτη γρηὰ, κάθησε πάνω σὲ μιὰ κουνιστὴ πολυθρόνα—ἀκόμα ἓνα ἄλλο ἐπιπλο!—καὶ ἄρχισε νὰ κουνιέται. Μὲ τὸ δάχτυλο τοῦ ἑνὸς χεριοῦ ἔψαυε ἓνα πολὺ βρῶμικο μπενταγιὸν πάνω στὸ σιῆθος τῆς. «Τὶ κάνετε στὸ σχολεῖο»; ρώτησε.

«Δὲν ξέρω»... εἶπε ἡ Μαρία. Προσπάθησε νὰ θυμηθῆ μὰ δὲν μπόρεσε.

«Ὦ, μὰ τὰ λουλούδια εἶναι ὁμορφα,» ψιθύρισε ἡ γρηὰ. Φαίνονταν νὰ κουνιέται ὄλο κοὶ πιὸ γρήγορα. Ἡ Μαρία δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ πῶς κάποιος μπορούσε νὰ κουνιέται τόσο γρήγορα.

«Συχαμένα», εἶπε ἡ γρηὰ πάνω στὸ κρεββάτι.

«Ἐὰν φέρουμε λουλούδια»... ἄρχισε ἡ Μαρία, καὶ μετὰ σώπασε. Περίπου εἶχε πῆ ὅτι ἔὰν αἱ Ὀδηγοὶ πήγαιναν λουλούδια στὸ Γηροκομεῖο Κυριῶν, ἡ ἐλίσκεψη θὰ ὑπολογίζονταν μὲ ἓνα βαθμὸ παραπάνω, καὶ ἔὰν ἔπαιρναν μιὰ Βίβλο μαζὺ τους στὸ λεωφορεῖο καὶ διάβαζαν ἀπ' αὐτὴ στίς γρηές ὑπολογίζονταν στὸ διπλάσιο. Ἀλλά, εὐτυχῶς, ἡ γρηὰ δὲν τὴν πρόσεχε, αὐτὴ κουνιόταν καὶ πρόσεχε τὴν ἄλλη γρηὰ, πού τῆς ἀνταπέδιδε τὸ κοίταγμα ἀπὸ τὸ κρεββάτι.

«Ἡ καυμένη ἡ "Αντὺ εἶναι ἀδιάθετη. Πρέπει νὰ πάρῃ τὸ φάρμακό της—βλέπεις»; εἶπε, κατευθύνοντας ἓνα ἀποστεω-

μένο δάχτυλο σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ μπουκάλια πάνω στὸ τραπέζι, καὶ αἰωρούμενη τόσο ψηλὰ πού οἱ μαῦρες ἀναπνευστικὲς παντόφλες τῆς σηκώθηκαν πάνω ἀπὸ τὸ πάτωμα ὅπως ὅταν αἰωροῦνται τὰ μικρὰ παιδιὰ.

«Δὲν εἶμαι πιὰ ἄρρωστη παρὰ ὅσο εἶσε καὶ σύ», εἶπε ἡ γρηὰ στὸ κρεββάτι.

«Καὶ βέβαια εἶσαι!»

«Μόνον πού ἔχω πιὸ πολὺ μυαλὸ ἀπὸ σένα, αὐτὸ εἶναι», εἶπε ἡ ἄλλη γρηὰ, κουνώντας τὸ κεφάλι τῆς.

«Ἡ ἀντιλογία εἶναι ὁ μόνος τρόπος συνομιλίας ὅταν ἔσεῖς ὄλοι μᾶς ἐπισκέπτεσθε», εἶπε ἡ πρώτη γρηὰ μὲ ἀναπάντεχη οἰκειότητα. Σταμάτησε τὸ κούνημα μ' ἓνα ἐπιτήδειο πάτημα τοῦ ποδιοῦ τῆς καὶ ἔσκυψε πρὸς τὴ Μαρία. Τὸ χέρι τῆς ὑψώθηκε—ἔμοιαζε σὰν τὸ φύλλο τῆς πετούνια, φεγγερὸ καὶ ἀκριβῶς λίγο ἀποστεωμένο.

«Θὰ σωπάσης! Θὰ σωπάσης!» φώναξε ἡ ἄλλη γρηὰ.

Ἡ Μαρία ἔγυρε πρὸς τὰ πίσω στὴν καρέκλα τῆς φοβισμένη.

«Ὅταν ἤμουν κοριτσάκι σὰν καὶ σένα, ἐπήγαινα στὸ σχολεῖο καὶ ὄλοι», εἶπε ἡ γρηὰ μὲ τὴν ἴδια θερμὴ καὶ καὶ ἀπειλητικὴ φωνή. «Ὅχι ἐδῶ—σὲ μιὰ ἄλλη πόλη»...

«Σώπα!» εἶπε ἡ ἄρρωστη γρηὰ. «Ἐσὺ ποτὲ δὴν πῆγες στὸ σχολεῖο. Ποτὲ δὲν ἤρθες καὶ ποτὲ δὲν πῆγες. Ποτὲ δὲν ἤσουν πουθενὰ ἄλλοῦ—ἐκτὸς ἀπ' ἐδῶ. Ποτὲ δὲν γεννήθηκες! Δὲν ξέρεις τίποτε. Τὸ κεφάλι σου εἶναι ἄδειο, ἡ καρδιά σου καὶ τὰ χέρια σου καὶ τὸ παλῆό σου μαῦρο πορτοφόλι εἶναι ὄλα ἄδεια, ἀκόμα καὶ αὐτὸ τὸ μικρὸ παλῆὸ βαλιστάκι πού ἔφερες μαζὺ σου τὸ ἔφερες ἄδειο—μου τὸ ἔδειξες. Καὶ ἀκόμα μιᾶς, μιᾶς, μιᾶς, μιᾶς ὄλη τὴν ὥρα μέχρι πού νομίζω πῶς χάνω τὸ μυαλό μου. Ποιὰ εἶσαι; Εἶσαι μιὰ ξένη—ἐντελῶς ξένη! Δὲν τὸ καταλαβαίνεις ὅτι εἶσαι μιὰ ξένη; Εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν κάνει πράγματι κίτι σὰν κι' αὐτὸ σὲ κάποιον—νὰ τοῦ στείλουν μιὰ ξένη πού μιᾶ, κουνιέται καὶ ἀραδιάζει ἓνα σωρὸ ἀνοησίες; Στὰ σοβαρὰ πιστεύουν ὅτι θὰ τὸ ἀντέξω αὐτὸ ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὡς τὸ βράδυ, μέρα καὶ νύχτα, νὰ ζῶ στὸ ἴδιο δωμάτιο μὲ μιὰ τρομερὴ γρηὰ—γιὰ πάντα»;

Ἡ Μαρία εἶδε τὰ μάτια τῆς γρηᾶς νὰ

ἀστράφτουν και νὰ στρέφονται πρὸς αὐτήν. Αὐτὴ ἢ γρηὰ τὴν κοίταζε μὲ ἀπελπισία και ὑπολογισμό ζωγραφισμένα στὸ πρόσωπό της. Τὰ μικρὰ χεῖλη της ξαφνικά χωρίστηκαν και ἔδειξαν μισὴ μασέλα ἀπὸ ψεύτικα δόντια μὲ τεχνητὰ οὐλα.

«Ἐλα ἔδῶ, θέλω νὰ σοῦ πῶ κάτι», ψιθύρισε. «Ἐλα ἔδῶ!»

Ἡ Μαρία ἔτερεμε, και ἡ καρδιά της γιὰ μιὰ στιγμή σχεδὸν σταμάτησε ἐντελῶς νὰ κτυπᾷ.

«Τώρα, τώρα, Ἄντυ», εἶπε ἡ πρώτη γρηὰ. «Αὐτὸ δὲν εἶναι εὐγενικό. Ξέρεις ποιά εἶναι ἡ πραγματικὴ αἰτία μὲ τὴ γρηὰ Ἄντυ σήμερα;» Καὶ ἡ ἴδια κοίταζε πρὸς τὴ Μαρία, κλείνοντας τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ βλέφαρά της.

«Ἡ αἰτία;» τὸ κορίτσι ἐπανέλαβε βλακωδῶς. «Ποιά εἶναι ἡ αἰτία μ' αὐτήν;»

«Νὰ γιατί. Εἶναι θυμωμένη ἐξ αἰτίας πὸν ἔχει τὰ γενέθλιά της;» εἶπε ἡ πρώτη γρηὰ, ἀρχίζοντας νὰ ξανακουνιέται και ἀφίνοντας ἓνα μικρὸ κραξιμο σὰν νὰ εἶχε λύσει τὸ δικὸ της γρίφο.

«Δὲν τὰ ἔχω, δὲν τὰ ἔχω!» ἔσκουξε ἡ πρώτη γρηὰ στὸ κρεββάτι. «Δὲν εἶναι τὰ γενέθλιά μου, κανένας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μένα δὲν ξέρει πότε εἶναι, και σὲ παρακαλῶ νὰ σταματήσης και νὰ μὴ ξαναμιλήσης, γιατί και ἐγὼ δὲν ξέρω τί θὰ κάνω!» Ξανάστρεψε τὰ μάτια της πρὸς τὴ Μαρία και συστατικά εἶπε μὲ μαλακιά, βραχνιασμένη φωνή. «Ὅταν τὸ κακὸ φθάσῃ στὸ ἀπροχώρητο, χτυπῶ αὐτὸ τὸ κουδούνι, και ἔρχεται ἡ νοσοκόμα». Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ χέρια της βγήκε κάτω ἀπὸ τὰ μπαλωμένα σκεπάσματα—ἓνα λεπτὸ μικρὸ χέρι μὲ μεγάλες μαῦρες βούλες. Μ' ἓνα δάχτυλο πὸν δὲν μπορούσε νὰ κρατηθῆ τεντωμένο ἔδειξε σ' ἓνα μικρὸ κουδούνι πάνω στὸ τραπέζι ἀνάμεσα στὰ μπουκάλια.

«Πόσων χρονῶν εἶστε;» ἡ Μαρία ψιθύρισε. Τώρα μοροῦσε νὰ ἰδῆ τὴ γρηὰ στὸ κρεββάτι ἀπὸ πολὺ κοντὰ και πολὺ καθαρά και, πολὺ παραδόξως, ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές, σὰν σὲ ὄνειρο. Ἐνδιαφέρθηκε γι' αὐτήν—γιὰ μιὰ στιγμή ἐνδιαφέρθηκε γι' αὐτήν σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε τίποτε ἄλλο στὸν κόσμον νὰ ἐνδιαφερθῆ. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πὸν ἓνα τέτοιο πρᾶγμα συνέβαινε στὴ Μαρία.

«Δὲν θὰ σοῦ πῶ!»

Τὸ γερασμένο πρόσωπο πάνω στὸ μαξιλάρι, πάνω στὸ ὁποῖο ἔσκυβε ἡ Μαρία, ἀργὰ συσπάστηκε και κομματιάστηκε. Σιγανὰ κλαυθμιρίσματα βγήκαν ἀπὸ τὸ μικρὸ ἀνοιχτὸ στόμα. Ἦταν ἓνα πρόβατο πὸν βέλαζε σὰν μικρὸ ἀρνάκι. Τὸ πρόσωπο τῆς Μαρίας χαμήλωσε, τὰ ξανθὰ μαλλιά ἔπεσαν στὸ πρόσωπό της.

«Αὐτὴ κλαίει!» Ἐστρεψε τὸ φωτεινὸ, ξαναμμένο πρόσωπό της, πρὸς τὰ πάνω πρὸς τὴν πρώτη γρηὰ.

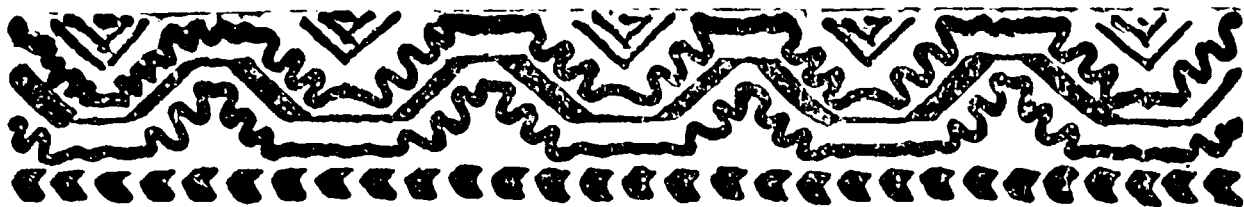
«Αὐτὸ εἶναι Ἄντυ γιὰ σένα», ἡ πρώτη γρηὰ εἶπε μὲ κακία.

Ἡ Μαρία πετάχτηκε ἐπάνω και ἔτρεξε πρὸς τὴν πόρτα. Γιὰ δεύτερη φορὰ, τὸ ἄρπαγμα τοῦ πουλιοῦ περίπου ἄγγιξε τὰ μαλλιά της, ἀλλὰ δὲν ἦταν ἀρκετὰ γρήγορο. Τὸ κοριτσάκι φόρεσε τὸ σκουφάκι του.

«Λοιπόν, ἦταν μιὰ πραγματικὴ ἐπίσκεψη», εἶπε ἡ πρώτη γρηὰ, ἀκολουθώντας τὴ Μαρία ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας και μέχρι ἔξω στὸ διάδρομο. Μετὰ ἀπὸ πίσω ξαφνικά ἄδραξε τὸ κοριτσάκι μὲ τὰ μυτερὰ μικρὰ δάχτυλά της. Μὲ μιὰ προσποιητὴ, ὑψηλότονη μεμψιμοιρία ξεφώνισε: «ὦ, μικρὸ μου κοριτσάκι, ἔχεις μιὰ δεκάρα νὰ ἐλεήσης μιὰ φτωχὴ γρηὰ πὸν δὲν ἔχει τίποτε δικὸ της; Δὲν ἔχω τίποτε στὸν κόσμον—οὔτε μιὰ δεκάρα γιὰ μιὰ καραμέλα—οὔτε ἓνα πραγματάκι! Μικρὸ μου κοριτσάκι, μόνο ἓνα πενηνταράκι—μιὰ δεκάρα—».

Ἡ Μαρία τραβήχτηκε ἀπότομα ἀπὸ τὰ γηρασμένα χέρια, γιὰ μιὰ στιγμή, προτοῦ ἐλευθερωθῆ. Μετὰ ἔτρεξε πρὸς τὴν ἄκρη τοῦ διαδρόμου, χωρὶς νὰ κοιτάξῃ πίσω της και χωρὶς νὰ κοιτάξῃ τὴ νοσοκόμα πὸν διάβαζε «Ὁ Ἄ γ ρ ὀ ς κ α ἰ τ ὀ Ρ ἔ μ μ α» στὸ γραφεῖο της. Ἡ νοσοκόμα, μετὰ ἀπὸ μιὰ ἄλλη τριπλῆ κίνηση, πὸν ἔκαμε γιὰ νὰ συμβουλευθῆ τὸ ρολοῖ τοῦ χεριοῦ της, ὑπέβαλε αὐτόματα τὴν ἐρώτηση πὸν κάνουν στοὺς ἐπισκέπτες σ' ὅλο τὰ ἰδρύματα: «Δὲν θὰ μείνετε νὰ γευματίσετε μαζί μας;»

Ἡ Μαρία ποτὲ δὲν ἀπάντησε. Ἐσπρωξε τὴ βαρειά ἐξώθυρα πὸν ἀνοιξε πρὸς τὰ ἔξω στὸν κοῦο ἀέρα και ἔτρεξε τὰ σκαλο-

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ 1912

(ΧΡΟΝΙΚΟ)

Χειμώνας Ἡπειρωτικός. Τὰ κρύσταλλα κρέμονταν ἀπὸ τίς στέγες σὰν φανταχτεροὶ πολυέλαιοι. Τὸ χιόνι σαβάνωνε τὴ γῆ. Ὁ ἀέρας σφύριζε κι' ἀναρριγοῦσε ἡ νύχτα. Νύχτα τοῦ 1912, Ὁ τρόμος, τὸ ἴδιο κρυστάλλωνε κι' αὐτὸς μέσα μας κι' ἡ καρδιά μας ἀναρριγοῦσε.

Ὅμως στὸ τζάκι ἔκαιγαν τὰ χοντρά κούτσουρα, ζέσταιναν καὶ λαμπάδιαζαν, καθὼς κι' ἡ ἐλπίδα ζέσταινε καὶ φωτιζε τὴν ψυχὴ μας. Τούτη ἡ θεία ἐλπίδα ποὺ πεντακόσια τῶρα χρόνια, ἔκαιγε σὰν μικρὸ καντηλάκι ἀναμμένο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι μέσα στὸ σκοτάδι τῆς σκλαβιάς, τώρα φούντωσε ξαφνικὰ κι' ἔγινε μεγάλη ὀλοπόρφυρη φλόγα.

Εἴμαστε ὄλη ἡ οἰκογένεια, μαζεμένοι στὴ χειμωνιατικὴ κάμαρα, κλεισμένοι καὶ διπλομανταλωμένοι ἀπὸ πολὺ νωρίς. Τὸ μούγκρισμα τοῦ ἀνέμου ἔρχονταν στ' αὐτιά μας ἀνακατωμένο μὲ τὴ βαθεῖα βουὴ τῶν κανονίων, πέρα ἀπὸ τὸ τρομερὸ Μπι-

πάτια πρὸς τὰ κάτω.

Κάτω ἀπὸ τὸν πυράκανθο σταμάτησε, καὶ γρήγορα, χωρὶς νὰ τὴν ἰδῆ κανεὶς, ξαναπῆρε ἓνα κόκκινο μῆλο ποὺ εἶχε κρύψει ἐκεῖ.

Τὰ ξανθὰ μαλλιά της, κάτω ἀπὸ τὸ ἄσπρο σκουφάκι, τὸ κόκκινο πανωφόρι της, τὰ γυμνὰ γόνοτά της ὅλα ἔλαμπαν στὸν ἥλιο καθὼς ἔτρεξε νὰ πάσῃ τὸ μεγάλο λεωφορεῖο ποὺ ἔτρεχε σὰν βολίδα πάνω στὴ λεωφόρο.

«Περίμενέ με ἓνα λεπτό!» φώναξε. Σὰν νὰ ἦταν αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ, τὸ λεωφορεῖο φρενάρισε.

Πήδηξε ἐπάνω καὶ δάγκωσε ἓνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ τὸ μῆλο.

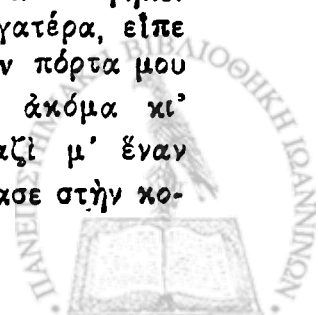
ζάνι. Τὴν ἐπαιρναν τούτη τὴν ἀπόμακρη βουή, οἱ ἀνυπόμονες στιγμὲς καὶ τὴν ἔφερναν κοντὰ μας, γιγαντωμένη ἀπὸ τὴν ἀγωνία μας, καὶ ζωντανεμένη ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς θρύλους, τὰ παραμύθια καὶ τὰ κλέφτικα τρογούδια μας ποὺ ἔθρεψαν γενιὲς στὸ πέρασμα τῶσων αἰώνων. «Βαρὺς ἀχὸς ἀκούγεται πολλὰ ντουφέκια πέφτουν». Κρατούσαμε τὴν ἀνάσα μας ν' ἀφουκραστοῦμε καὶ νὰ μετρήσουμε τοὺς ὑπόκωφους ἤχους.

Πόσα κανόνια ἔπεσαν καὶ πόσα μένουν ἀκόμα. Ὁ καιρὸς δὲν τὸ μάζεψε, δὲν τὸ τέλειψε ἀκόμα τὸ τραχὺ νῆμα του, γιὰ νὰ φέξῃ πᾶ ἡ μεγάλη ἀδασίλευτη μέρα ποὺ τὴν περιμένουν οἱ αἰῶνες.

—Βαστάτε παλληκάρια μου. Χειμῶνα, κόψε λίγο τὴ φόρα σου—ψιθύρισε ἡ Νόνα μας κι' ἔκανε τὸ σταυρὸ της.

Πάνω σὲ τούτη τὴν ὥρα χτύπησε ἡ ἐξώπορτα δυνατὰ. Τὸ σπῆτι μας ἦταν στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ. Γύρω οἱ Τοῦρκοι μᾶς εἶχαν πνίξει. Πάνω ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες ἀσκέρι στρατοπέδευσε κεῖ.

Ἄρρωστοι, παγωμένοι, πεινασμένοι, μαζεύτηκαν στὸ χωριὸ μας, ἔπιασαν τὰ σχολεῖα, τίς ἀχυροκαλύβες, ἔστησαν σκηνές, μὰ καὶ σὲ σπίτια ἀκόμα τρύπωσαν.—Νὰ μὴν ἀνοιξοῦμε εἶπε ἡ Μητέρα μπορεῖ νὰ νοὶ καὶ Τοῦρκοι. Ἄλλὰ τὰ χτυπήματα γίνονταν ὄλο καὶ πῖο δυνατὰ κι' ἐπίμονα. Ἡ καλόκαρδη πάντα καὶ γενναία βάρβαρος μας δὲν κρατήθηκε. Ἰυλίχτηκε μὲ τὸ σάλι της πῆρε τὸ φανάρι στὸ χέρι καὶ θύγηκε. Δὲν βαστάει ἡ καρδιά μου, θυγατέρα, εἶπε ν' ἀφήνω ἄνθρωπο ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μου μὲ τέτοιον καιρὸ κι' ὡς εἶναι ἀκόμα κι' ὀχτρός.— Σὲ λίγο γύρισε μαζί μ' ἓναν Τοῦρκο στρατιώτη. Τὸν θρόνιασε στὴν κο-

ρυφή κοντά στη φωτιά, ζέστανε τραχανά και του έβαλε να φάη. Ο Τούρκος έτρωγε με βουλιμία, έκανε τεμενάδες, μᾶς κυττούσε όλους με τή σειρά δακρυσομένος κι' έλεγε και μερικές τούρκικες λέξεις. Όμως κανέναν δέν ήξερε τή γλώσσα και δέν καταλαβαίναμε τίποτα.

—Τι μᾶς τόν κουβάλησες αυτόν, λέει ή Μητέρα. Αυτό δᾶ μᾶς έλειψε— να μαζεύουμε τ' άσκέρι και να τὸ ταΐζουμε κι' όλας. Θα μάθουν κι' άλλοι και θα ρθούν—. Όχι, απάντησε ή Νόνα. Μόνον τούτος ήρθε και μόνον τούτον θέλω. Αναψε πάλι τὸ φανάρι δώσε μου δουλειά—. Η Μάνη σέβρονταν τή Νόνα όπως όλες οι Ηπειρώτισσες τις πεθερές. Ο λόγος τους ήταν νόμος. Τὰ έτοιμάσε σιωπηλή κι' ή γρηούλα μας τὰ πήρε κι' έφυγε μαζί με τόν Τούρκο.

Η έξωπορτα όμως δέν ακούστηκε ν' άνοιχτή. Η σιδερένια άμπάρα, ούτε άνοιξε ούτε έκλεισε.

Όταν γύρισε, γονάτισε μπροστά στο είκονοστάσι, προσευχήθηκε θερμά κι' έπесе να κοιμηθῆ χωρίς να δώση έξηγήσεις. Που τόν πήγε και τι τόν έκανε εκείνον τόν Τουρκαλά μέσα στη νύχτα;

Κανέναν δέν τόλμησε να ρωτήση.

Οι μέρες περνούσαν με τήν ίδια άγωνία και άνημονή. Εκείνο τὸ έπεισόδιο είχε ξεχαστεί όλότελα. Ο Τούρκος δέν ξαναφάνηκε κι' ούτε άλλος ήρθε. Άδικα λοιπόν άνησούχησε ή Μάνη.

Μόνον ή Νόνα από κείνο τὸ βράδυ άλλαξε κάπως τή συνήθεια της. Έβγαζε πάντα μεσιμέρι και βράδυ ένα βαθύ πιάτο φαγητό, έπαιρνε ένα κομμάτι ψωμί κι' έφευγε. Έλεγε πως θα φάη μόνη της στο παράσπιτο. Όμως μετά έτρωγε πάλι και μαζί μας.

Κι' ήταν αυτό τὸ παράσπιτο, ένα μακρυνάρι, πίσω από τή σπίτι που είχαμε τὸ φούρνο και βάζαμε τὰ ξύλα. Τώρα, εκεί στοίβαξε πολύ άχυρο καταμεσίς, ως ψηλά στα σταλίκια, έτσι ώστε να χωρίζεται σε δύο μέρει. Έμᾶς τὰ παιδιὰ δὲ μᾶς άφηναν να πλησιάσουμε κατακει. Άκόμα κι' εταν έψηναν πίττα και μᾶς τραβούσε ή μοσχοβολιά της, πάλι μᾶς έμπόδιζαν.— Έσείς μέσα στη γωνιά σας, κρυώσατε—.

Μὰ ὁ φούρνος καίει, Νόνα, κι' ή πίττα μυρίζει—. Όχι είπε. Θα τή σέρω μέσα όταν ψηθῆ—. Τήν πίττα τήν έφερνε, μᾶ πάντα έλειπαν μερικά κομμάτια.—Πείνασα και τᾶφαγα—μᾶς έλεγε γελώντας.

* *

Τέλος, ὁ καιρός πέρασε. Έρθε τὸ πλήρωμα τού χρόνου. Εημέρωσε ή μεγάλη μέρα, που χαραχτήκε με χρυσά γράμματα στην ιστορία της πατρίδας μας. Ένα πρωτ στις 21 τού Φλεβάρη, τού 1913, δέν υπήρχε ούτε ρουθούνη τούρκικο στο χωριό μας. Έφυγαν τή νύχτα για τὰ Γιάννινα να παραδοθούν. Μόνον έγκαταλειμμένα καζάνια, κανόνια, παγούρια, σκηνές, όλα ανάκατα πεταμένα έδω κι' εκεί.—Που είναι τ' άσκέρι;

Σάν απάντηση, στις άνυπόμονες καρδιές άντήχησε ή καμπάνα της εκκλησίας κι' ὁ ήχος της άπλώθηκε σαν ήλιος στον τυραννισμένο τόπο μας. Δυνατά, τρελλά, ξρυθμα, χαρμόсуна, ίδια σαν τὰ συναισθήματα που μᾶς πλημμύριζαν εκείνη τήν ώρα.

—Νᾶ ήρθε μήπως ή λευτεριά; Και πότε πέρασε, τὸ μήνυμά της, τὰ βουνά, τὰ λαγκάδια, τούς κάμπους και μᾶς βρήκε πρωτ, πρωτ;

Δέν άργήσαμε να τὸ μάθουμε. Τὸ έφερε τὸ χαρούμενο μήνυμα, ένας άντάρτης, παιδί τού χωριού μας. Έτρεχε σαν άνεμος ελη τή νύχτα να τὸ προφτάση πρωτος. «Χαίρετε νενικήχαμε» είπα ὁ παλιός Μαραθωνομάχος κι' έπесе νεκρός, για να μείνη άθάνατος στους αλώνες. Ο δικός μας ὁ λεβέντης δέν είπε τίποτε. Η χαρά τού έδωσε τή γλώσσα. Μόνον σκαρφάλωσε στο καμπαναριό, έρπαξε τήν καμπάνα κι' άφησε αὐτή να τὸ διαλαλήση.

Άγκαλιάσματα, φιλήματα, βιολιά, σωστή τρέλλα. Τέτοιο πανηγύρι δὲ ματάγινε. Μαζί μας, γιόρταζε κι' ένας ξένος νέος, ὁμορφος ψηλόκορμος, καταχαρούμενος.

Βγήκε από τὸ σπίτι μας χαμαρωτός, ντυμένος με τή φουστανέλλα τού μπάρμπα μου και τράβηξε πρώτα για τήν εκκλησία να προσκυνήση. Ηταν ὁ Τούρκος στρατιώτης που τόν είχε κρύψει στο παράσπιτο ἰθάδω μας.

Χριστιανός κι' αυτός κι' Έλληνας τὸ ίδιο σαν κι' έμᾶς κι' ἄς μὴν ήξερε τή γλώσ-

ΘΕΑΝΟΥΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ - ΜΑΡΓΑΡΗ

ΤΟ ΓΗΤΕΜΑ ΤΗΣ ΣΑΛΥ

“Οποιος θὰ πει πὼς δὲ ζηλεύει αὐτὸν πὸν ἑτοιμάζεται γιὰ προσκύνημα στὴ γῆ πὸν πρωτόδε τὸν ἥλιο, λέει ψέμματα. Μὰ κι’ αὐτὸς πὸν δὲν εἶναι πρόθυμος νὰ σὲ βοηθήσει, κατὰ δύναμη, στὴν ἱερὴ ἑτοιμασίᾳ τοῦ ταξιδιοῦ, κι’ ἄς σὲ ζηλεύει, στὴν παροικία μας δὲ βρίσκεται! Τὴ Σάλυ (Ζαφειρούλα τὴ λέγαν στὸ χωριό της—κεῖ κάπου σιμὰ στὰ Γιάννινα) περσότερο ἂπ’ ὄλες τὶς φίλες, τὶς γνωστὲς καὶ τὶς συγγένισσές της, τὴνε βοηθᾷ ἡ θεία Σάμαινα, ἡ χήρα τοῦ μακαρίτη τοῦ Σάμη (Σταμάτη τὸν εἶχανε βαφτίσει μικρό), μιὰ γυναῖκα προκομὲνη καὶ μάλαμα καρδιά. Χάρη τὸ θεωρεῖ ἡ θεία Σάμαινα νὰ τὴν ἀφήσεις νὰ σὲ βοηθήσει ὅπως κι’ ὅσο μπορεῖ. “Ἐτσι σίμπως νὰ τὴνε προσφέρνεις μερικὸ—νὰ γλύψει καὶ κείνη ἓνα κοκκαλάκι—ἂπ’ τὸ ταξίδι σου στὴν πατρίδα, πὸν κείνη δὲν ἐλπίζει ποτές της νὰ πατήσῃ πόδι καὶ νὰ ξαναδεῖ τὰ χῶματα πὸν τὴ γεννήσανε καὶ τὴν ἀναστήσανε, θαρρεῖς μόνο γιὰ νάρθει νὰ σκορπίσει τὴν κλήρα της—καὶ τὰ κόκκαλά της!—στὴ χῶρα τοῦ Κολόμπου.

Ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ συνόδειπε ἡ θεία Σάμαινα μ’ ἀφάνταστη χαρὰ τὴ Σάλυ στὰ καταστήματα. Γιὰ λίγα ἀκόμα ψώνια τοῦ ταξιδιοῦ. Λίγα ψώνια καὶ μιὰ βαλίτσα, πὸν χρειάζότανε νὰ βάλει ἡ Σάλυ τ’ ἀπο-

σα μας. Στρατευμένος ἀπὸ τὰ δάθη τῆς Μικρασίας, τὸν ἔφεραν νὰ πολεμήσῃ τοὺς δικούς του! Τὸν ἔλεγαν Δημήτρη.

—Καλὰ, Νόνα, τὴ ρωτήσαμε, ἀφοῦ δὲν ἤξερε Ἑλληνικά, πὼς κατάλαβες ὅτι ἦταν Χριστιανός;

—Δὲ χρειάζονται, παιδιὰ μου, λόγια, γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃ κανένας αὐτό. Μεῦ ἔδειξε τὸ φυλαχτὸ του μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας κι’ ἔκανε τὸ σταυρὸ του.

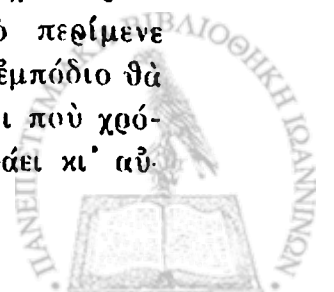
Ἦθελα τάχα κι’ ἄλλη μαρτυρία; Τὸν ἔκρυφα κι’ ἡ Παναγία βοήθησε καὶ δὲν τὸν βρήκαν.

φόρια πὸν τῆς δῶσανε οἱ γειτόνισσές της. Ἡ Μίςς Μπράουν, ἡ Μίςσες Σμίθ καὶ οἱ Μίςσες Σούλιβαν. Νὰ τὰ μοιράσει σὲ δικούς της στὴν Ἑλλάδα. Πολλὲς γενιὲς ἀμερικάνες αὐτὲς καὶ δὲν ἔχουν συγγενολογίερα ἀπὸ τὸν ὠκεανὸ νὰ στέλνουν τ’ ἀποφόρια τους πὸν δὲν τὰ θέλουν πιά.

Σὰ γυρίσανε ἂπ’ τὰ ἔμπορικὰ προσκάλεσε ἡ Σάλυ τὴ θεία Σάμαινα, πὸν σήκωνε τὴ βαλίτσα, νὰ περάσει μέσα γιὰ καφέ, καὶ νὰ ξεκουραστεῖ λιγάκι, πὸν τὴν τραβόκρησε σ’ ἓνα σωρὸ μαγαζιά ὅσο νὰ βρεῖ τὶ γύρευε.

Δέχτηκε μὲ χαρὰ ἡ θεία Σάμαινα (τὸ περίμενε δά). Κι ὅπως πάει ν’ ἀνοίξει τὴν πόρτα ἡ Σάλυ, βλέπει ἂπ’ ἔξω ἓνα δέμα καὶ μιὰ σκοῦπα. Δὲν κακόβαλε ὁ νοῦς της. Παίρνει μὲ περιέργεια τὸ δέμα στὰ χέρια της, παραιμερίζει λίγο τὸ χαρτὶ νὰ δεῖ τί περιέχει τὸ δέμα, καὶ βλέπει αἵματα, καὶ νὰ ξεπροβαίνουν δυὸ κεφαλίκια μὲ μάτια θολὰ καὶ γλῶσσες κρεμασμένες ἀνάμεσα ἂπ’ τὰ σφιγμένα δόντια. Τὰ πῆρε καὶ τὸ μάτι τῆς θείας Σάμαινας καὶ κιτρινίζει, πρασινίζει, καὶ βγάζει μιὰ φωνὴ ὅλο τρομάρα «ἄστα, ἄστα κάτου! γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίτσας!... Δὲ βλέπεις Σάλυ μου ντάλυ μου (ντάλυ μου θὰ πει κούκλα μου) πὼς σοῦ ρίξανε μάγια!.. Κεφαλίκια—νὰ φῶς τὸ κεφάλι σου, σὲ γητέψανε καὶ σκοῦπα γιὰ νὰ σκουπιστεῖς ἀπὸ τὸν κόσμος!... Σὲ ζήλεψαν Σάλυ ντάλυ μου, πὸν πᾶς ταξίδι στὴν πατρίδα!...»

Ἡ Σάλυ πάγωσε! Τῆς ἦρθε ξαφνικὸ τὸ κακό. Δὲν τὸ περίμενε αὐτὸ ποτές της. Πέταξε αὐτοστιγμῆς ἀπὸ τὰ χέρια της τὸ δέμα. Μὰ τὴν πιάσανε ἀμέσως κρουάδες ἀνατριχίλες! Τρέμει ὀλόκληρη!... “Ἀχ, ἔπρεπε νὰ τὸ περίμενε... ἔπρεπε νὰ τὸ περίμενε πὼς τὴν ὑστατὴ στιγμὴ κάποιος ἔμπόδιο θὰ παρουσιαζότανε πάλι στὸ ταξίδι πὸν χρόνια μελετάει καὶ χρόνια λαχταράει κι’ αὐ-

τή και οί δικοί της ἐκεῖ—καὶ κείνη ἡ δόλια ἢ μάνα της, ἢ ἄγία πού ὄλο γράφει καὶ μηνάει καὶ ἱκετεύει: «μὰ ἔλα, ἀποφάσισέ το πιά Ζαφειρούλα μου! Ἔλα προτοῦ νὰ κλείσω τὰ μάτια μου!... Ἔλα νὰ σὲ σφίξω παιδί μου, κορούλα μου, ἄλλη μιὰ φορὰ μέσα στὴν ἀγκαλιά μου, προτοῦ μὲ βάλουνε ἔξη ὀργιὲς μέσα στὸ μαῦρο γῶμα...»

Τέσσερις φορές τὰ τελευταῖα δυὸ χρόνια ἀναγκάστηκε ν' ἀναβάλλει ἡ Σάλυ τὸ ταξίδι της αὐτό!.. Πότε τὸ ἕνα ἀναπάντεχο τὴν ὀλόστερη στιγμή, πότε τὸ ἄλλο! Καὶ τώρα καὶ τοῦτο, καὶ μάγια!.. ὡς καὶ μάγια!.. Δὲν τὸ περίμενε ἕνα τέτοιο!

«Δὲ θέλει ἡ μοῖρα μου ἡ ἔρμη νὰ ξαναδῶ τὴν μανούλα μου, τὸ χωριουδάκι μου... καὶ κείνη τὴ Λίμνη στὰ Γιάννινα πού τραγουδοῦσε», σιγοκλαίει μὲ τὸ πικρὸ παράπονο τοῦ νόστου πού σφίγγει τὴν καρδιά σὰν σιδερένιο χέρι!..

Καὶ νοιώθει καὶ κάτι σουβλιὲς στὰ δάχτυλά της—ἐκεῖ στὶς ρόγες π' ἀγγίξανε τὰ κεφαλάκια!

Τὴ βλέπει ὠχρὴ μέχρι θανάτου ἡ θεία Σάμainer καὶ τρομάζει μὴ λιγοθυμίσει καὶ τὴν ἀρπάζει ἀπ' τὸ μπράτσο καὶ τὴν πηγαίνει μέσα καὶ τὴν ξαπλώνει στὸν καναπέ καὶ φέρνει βιαστικὰ κουβέρτες καὶ παπλώματα καὶ τὴν κουκουλώνει! Γιατί ἔτροψε τώρα ἡ Σάλυ—τουρτούριζε! Ἔξω ὁ ἥλιος νὰ σκίξει τὴν πέτρα καὶ αὐτὴ νὰ τουρτουρίξει!

Τρέχει στὸ καντήλι ἡ θεία Σάμainer καὶ παίρνει λάδι καὶ σταυρώνει τὴ Σάλυ: «Ἰησοῦς Χριστὸς νικά καὶ ὄλα τὰ κακὰ σκορπᾷ» λέει τρεῖς φορές ἀπαιωτὰ καὶ κάνει καὶ τὸ ξόρκι, πού τῷξερε ἀπ' τὴ μακαρίτισσα τὴ γιαγιά της, πούταν στὸν καιρὸ της ξακουστὴ σ' ὄλη τὴ Θεσσαλία γιὰ τὰ γητέματα, τὰ ξεγητέματα, τὰ ξόρκια, τ' ἀμποδέματα καὶ τὸ μανόγαλο καὶ τὸ κοκκαλάκι τῆς νυχτερίδας, πού προμήθευε σ' ὄσους γυρεύανε τὴ βοήθειά της.

«Μὰ γιατί, γιατί μοῦ τὸ κάμανε αὐτὸ τὸ κακὸ θείτσα Σάμainer!.. ἐγὼ ποτέ μου δὲν ἐβλαψα ἀνθρώπο, δὲν πείραξα κανένα!.. Δὲ θέλησα τὸ κακὸ κανενοῦ!.. γιατί μοῦ τὸ κάμανε τέτοιο κακό!..» σιγοθρηνεῖ ἡ Σάλυ.

«Φτόνος, χρυσή μου, φτόνος!.. Πού ἄ-

ξιώνεσαι νὰ πᾶς νὰ δεῖς τὴν πατρίδα καὶ ἄς μὴν εἶσαι δῶ μῆτε εἴκοσι χρόνια—φρεσκοφερμένη, πές! Ἄλλες, εἴκοσι πέντε, ἄλλες τριάντα, καὶ ἄλλες ἀκόμα περισσότερα, καὶ δὲ μπορέσανε νὰ ξαναπᾶνε!.. Ἀπὸ φτόνο, ἀπὸ ζήλεια, σοῦ τὸ κάμαν τὸ κακὸ! Μὰ ἔννοια σου! Θὰ φωνάξω τὴ μαντὰμ Ἐλενα—τὴν κυρὰ Λέγκω ντέ!—πού εἶναι ἡ καλύτερη μάγισσα καὶ μάντισσα τῆς παροικίας, καὶ ἔχει πελατεῖα καὶ ἀλλόφυλες! Ἴτολιάνες, Μεξικάνες, Πολωνέζες, καὶ ἀκόμα καὶ βέρες Ἀμερικάνες!.. Αὐτὴ θὰ σὲ ξεγητέψει στὸ μινούτο καὶ ἔννοια σου!» καὶ ἔτρεξε στὸ τηλέφωνο ἡ θεία Σάμainer.

«Μαντὰμ Ἐλενα!.. ναί, ἐγὼ, ἡ Σάμainer!.. Θέλω κυρὰ Λέγκω μου νὰ ἔρθεις νὰ ξεγητέψεις τὴ Σάλυ—τὴ Ζαφειρούλα! τὴν ξέρεις!.. εἶτανε νὰ πάει ταξίδι στὴν πατρίδα καὶ τὴνε φτόνεσαν καὶ ρίξανε μάγια στὴν πόρτα της, καὶ ἀνυποψίαστη τὰ πῆρε στὰ χέρια της καὶ τώρα τὴν κατέχουνε ῥίγη καὶ τρεμοῦλες!.. Ἔλα, σὲ περικαλῶ, ὅσο μπορεῖς γοργότερα νὰ τὴνε σώσεις τὴ γυναίκα!.. μὰ βέβαια καὶ θὰ πληρώσουμε καὶ τὸ ταξί, βέβαια!.. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ ζωὴ καὶ θὰ λογαριάσουμε χρῆμα τέτοιε στιγμές!..»

Δὲν ἄργησε νὰ φτάξει ἡ μαντὰμ Ἐλενα πού εἶναι ξακουστὴ καὶ φημισμένη καὶ πᾶνε στὸ στούντιό της (ἔτσι τὸ λέει) ἀκόμα καὶ ἄντρες νὰ μάθουν τὰ μελλούμενά τους.

Μὰ ἡ θεία Σάμainer στὸ μεταξὺ εἶχ ἀνοίξει τηλέφωνο καὶ σὲ κάθε γιωστή τῇ Σάλυ, καὶ εἶπε τὰ καθέκαστα: «Τὰ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, μὰ τὴν ψυχὴ πού θὰ παρεδώσω αὔριο!.. Δυὸ κεφάλια καὶ μιὰ σκοίπα!.. Ἡ συνουφάδα της θὰ τῶκαμε τὸ κακὸ αὐτό!.. Τὴ ζηλεύει τὴ Σάλυ! Γιατί αὐτὴ ἦρθε προτιότερα καὶ ἀκόμα δὲν ἀξιώθηκε νὰ πάει ταξίδι στὴν πατρίδα, καὶ ἡ Σάλυ ἔτανε νὰ φύγει τὴν ἄλλη βδομάδα...».

Κι ἐπειδὴ ὄσες πήρανε τηλέφωνο καὶ θεωρήσανε χρέος τους ν' ἀνοίξουν καὶ αὐτὲς τὴ γραμμὴ σὲ κάποια νὰ ποῦνε τὸ σινηθιστὸ νέο, πού ἔδινε τόσα φτερά σ' ἄφροντα, ὅσπου νᾶρθε ἡ μαντὰμ Ἐλενα γιόμισε τὸ σπίτι γυναῖκες! Μεσόκοπες καὶ πολλές. Τρέξιν νὰ παρασταθοῦν γητεμένη, νὰ δώσουν καὶ μιὰ συμβουλὴ καὶ νὰ μάθουν τὰ καθέκαστα καλύτερα.

Τις ἀγνόησε ἡ μαντάμ Ἐλενα. Μπῆκε μέσα σὰ δεσπότης—σὰν πατριάρχης, πὲς—καὶ μῆτε γύρισε νὰ τὶς κυττάξει. Ἴσως νὰ τὸ ἀπαιεῖ ἡ ἐπιστήμη της (ἐπιστήμων μάντις, γράφουν οἱ κάρτες της) νὰ κρατᾷ μπόζα.

Προχώρησε μὲ βῆμα βιαστικὸ καὶ ὕφος σπουδαῖο στὴ γητεμένη, τῆς ἔρριξε μιὰ πολυσήμαντη ματιά, καὶ ἄνοιξε μιὰ τσαντάρα πὸν κρατοῦσε σὰ γιατρός. Ἔβγαλε μετὰ ἀπὸ μέσα κάτι ξερὰ φύλλα, κάτι ξερὰ κλωνιά, μιὰ στεγνὴ πεταλούδα, δυὸ γαλάζιες χάντρες καὶ κάτι σουφρωμένες ρίζες. Τὰ ἐξάπλωσε ὅλ' αὐτὰ μὲ σπουδὴ καὶ σοβαρότητα δίπλα στὴ Σάλυ, πὸν ἔτρεμε. Καὶ μὲ φωνὴ χαμηλὴ, μόλις κι ἀκουγότανε, καὶ τὰ μάτια της κλειστὰ καὶ στραμένα πρὸς τὰ πάνω, εἶπε κάτι ἀκατάληπτα: «Ζαρέ, μαρέ, φαντοῦν καντοῦν»—κάτι τέτοια—ἔκαμε καὶ κάτι παράξενες γοιμάτσες, κάτι σχήματα μὲ τὸ ζερβὶ της χέρι, κι ἄνοιξε μετὰ τὰ μάτια της καὶ μὲ σίγουρη φωνὴ «τὰ ἔλυσα καὶ πᾶνε». Τὴν πλήρωσαν δέκα δολλάρια τὸν κόπο της, καὶ τρία γιὰ τὸ ταξί, κι ἔφυγε, ἀφοῦ πρῶτα ἔρριξε τώρα μιὰ καταδεχτικὴ ματιὰ στὴ γυναικοσύναξη—ἔτσι σὰν ἑλαφρὸ χαιρετισμό.

Πῆρε μαζί της καὶ τὴ σκούπα μὲ τὰ κεφαλάκια. Νὰ τὰ πετάξει μεσάνυχτα σὲ τρίστρατο.

Κάποιες νόμισαν πὼς εἴτανε πολλὰ δέκα δολλάρια. Μὰ κάποιες ἄλλες πὼς εἴτανε καὶ λίγα. Γιατὶ εἴτανε σπουδαία καὶ ξακουστὴ μάντισσα καὶ μάγισσα ἡ μαντάμ Ἐλενα καὶ καλὰ πὸν καταδέχτηκε καὶ ἦρθε.

Μὲ τὸ τηλέφωνο τὰ νέα ταξιδεύουν σὰν ἀστραπή. Φτάξαν καὶ στ' αὐτιὰ τῆς συνυφάδας! Καὶ σηκώθηκε καὶ ἦρθε νὰ διαμαρτυρηθεῖ καὶ νὰ πει πὼς δὲν τῆς τᾶριξε αὐτὴ τὰ μάγια στὴν πόρτα τῆς Σάλυ καὶ πὼς τὴν ἀδικοβγάλανε.

Μὰ δὲν πρόφταξε καλὰ ν' ἀνοίξει τὸ στόμα της. Χυμήξαν ἀπάνω της μὲ βρῖσιες καὶ φοβερὲς κατάρες κάποιες. Εἶναι καὶ γιατί τὴν ἔχουν σιὸ στομάχι πὸν ἔφυγε ἀπὸ τὰ «γρεκικά»—τὴν ἑλληνικὴ συνοικία—καὶ πῆγε ἡ ξιπασμένη σὲ γειτονιὰ πὸν βρῖσκες κάθε καρδιᾶς καρύδι. «Καὶ μᾶς κάνει καὶ τὴν ἀριστοκράτισσα, γιατί ξέχασε

πὼς σιὸ χωριό της δὲν εἶχε παπούτσι νὰ φορέσει».

Μὰ ἀπὸ τὴ γυναικοσύναξη, ἡ Ἐλπινίκη, πὸν ἔχει τὴ μύτη χωμένη ὀλοένα στὰ βιβλία, δὲν τὰ πιστεύει τὰ τέτοια. Δὲν πιστεύει αὐτὴ σὲ μάγια καὶ γητέματα. Καὶ προσπάθησε νὰ τὴν ὑπερυσπίσει: «Ντροπή!.. Στὸν αἰῶνα μας, στὸν αἰῶνα τοῦ ραντάρ, τῆς τηλεόρασης, τοῦ μεγάλτοννου, τοῦ σπούτνικ, πύραυλου καὶ τοῦ ταξιδιοῦ πὸν λογαριάζουν σιὸ φεγγάρι, ἔσεις, μέσα στὴν Ἀμερικὴ, μὲ τὰ τόσα θαύματα γύρω σας, νὰ πιστεύετε σὲ μάγια καὶ γητέματα σὰν τὶς γιαγιάδες σας, πὸν μῆτε γιὰ τηλέφωνο δὲν εἴχανε ἰδέα!» εἶπε φωναχτά.

Τὰ βάλανε τώρα ὅλες μ' αὐτὴ (ἡ συνυφάδα εἶχε φύγει) καὶ κάποιες, ἀπὸ τὶς γεροντότερες, τὴν εἶπανε καὶ μασσῶνα! Μὰ κείνη δὲν πειράχτηκε μὲ τίποτα νὰ σηκωθεῖ νὰ φύγει κι αὐτὴ. Στρογγυλοκάθησε πρὸ ἀναπαντικὰ καὶ κύτταγε περίεργα καὶ ξεταστικὰ πότε τὴ μιὰ, πότε τὴν ἄλλη, κι ἐξόργισε ὁ τρόπος της μερικὲς πολὺ! Ἀλλὰ πάνω σιὶς φωνές τους καὶ τὴν ἀντᾶρα, μπῆκε μέσα ὁ ἄντρας τῆς Σάλυ.

Τᾶχασε σὰν εἶδε τόσο γυναικολογί καὶ ρώτησε ἀνήσυχτα τί τρέχει.

«Ἡ προκομμένη σου ἡ νύφη, ἡ γυναίκα τοῦ ἀδερφοῦ σου, ἦρθε καὶ πέταξε μάγια στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ σας! Ζήλεψε τὴ Σάλυ, πὸν εἶναι νὰ πάει ταξίδι στὴν πατρίδα!.. Μὰ φώναξα τὴ μαντάμ Ἐλενα—τὴν κυρὰ Λέγκω ντέ!—καὶ ἦρθε καὶ τᾶστελε σιὰ ὄρη σιὰ βουνὰ» λέει μονορουφί ἡ θεία Σάμαινα.

Μ' αὐτός, ὁ ἄντρας τῆς Σάλυ, εἶναι ἀπὸ κείνους πὸν δὲν τὰ πιστεύουν τέτοια καὶ πολὺ! «Τὶ κουροφεξαλα τσαμπουνᾶς θεία Σάμαινα» τῆς λέει θυμωμένα! «Ἄλλωστε ἡ γυναίκα τοῦ ἀδερφοῦ μου τὴν ἀγαπάει τὴ Σάλυ καὶ τὸ χαίρεται πὸν εἶναι νὰ πάει ταξίδι στὴν πατρίδα!.. Μᾶς ἀγαπάει ὅλους ἡ γυναίκα τοῦ ἀδερφοῦ μου!..»

Κι ἡ θεία Σάμαινα τοῦ ἀποκρίνεται:

«Σᾶς ἀγαπάει ὅπως κι ὁ ξαποδῶ τὸ λιβάνι!» καὶ τοῦ ἐξηγεῖ πὼς μόνο αὐτὴ, ἡ νύφη του, γνώριζε πὼς σήμερα θὰ πῆγνινε ἡ Σάλυ γιὰ λίγα ἀκόμα ψώνια, καὶ ἦρθε καὶ πέταξε τὰ μάγια τὴν ὥρα πὸν εἴτανε σιὰ κατασιήματα. Κι ἂν θὲς ρώτηξε καὶ

τις κυρίες ἀπὸ δῶ, καὶ θὰ σιὸ ποῦνε κι αὐτὲς πὼς τὸ μούτρο της τὸ μαρτύραγε πὼς αὐτὴ τᾶρριξε!.. καὶ εἶχε καὶ τὴν ἀδιαντροπιὰ νᾶρθει καὶ νὰ πεῖ πὼς τὴν ἀδικοβγάλαμε!..»

Ὅλες τῆς σύναξης (ἐξὸν τὴν Ἑλπινίκη) βεβαίωσαν τὰ λόγια τῆς θείας Σάμαινας, καὶ εἶπανε πὼς εἶταν ὀλοφάνερο, ἀπὸ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ φέρεσιμό της, πὼς αὐτὴ τὰ ἔρριξε τὰ μάγια, κι ὅταν τῆς τὸ φώναξαν σηκώθηκε κι ἔφυγε!

Θύμωσε τώρα κι αὐτός:

«Θὰ φάω λιγάκι πρῶτα καὶ μετὰ θὰ πεταχτῶ στοῦ ἀδερφοῦ μου νὰ τήνε στολίσω τὴ διπρόσωπη, πὸν κάνει τὴ Σάντα Μαρία» λέει, καὶ ρωτᾷ τὴ Σάλυ ἂν πρόφταξε νὰ ψῆσει τὰ κεφαλάκια.

«Τὰ κεφαλάκια; Ποιὰ κεφαλάκια;» καὶ σηκώθηκε μὲ μιᾶς ὀρθὴ κι ὄλες τὴ βλέπουνε ἀπορημένες, γιατί ἓνα λεπτὸ προτύτερα ἔμοιαζε ἐτοιμοθάνατη.

«Τ' ἀρνήσια—ποιὰ κεφαλάκια!.. Πῆρα δυὸ νὰ τὰ κάνεις στὴ ἠλεκτρικὴ μας ψησταριά, πὸν τὰ ψήνει τρέλλα, χωρὶς νὰ ζεσταίνει καὶ τὸ σπίτι!.. Δὲν εἶχα τὸ κλειδί καὶ τ' ἄφηκα ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα. Μαζὶ καὶ μιὰ σκούπα, πὸν μὲ κατάφερε καὶ μοῦ τὴν πούλησε ἓνας γυρολόγος. Μᾶς τὰ κλέψανε!..»

Τώρα ἡ Σάλυ ἔγινε ἐξωφρενῶν! Γυρνᾷ στὴ θεία Σάμαινα:

«Δὲ μοῦ λές, χριστιανὴ μου, τί σοῖρθε καὶ μοῦπες πὼς εἶτανε μάγια ἢ σκούπα καὶ τὰ κεφαλάκια κι' ἔγινε τώρα ὄλο αὐτὸ τὸ πατιρντί;» Κι ἡ θεία Σάμαινα, ἀκόμα πιὸ θυμωμένη! «Καὶ δὲ μοῦ λές καὶ σύ, κυρά μου, πὼς καὶ σὲ πιάσανε κρυάδες καὶ τρεμοῦλες μόλις τᾶγγιξες; Καὶ ξέχασες καὶ τίς σουβλιές καὶ τὸ μούδιασμα στὰ δάχτυλά σου;..»

Πρὶν προφτάσει ν' ἀπαντήσῃ ἡ Σάλυ, πετάχτηκε ἡ Ἑλπινίκη νὰ ἐξηγήσῃ:

«Ψυχοσωματικό, ψυχοσωματικό» φώναξε. Τὴν κύταξαν ὄλες ἐχθρικά. Μ' αὐτὴ ἔξακολούθησε ἡσυχᾶ:

«Ἐχεις ἀναβάλει τόσες φορὲς αὐτὸ τὸ ταξίδι καὶ φοβόσουνα μέσα βαθειὰ σου μὴν τύχει πάλι κάποιο ἐμπόδιο καὶ τ' ἀναβάλεεις καὶ πάλι. Γι αὐτὸ πάγωσε ἀπὸ τὸ φόβο ὁ νοῦς σου σὺν ἄκουσες τὴ θεία Σάμαινα νὰ πεῖ πὼς σοῦ ρίξανε μάγια, καὶ νόμισες πὼς μούδιασαν τὰ δάχτυλά σου καὶ πὼς ἐνοιωθες σουβλιές κι ἀνατριχίλες—ψυχοσωματικό!» εἶπε. Κι ἂν ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὴ δάγκωνε κάποια ἀπὸ τὴ γυναικοσύναξη, σίγουρα θὰ πέθαινε ἡ Ἑλπινίκη ἀπὸ δηλητηρίαση! Ὅλες εἶχανε γιομίσει φαρμάκι! Καὶ σηκώθηκαν νὰ φύγουν μούδιασμένες, λυπημένες! Ὅχι πὼς εἶναι κακιές καὶ θέλανε τὸ κακὸ τῆς Σάλυ, ὅχι Μὰ θέλανε πολὺ νᾶτανε μάγια ἢ σκούπα καὶ τὰ κεφαλάκια!.. Φονιάς τούτη ἡ καινούργια λέξη—ψυχοσωματικό!—πὸν δὲν τὴν ἀκούγανε καὶ γιὰ πρώτη φορὰ! Φονιάς, καὶ σκότωσε σὲ μιὰ στιγμὴ κάτι ἀγαπημένο τους—μὲ ρίζες βαθειές!.. Κάτι πὸν δίνει φτερά στὴ φαντασία νὰ τρέχει, νὰ πετάει, σὲ χώρους ξωτικούς καὶ μυστηριώδικους!.. Μὲ τὰ μάγια θᾶχανε καὶ γιὰ καιρὸ κάτι νὰ λένε, καὶ νὰ τὸ διηγοῦνται καὶ στὰ παιδιὰ τους—κάτι τσιτωμένο, τεντωμένο ἀπὸ τῆς κάθε μιᾶς τὴ φαντασία (καὶ τὴ γλῶσσα) κι ἀνάλογα μὲ τὴ στιγμὴ καὶ τὸν κύκλο πὸν θ' ἀφογκραζότανε!.. Τώρα θὰ γυρῶσουνε στὰ σπίτια τους καὶ θὰ στρωθοῦνε κάποιες βουβὰ μπρὸς στὴν τηλεόραση νὰ δοῦν καὶ ν' ἀκούσουν μὲς ἀπὸ τὸ γιαλὶ ἱστορίες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, πὸν λίγο διαφέρει ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, γυμνὲς ἀπὸ μυστήριο, χωρὶς τὴ μαγεία πὸν ἔχουνε τὰ μάγια καὶ τὰ γητέματα.

ΖΗΤΗΣΑΜΕ ΤΗ ΧΑΡΑ

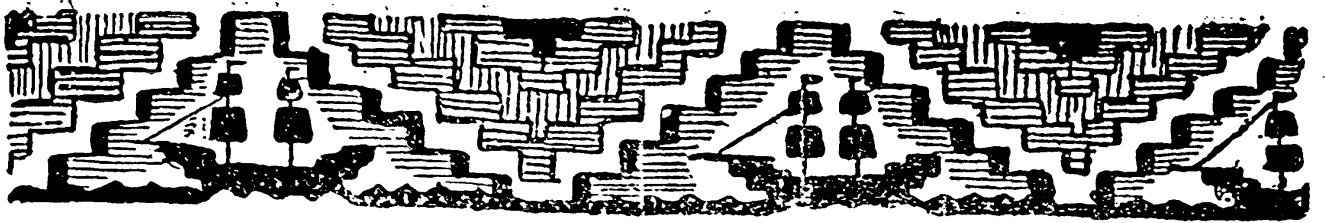
Ζητήσαμε τὴν ἐφήμερη χαρὰ στὴν πηγὴ τῆς Κασταλίας
γιὰ ν' ἀντιβοῆσει μέχρι τὰ ὕψη ἢ τραγικὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς μας.
Ξεδιψάσαμε μέσα στὴν παναρμόνια πηγὴ τοῦ καθήκοντος
γιὰ νὰ δοῦμε τὸν καινούργιο ἥλιο νὰ καταυγάζει τὴ νηνεμία μας.
Καὶ ἡ δόνηση τοῦ πυρετοῦ τῆς ὀδύνης ἔκλεισε τὴν πύλη τῶν λεόντων
καθὼς ἡ πίστη ἔβαφε μὲ τὸν χρωστήρα τῆς τὰ φέρετρα τῆς χαρᾶς.

Ἐψώσαμε τὸν πόνο τῆς ζωῆς στὶς κορυφές τῆς σκέψης
κι' ἐπυργώσαμε τὴν εὐτυχία μέσα στὸν κάματο τῆς ἀποκαρδίωσης.
Ζητήσαμε τὴν ἀγάπη μέσα στὴν ἀποκάλυψη κοινωνικοῦ συστήματος
καὶ τὴν εἶδαμε νὰ μετεωρίζεται στὸν οὐρανὸ τῆς σιγῆς,
καθὼς διέγραφε τὴν ὑπέρλαμπρη τροχιά τῆς
πάνω ἀπὸ τὰ κατάλοιπα ἑνὸς ἀπελπισμένου πλανήτη.

Τὴ δύναμη χაῖδεψε τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας
καθὼς πλανήθηκε μέσα στοὺς ἴσκιους τῆς γυμνῆς ψυχῆς μας.
Τὸ δέος σπάταλα ντύθηκε ἡ ἐλπίδα στὸν κύκλο τῆς πανανθρώπινης
ἔνωσης καθὼς τὴν ἀντάμωσε κλεισμένη
μέσα στὴν κλεψύδρα τοῦ χρόνου.
Καὶ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς ἔλουσε τὴν ψυχὴ μας
καθὼς πλανήθηκε μέσα στοῦ Θεάνθρωπου τὴ φιλοσοφία...

ΑΝΘΟΥΛΑ Α. ΖΟΛΔΕΡ

ΑΟΥΣΒΙΤΣ*

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ
ΚΑΙ ΕΠΤΑ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ
ΕΙΚΟΝΑ ΕΚΤΗ

Σκηνικό: Στο ίδιο γραφείο της Διοίκησης. Στο ημερολόγιο, ή ημερομηνία: 10η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1944. Άκούγεται ο βόμβος από πολλά αεροπλάνα κι' ο κρότος από κοντινούς εκεί βομβαρδισμούς. Μέσα είναι ο Χέρστεν κι' ο Σμάρτς, άμίλητοι. Άτμόσφαιρα κατάπτωσης.

ΧΕΡΣΤΕΝ (κυττάζοντας στα μάτια τόν Σμάρτς). Έδω είμαστε άσφαλισμένοι, Λοχαγέ. (Παύση). Δεν θα βομβαρδίσουν οί έχθροι τὸ Στρατόπεδο. (Πικρά). Πὼς στένεψαν οί δρίζοντες τοῦ Ράιχ! (Ξαφνικά αναλαμβάνοντας)... Λοχαγέ, πρέπει νὰ ἐλέγξουμε τὴν σύνθεση τοῦ Στρατοπέδου... Καὶ νὰ περιμένουμε! (Σιωπή). Εἶμαστε χωρὶς καμμιά προοπτική. (Μονολογώντας). Πὼς γίνεται νὰ χάθει ὅλη αὐτὴ ἡ δύναμη ποὺ εἶχαμε;. Τὰ πάντα μοιάζουν σὰν νὰ περιμένουν κάτι μεγάλο...ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὸ φανταστῶ. Ζοῦμε μέσα σὲ μιὰν ἄβυσσο ἡσυχίας ὅπου ἀντηχοῦν μονάχα τὰ ἐχθρικά αεροπλάνα. (Παύση)... Λοχαγέ, δὲν βρίσκεις πὼς ὅλα εἶναι καθὼς πρὶν;

ΣΜΑΡΤΣ. "Όχι, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ (κυττάζει γύρω του). Ἄλλαξε τίποτα;

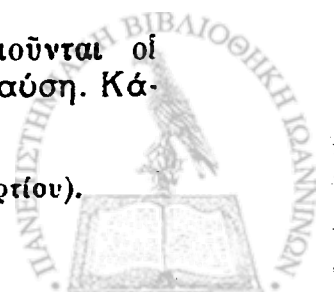
ΣΜΑΡΤΣ. Ὁ Φὸν Κράους εἶπε νὰ κυττάξουμε μέσα μας, Στρατηγέ.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Δεν εἶμαστε φιλόσοφοι, Λοχαγέ! Οἱ στρατιῶτες πρέπει νὰ κυττάζουν μονάχα τὰ ὅπλα τους! (Παύση)... Εἶταν ἓνα κακὸ προμῆνυμα ὁ Φὸν Κράους. Ζητοῦσε νὰ βρεῖ ἐκεῖνο ποὺ πίστευαν οἱ Κρατούμενοι.

ΣΜΑΡΤΣ. Τὸν ἔχω πάντα μπροστά μου... Λίγο πρὶν αὐτοκτονήσει, εἶταν ὅπως οἱ Κρατούμενοι στὶς ἐκτελέσεις: στὸ πρόσωπό του εἶχε μιὰ βεβαιότητα ποὺ με τρομάζε. Σὰν νὰ προαισθάνονταν!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Λοχαγέ Σμάρτς, δὲν πρέπει νὰ θυμούνται οἱ ἀξιωματικοὶ ἐκείνους ποὺ χάθηκαν στὸ Ἄουσβιτς. (Παύση. Κάθεται στὸ γραφείο). Φέρε μου τὸ χάρτη.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 263, (τεῦχος Μαρτίου).

ΣΜΑΡΤΣ (έντρομος). Θα γίνουν και τώρα εκτελέσεις!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Όχι! Ίσως χρειασθεί να παραδώσουμε (παύση)... Κατάλαβες;. Περιμένουμε... Φαίνεται πώς εμείς μονάχα περιμένουμε, τώρα. (Παύση). Όμως, οφείλομε να περιμένουμε, να μᾶς διατάξουν.

ΣΜΑΡΤΣ. Πάντοτε διαταγές!.. Δεν περίμενα τίποτ' άλλο, σ' όλόκληρη τή ζωή μου, Στρατηγέ. Γι' αυτό δεν ξέρω ἄν ἔκαμα και τίποτα δικό μου.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Αὐτὲς ποὺ περιμένουμε τώρα θὰ εἶναι οἱ τελευταῖες, Σμάρτς!.. Καί, κατόπιν;. (Σηκώνεται ἀνήσυχος). Φέρε μου τὸ χάρτη, Λοχαγέ, (ἐνῶ περιμένει, νευρικός), κι' ἄς μὴν μιλάμε!

ΣΜΑΡΤΣ (κρεμάει τὸ χάρτη στὸν τοῖχο). Ὅριστε, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ (παίρνει στὰ χέρια τοῦ ἕνα χάρακα κι' ἕνα μολύβι). Πόσοι Κρατούμενοι ὑπάρχουν τώρα στὴν πτέρυγα;

ΣΜΑΡΤΣ. Ὁχτὼ χιλιάδες ἑξακόσιοι σαράντα. (Σιωπή). Σύμφωνα με τὸ χθεσινὸ προσκλητήριον.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ὁ χώρος αὐτὸς εἶναι γι' ἄλλους τόσους. Τὸ ξέρουν οἱ Κρατούμενοι; (Κατὰ τὴ συζήτηση, κάνει ἀνάλογα καὶ χρῆση τοῦ χάρτη).

ΣΜΑΡΤΣ. Βέβαια!.. Πρὶν, κοιμόνταν ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλον.

ΧΕΡΣΤΕΝ (συμπληρώνοντας). Καὶ νὰ συγκεντρώσεις ὅλα τὰ χαρτιὰ τῆς Διοίκησης (παύση).

ΣΜΑΡΤΣ. Κι' ὕστερα, Στρατηγέ;

ΧΕΡΣΤΕΝ. Νὰ περιμένεις, Λοχαγέ! Θα πάρομε διαταγή. Ἐδῶ πρέπει νὰ σταματήσουμε. (Παύση)... Σ' ἕνα κενό, δυστυχῶς! (Μονολογεῖ)... Σὲ θυμᾶμαι, Φὸν Κράους!.. Συνταγματάρχα τοῦ Ἄουσιβιτς!..

ΣΜΑΡΤΣ. Μάλιστα, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ἐδῶ, στὴ νότια πλευρά, πρέπει νὰ καλυφθοῦν οἱ τάφοι ποὺ εἶναι γιομᾶτοι ὄστᾶ. (Παύση). Νὰ μὴν χρησιμοποιηθοῦν ἐκεῖ Κρατούμενοι, νὰ βάλετε Στρατιῶτες...Κατάλαβες;

ΣΜΑΡΤΣ. Ναι, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ (μὲ ἀηδία καὶ πίκρα)...(Γελάει). Φροντίζομε γιὰ τὶς ἐντυπώσεις!.. γιὰ τὴν ἱστορία!.. ἢ γιὰ τοὺς ἐχθρούς! (γελάει σχεδὸν ὑστερικά)... Πάει καλά! (Ξαναδείχνει στὸ χάρτη). Λοχαγέ, νὰ μεταφερθοῦν, ἀπ' τὴν βορεινὴ πλευρά, στὶς παράγκες Γ καὶ Δ, πέντε χιλιάδες. Πόσους ἔχομε τώρα κεῖ;

ΣΜΑΡΤΣ. Διακόσιους.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Μονάχα;

ΣΜΑΡΤΣ. Ξεχνᾶτε πὼς στὶς παράγκες αὐτὲς ὑπάρχει τῦφος;

ΧΕΡΣΤΕΝ. Δεν μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ ἀρρώστιες, Λοχαγέ. Νὰ μεταφερθοῦν ἕξ χιλιάδες ἀπ' τὴν βορεινὴ πλευρά. (Παύση). Νὰ συγκεντρώσεις κι' ὄλο τὸ ἀρχεῖο καὶ νὰ περιμένεις... Ἀπὸ χτὲς εἴμαστε χωρὶς δύναμη... Οἱ Ρῶσοι πέρασαν πίσω ἀπ' τὸ Ἄουσιβιτς. Ζήτησα ὁδηγίες. Καὶ μόλις ποὺ κατώρθωσα νὰ ἐρθω σ' ἐπαφὴ με τὸν ἀσύρματο (παύση). Ἡ Καγκελλαρία ἀπάντησε: «Ὑ π ο χ ὠ ρ η σ η»... Καὶ τίποτ' ἄλλο. Ὅμως ποῦ; (παύση)...

Δέν υπάρχουν οὔτε μιὰ σπιθαμὴ γῆς ὅξω ἀπ' τὸ Ἄουοβιτς. Παντοῦ εἶναι τώρα ἐχθροί. (Παύση). Ὅλη ἡ γῆς ἔχει ἐχθρούς γιὰ μᾶς, Λογαγέ!

ΥΠΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ (μπαίνει στὴν πόρτα). Στρατηγέ, ἦρθε μιὰ ἐπιτροπὴ.

ΧΕΡΣΤΕΝ (πρὸς στιγμὴν, γίνεται κάτωχρος καὶ δείχνει μιὰ συγκλονιστικὴ ταραχὴ. Σάν ν' ἀντιμετωπίζει τὸ ἀναπόφευκτο μιᾶς κατάρρευσης)... Τὸ περίμενα. (Ἄχνά)... Ἦρθαν!.. Μιὰ στιγμὴ, (πρὸς τὸν Σμάρτς). Λογαγέ, πῆγαινε νὰ ζάμεις αὐτὰ πού εἶπα. (Παύση)... Κι' ὕστερα... ὕστερα (πρὸς τὸν ὑπαξιωματικό)... Τί εἶναι αὐτοὶ πού ἦρθαν;

ΥΠΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ. Ὁ Ἐρνθὸς Σταυρὸς εἶναι.

ΧΕΡΣΤΕΝ (γελάει μ' ἀνακούφιση). Κι' ἐγὼ πίστεψα... (Παύση). Ἀλλά, ὅπου καὶ νάσαι θὰ ἔρθουν (πρὸς τὸν ὑπαξιωματικό). Νὰ τοὺς φέρεις.

ΥΠΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ. Μάλιστα! (χαιρετᾶει καὶ βγαίνει).

(Στὸ μεταξύ, μπαίνει ἡ ἴδια ἐπιτροπὴ πού παρουσιάζεται καὶ στὴν πρώτη πράξη, ἐκτός ἀπ' τοὺς δυὸ Γερμανοὺς πού εἶχε κεῖ).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (μὲ θριαμβευτικὸ ὄφος). Μᾶς περιμένετε, Στρατηγέ Χέρστεν. Καθὼς βλέπετε, κρατήσαμε τὴν ὑπόσχεση νὰ ξανάρθουμε στὸ Ἄουοβιτς.

ΧΕΡΣΤΕΝ (ἀντιστέκεται ἠθικῶς)... Ναι... Τώρα, γάνετε πάλιν καὶ νὰ ἔρθετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Εἰστε ὅλοι, καθὼς πρὶν ἀπόνα χρόνο;

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ὅχι ἀκριβῶς. Λείπει ὁ Φὸν Κράους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κανεὶς ἄλλος, Στρατηγέ;

ΧΕΡΣΤΕΝ. Καὶ πολλοὶ Κρατούμενοι. (Παύση). Ὅμως, αὐτοὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν... Ἐσεῖς, βλέπω, ξανάρθατε χωρὶς καμμιά ἀπώλεια. Λείπουν βέβαια οἱ δικοὶ μᾶς... ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ὑπῆρξαν καὶ ποτέ, ... δὲν υπάρχουν, ἄλλωστε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Οἱ Κρατούμενοι παραδόθηκαν στὰ χέρια σας, Στρατηγέ Χέρστεν. Αὐτοὶ πού λέτε πὼς δὲν ἀφοροῦν ἐσᾶς, ἀφοροῦν ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶναι λυπηρό, Στρατηγέ.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Γιὰ μᾶς εἶταν ἀντίπαλοι, Πρόεδρε. Γιατί δὲν τοὺς σώζατε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Δὲν εἶχαμε τὴ δύναμη.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ἐ, τότε, δὲν πέφτει στὴν δική σας κρίση ὁ θάνατος κα' ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ὁρίζουν καὶ πεθαίνουν μονάχα οἱ δυνατοί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Οἱ δυνατοὶ δὲν εἶναι αὐτοὶ πού δὲν ἔχουν ψυχὴ, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Δὲν εἶχαν ἀνάγκη νὰ τοὺς παρηγορήσετε. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔζησαν. Πεθαίνουν πρῶτα ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἰδανικά. (Παύση) Κι' ὁ Φὸν Κράους πέθανε γιὰτὶ πίστεψε σ' αὐτὸ τὸ ἰδανικό, πού κινήγησε νὰ σκοτώσει στὸ Ἄουοβιτς. Δὲν ὑπάσχει, ξέρετε, καμμιά διαφορὰ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει. Ἡ δική μου ἀποστολὴ εἶναι πάνω ἀπ' τὴ δύναμη πού ἔχουν οἱ ἀνθρώποι νὰ σκοτώ-

νονται. Γι' αυτό και δὲν εἶχε τότε ἀξία γιὰ σᾶς ἡ γνώμη μας. Ἐλπίζω πῶς τώρα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ναί! (Παύση). Ἀρχίζετε δῶ ποὺ τελειώνει ἡ δική μας δύναμη... Παρακαλῶ νὰ μὲ ἰδῆτε ψύχραιμα. Δὲν μᾶς χωρίζει καμμιά διαφορά,... δὲν εἶναι δυνατόν!

ΕΝΑ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ. Δὲν εἶναι ἀρκετὰ γενναῖο νὰ ξανοίξουμε κριτική τώρα γιὰ τὶς πράξεις τῶν νικημένων.

ΧΕΡΣΤΕΝ (σηκώνεται, πολὺ πειραγμένος). Τὰ κανόνια μας δὲν σίγησαν ἀκόμα! (Παύση). Πῶς μπορείτε νὰ πατᾶτε τὰ πόδια σας πάνω στὴ γῆ τοῦ Ἄουσβιτς, ἐσεῖς ὁ «οὐδέτερος»;.. Κύριοι, δὲν ἦρθατε οὔτε σὰν νικηταί, οὔτε σὰν νικημένοι. Καλύτερα νὰ ζητήσετε νὰ εἰστε ὠφέλιμοι κι' ὄχι ἀνδρείοι... Δὲν πιστεύω στὰ ἠθικὰ φαντάσματα. Ἄν δὲν πέθαιναν οἱ Κρατούμενοι στὸ Ἄουσβιτς, δὲν θὰ ἔρχοσαν πάλι... Οἱ ἄνθρωποι ἀγωνίζονται καὶ πεθαίνουν, δὲν ζητᾶν τὸν οἶκτο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Στρατηγὲ Χέρστεν, εἰστε ἀκόμα ἡ Γερμανία;

ΧΕΡΣΤΕΝ. Εἶμαι τὸ Ἄουσβιτς!

ΕΝΑ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ. Ἔ, γι' αὐτὸ ἦρθαμε!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Λοιπόν;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Νὰ μᾶς θέσετε ὑπ' ὄψη τὰ στοιχεῖα τοῦ Στρατοπέδου, δηλαδή: τὸν ἀριθμὸ τῶν Κρατουμένων, τὴν κατάστασιν ποὺ βρίσκονται, τὶς ἀνάγκες ποὺ ἔχουν, τὴν ἐθνικότητά τους κι' ὅ,τι ἄλλο θὰ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουμε... Καταλάβετε, Στρατηγέ;

ΧΕΡΣΤΕΝ. Δὲν ἔχει ἀξία, Πρόεδρε. Πάντως, θὰ διατάξω νὰ σᾶς παρασχεθεῖ κάθε δυνατὴ εὐκολία. Περιμένετε. (Βγαίνει καὶ ξανάρχεται μαζί μ' ἓναν ἀξιωματικό, ποὺ τὸν διατάζει): Ὑπασπιστά, νὰ εἰδοποιηθῆ ὁ Λοχαγὸς Σμάρτς νὰ ἔρθει ἐδῶ καὶ νὰ κοινοποιήσεις προφορικὰ πῶς θὰ γίνῃ γενικὴ ἐπιθεώρηση στὸ Στρατόπεδο.

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ. Μάλιστα, Στρατηγέ! (χαιρετάει καὶ βγαίνει).

ΧΕΡΣΤΕΝ (πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴ). Κύριοι, θὰ ἔχετε πέντε λεπτὰ ὑπομονή.

(Ἐπικρατεῖ ἀτμόσφαιρα ἀφόρητης ἡσυχίας. Ὅλοι βρίσκονται σὲ μιὰ προσμονὴ νὰ λήξῃ αὐτὴ ἡ συνάντηση.)

ΧΕΡΣΤΕΝ. Τόσα λίγα εἶχαμε νὰ ποῦμε;.. Γιατί αὐτὴ ἡ βουβαμάρα ἀνάμεσά μας; (Παύση). Ὅλοι ξέρομε πῶς ἡ συνάντηση τούτη εἶναι μιὰ θάλασσα ποὺ τὴν διάβηκε ὀλόκληρη ἡ Εὐρώπη... Ἄλλὰ, αὐτὸς εἶναι πάντα ὁ πόλεμος. Ἠθικὴ στὸν ἀλληλοσκοτωμὸ δὲν ὑπάρχει. Κι' ἐμεῖς δὲν ἀρνηθήκαμε τὸν πόλεμο. Σεῖς, οἱ «οὐδέτεροι», ὑπῆρξατε οἱ εὐαίσθητοι ποὺ κλείνατε τὰ μάτια γιὰ νὰ μὴν ἰδῆτε τὴν πάλιν... Θὰ εἰστε ἀπαραίτητοι τώρα γιὰ ἓνα καινούργιο μέλλον; (Παύση). Δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ πῶς θὰ ὑπῆρξατε χωρὶς τὴν ἀγωνία τῶν ἄλλων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (θιγμένος ἀπ' τὰ λόγια τοῦ Χέρστεν). Κρίμα ποὺ δὲν εἶταν ὄνειρο αὐτὴ ἡ δοκιμασία τῆς ἀνθρωπότη-
τας. Ἀπ' τὰ Στρατόπεδα θὰ πρέπει νὰ φτιάξῃ τὴν καινούργια
της συνείδηση. (Σιωπὴ). Κι' ἐμεῖς δὲν ἦρθαμε δῶ σὰν «εὐαί-
σθητοι οὐδέτεροι». Δὲν μπορούσε κανεὶς νὰ εἶναι οὐδέτερος

μπροστά σ' αὐτὸ τὸ δράμα. Εἴμασταν οἱ ἀπόστολοι τῆς εἰρήνης, τῆς ἡττας σας, Στρατηγέ! (Παύση καὶ κατάπληξη).

ΧΕΡΣΤΕΝ (γελάει σαρκαστικά). Φιλοσοφεῖτε, κύριε Πρόεδρε; (Παύση). Θυμάστε τί σας εἶπα τὴν ἄλλη φορά;.. ὑπήρξατε ἀνύπαρκτοι!

ΕΝΑ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ. Ἡ παρουσία μας εἶταν ἓνα μήνυμα!

ΧΕΡΣΤΕΝ (εἰρωνεύεται). Δὲν τὸ περίμενε κανεὶς αὐτὸ τὸ μήνυμα!

ΕΝΑ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ. Ξεφύγαμε ἀπ' τὴν πρόθεσή μας... Εἶναι ὥρα νὰ κάνουμε τὴ δουλειά μας. Πιστεύω νὰ συμφωνεῖτε, Στρατηγέ. Τὸν ἐπίλογο αὐτῆς τῆς ἱστορίας δὲν θὰ τὸν φτιάξουμε τώρα ἐδῶ!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Θὰ τὸν κάμουν οἱ Κρατούμενοι. Σ' αὐτοὺς τοὺς ἀποστεωμένους ποὺ ἔχουν μέσα τους τὴ σιωπὴ ἀνήκει τὸ Ἄουσιβιτς. (Παύση). Ἐσὰς δὲν σας μίσησε ποτὲ κανεὶς, οὔτε κι' ἐμεῖς.

(Στὸ μεταξύ, μπαίνει καὶ χαιρετᾷ ὁ Σμάρτς. Ὁ Χέρστεν κάνει νόημα νὰ μὴν τὸν διακόψει.)

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ἄν θέλετε, ὅταν τελειώσετε, περάστε νὰ σας ἀποχαιρετίσω... (Παύση). Ξέρετε, θὰ ἤθελα ν' ἀλλάξω κι' ἓναν τυπικὸ χαιρετισμὸ μὲ ἄλλους ἐκτὸς ἀπ' τοὺς Στρατιῶτες καὶ τοὺς Ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἄουσιβιτς. Οἱ Κρατούμενοι, ὅλοι αὐτοὶ ποὺ πέθαναν, ἀκόμα καὶ τὰ μικρὰ παιδιά, ἔσβησαν μέσα μου χωρὶς ἓνα χαμόγελο. (Παύση. Μονολογεῖ)... Μιὰ μέρα, ὄξω ἀπὸ μιὰ παράγκα, εἶταν ἓνας νεκρὸς... Προσπαθῶ νὰ μὴν τὸν σκέφτομαι. Ἄλλὰ ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς ἀκόμα ταξιδεύει. (Παύση)... Σιωπηλὸς καὶ ἀπρόσιτος. (Παύση. Συντριβή)... Οἱ μνημὲς ἀπ' τὸ Ἄουσιβιτς δὲν ἀγγίζονται. (Συνέρχεται). Θὰ διερωτηθῆτε: γιατί τὰ λέω αὐτά;.. Νά, θέλω νὰ κρατηθεῖ ἀπὸ κάπου ὁ κόσμος ποὺ ἄρχισε νὰ καταρρέει. (Σιωπή. Ξαφνικά). Κι' ὄλ' αὐτὰ χωρὶς πάθος... Εἶμαι πάντα ὁ Στρατηγὸς Χέρστεν!..(πρὸς τὸν Σμάρτς). Λογαγέ, ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ ὀδηγηθεῖ στὴ Γραμματεία τοῦ Στρατοπέδου.

ΣΜΑΡΤΣ. Ναι... Ξανάρθαν καὶ πέρσι.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ἐλπίζω νὰ ξανάρθουν πάλι (γελάει πικρά).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (εἰρωνεύεται). Σκέπτεστε νὰ μείνετε γιὰ νὰ μᾶς... φιλοξενήσετε;

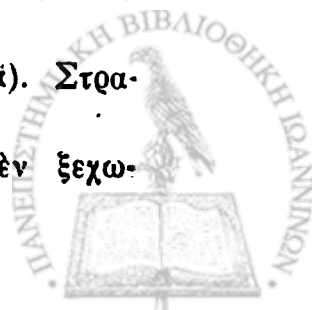
ΧΕΡΣΤΕΝ (κυττάζει ἀμίλητος καὶ βλοσυρὸς, καθὼς ξεκινᾷ νὰ φύγουν.)

ΣΜΑΡΤΣ. (Δείχνει τὴν πόρτα). Ὅριστε, Κύριοι! (Βγαίνουν).

(Στὸ σημεῖο τοῦτο, μπαίνει ἡ Εὔα. Ὁ Χέρστεν ξαφνιαίνεται κάπως. Ἡ Εὔα στέκεται στὴν πόρτα καὶ τὸν κυττάζει κατάματα, ἀμίλητη. Ἡ εἰκόνα αὐτῆ κρατᾷ λίγα δευτερόλεπτα).

ΕΥΑ (σάν ἀπὸ ἄλλον κόσμον, μὲ πολλὴ πίκρα). Στρατηγέ Χέρστεν, ποῦ εἶναι ὁ τάφος τοῦ πατέρα μου;

ΧΕΡΣΤΕΝ (ψύχραιμα). Δὲν ξέρω, Φροῦλάιν. Δὲν ξεχω-

ρίζομε κανέναν ἐδῶ. (Παύση). Ὅλο τὸ Ἄουσβιτς εἶναι γιομᾶτο ἀπὸ νεκρούς!

ΕΥΑ (ἔξαλλη): Τί κάνατε τὸν Συνταγματὸρχη Φὸν Κράους, Στρατηγέ;

ΧΕΡΣΤΕΝ (ἄγρια). Φροῦλάϊν!

(Στὸ σημεῖο τοῦτο, μπαίνει μέσα ὁ Σμάρτς. Τὰ χάνει μπρὸς στὴ σκηνὴ καὶ κυττάζει φοβισμένος τὴν Εὔα.)

ΕΥΑ (πρὸς τὸν Σμάρτς). Κι' ἐσεῖς, Λοχαγὲ Σμάρτς (γελάει σχεδὸν ὑστερικά)... Μήπως ὄνειρεύεστε τὸ λευκὸ χέρι;.. (Παύση). Δὲν κρατήσατε τὴν ἀνάμνηση τοῦ Φὸν Κράους;!!! Τὸν σκορπίσατε ἀνάμεσα στοὺς σωροὺς τῶν ὀστέων! (Παύση)... Ἄλλὰ, καλύτερα. Αὐτὸ ζήτησε κι' ὁ ἴδιος... «Θὰ μὲ δεχθοῦν οἱ νεκροὶ τοῦ Ἄουσβιτς, Εὔα... Ἀφοῦ θὰ εἶμαι κι' ἐγὼ σὰν αὐτούς...», εἶπε. (Ἐξαλλη, πρὸς τὸν Χέρστεν)... Τί τὴν κάνατε τὴν ζωή, Στρατηγὲ Χέρστεν;

ΧΕΡΣΤΕΝ (ὀργίζεται ἐπικίνδυνα). Ὅξω!.. Φύγε!

ΕΥΑ (σχεδὸν ἐπιθετική). Τώρα!.. δὲν φοβίζετε, Στρατηγὲ Χέρστεν!.. Φοβάστε;..

ΧΕΡΣΤΕΝ (ἀγριεύοντας)... Φροῦλάϊν!

ΣΜΑΡΤΣ (Μπαίνει στὴ μέση καὶ ἀρπάζει τὴν Εὔα). Μή!.. Φτάνει!.. Μή!.. Στρατηγέ!.. (τὴν βγάζει ἔξω ἀπ' τὸ γραφεῖο).

(Στὸ μεταξύ, ὁ Χέρστεν, συντριμμένος ὀλότελα, πέφτει στὸ γραφεῖο καί, πιάνοντας τὸ πρόσωπο μὲ τὰ δύο του χέρια, ἀφαιρεῖται. Τὴν στιγμή αὐτὴ μπαίνει μέσα κι' ὁ Σμάρτς.)

ΣΜΑΡΤΣ. Εἶναι φοβερό, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ (καθὼς συνέρχεται, ἀργὰ καὶ συντριμμένος). Ναί!.. Σμάρτς.

(Στὸ μεταξύ, ξανάρχεται μέσα ἡ Ἐπιτροπὴ. Ὁ Χέρστεν, καταλαβαίνοντας τίς ἐντυπώσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, προσπαθεῖ νὰ τὴν ὑποδεχθεῖ ψύχραιμα, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσει περιθώρια γιὰ ἐπικρίσεις.)

ΧΕΡΣΤΕΝ. Μὴν τρομάζετε, κύριε Πρόεδρε... Ἐδῶ κατατομήθηκαν οἱ συμβατικότητες ὅλης τῆς Εὐρώπης ποὺ ξέρετε σεῖς. (Παύση)... Ξέρω πῶς βλέπετε σεῖς αὐτούς τοὺς σωροὺς τῶν σκελετῶν. Μὴν ζητᾶτε ὅμως νὰ συγκινηθῶ. Γιὰ μᾶς, δὲν εἶναι παρὰ ἓνα πεδίο μάχης, ἢ καλύτερα, ἓνα πεδίο μετὰ τὴ μάχη. Ἐνας ἐχθρὸς ποὺ νίκησε μὲ τὸ θάνατό του (παύση)... Γιατὶ ὑπῆρξε ἀπροσπέλαστος, καθὼς εἶναι τὰ ὄνειρα, καθὼς εἶναι ὁ θάνατος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Εἰστε ἓνα ἡμερολόγιο τραγωδίας, Στρατηγὲ Χέρστεν... Θὰ μπορέσετε νὰ ξεχάσετε τὴν εὐθύνη σας κι' ὄξω ἀπ' τὸ Ἄουσβιτς; (Παύση. Κυττάζονται τώρα μὲ μῖσος στὰ μάτια).

ΧΕΡΣΤΕΝ (μὲ πάθος). Τώρα, νοιώθω τὴν παρουσία σας, Πρόεδρε. (Παύση). Νὰ φύγετε, ἀμέσως! (γυρίζει τίς πλάτες).

(Ἡ Ἐπιτροπὴ βγαίνει κατάπληκτη καὶ μὲ φανερὴ ἐχθρότητα.)

ΧΕΡΣΤΕΝ (χωρὶς νὰ γυρίσει). Πήγαινε τους, Σμάρτς!

(‘Ο Σμάρτς, βγαίνει πειθήνιος. ‘Ο Χέρστεν, μένοντας μονάχος, μονολογεῖ μέ πικρία). Κι’ ἐγὼ περίμενα μιὰ τυπικὴ χειραψία (γελάει, οἰκτείροντας τὸν ἑαυτό του)... Πίστευα πὼς θὰ εὔρισκα μιὰ ἀπείραχτη καρδιά. (Παύση)... Δὲν ὑπάρχει γιὰ σένα, Στρατηγέ Χέρστεν!.. Πλήγωσες τὴν ἀνθρώπινη καρδιά! (Βγαίνει ἀμίλητος ἔξω ἀπ’ τὸ γραφεῖο, ἐνῶ, τὴν ὥρα αὐτῆ, μπαίνει μέσα ὁ Σμάρτς. Σὲ λίγο, ξανάρχεται κι’ ὁ Χέρστεν).

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ἔφυγαν, Σμάρτς;

ΣΜΑΡΤΣ. Ναι, Στρατηγέ! (Σιωπὴ)... Εἶταν τόσο θλιβερὴ αὐτὴ ἢ ἐπίσκεψη... Τώρα, νομίζω πὼς ἔχω πεθάνει.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Περίμενες τίποτ’ ἄλλο, Λοχαγέ;

ΣΜΑΡΤΣ (σχεδὸν ἀφηρημένος)... Ἴσως... (παύση)... Κάτι, ποῦ δὲν τὸ βρήκαμε, κάτι... αὐτὸ ποῦ ζητήσαμε, Στρατηγέ! (Παύση). Καί, τώρα, εἴμαστε στὴν ἄκρη ἀπόναν δρόμο...

ΧΕΡΣΤΕΝ. Βαθαίνεις, βλέπω, Λοχαγέ Σμάρτς. Σὰν νὰ ξεντύθηκες τώρα τὴ στολὴ σου... Μιλᾶς σὰν καλλιτέχνης. (Παύση)... Ναι, τὸ «κάτι» αὐτὸ ποῦ ζητᾶς δὲν ὑπάρχει γιὰ μᾶς, Σμάρτς! Κι’ ὅλα τώρα εἶναι θλιβερά!

ΣΜΑΡΤΣ. Θυμᾶμαι τὸν Συνταγματάρχη Φὸν Κράους. Λίγο πρὶν αὐτοκτονήσει εἶταν κατάκοπος καὶ ἥρεμος... λὲς κι’ ἦθε ἀπὸ καμμιά θάλασσα. «Πρέπει νὰ φύγω, Σμάρτς...», μοῦ εἶπε. «...Ἡ ζωὴ στάθηκε σ’ ἓνα κενό. Πάει ὁ πύργος, γκρεμίστηκε. Κι’ ἐμεῖς δὲν ἔχομε νὰ περιμένουμε τίποτα...» (παύση)... Πρέπει νὰ εἶταν δυνατός, αὐτὸς ὁ Φὸν Κράους, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ (ἀκολουθεῖ τὴ συζήτηση). Ναι, Σμάρτς! (Παύση). Ἀλλά, μοῦ φαίνεται τώρα, πὼς ὁ Φὸν Κράους ζοῦσε σ’ ἓναν μακρυνὸ καιρὸ. (Προσπαθώντας ν’ ἀλλάξει τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς συζήτησης). Καλύτερα νὰ τὸ ξεχάσουμε!.. (Παύση μεγάλη). Δὲν μοῦ λές, Σμάρτς, σκέφτηκες ἂν θὰ εἶταν καλύτερα νὰ εἶχες οἰκογένεια... Ξέρεις, φυσικά, πὼς ἐγὼ δὲν ἔχω παιδιά. Εἶμαι σχεδὸν μόνος, γιατί ἡ γυναίκα μου ἔχει δυὸ κόρες ἀπ’ τὸν προηγούμενο γάμο της. (Παύση)... Λοιπόν, Σμάρτς;

ΣΜΑΡΤΣ. Ναι,... Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Νοιώθεις μοναξιά;

ΣΜΑΡΤΣ. Ναι!..

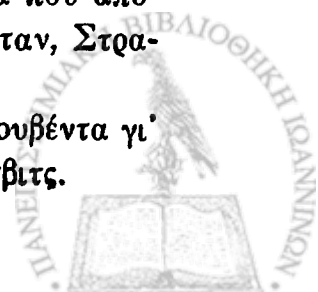
ΧΕΡΣΤΕΝ. Τὴν ἐννοιωθες καὶ πρὶν;

ΣΜΑΡΤΣ. Πάντοτε εἶμαν μόνος. (Παύση). Ἀκόμα κι’ ὅταν οἱ Κρατούμενοι μοῦ ἔδιναν ἐνθύμια γιὰ νὰ τὰ στείλω στοὺς δικούς τους.

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ἔχεις δίκιο, Σμάρτς. Θὰ εἶταν μιὰν ἀπαντοχὴ, μιὰ χειραψία στὴ ζωὴ. (Ἀπότομα). Ὁ Φὸν Κράους δὲν εἶταν σὰν ἐμᾶς. Εἶχε τὴν Εὔα. (Παύση). Κι’ ὁμως, πέθανε, μπόρεσε νὰ πεθάνει. (Σκέφτεται)... Νὰ εἶταν αὐτὸ ποῦ τὸν ἔκαμε νὰ πεθάνει;

ΣΜΑΡΤΣ. Τὸν ἄκουσα ποῦ φώναζε: «Σ’ εὐχαριστῶ, Εὔα... Μοῦ ἔδωσες ξανά τὴ ζωὴ μου...» (Παύση). Τὴν ὥρα ποῦ ἀποφάσιζε ν’ αὐτοκτονήσει. Ξέρετε, πιστεύω πὼς αὐτὸ εἶταν, Στρατηγέ!

ΧΕΡΣΤΕΝ (μέ συντριβή). Ἄς μὴν κάνουμε κουβέντα γι’ αὐτά. (Παύση). Εἶναι τόσο ξένα δῶ μέσα στὸ Ἄουσβιτς.

ΥΠΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ (έμφανίζεται τυπικά). Στρατηγέ, στὸν ἀσύρματο!

ΧΕΡΣΤΕΝ (φεύγει τρέχοντας). Περίμενε, Λοχαγέ. (Πρὸς τὸν Ὑπαξιωματικό). Ποιὸς εἶναι;

ΥΠΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ. Ἡ Καγκελλαρία, κατ' εὐθείαν ἀπ' τὸ Βερολίνο. (Βγαίνουν).

ΣΜΑΡΤΣ (καθὼς μένει μόνος στὸ γραφεῖο). Χέρστεν. Στρατηγέ Χέρστεν!

(Περνοῦν ἓνα δυὸ λεπτά. Ὁ Χέρστεν ἐμφανίζεται στὴν πόρτα, συντριμμένος. Στέκεται καὶ κυττάζεται μὲ τὸν Σμάρτς. Ἀτμόσφαιρα τεντωμένης ἀγωνίας στὴ στάση τοῦ Σμάρτς. Ὁ Χέρστεν εἶναι ἀκίνητος.)

ΧΕΡΣΤΕΝ... Νικηθῆκαμε... (Παύση μεγάλη)...
Ναί, Λοχαγέ Σμάρτς!... (Γελάει πικρά). Ὡς ἐδῶ εἶταν!!! «Ἐγκαταλείψατε Στρατόπεδο... ἐξαφανίσατε τεκμήρια»! (Παύση).
Αὐτὸ μοῦ ἀπάντησαν... Ἡ τελευταία διαταγή, Λοχαγέ Σμάρτς. (Σιωπή)... Κι' ὕστερα;.. Δὲν ξαναπάντησαν! (Πλησιάζει στὸ παράθυρο καὶ δείχνει ἐμφαντικά)... Λοχαγέ Σμάρτς, αὐτὸ εἶναι τὸ Ἄουσοβιτς!!! Μιὰ σιωπὴ γιομάτη νεκρῶν ποὺ τώρα θ' ἀναστηθοῦν! (παύση). Ἐδῶ, σ' αὐτὸν τὸν φραγμένο χῶρο, νικηθήκαμε!.. Ἐδῶ τελειώνει κι' ἡ Γερμανία τοῦ Φύρερ!.. Καὶ δὲν μᾶς ἀπόμεινε οὔτε μιὰ γωνιά πατρίδα... ἔστω μόνον ὅσο γιὰ νὰ χύσουμε τὸ αἷμα μας!.. Τ' ἀκουσες, Λοχαγέ Σμάρτς;!!

ΣΜΑΡΤΣ. (γέρνοντας τὸ κεφάλι)... Ναί!.. Στρατηγέ Χέρστεν!

ΧΕΡΣΤΕΝ. Ναί... Σμάρτς! (Σιωπή). Ὅσοι ἔζησαν ἀπὸ δῶ, θὰ ξαναπᾶν στὸν τόπο τους, γιὰ νὰ συνεχίσουν ξανά μιὰ γκρεμισμένη ζωὴ... (σιωπή)... Ὅσοι πέθαναν ἐδῶ, θὰ γίνουν τὰ θεμέλια γι' αὐτὴν τὴ ζωὴ... αὐτὴν τὴ ζωὴ ποὺ ἐμεῖς χάσαμε!.. (Μεγάλη παύση)... Κι' ἐμεῖς, Λοχαγέ Σμάρτς;

Α Υ Λ Α Ι Α

Π Ρ Α Ξ Η Τ Ρ Ι Τ Η

ΕΙΚΟΝΑ ΕΒΔΟΜΗ

Σκηηνικό: Τὸ Στρατόπεδο ὅπως εἶναι στὴν τρίτη εἰκόνα τῆς Δεύτερης Πράξης. Μονάχα ποὺ τώρα ὅλα δείχνουν τὴν κατάρρευση: ἡ παράγκα εἶναι μισοχαλασμένη, τὰ συρματοπλέγματα κομμένα καὶ πεταμένα δῶθε-κεῖθε, οἱ Κρατούμενοι ποὺ κάνουν ν' ἀντηχεῖ ἀπὸ φωνές ὀλόκληρο τὸ Στρατόπεδο. Στὴ σκηνή, ἐμφανίζονται οἱ Ὀμηροὶ ἀνά-

κατα και σέ ομάδες από τρία-τέσσερα πρόσωπα. Ἀτμόσφαιρα πανηγυρισμοῦ νίκης.

ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ (πρὸς ἄλλους δυὸ τρεῖς). Βικέντιε... Κάναμε μαζί μιὰ πορεία σ' ἓνα ὄνειρο (παύση)... Θὰ χωρισουμε, τώρα;.. Τώρα πὺν δὲν θὰ ξανασημάνει τὸ προσκλητήριο τοῦ Ἄουσβιτς;

ΟΜΗΡΟΣ Α. Θὰ χωριστοῦμε;

ΟΜΗΡΟΣ Γ. (σχεδὸν κλαίγοντας ἀπὸ συγκίνηση). Ὅχι, Στέφαν... Δὲν θὰ πᾶμε τώρα στὴ ζωὴ καθὼς ἤρθαμε δῶ. Βγήκαμε ἀπὸναν θάνατο. Πῶς θὰ ξεχάσουμε, Στέφαν, τὸ Ἄουσβιτς; (Σιωπὴ)... Ὅσοι ἤρθαμε δῶ εἴμαστε ὅλοι μαζί μονάχα ἓνας ἄνθρωπος πὺν νίκησε τὸ Ἄουσβιτς! (Παύση). Ναι, Στέφεν, θυμήσου τὸν Ἀλεξάντερ πὺν εἶχε τόσα ὄνειρα στὸ φωτεινὸ του μέτωπο... ἐκεῖνον τὸν βαθὺ Ἀντζελο πὺν ἔφτιαχνε πάντα ἓνα μεγάλο χάρτη γιὰ ταξίδια στὴν Ἀσία... (παύση)... πὺν δὲν ἔγιναν, πὺν δὲν θὰ γίνουν τώρα ποτέ! (Σιωπὴ)... Ναι, θυμήσου ὅλους αὐτούς, πὺν δὲν ἔφτασαν νὰ χωριστοῦν καθὼς ἐμεῖς,... ἀπόμεναν τώρα στὴ δικὴ μας ψυχὴ. (Παύση)... Ναι, Στέφαν!.. Κι' ἐμεῖς θὰ πᾶμε στοὺς ἀνθρώπους τὸ δικό τους μήνυμα, τὴν ἀγωνία τους γιὰ τὴ ζωὴ... Τάχα νὰ τὸ ξέρουν ὅσοι δὲν ἔζησαν στὸ Ἄουσβιτς;

ΟΜΗΡΟΣ Α. Βικέντιε!.. (κυττάζονται στὰ μάτια κι' ὕστερα πέφτει ὁ ἓνας στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἄλλου).

ΟΜΗΡΟΣ Γ. Δὲν θὰ χωριστοῦμε, Στέφαν! (Παύση). Τώρα, θὰ νοιώθουμε πὺν κοντά,...νά, ὅπως στὸ Στρατόπεδο, θὰ στενέψουν τὰ σύνορα τῶν ἀνθρώπων,...θὰ πλατύνουν οἱ καρδιές, δὲν θὰ εἶναι καθὼς πρῖν. Ὅλα θ' ἀλλάξουν, ἀλλάξαν Στέφαν. Πεθάναμε καὶ ξαναγεννηθήκαμε, ξαναγεννήθηκε ὅλος ὁ κόσμος, Στέφαν... Θ' ἀλλάξουν, πὺν σοῦ λέω! Νά, θυμᾶμαι πῶς, ὅταν εἶμαν παιδί, κι' ἄκουγα τὴν ἀνοιξη τὴς νεροχέλωνες καὶ τοὺς γρούλλους στὰ λειβάδια, ξεχνούσα καὶ νόμιζα πῶς κι' ἐγὼ εἶμαν τὸ ἴδιο μ' ἓναν γρούλλο ἢ μὲ μιὰ νεροχέλωνα. Ἀργότερα, ὅταν μεγάλωσα κ' ἄκουγα πάλι τὰ τριζόνια, θυμόμουν μονάχα πῶς κάποτε αὐτὰ βρισκόνταν μέσα μου... Τίποτε δὲν πάει χαμένο στὴ ζωὴ μας ὅταν τὸ ζοῦμε.

ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ (φωνάζει δυνατὰ)... Σταθῆτε! (τὸν προσέχουν). Γιατί νὰ κάνουμε σὰν παιδιά;.. (γίνεται μεγάλη φασαρία: οἱ Ὅμηροι φωνάζουν «Ζήτω ἢ ζωὴ»... τραγουδοῦν). Ζήσαμε, λοιπόν; (πάλι δυνατὰ). Ναι... γιὰ νὰ κρατήσουμε τὴ ζωὴ ἐκείνων πὺν πέθαναν.

ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ. Στέφαν... Βικέντιε... (στὸ μεταξύ φωνάζουν πολλοὶ μαζί Κρατούμενοι). Ἀνδρέα!.. Ἀνδρέα!

(Ὁ Ἀνδρέας ξεπροβάλλει μέσ' ἀπὸ πολλούς.)

ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ (πρὸς τὸν Ἀνδρέα). Γιατί νὰ καθόμαστε ἀκόμα στὸ Ἄουσβιτς;.. (πρὸς τὸν Στέφαν). Στέφαν, θὰ γυρῶσουμε ἀντάμα ὡς τὴ Δανία... Τί εὐτυχία!.. Δὲν θὰ πᾶμε νὰ ἰδοῦμε πὺν ἔγιναν οἱ μάχες;

ΟΜΗΡΟΣ Α. (δείχνει στὸ στηθος). Ὁ πόλεμος ἔγινε δῶ! Κάρολε!

ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ (σκύβει νὰ πάρει λίγο χῶμα), Αὐτοὶ

πού έμειναν έδω, κρατώντας τήν άγωνία μας! (Σιωπή). Θα γίνουν πολλά, χιλιάδες, έκατομμύρια κόκκινα κρίνα πού θα φτιάξουν έναν δρόμο πού θα φτάνει ως τον ουρανό. Σ' αυτούς (σιωπή γενική)... Δεν είμαστε τώρα οί άπειραχτοι έφηβοι πού θα ζητήσουν να βρουν ξανά τις κιθάρες πού άφησαν στα σπίτια τους... Στα μέτωπά μας κάθεται μιá χαλασμένη σιωπή...

(Στό μεταξύ, ό Άνδρέας κάνει νεύμα να τον άκούσουν. Γίνεται παντού ήσυχία και σταματάει κάθε άλλη κίνηση.)

ΟΜΗΡΟΣ Δ. (συγκινημένος). Ζωντανοί... Ζωντανοί... άπόναν θάνατο είμαστε. (Παύση μεγάλη). Ναι,... ή γενεά πού έσπειρε με τά κόκκαλά της τή γή. (Δυνατά): Έμείς θα γίνουμε ή καινούργια συνείδηση αυτής τής γής! Βγαίνουμε άπ' τά όστá στο Άουσβιτς (παύση)... Οί νεκροί του πολέμου είναι στην δική μας ψυχή, κι' έμείς είμαστε μονάχα εκείνο πού αυτοί οί νεκροί έχασαν στον κόσμο τουτο... Άδέρφια!.. τώρα, θα γυρίσουμε για να φωνάξουμε παντού, σ' όλη τήν οίκουμένη... Μας περιμένουν οί λαοί (πνίγεται άπ' τó κλάμα)...

ΠΟΛΛΟΙ ΟΜΗΡΟΙ (άλλοι κλαίν, άλλοι φιλούν τον Άνδρέα, άλλοι φωνάζουν «να φύγουμε...να γυρίσουμε, τώρα!..»)

ΟΜΗΡΟΣ Δ. (παρασύρεται)... Έμπρός, να φύγουμε. Στο σταθμό... τώρα θα έρθει τó τραίνο (στό μεταξύ, άκούεται άπό μακριά άτμομηχανή). Πάμε! (Παύση γενική)... Δεν είναι εκείνα τά τραίνα!!! (Βγαίνουν).

(Στό σημείο τουτο, πριν ακόμα βγει κι' ό Άνδρέας, έμφανίζεται στην άκρη τής σκηνής ή Εύα, άμίλητη, να παρακολουθει.)

ΟΜΗΡΟΣ Δ. (έκπληκτος, ίσια ίσια πού άρθρώνει. Έσύ;!! Εύα!

ΕΥΑ (μακρυνή και περίλυπη). Έρθα για να ιδω πώς θα φύγετε (παύση). Ναι... τώξερα. (Άλλάζοντας τόνο). Μην θυμάστε τον Συνταγματάρχη Φόν Κράους... Είναι κι' αυτός άνάμεσα στους δικούς σας πού αφήνετε στο Άουσβιτς,. Λησμονήστε τον!.. (κλαίει)... Η ζωή μου είναι τώρα γιομάτη άπό θάνατο... Κι' έδω, σ' αυτά τά όστá, χάνονται και τά δικά μου δειρα... Σας παρακαλώ, πέστε πώς δεν υπήρξε ό Φόν Κράους.

(Στό μεταξύ, ό Άνδρέας τήν κυττάζει λυπημένος κι' άμίλητος.)

ΕΥΑ (συνεχίζει με τόνο ίκεσίας και πικρής συναίσθησης μαζί). Δεν ζητάω να λησμονήσετε τó Άουσβιτς... (Παύση)... Ό Συνταγματάρχη Φόν Κράους αυτοκτόνησε για να έξιλωθει!

ΟΜΗΡΟΣ Δ. (με πολλή ευλάβεια). Ξέρω, Εύα!.. Υπήρξες ένα ιδανικό για τον Συνταγματάρχη Φόν Κράους... ένα ιδανικό πού τον έφερε ως τον άνθρωπο. (Παύση μεγάλη). Άν δεν υπήρχες έσύ, Εύα, οί Κρατούμενοι κείνο τó βράδυ...κι' έγώ... δεν θα ζούσαμε. Σ' ευχαριστώ πού ήρθες, Εύα Φόν Κράους!.. Υπήρξες ή όπτασία τής ψυχής μας στο Άουσβιτς.

(Η Εύα κυττάζει τον Άνδρέα κλαμένη, ένω αυτός συνεχίζει.)

ΟΜΗΡΟΣ Δ. (σάν να μονολογεί)... Ναί, Εὐα!.. στις μακρυνές νύχτες, ανάμεσα στους ἴσκιους αὐτῶν ποῦ πέθαναν ἐδῶ, περπατοῦσες κι' ἐσύ, Εὐα Φὸν Κράους... σάν ἕνας ἄγγελος ἀπ' τὴν ἴδια σιωπηλὴ χώρα... (Σιωπὴ)... Κι' ἀναχάραζες κάπου... ἀλάργα, ἕναν ὀρίζοντα. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ φῶς ἀκοῦμπήσαμε τὴν ματωμένη καρδιὰ τῆς Εὐρώπης. Καὶ περιμέναμε. (Παύση μεγάλη.) Μὴν φύγεις ἀπὸ μᾶς, Εὐα Φὸν Κράους!.. Τί νὰ κάμεις τώρα στὸ Ἄουσβιτς!..

ΕΥΑ (ἀμετάκλητη καὶ πονεμένη). Ὅχι! (παύση ἔντονη)... Δὲν γυρνοῦν πίσω οἱ νεκροί. Δὲν ἔχω ὄνειρα γιὰ τὴ ζωὴ... Ἄντιο... Καὶ ξεχάστε τὸν Συνταγματάρχη Φὸν Κράους... Μόνον αὐτὸν ἔχω... ἀνάμεσα στους δικούς σας νεκρούς. (Σιωπὴ). Ἡ Γερμανία ἄναψε μιὰ φωτιὰ στὴν ψυχὴ μου. Τώρα, ἔμειναν μονάχα κάρβουνα (ξεσπάει σὲ βαθὺ λυγμό).

ΟΜΗΡΟΣ Δ. (μὲ πόνο). Ξεχάστε κι' ἐσεῖς τὸν Συνταγματάρχη Φὸν Κράους... Ἡ ζωὴ εἶναι ὄξω ἀπ' τὸ Ἄουσβιτς... Δεχθῆτε τὸ χέρι μας... ἕνα χέρι πέρα ἀπὸ ἰοῦτα τὰ σύνορα.

ΕΥΑ (μὲ σπαραγμό). Θὰ τὸ ἤθελα... (Σιωπὴ)... Δὲν γίνεται ὁμως. Φύγε!

ΟΜΗΡΟΣ Δ. Εὐα!.. σάν ἀδερφή!

ΕΥΑ (μὲ ἀπόφαση). Ὅχι!.. (παύση). Αὐτὸ ποῦ ἔχομε μέσα μας ὑπάρχει καὶ στὴ ζωὴ μας!..

Α Υ Λ Α Ι Α

Τ Ε Λ Ο Σ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΚΩΝ. Π. ΜΠΡΑΤΣΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΗΣ "ΑΤΟΜΙΚΗΣ," ΕΠΟΧΗΣ Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ Ο ΜΕΓΙΣΤΟΣ ΑΘΛΟΣ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

Οι μεγάλες αλλαγές πού συντελούνται έξω από έμᾶς στις ἡμέρες μας, ἔχουν προκαλέσει ἀναμφισβήτητα μεγάλην ἀναταραχὴν στις ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἐπιστημονικὲς δηλ. ἀνακατατάξεις καὶ ἀνατοποθετήσεις, σεισμικὲς δὲ εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν — τὴν τεχνικὴν — ἐξακολουθοῦν νὰ προκαλοῦν τὶς μετασεισμικὲς δονήσεις στὴ συνείδηση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν κάνουν νὰ πνευστιᾶ ἀπὸ συγκίνηση καὶ ὑπερηφάνεια ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καυτερὴ ἀγωνία. "Ὅπως ἔχει ἤδη σημειώσει ὁ προσφάτως ἀποθανὼν μεγάλος Γάλλος φιλόσοφος Gaston Bachelard (1) τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐποχῆς μας εἶναι μὴ — εὐκλείδειος στὴ γεωμετρία μὴ — νευτώνειος στὴ Μηχανικὴ μὴ — μαξουελλιανὴ στὴ Φυσικὴ, μὴ — Πυθαγόρειος στὶς ἀριθμητικὲς πράξεις κ.ἄ. Αὐτὲς οἱ ἀνατοποθετήσεις, ὅπως ἐπίσης ἡ θεωρία τοῦ «ἐνοποιημένου πεδίου» καὶ τοῦ «τετραδιάστατου χωροχρονικοῦ συνεχοῦς (Einstein — Minkowski) καὶ ἐν συνεχείᾳ οἱ πρῶτες ἐξορμήσεις γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ διαστήματος προκαλοῦν τὴν δικαιολογημένη ἐκπληξη, συγκίνηση καὶ ὑπερηφάνεια τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Ἐκ παραλλήλου ὅμως τὸ ἀνήσυχο καὶ στοχαστικὸ πνεῦμα — τὸ γνησίως φιλοσοφοῦν —, πού ἔχει πιά στρατοπεδεύσει στις προφυλακὲς τοῦ Διαστήματος, ἔχει ἐπισημάνει καὶ τὴν ἀγωνία τὴν ἐσώτατη, τὴ μυστικὴ (ἴσχι ἐκείνη τῆς ἐπιφάνειας, τῆς ἀγορᾶς) τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν διαπιστουμένη τραγικὴ ἀντινομία τῆς Ἱστορίας καὶ πού ἡ αἰτία τῆς ἀνάγεται στὴν τεραστία ἀπόσταση ἀνάμεσα στὴν τεχνικὴ ἀπ' τὴν μιὰ μεριά καὶ ἠθικὴ στάση (νοοτροπία) καὶ πολιτικὴ σκέψη καὶ πράξη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐνῶ δηλ. ἡ τεχνικὴ ἀπαιτεῖ — καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ἱστορικῶς ἐπέιγοντα — τὴν ἐπίσπευση τῆς διαδικασίας (Processus) γιὰ τὴν γένεση τῶν προϋποθέσεων πρὸς πραγματοποίηση τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους — πρᾶγμα ὅπερ ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν ἐπαγγελία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ θεώρηση τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι ἀφήνει τώρα καθαρὰ νὰ διαφαίνεται ἐξ ἀφορμῆς τῆς — ἔστω καὶ βραδείας — μετατόπισης τοῦ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐξω τοῦ πλανήτου μας — ἐν τούτοις, ἡ ἠθικὴ στάση, νοοτροπία καὶ πολιτικὴ σκέψη καὶ πράξη μένουν καθηλωμένοι καὶ ἀνύποπτοι σὲ ξεπερασμένα σχήματα καὶ ἀντιλήψεις καὶ — μπορεῖ νὰ εἰπεῖ κανεὶς — δὲν δείχνουν καν διαθεση γιὰ τὴν ἀπαραίτητη καὶ ἐπείγουσα ἀλλαγὴ καὶ ἀναπροσαρμογὴ πρὸς τὰ νέα ἱστορικὰ δεδομένα. Ἄκριβως δὲ ἡ ἐμμονὴ αὐτὴ καὶ ἡ μὴ ὑπερνίκηση τῆς τραγικῆς αὐτῆς ἀντινομίας ἴσως προκαλέσει τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Καὶ δὲν ξέρουμε ἂν τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸ ἄδοξο τέρμα μπορεῖ καὶ μέχρι ποίου σημείου νὰ ἀποδοθῇ στὴν εὐθύνη τοῦ ἀν-

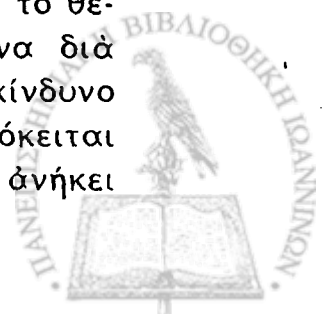

θρώπου ή αποτελεί μοίραν του ανθρώπινου γένους. Στην περίπτωση αυτή ό,τι υπήρξε αλήθεια, όμορφιά, αγαθό, πλάνη και πόνος είναι προωρισμένα να χαθούν μαζί με τον άνθρωπο—δημιουργό. Και αναπηδάει, την στιγμή αυτή, άβιαστα και αϋθόρμητα τὸ παρακάτω ἐρώτημα σὲ ὄλο τὸ δραματικὸ αὐτοῦ μεγαλεῖο: Τί νόημα ἔχει ἄραγε, ἡ πρόωρη—γιατί στ' αλήθεια πρόωρη θὰ εἶναι—τυχὸν καταστροφή και ἀφανισμὸς τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος και ὄλων τῶν λαμπρῶν πνευματικῶν αὐτοῦ ἐπάθλων (καλλιτεχνήματα—ιδέες—)—ἐνδιάμεσοι βαθμίδες—γιὰ τὴν προσέγγιση ἢ και κατάκτηση ἀκόμα τῆς «τελειότητος», προτοῦ προλάβῃ και ἀντικρύσῃ τὸ «θαῦμα» αὐτό; Ἐπειὶ γὰρ ὑπῆρξαμε παίγνια τοῦ Θεοῦ στὸν τραγικὸ και γιοματὸ ἱστορικὸ πόνου και αἷμα ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία και τελειότητα; Ἄλλὰ θὰ ἦταν δυνατὸν ὁ Θεὸς νὰ μᾶς βυθίσῃ σ' αὐτὴ τὴν ὀδυνηρὴ και ἀποτρόπαιη πλάνη; Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δὲν ξαίρουμε ἂν εἶναι θεμιτὸ νὰ διατυπωθοῦν. Ἐκεῖνο ποῦ ξαίρουμε εἶναι πῶς ἀναπήδησαν μέσα ἀπὸ σπλάχνα τῆς Ἱστορίας ἀπ' τὴ στιγμή ποῦ ἡ ἰλιγγιώδης πρόοδος τῆς τεχνικῆς ἀφῆκε νὰ διαφαίνεται ὁ ἐπικρεμᾶμενος μέγας κίνδυνος: ὁ ἀφανισμὸς τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος ἠθικὸς και φυσικὸς (βιολογικὸς). Ἡθικὸς, πρῶτα, γιατί κοντεύει νὰ κἀνῃ τὸν ἄνθρωπο νὰ χάσῃ τὸν ἑαυτὸν του δηλ. νὰ ξεχάσῃ τὸν τελικὸ στόχο τῆς πορείας του ποῦ εἶναι ὁ μόχθος και ὁ πόνος γιὰ μιὰ ὀλοέν σὲ μεγαλύτερο και ὑψηλότερο βαθμὸ ἐλευθερία, ὑπευθυνότητα, και τελειότητα. Βιολογικὸς, κατόπιν ἀπὸ τὴν ἐπαπειλουμένη αὐτοκαταστροφή σὲ περίπτωση παγκοσμίας πυρηνικῆς συρράξεως τὴν ὁποῖαν ἐπὶ τοῦ παρόντος περιορίζει και συγκρατεῖ στὰ ὄρια τῆς ἄνομης «πολιτικῆς» ἐπιθυμίας ἢ «ἰσορροπία τοῦ τρόμου και ἡ ὁποῖα ὡς ἡ ἱστορικὴ ἐμπειρία διδάσκει ὅτι δύσκολα θὰ μπορέσῃ νὰ μετουσιωθῇ ὡς ἡ ὑπεύθυνη ἱστορικὴ συνείδηση». Ἄς προχωρήσουμε ὁμως γιὰ νὰ ἐξετάσουμε κάπως λεπτομερέστερα ἐκεῖνο ποῦ ἐνδέχεται νὰ χαθῇ. Ὁ σύγχρονος (ἐπικρατῶν πολιτισμὸς) παρὰ τοὺς ἐπιφανειακοὺς σαρκασμοὺς τῆς ἱστορίας σ' ὠρισμένες στιγμὲς και περιοχές, εἶναι τὸ καταστάλλαγμα—ἀνεξάρτητα τοῦ ὅτι δὲν ὑπέστη ἀκόμα πλήρη ἐσωτερικὴ ἐξεργασία και ἀφομοίωση—τῆς μεγάλης κληρονομίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος και τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ μεγάλη αὐτὴ «δωρεὰ» τοῦ Θεοῦ ἔγινεν βίωμα και ἐνομίσθη ὅτι διέπλασε τὸν τύπο τοῦ ἀνθρώπου, μέχρι τοῦ κατωφλίου τῆς «ἀτομικῆς ἐποχῆς» στὴν ὁποῖαν εἰσήλθομεν πλέον ἀνύποπτοι και ἀπροετοίμαστοι. Καί ἦταν τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα και ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκεία, οἱ πρωτοπηγὲς οἱ ἀνεξάντλητες τοῦ ἀνθρώπινου στοχασμοῦ και τῆς τραχείας πορείας γιὰ τὴν ἐλευθερία και τὴν τελειότητα τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος, ὅπως εἶπαμε. Καί ἦταν ἡ ἀλήθεια, ποῦ ἀδιάκοπα μόχθησε νὰ ἀνεύρει, ἡ ἀρετὴ, ποῦ ζήτησε νὰ ἀσκήσει, ἡ ὀμορφιά, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θέλησε νὰ συγκινηθῇ και ἡ ἀγιότητάτα, ποῦ λαχτάρισε—παράλληλες και τραχιῆς πορεῖες γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ—μέσα ἀπὸ τίς πλάνες, τὴ δουλεία, τὴν ἀσκήμια, γιὰ νὰ πορευθῇ ἀπὸ τὴν «αὐτοσυνείδηση τῆς ἐλευθερίας στὴν τελειότητα». Ἄλλὰ ὅλα αὐτὰ ἔμειναν φευγαλέα ὀράματα. Καί τὸ ἀπόσταγμα τοῦ πάθους και τῆς δίψας αὐτῆς γιὰ τὴν «τελειότητα» και τοῦ τραχιοῦ και ἀκαταπαύστου αὐτοῦ ἀγῶνα, ἦταν ὁ ἱστορικὸς πόνος τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Παρὰ ταῦτα δὲν μπορούμε νὰ ἀρνηθοῦμε και ἕνα σταθερὸ ἐπίτευγμα, μιὰ ἀναμφισβήτητη νίκη. Τὸ γεγονὸς, ὅτι κάπου στὴν «αἰωνιότητα» λάμπει ἡ ἰδέα και ἡ δυνατότητα τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ὑψίστου ἐπάθλου και ὁ ὁποῖος ἀγῶνας καταξιώνει τὸν ἄνθρωπο και τὴν ἱστορικὴ του πορεία. Καί κοντὰ σ' αὐτὰ ἡ ἐλπίδα, μιὰ προ-

σδοκία και μιὰ υπόσχεση. Ἴδου τὰ βιώματα τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος και ἡ τραγική ἱστορική πορεία. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ ἡ τεχνική ἀπεσπάθη ἀπὸ τὸ «λόγο» και μεταφέρει πλέον τὸ μήνυμα τοῦ ἀνθρώπου στὴν Ἀφροδίτη, τὸν Ἄρη, ἢ ἀλλαχοῦ ἀνοίχτηκε τὸ μέγα χάσμα, και πρόβαλε ὁ μέγας κίνδυνος, τὸν ὁποῖον ὑπηνίχθημεν.

Ἄλλα αὐτὰ λοιπὸν εἶναι προορισμένα νὰ χαθοῦν... Και ἤδη ἀναπηδάει τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα: Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπωθηθῆ και προληφθῆ ὁ μέγας οὔτος κίνδυνος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, ποὺ ἄλλωστε, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς καμμίαν λογικὴν και ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα και οὔτε καμμίαν δεοντολογικὴν σκοπιμότητα ἐξυπηρετεῖ; Εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ ἦτο θεμιτὸν νὰ δοθῆ, κατὰ πρῶτον, ἡ ἀκόλουθος ἀπάντηση: Μία ὑπόθεσις εἶναι ὅτι ἡ ἴδια ἡ τεχνική ἡ γεννήσασα τὸν κίνδυνον, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπισπεύσῃ—διὰ τῆς εἰς τὸ ἀπαιτούμενον χρονικὸν διάστημα ταχυτέρας κατακτήσεως τοῦ διαστήματος—τὴν πρὸς τὰ ἔξω τοῦ πλανῆτου μας βαθμιαίαν μετατόπισιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀνθρώπου, ὅποτε στὴν περίπτωσι αὐτῇ ὁ ἀγὼν διὰ τὴν παγκόσμιον κυριαρχίαν θὰ ἔπεφτε σὲ δευτερεύουσα μοῖρα, ἀπομακρύνοντας ἔτσι τὶς αἰτίες και ἀφορμὰς τοῦ πυρηνικοῦ πολέμου. Ἄλλὰ πέραν τοῦ ὅτι δὲν γνωρίζουμε τίποτε τὸ θετικὸ γιὰ τοὺς ἄλλους πλανῆτες—ἡ πραγματοποίησι αὐτῆς κείται σὲ ἀρκετὰ μακρινὴ ἀπόστασι—ἔτσι τὰ σκιρτήματα τῆς ὑπερηφάνειας, τῆς συγκίνησης και τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐξόρμησεως διὰ τὴν κατάκτησι τοῦ διαστήματος μοιάζουν σὰν ἐλαφρὰ αὔρα ποὺ δὲν μπορεῖ—ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγα ἐκλεκτὰ πνεύματα—νὰ σηκώσῃ τὴν παμμέγιστη μᾶζα τῆς ἱστορίας και νὰ τὴν κατευθύνει ἔξω τοῦ πλανῆτου μας, μετατοπίζοντας πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ κέντρον τοῦ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος. Δὲν ἀπομένει, λοιπὸν, ἄλλο μέσον γιὰ τὴν ἀπώθησι τοῦ κινδύνου, παρὰ ἡ γεφύρωσι τοῦ πάρα πάνω χάσματος.

Ἄνακύπτει λοιπὸν τὸ ἐπιτακτικὸν και ἱστορικὸν ἐπεῖγον καθῆκον γιὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ τιτανικοῦ ἀγῶνα πρὸς γεφύρωσι τοῦ χάσματος, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ἀλλαγὴ, ὅπως εἶπαμε, στὴν νοοτροπία, ἠθικὴ στάσι και πολιτικὴ πράξι. Γεννᾶται ὅμως τὸ ἐρώτημα κατὰ ποῖον τρόπο; μὲ ποῖα μέσα θὰ ἐπιτευχθῆ ὁ μέγιστος οὔτος ἄθλος τοῦ αἰῶνα: Ἡ ἔναρμόνισι δηλ. τῆς πολιτικῆς σκέψεως και πράξεως, νοοτροπίας και ἠθικῆς στάσεως τοῦ ἀνθρώπου και κατ' ἐπέκτασι τῶν κρατῶν—ἔθνων, πρὸς τὰς, ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσαν πρὸδοσι, τῆς τεχνικῆς δημιουργηθείσας ἐξελίξεως. Ἐὰν δεχθοῦμε ὅτι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα μὲ τὴν πλαστικότητα, εὐλυγισία και λιτότητά του (2) ἀλλὰ και μὲ τὶς ἄπειρες δυνατότητες, πλοῦτο, ὁμορφιά και νεανικότητα (μικρὰ ἐφηβικὴ ἢ ἡλικία τοῦ σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος στὸν πλανῆτη μας) ἀπ' τὴ μιὰ μεριά και ὁ Χριστιανισμὸς μὲ τὶς ὑψιστες ἀρετές, ἀπὸ τὴν ἄλλη, πρέπει και μποροῦν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ἐπηρεάζουν—ὄχι ἐν μέρει και ἐπιφανειακῶς ὅπως μέχρι σήμερα—ἀλλὰ κατ' οὐσίαν και μὲ τὴν πρέπουσαν πληρότητα—και νὰ τροφοδοτοῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τὰ ἀνεξάντλητα πνευματικά και ἠθικά ἐφόδια—και εἶναι θεμιτὴ, νομίζουμε, ἡ ὑπόθεσι αὐτῇ—τότε κάθε ἄνθρωπος μὲ ἀνήσυχι και ὑπεύθυνη συνείδησι, κάθε ἔθνος, κράτος, λαὸς ἔχει τὸ θεμιτὸ δικαίωμα ἀλλὰ και τὸ χρέος νὰ ἀποδυθῆ σ' ἓνα τραχὺ ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀπὸ τὸν φόβον και τὸν κίνδυνον τοῦ ἀφανισμοῦ. Ἐν τούτοις, γιὰ τὸν Ἕλληνα, τὴν Ἑλλάδα, δὲν πρόκειται ἔτσι ἀπλᾶ γιὰ δικαίωμα ἢ χρέος συμμετοχῆς στὸν ἀγῶνα. Σ' αὐτὴν ἀνήκει

τὸ προνόμιο ἀπὸ τὴν ἱστορία τὴν ἴδια ὅπως ἀναλάβῃ τὴν τολμηρὴ πρωτοβουλία τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνα. Γιατὶ πρῶτον ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, δεύτερον ὁ χριστιανισμὸς καὶ ὁ ἑλληνισμὸς ὑπέστησαν ἀμοιβαίαν συμπλήρωση καὶ γονιποίηση (3) καὶ τρίτον γιατί ἡ Ἑλλάς, ὡς παιδαγωγός, ἀπόστολος καὶ προφήτης τῆς ἱστορίας εἰς πᾶσαν κρίσιμον ἱστορικὴν στιγμήν, ἀνελάμβανε τὴν ἐνδεδειγμένην ἱστορικὴν πρωτοβουλίαν καθολικῆς σημασίας καὶ βαρύτητος ποῦ ἦταν ἔκφραση τῆς συνειδητοποίησης τῆς ὑπάρξεώς της καὶ κινήσεώς της μέσα στὸν ἱστορικὸ χρόνο καὶ χῶρο—ἦταν δηλ. καὶ εἶναι ἡ πραγματοποίηση τοῦ βαθύτερου νοήματος τῆς ὑπάρξεώς της—ἔρωτας καὶ θυσία γιὰ τὸ ὑψιστὸ ἀγαθὸ—ἀγωνιζόμενη ἀνάμεσα στὴν ἱστορία καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ θρύλου καὶ μύθου. Ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῶν αἰῶνων, (4) ὅπου ὁ συνειδητὸς καὶ ἀδιάκοπος ἀγῶνας γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία καὶ τὴν διάπλαση τῆς ἐλεύθερης καὶ ὑπεύθυνης προσωπικότητος τὴν ἐτοποθέτησεν, ὀφείλει ἡ Ἑλλάς σὰν διαλεχτικὴ ἔκφραση τῆς αἰωνίου ἰδέας, ἀποτινάσσουσα τὴν ἐπιφανειακὴ νάρκη καὶ τὴν θανάσιμη περίσφιγξη τῶν παγίδων τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ποῦ ἀπειλοῦν, ἄλλως τε, νὰ νοθεύσουν τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς της, νὰ συνεγείρει τὰς κολοσσιαίας πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις της, τὰς αἰωνίους νέας («Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες ἐστίν») καὶ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγῶνος, περισυλλέγουσα τοὺς εἰς κάθε μέρος ἀναμένοντας ἐν σιωπηλῇ ἀγωνίᾳ ἀξιους ἔραστὰς καὶ ἡρωϊκοὺς μαχητάς. Γιὰ νὰ σταθῇ δὲ ἄξια τῆς μεγάλης αὐτῆς προσδοκίας καὶ γιὰ νὰ εἶναι νικηφόρος ὁ νέος ἀγῶνας θὰ ἀπαιτηθῇ προηγουμένως μιὰ ἐπίπονος πορεία πρὸς τὴν ἔρημον, ὅπου μακρὰν ἀπὸ τὶς σειρῆνες τῆς ἱστορίας καθένας—ὑπεύθυνος καὶ μὴ—ἀναβαπτίζοντας τὴν ὑπαρξὴ του στὶς αἰώνιες καὶ δροσερὲς πρωτοπηγές, στοχαστεῖ μετὰ ταῦτα μὲ ὄδηγόν τὸ «μέτρον» τὴν διαλεχτικὴν δηλ. σύνθεση ἰδεαστισμοῦ—ρεαλισμοῦ καὶ συνειδητοποίηση ὅτι τὸ μέγα χάσμα καὶ ὁ μέγας κίνδυνος τοῦ αἰῶνα μόνον μὲ τὴν ἀναστήλωση τῆς ἐλεύθερης προσωπικότητος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ποῦ ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα, γιὰ κάθε πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναγέννηση τῆς ζωῆς, μποροῦν ν' ἀπωθηθοῦν. Μετὰ ταῦτα, ἄς ριχθοῦν στὸν ἀγῶνα καὶ ἄς διασαλπίσουν πῶς ἡ βαρεῖα κληρονομία τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ πνεύματος εἶναι σὲ θέση καὶ μπορεῖ νὰ σώσῃ τὸ κινδυνεῦον ἀνθρώπινο γένος, γιατί ἐμπερικλείουν ἄπειρες δυνατότητες γιὰ μιὰ ἐλεύθερη, ὑπεύθυνη καὶ συνειδητὴ ἀλλαγὴ καὶ μετατόπιση (ἀναπροσαρμογὴ) τῆς νοοτροπίας ἠθικῆς στάσης καὶ πολιτικῆς σκέψης καὶ πράξης, πρὸς τὰ ἐκ τῆς προόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδιαίτερα τῆς τεχνικῆς δεδομένα.

Ἴδου λοιπὸν τὸ χρέος τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς αἰωνίου ἰδέας καὶ ὡς ζωντανῆς πραγματικότητος. Στὴν ἱλιγγιώδη τεχνολογικὴ ἐξέλιξη τῶν ἡμερῶν μας τί ἄλλο, ἄλλωστε, θὰ μπορούσε ἡ αὔλη καὶ ἄσαρκη Ἑλλάς νὰ εἰσφέρει στὴν προσπάθεια κάθε λαοῦ ἔθνους—κράτους καὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση τῶν μεγάλων, ποῦ ἀποβλέπει νὰ δώσῃ τὸ «παρόν» τοῦ πλανήτου μας «κάπου» στὸ χῶρο τοῦ διαστήματος. Ὑπὸ τὰ σημερινὰ δεδομένα ἡ ἀπάντηση εἶναι ὅτι στὸν τεχνολογικὸν τομέα ὀλίγα μπορεῖ νὰ προσφέρῃ ἀπὸ ἑλλειψη πηγῶν καὶ ὑλικοῦ πλούτου ἐν συγκρίσει μὲ τὰ μεγάλα σὲ ὑλικά πλοῦτο καὶ πλούσια σὲ πρῶτες ὕλες κράτη—ἔθνη. Μάλιστα στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε, πῶς ὅση καὶ ἂν ἐπιτελέσῃ πρόοδο—ἔστω καὶ ἀλματώδη—στὸν οἰκονομικὸ—τεχνικὸ τομέα ἡ Ἑλλάς—ποῦ σημειωτέον, θὰ πρέπει νὰ ἐντείνῃ τὶς προσπάθειές της γιὰ τὴν

προώθησή του—ώστόσο πάντοτε τὰ ἐπιτεύγματά της νὰ παρουσιάζονται μικρά ἐν σχέσει μὲ ἐκεῖνα τῶν μεγάλων καὶ πλουσίων Κρατῶν. Πάντοτε θὰ ἀκολουθεῖ καὶ σὲ πολλὰ θέματα ἢ πρόοδος τῆς τεχνικῆς θὰ μᾶς θέτει διλήμματα. (π.χ. στὸν τομέα τοῦ ἐξηλεκτρισμοῦ τῆς χώρας ἢ παρατηρηθεῖσα βραδύτης τείνει νὰ καταστήσῃ πλέον ἀνεπίκαιρον τὴν διὰ τῶν προ-ατομικῶν πηγῶν ὀλοκλήρωσιν της ἐν ὄψει τοῦ ὅτι συντόμως οἱ ἀντιδραστήρες παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος θὰ στοιχίζουν ὀλιγώτερα, ὅπως ἀπὸ πολὺν καιρὸ εἶχαμε προβλέψει). Ἀντιθέτως, πολλὰ, παμμέγιστα, ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ πνευματικοῦ πλούτου, μπορεῖ νὰ εἰσφέρῃ, ἢ Ἑλλάς, ὅπως ἐσημειώθη. Στὸ χῶρο αὐτὸ ἡ ἱστορικὴ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος ἔχει προκαθορίσει τὴν θέση της: Νὰ εἶναι πρώτη. Διότι «ἔμφυτον τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον, εἰς τοὺς Ἕλληνας». Τὴν στιγμή αὐτὴ ἔρχονται στὴ μνήμη μας οἱ λόγοι τοῦ Σωκράτη πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδη, σὲ σχετικὴ συζήτηση διὰ τὴν συμβολὴν τῶν Ἑλλήνων στὴν ἱστορικὴ πρόοδο καὶ σύγκρισιν πρὸς τοὺς ἄλλους λαούς, πού, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, μπορεῖ νὰ θεωρηθοῦν ἐπίκαιροι. Ἄλλα εἶναι λέει τὰ ἐπιτεύγματα καὶ τὰ ἐφόδια τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὕλικός πλοῦτος. Κι' αὐτὰ εἶναι «ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ σοφία, ταῦτα γὰρ μόνον τὰ ἄξια λόγου τοῖς Ἕλλησιν (5). Ἡ ἀνασυγκρότηση λοιπὸν τῆς ἐλεύθερης καὶ ὑπεύθυνης πνευματικῆς προσωπικότητος καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς νέας ἱστορικῆς πορείας. Ἴδου τὸ χρέος καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἑλλάδος. Μὲ ἄλλα λόγια θὰ διδάξῃ καὶ πάλιν τί πρέπει νὰ πράξουν ἐλεύθερα καὶ ὑπεύθυνα οἱ λαοὶ γιὰ νὰ σωθῇ καὶ καταξιωθῇ τὸ ἀνθρώπινο γένος. Παμμέγιστο λοιπὸν τὸ χρέος, παμμεγίστη ἢ ἱστορικὴ εὐθύνη καὶ πρωτοβουλία, παμμέγιστον καὶ τὸ προσδοκώμενο ἀγαθόν. Ἄλλα καὶ ἀσυλληπτως δύσκολη—ἂν μὴ ἀδύνατος—ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἄθλου αὐτοῦ. Ἐξηγοῦμαι: Ἄν βεβαίως ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ πρόοδος εἶναι καταπληκτικὴ, ἀπίθανος στίς ἡμέρας μας—καὶ ἡ ὁποία ὡστόσο δὲν ταρασσει τὴν γαλήνην καὶ ἀταραξίαν τοῦ γνησίως φιλοσοφούντος, ἀφοῦ «ἐν σπέρματι» ἐνυπῆρχε στὸ ἀρχαῖο κλασσικὸ πνεῦμα ὡς δωρεὰ ἄνωθεν—δὲν πρέπει ἐκ παραλλήλου νὰ μᾶς διαφεύγει ἡ συλλογικὴ προσπάθεια, συνεργασία καὶ βοήθεια κρυφῇ ἢ φανερῇ τῶν λαῶν. Ὅμως προκειμένου γιὰ τὴν παρὰπάνω ἱστορικὴ ἀποστολὴ τῆς Ἑλλάδος, πού παρουσιάζει μοναδικότητα, ἡ δυσκολία προέρχεται καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν οὐσίαν της, ἀλλὰ ταυταχρόνως καὶ ἀπὸ ἔλλειψη συμπαραστάσεως τῶν ἄλλων λαῶν, τούλάχιστον ἐν ἀρχῇ. Ἄς μὴ λησμονοῦμεν, πὼς ἡ ἐποχὴ μας στερεῖται ἡρωϊκοῦ πνεύματος καὶ ἀσκητικῆς διαθέσεως, ἀφοῦ ἔχει παραδοθεῖ—ἀνύποπτη ἴσως γιὰ τίς συνέπειες—σὲ μιὰ ταπεινωτικὴ καὶ ἐξευτελιστικὴ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο ὄν καὶ τὸ πνεῦμα ὑλοφροσύνη. Δὲν χρειάζεται, νομίζουμε, περαιτέρω ἀνάλυση γιὰ νὰ καταδειχθῇ ὁ μέγιστος ἄθλος τοῦ αἰῶνα καὶ τὸ δυσκολοκατόρθωτον αὐτοῦ. Ἐκεῖνο πού μπορεῖ νὰ τονισθῇ ἀπὸ τώρα εἶναι πὼς χρειάζεται σκληρὸς, ἀδυσώπητος καὶ ἀδιάκοπος ἀγώνας γιὰ τὴν ἱστορικῶς ἀναγκαίαν νίκη.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἡ Ἑλλάς παρίσταται ὡς τελευταία ἐλπίς τῆς ἱστορίας, δὲν θὰ πρέπει ἀπὸ ἀδιαφορία ἢ ἔλλειψη ἐπαγρυπνήσεως νὰ κωφεύσῃ στὸ δραματικὸ προσκλητήριον αὐτῆς. Ἄλλα θὰ πρέπει, συνειδητοποιοῦσα τὴν ἀνελέγη αὐτῆς ἱστορικῆς ἀνάγκης καὶ τὴν ἐπώδυνη ἱστορικὴ ἀποστολὴ αὐτῆς νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλία τοῦ ἀγῶνα, μετουσιώνοντας τὸ χρέος, σὲ ἱστορικὴ πράξιν. Ἄς σημάνῃ λοιπὸν, «κάπου» στὸ χῶρον τοῦ Διαστήματος τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμού. Σημαία τοῦ ἀγῶνα: ἡ ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Σκοπός: ἡ διάσωση καὶ ἐπιβίωσός του. Μέσα: αἱ ἀνθρω-

πιστικά σπουδαί για την ανάπλαση της ελεύθερης και υπεύθυνης προσωπικότητας. Και εϋθύς ως ανάλαβη την ώραία και έπώδυνη αυτή πρωτοβουλία ή Έλλάς, θα την ακολουθήσουν ό ένας μετά τόν άλλον οί άλλοι λαοί. Διότι γνωρίζουν ότι πάντοτε άνιδιοτελής και γόνιμος ήταν ή προσφορά και κάθε ιστορική πρωτοβουλία της Έλλάδος. Και δέν περιορίζονταν στο θεωρητικό ιστορικό χώρο, αλλά συνοδεύονταν από τόν άγώνα και τή θυσία. Γνωρίζουν όλοι οί λαοί, ότι ή Έλλάς έχει δώσει τά πάντα στην ιστορία και σχεδόν τίποτε ή ελάχιστα έλαβε. Αυτή ήταν ή Μοίρα της. Γνωρίζουν, ακόμη, τό άλάθητον της διδασκαλίας και της αγωνιστικής πορείας της Έλλάδος. Γιατί ή Έλλάς δέν είναι ή μάζα της ιστορίας αλλά ό προφήτης, ό παιδαγωγός, ό ποιητής αυτής. Ίδου λοιπόν ή Έλλάς: ή τελευταία και μεγάλη έλπις της Ιστορίας.

1. V. Le nouvel esprit scientifique sept. édit. (1960) Μνημονεύεται και από τόν Ε. Παπανοϋτοο στην «Γνωσιολογία» (1961)
2. Ίωαν. Θεοδωρακόπουλος.
3. Η. Κανελλόπουλος: Πέντε Άθηναϊκοί διάλογοι (1956).
4. Ή ώραία αυτή φράση ανήκει στον Ίωάννη Θεοδωρακόπουλο.
5. Πλάτωνος Άλκιβιάδης (πρώτος) 130.

Η ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ κ. ΝΙΝΙΟΥ

Ό επιθεωρητής Στοιχ. Έκπαιδύσεως Β'. Περιφερείας Ίωαννίνων κ. Πέτρος Νινιός, ό όποιος είχε την έμπνευση να καθιερώσει (από πέτσι), έπ' ευκαιρία της λήξεως του Σχολικού έτους, τοπικές γιορτές ευρύτερας σημασίας κατά περιοχές ομάδων χωριών, έφέτος όργάνωσε τις έκδηλώσεις αυτές στα Κούρηντα και στη Δωδώνη.

Πιο συγκεκριμένο, τό έφετεινό πρόγραμμα, ως προς τούς άντικειμενικούς σκοπούς και πιο συγκροτημένη ή παρουσία της ομάδικής εμφάνισης τών Σχολείων, πού έλαβαν μέρος στα δυο τούτα Κέντρα, έπεισαν πώς, ό κ. Νινιός, ήδη έχει δημιουργήσει μιá κίνηση. Έχει κιόλα θετικά αποτελέσματα στην προσπάθειά του να εύρνευει την δράση τών Σχολείων στην Έπαρχία και να δώσει περιεχόμενο γενικώτερης σημασίας στην άποστολή τους μέσα στη ζωή τών χωριών τους. Χωρίς άμφιβολία, οί τέτοιες «τολμηρότητες» είναι πού, παρά τις τυχόν άντιρρήσεις, δίνουν την ευκαιρία όχι μονάχα στα Σχολεία, αλλά και στην ύπαιθρο, να φτιάξει μιá πρώτη συνείδηση μιás μεγαλύτερης Κοινωνικής ζωής στην κάθε περιοχή. Έτσι, επιτυγχάνεται ταυτόχρονα ή όργάνωση μιás μεγαλύτερης δύναμης, ενός όγκου, τέλος πάντων, πού δέν μπορεί παρά να κáμει πιο έντονα αισθητή την παρουσία του και να επιτύχει καλύτερα στην προσπάθειά του. Σήμερα, άλλωστε, πού οί άνθρωποι πασχίζουν να δημιουργήσουν καινούργιες προϋποθέσεις αναπροσαρμογής ή, καμμιά φορά, επιβίωσης, ή Έλληνική Έπαρχία είναι ανάγκη να όργανωθεί κατά ένότητες και να υποστηριχθεί—έσιω και σέ βάρος τών αστικών κέντρων—, για να επιζήσει στο μέλλον. Κι' αν λάβει κανείς υπ' όψιν του, ότι τό ελληνικό χωριό είναι τό ζωντανότερο κύτταρο στην Έλληνική Συνέχεια, τότε θα δώσει αυτόχρονα ένα ξεχωριστό είδικό βάρος στην κάθε κίνηση πού

άναφέρεται στη ζωή και τά προβλήματα της ύπαιθρου. Έτσι, κάτω άπ' αυτό τό πρίσμα έξεταζόμενη ή προσπάθεια του κ. Νινιού, διαπιστώνομε πώς έπέτυχε, κατ' αρχήν, να δημιουργήσει κάποιες ειδικές προϋποθέσεις για την όργάνωση και την προαγωγή μιás συλλογικής δραστηριότητας της Έλληνικής Έπαρχίας. Και την άπόδειξη έν προκειμένω, την είχαμεν έφέτος πιο φανερά στη Δωδώνη. Έκει, στο άρχαίο θέατρο, συγκεντρώθηκαν κάπου 2.000 χωρικοί άπ' την περιοχή του Μαντείου, πράγμα πού έδωσε μιá ιθαγενή βάση στην προσπάθειαν αυτή και, πού με την παρουσία της ή πόλη (μιá αντιπροσωπευτική παρουσία από τις αρχές και τούς εκπρόσωπους της κοινωνικής και πνευματικής ζωής τών Ίωαννίνων) οί έκδηλώσεις αυτές έγιναν ένα γεγονός πολ' σημαντικό για την άναιμική—δυστυχώς—σε όλα δικές έκδηλώσεις ζωή τών χωριών μας. Ύστερα πέραν αυτού, πιστεύομε πώς, σέ μιá δημόσι (διαγωνιζόμενη μάλιστα) έπίδειξη τών Σχολείων όπου ύπάρχει και τό μέτρο της σύγκρισης, γεννάται και μιá θ ε τ ι κ ή άμιλλα πού ό άντίκτι πός της είναι όπωσδήποτε πολ' πέρ' άπ' τόν πονηγυρισμό της ήμέρας.

Έτσι, ναμίζομε, ότι θα πρέπει ν' άντιμετωπισθεί αυτή ή κίνηση. Άναντίρρητα, θα υπάχουν και τ' άνάποδα έν προκειμένω (όπως φόρτος τών διδασκάλων, οί δαπάνες, ή, ακόμη—άκόμα, οί διαφορετικές τοποθετήσεις), άλλ δέν πρέπει να σταθούμε στις άδυναμίες. Άντθετα, από δω και πέρα πρέπει να προσπαθήσου για την αξιοποίηση της επιτυχίας πού είχε αυτή ή «τολμηρότητα» του επιθεωρητού κ. Πέτρο Νινιού. Όσο για την θεραπεία τών τραυμάτων—άνεφικτην, άλλωστε, σέ κάθε καινούργια κατάσταση—, ύπάρχουν όλες οί δυνατότητες να διορθωθούν, αφού, τώρα, έχουμε και μιá μικρή πείρα Κυρίως, πρέπει να δοθεί, ή πρωτοβουλία για περιεχόμενο αυτών τών έκδηλώσεων, στα χέρια

και στην ευθύνη των ίδιων των χωριών, ώστε να μην αφήνεται, και κεί ακόμα, έδαφος για την ανάπτυξη της πόλης.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΕΒΔΟΜΑΣ "ΝΕΟΤΗΣ ΚΑΙ ΘΕΑΜΑ,"

Το παράρτημα της «ΖΩΗΣ» στην πόλη μας (πνευματικός «Φάρος» Ιωαννίνων), που τόσο δραστήρια διευθύνει από πέτσι ο θεολόγος κ. Συμ. Κατσιμπρας, είχε την ευτυχή εμπνευση να οργανώσει, μεταξύ 2—9 Ιουνίου, μια εβδομάδα αφιερωμένη στο θέμα της διαπαιδαγώγησης των νέων μας (εβδομάς «Νεότης και θέαμα»). Πρέπει να τονίσουμε, πώς το θέμα αυτό, απ' τα πιο φλέγοντα και τα πιο αναπτυγμένα στην εποχή μας, είναι δυστυχώς ένα τεράστιο πρόβλημα που η αντιμετώπισή του επιβάλλεται να γίνει Κοινωνική Συνειδηση. Γιατί, τα μέσα επικοινωνίας κι' οι απεριόριστες δυνατότητες με την διάδοση των θεαμάτων και των ιδεών, εάν δεν προλάβουμε να τα θέσουμε κάτω από-ναν υπεύθυνο έλεγχο, είναι ικανά να φτιάξουν, παρά τις μεμονωμένες αντιδράσεις μας, έναν χρεωκοπημένο καινούργιο άνθρωπο. Κι' αυτό, μάλιστα, στο κατώφλι της εισόδου μας στη ζωή της Κοινής Αγροάς. Γι' αυτό, ή ενέργεια του «Φάρου» της «Ζωής» στην πόλη μας ανταποκρίνεται σ' ένα γενικότερο αίτημα, σε μια επιταγή για την αντίσταση όλων μας στον όρατο πλέον κίνδυνο για την πνευματική και την ήθικη υπό-σταση της νεολαίας μας.

Η «εβδομάδα» αυτή, που περιλάμβανε τρεις απ' τις σοβαρότερες διαλέξεις, υποστηρίχθηκε απόλυτα απ' την Κοινωνία των Ιωαννίνων και, μπορούμε να πούμε, οτάθήκεν ένα ένθαρρυντικόν όρδσημο για κάθε άπαισιόδοξο. Έγινε υπόθεση της πόλης, των ανθρώπων που πασχίζουν για την έξοδο απ' την καθημερινή φθορά. Έτσι μπορούμε να τοποθετήσουμε το γεγονός αυτό, έτσι κι' αν ή έκτασή του θα έπρεπε να είναι πιο ευρύτερη. Για ν' αντιδράση κανείς ενάντια σε κάτι που έχει πάρει την μορφή της «μόδας», ξέρετε, είναι φοβερά δύσκολο. Κι' αυτό σημαίνει πως, ή κίνηση τούτη, τότε θα δώσει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, όταν δεν σταματήσει μοναχά στην άρχή. Στην «εβδομάδα», που υπήρξε πλήρης από απόψεως προγράμματος, ήρθαν απ' την Αθήνα τρεις εξέχουσες φυσιογνωμίες, μεταξύ των ειδικών επιστημόνων που έχουμε στον τόπο μας, κι' έδωσαν διαλέξεις στην αίθουσα της Ζωσιμ. Παιδ. Ακαδημίας: ο κ. Σπ. Κολλιιάφας, καθηγητής Παιδαγωγικών του Πανεπιστημίου Αθηνών, που μίλησε για τον Κινηματογράφο, το ραδιόφωνο και την επίδρασή τους στους νέους, ο κ. Ιωάν. Παπαζαχαίου, καθηγητής της Ήγκληματολογίας, που μίλησε για τους κινδύνους του κινηματογράφου για την νεότητα κι' ο κ. Κων. Κων-σταντινίδης, καθηγητής της Νευρολογίας και Ψυχιατρικής, με θέμα: «Αίτια των ψυχοπαθολογικών και αντικοινωνικών εκδηλώσεων των παιδων και νεαρών ατόμων—το θέαμα ως τοιοῦτον

αίτιον». Δηλαδή, μια πλήρη ανάπτυξη και μια έγκυρη διαφώτιση για την επίδραση του συγχρό-νου θεάματος πάνω στη νεολαία μας, πράγμα πρωταρχικής σημασίας, προκειμένου ν' αντιμετωπισθεί το πρόβλημα τούτο πριν είναι αργά.

Ανήκουν, συνεπώς, θερμά συγχαρητήρια και κάθε υποστήριξη στον πνευματικό «Φάρο» Ιωαννίνων.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Η Δραματική Σχολή του Δημοτικού Ωδείου Ιωαννίνων, που ιδρύθηκε πρόεσσι μέσα στα πλαίσια της δραστηριότητας του Δημοτικού Ωδείου, στις 13 Μαΐου έφέτος, έκαμε την πρώτη εμφάνισή της στη σκηνή του κινηματοθέα-τρον «Παλλάδιων». Το έργο που ανέβασε ήταν ή «Θυσία του Αβράαμ», το γνωστό αυτό θρη-σκευτικό δράμα του Κρητικού Θεάτρον, που άνθισε στο 16ο—17ο αιώνα. Παρά την δοκι-μασμένη ακτινοβολία και παρά την φιλολογική επιτυχία του έργου αυτού, έν τούτοις. θά είχε να παρητηρήσει κανείς, πώς, τουλάχιστο στην πρώτη εμφάνιση, ή Δραματική Σχολή της πό-λη μας θά έπρεπε ν' ανεβάσει ένα έργο σύγχρο-νο, πρωτοπορειακό, που να ν' ανταποκρίνεται στο σημερινό άνθρωπο και που μπορεί, έτσι, να γί-νει και κάπως υπόθεση των μαθητών της ήθο-ποιών. Αυτή είναι μια όρατη άστοχία, κατά τη γνώμη μας, που δεν μπορεί, σε καμιά περι-πτωση, να ώφελησε την πρώτη δημόσια εμφά-νιση της Σχολής. Γιατί, όπως αποδείχτηκε με το ανέβασμα της «Θυσίας του Αβραάμ», υπάρ-χουν ευτυχώς και δυνατότητες και ικανότητες που να δικαιολογούν την αισιοδοξία για την Δραμα-τική Σχολή του Δημοτικού μας Ωδείου. Έτσι πιστεύουμε, πώς ο κ. Β. Μάργαρης, που υποδύ-θηκε τον Αβράαμ, θά δύνονταν να δώσει για τη Σχολή μια πολύ καλύτερη επιτυχία, καθώς κι' άλλοι (όπως ο κ. Θ. Μόντης, που υποδύθηκε τον ρόλο του δούλου Τάμαρ), δηλ. θέλομε να πούμε πώς θ' αξιοποιούνταν, αυτές οι υπάρχου-σες δυνατότες, σ' ένα σύγχρονο θέατρο. Έν πά-ση περιπτώσει, ή εργασία του κ. Μ. Τσίρα, που είναι καθηγητής στη Σχολή και που είχε και την ευθύνη της σκηνοθεσίας στη «Θυσία του Αβραάμ», είναι επιμελημένη και φιλότιμη. Άς έλπισουμε, πώς ή Δραματική Σχολή του Δημοτικού Ωδείου Ιωαννίνων, θά επανδρωθεί με περισσότερο διδακτικό προσωπικό και πώς οι άρμόδιοι για την διοίκησή του, που τόσο πα-σχίζουν—ξεχωριστά ο κ. Μαρούφωφ— για την ανάπτυξη της, θά τ' προσέξουν όλ' αυτά.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

K P I T I K H
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σαράντου Παυλέα: «Έλεη και Δίχτυ»

Διαβίζονται; Παυλέα έχεις την έντύπωση

ένος ὀρητικῶν χείμαρρον πού ρέει ἀκατάπαντα χωρίς νά μπορεῖ οὔτε στιγμή νά σταματήσῃ ἢ ἔστω νά μειώσῃ τήν ταχύτητά του γιατί κάτω τέτοιο θά ἦταν ἀντίθετο στή φύση. Κάτω ἐπιμένως σάν φυσικό φαινόμενο πρέπει νά θεωρήσουμε τήν ποίηση τοῦ Σαράντου Παυλέα πού κάθε λίγο καί λιγάκι μᾶς προσφέρει κομμάτια ἀπό τόν πλούσιο καί πάντα χυμώδη κόσμο του. Λέω κομμάτια γιατί κάθε ποιήματά του μοιάζει σάν ἀπόσπασμα ἑνός μεγάλου συνθετικοῦ ἔργου πού κάποτε ἄρχισε ἀλλά καί πού ποτέ δέν θά τελειώσῃ γιατί ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀμφιβολία καί τὸ πάθος τῆς ζωῆς ὀδηγοῦν τόν ποιητὴ σὲ μιὰ λατρεία σχεδὸν πανθεϊστικὴ καί πάνω ἀπ' ὅλα ἀνικανοποίητη.

Στους περισσότερους ποιητὲς ἡ συντομία εἶναι ἀρετή. Τὰ λιγόλογα στιχογραφήματα εἶναι κατὰ κανόνα τὰ καλύτερα. Στὴν περίπτωση τοῦ Παυλέα τὰ λιγόστιχα ποιήματα εἶναι ἀρνηση τοῦ ἑαυτοῦ του. Μόνο μέσα στὴν πληθωρικότητα βρῖσκει τὸ γόνιμο ἐκεῖνο ἔδαφος πού τοῦ ἐπιτρέπει νά δημιουργεῖ τὸ ἀληθινὸ του ἔργο. Σὲ μερικά ἀπὸ τὰ μικρότερα ποιήματά του μπορεῖ νά ὑπάρχει συμπύκνωση οὐσίας ἀλλά δέν ὑπάρχει «Παυλέας».

Μπορεῖ ἀπὸ τὰ παραπάνω νά βγῆ τὸ συμπέρασμα πὼς τὸ πρῶτο μέρος τῆς τελευταίας συλλογῆς τοῦ ποιητῆ δέν μᾶς ἱκανοποιεῖ γιατί ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ σύντομα στιχογραφήματα. Ἀπαρτίτη γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ δισσαφισ; Πολλὰ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τῆς «Ἐλξης» δέν εἶναι λιγόστιχα ποιήματα κι' ἄς φαίνονται ἔτσι γιατί ἀτλούστατα εἶναι μεταξύ τους τόσο οὐσιαστικὰ δεμένα ὥστε ν' ἀποτελοῦν ἑνιαῖο σύνολο. Ἴσως γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, ἀπὸ βαθύτατη συναίσθηση τῆς ἐσωτερικῆς τους ἐνότητας, ὁ Παυλέας νά μὴν ἀκολούθησε τὸν ὀρθόδοξο τρόπο τῶν ποιητικῶν συλλογῶν ὅπου κάθε ποιήμα μπαίνει σὲ χωριστὴ σελίδα.

Κοντολογῆς ἢ «Ἐλξη καί τὸ Δίχτυ» ἔρχεται γιὰ πολλοστὴ φορὰ νά πιστοποιήσῃ τὴν ὑπαρξὴ ἑνός διαλεχτοῦ λυρικοῦ ποιητῆ πού χωρίς ἀκροβατισμούς καί ἐπικίνδυνους λεκτικούς πειραματισμούς συνεχίζει στέρεα μιὰ πορεία μὲ σπάνια γιὰ μεταπολεμικὸ ποιητὴ συνέπεια καί ἐπιμονή.

✠

Ζῶη Μάναρη: «Τὸ πρόσωπο στὴν ἄδεια μέρα»

Ἡ τρίτη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ζῶη Μάναρη ἔρχεται νά πιστοποιήσῃ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς φωνῆς πού δὲ λέει ψέμματα! Τόσο δύσκολο εἶναι λοιπὸν στὶς μέρες μας ν' ἀκουστεῖ ἡ ἀλήθεια; Ὡ, ναι λίγοι, πολλοὶ λίγοι εἶναι οἱ ποιητὲς μας πού ἀδολεῖ ξεχύνουν τὸν ἐσωτερικὸ τους κόσμο χωρίς νά πασχίζουν νά πρωτοτυπήσουν. Οἱ περισσότεροι, θύματα μιᾶς πικρῆς κι' ἀνελέητης ἐποχῆς ἀνακατατάξεων, βιάζουν τὸν ἑαυτό τους νά μπεῖ σὲ «νέα» καλούπια, νά ἀνοίξουν, ὅπως νομίζουν, «νέους» δρόμους. Ὅμως ὁ δρόμος τῆς ποίησης εἶναι ἕνας καί μοναδικός σ' ὅλες τίς ἐποχές: ὁ ματωμένος ἀνήφορος. Δέν

ἔχει τόση σημασία ποιὸν ἐσωτερικὸ μανδύα θά φορέσει. Στὸ βάθος ἡ ἀληθινὴ ποίηση παραμένει ἀναλόιωτη καί ὁ λειτουργός της πρέπει νά τῆς δίνεται μὲ τὸ πάθος τοῦ ἐραστῆ καί μὲ τὴν λατρεία τοῦ πιστοῦ.

Ἄν ἡ ποίηση εἶναι ψέμα—ἔ, τότε, μάθετέ μας νά λέμε ψέματα, γεμίστε τὴ ζωὴ μας μὲ στίχους!

Ἄν ἡ ποίηση εἶναι ψέμα, τί εἶναι, λοιπὸν, ἡ ζωὴ, δίχως τὴν ποίηση;

Ἐρώτημα ἀπλὸ συνάμα ἀλλὰ καί σπαρακτικό. Ὅμως τί ἄλλο εἶναι ἡ ποίηση παρὰ ἀπλότητα καί σπαραγμός;

Παραθέτω μερικά ἀκόμη δείγματα τῆς ἐργασίας τοῦ Μάναρη ἀντὶ σχολίων:

Ἡ σιωπὴ εἶναι διάρκεια, εἶν' ἀνεφοδιασμός γιὰ ποίηση.

Ὅποιος βυθίζεται στὴ σιωπὴ ὑψώνεται πάνω ἀπ' τὰ λόγια.

ἢ ἀλλοῦ

—Ἀδέρφια,
μνημονεύετε τὴν ἀλήθεια,
μνημονεύετε τὴν ἀλήθεια,
εἶναι ἡ μόνη πίστη πού μᾶς σώζει
ἀπ' τὸν κεραυνό.

✠

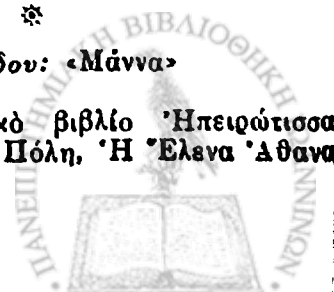
Μάνου Ἐλευθερίου: «Συνοικισμός»

Ἡ πρώτη συλλογὴ τοῦ Μάνου Ἐλευθερίου εἶναι πραγματικὰ ἕνας «συνοικισμός». Ἀποτελεῖται δηλαδὴ ἀπὸ «ποιήματα—παράγκες» πού πασχίζουν ὅλα μαζί νά δώσουν τὴν ἐντύπωση τοῦ κατοικημένου ἀπὸ συναισθήματα χώρου. Βέβαια ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα στὸ βιβλίο τῶν στιχογραφήματα εἶναι ἀξιοπρόσεχτα, ὅμως ἀπὸ τὸ σύνολο «κάτι» λείπει. Κι' εἶναι νομίζω αὐτὸ τὸ «κάτι» ἡ γνησιότητα. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ διαβάσματα διάφορα καί μὲ διάθεση «μοντερνισμοῦ», χωρίς νά ἔχει ἀπόλυτα ἀφομοιώσει ὠρισμένα κηρύγματα σουρεαλισμοῦ, προσπαθεῖ ὁ ποιητὴς νά θέσει τὸ ταλέντο του στὴν ὑπηρεσία ὅλων αὐτῶν τῶν συγκεχυμένων ἰδεῶν καί ροπῶν. Γιατί; Τὸ ταλέντο ὑπάρχει, ἀναμφισβήτητα ὑπάρχει, ὅμως χάνεται μέσα σὲ μιὰ ἀπίθανη μαιανδρική πορεία ἀφήνοντας μόνο ποι καί πού φωφορισμούς πού δείχνουν τί θά μπορούσε νά πραγματοποιήσῃ ἔάν ἔμενε ἀδέσμευτη νά ἀναβλύσει πηγαῖο καί «πρωτόγονο».

✠

Ἐλενας Ἀθανασιάδου: «Μάννα»

Ἐνα συγκινητικὸ βιβλίο Ἡπειρώτισσα μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν Πόλη, Ἡ Ἐλενα Ἀθανα

σιάδου, γνωστή από την έκδοση διαφόρων λογοτεχνικών έπειτηρίδων, συγκέντρωσε μερικά ποιήματα της καθώς κι' ένα πολυσέλιδο διήγημα και τὰ τύπωσε σ' ένα συμπαθητικό τομίδιο. Πληγωμένη από τον πρόσφατο χαμό της μητέρας της, εκφράζει στις σελίδες του βιβλίου της τον πόνο για την απώλεια με κραυγές θλίψης και απελπισίας. Δεν μπορεί βέβαια να πει κανείς πως ο στίχος της ή ο πεζός της λόγος βρίσκονται σε ψηλό ποιητικό επίπεδο, ή λύπη της όμως και ή αγάπη για την μάννα της είναι τόσο συγκινητικά συναισθήματα, ώστε κάθε διάθεση κριτικής άτونهί και δεχόμαστε τὰ γραφόμενα της "Ελ. Αθανασιάδου σαν τὸ ἀπαύγασμα μιάς στοργικής κόρης.

ΠΑΥΛΟΣ Π. ΝΑΘΑΝΑΗ

Μιχαήλ Περάνθη: «Απόψεις»

Ο Μιχ. Περάνθης είναι ο πιο φτασμένος λογοτέχνης της μεταπολεμικής γενιάς. Ένας τεχνίτης ποιή, από πολύ πολύ μικρός, πολιτογραφήθηκε «ποιητής στῶν ποιητῶν τὴν πόλη». Κέρδισε με τὸ σπαθί του μιά γενική εκτίμηση και ἀναγνώριση. Σεμνός και εργατικός, ἄνθρωπος πού ἔκανε μοναδικό σκοπὸ τῆς ζωῆς του τὴν τέχνη και παραμέλησε γιά χάρη της τὰ πάντα, μπόρεσε νὰ δώσῃ τὸ λυρικό πλοῦτο τῆς καρδιάς του σὲ θαυμάσια ἔργα, πού, καθένα με τὲ σειρά του, ἦρθε νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα σταθμὸ στὸ εἶδος του. Σήμερα, με τις «Απόψεις» του, ἔρχεται νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν προσωπική του γνώμη σὲ θέματα τῆς τέχνης και μιά πλούσια πινακοθήκη ἀπὸ πορτραῖτα νεκρῶν λογοτεχνῶν, παλαιῶν και νεωτέρων. Με κείνο τὸ καθαρό λυρικό του ὕφος, με τὴν ἀπίθανη ποιικιλία τῶν χρωμάτων τῆς παλλέτας του, με τὴν θαυμαστὴ εὐφορία τῶν φωτοσκιάσεων του κατορθώνει νὰ μᾶς ἐνημερώσῃ σὲ κείρια προβλήματα τῆς Τέχνης και νὰ στήσῃ, παλλόμενη μπροστά μας, τὴν ἐσωτερική σιλουέττα, σειράς ὁλόκληρης ἱεροφαντῶν τῆς λογοτεχνίας μας.

Τίποτε δὲν εἶναι πρόχειρα γραμμένο, ἀπὸ τὸν Μιχαήλ Περάνθη. Τίποτε δὲν εἶναι ἀμφίβολο και ἀνασκευάσιμο. Μεθοδικὰ μελετημένο, τὸ κάθε τι ἔχει πάρει και σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο, ὅπως και σὲ ὅλα του τὰ προηγούμενα, τὴν τελική, τὴν ὀριστική μορφή και διατύπωσή του.

Ίσως οὔτε σ' ἕνα καθαρά ποιητικό κείμενο, δὲν θὰ μπορούσε κανείς νὰ συναντήσῃ τόση ποίηση και τόσο λυρικό κραδασμό, ὅσο σ' αὐτὲς τις «Απόψεις», πού μόλα ταῦτα δὲν παύουν νάνα ἕνα βιβλίο ἀπὸ μικρὲς συμπυκνωμένες μελέτες.

Εἶναι μιά ἄλλη κουβέντα, πού πρέπει νὰ εἰπωθῇ ἔδῳ, ἀπ' ἀφορμή τὸ τελευταῖο τοῦτο βιβλίο, τοῦ Μιχαήλ Περάνθη. Ἡ μεταπολεμική γενιά τῆς λογοτεχνίας μας, καθιερώνεται σιγά σιγά σὰ μιά γενιά πεζογράφων. Κι' ὅμως ἔτσι οἱ ἀξιόλογοι πεζογράφοι της, δὲ εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ καθαροί, ἀναμφισβήτητοι ποιητές.

Τὸ φαινόμενο θὰ βρῆ κάποτε τὴν ἐξήγησή του. Ἐγὼ περιορίζομαι σήμερα νὰ διαπιστώσω και δὲν διστάζω νὰ δείξω τὸν ἐνθουσιασμό μου γι' αὐτό. Ἐπὶ τέλους δὲν εἶναι λίγο, μέσα σὲ τέτοια ἐποχή, παγεροῦ ὀρθολογισμοῦ και νοοκρατίας, νὰ βρῆσκη τρόπο ὁ κορυδαλλὸς τῆς καρδιάς μας, γιὰ νὰ πῆ τὸ τραγούδι του...

Ὁ Μιχαήλ Περάνθης τραγουδεῖ και με τις «Απόψεις» του... Σεμνὰ, χωρίς στόμφο. Τραγουδεῖ και τὴν ὥρα πού μᾶς δείχνει τὸν τρόπο, γιὰ νὰ μποῦμε στὴ «συναυλία τῶν λέξεων», και τὴν στιγμή πού καθορίζει τὸ βάρος τῆς «ἠθογραφίας» και ὅταν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ κἀνῃ λόγο γιὰ τὸν Ἔρωτα. Σὲ τρία μέρη χωρίζει τὸ βιβλίο του: «Απόψεις, Διαλέξεις, Ἐπικαιρότητες. Στὸ πρῶτο μέρος θίγονται γενικώτερα θέματα, ὅπως ὁ ψυχαρασμός, ὁ Νεοελληνικὸς Λυρισμός, τὸ λαϊκὸ Μυθιστόρημα κ.λ.π. Στὸ δεύτερο κυρίως σκιαγραφοῦνται φυσιογνωμίες ὅπως ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Τέλλος Ἀγρας, ὁ Νικόλαος Σκουφάς, ὁ Μιχαήλ Μητσάκης, ὁ Κώστας Κρυστάλλης, ὁ Μαβίλης κι' ὁ Χριστομάνος.

Στὸ τρίτο, ἡ πινακοθήκη τοῦ δευτέρου μέρους συμπληρώνεται με ἕνα πλῆθος λογοτεχνικά σκίτσα, νεωτέρων ἐργατῶν τῆς τέχνης, πού δὲν βρίσκονται πιά μεταξύ μας, ὅπως ὁ Χατζάρας, ὁ Παπανικολάου, ὁ Οὐράνης κι' ἀκόμα τοῦτος ὁ ἀγαπημένος, ὁ ἀξέχαστος κοινός μας φίλος ὁ Γιάννης Ἀηδονόπουλος, πού εἰκοσιεφτά χρονῶν παιδί, λίγες μέρες πρὶν ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωση, ὑπέκυψε στὴ στέρηση και τὰ βάσανα τῆς σκλαβιάς... Ἀκοῦστε με πόση τρυφερότητα μιλάει ὁ Περάνθης γιὰ τὸ φίλο του: «Ἐμεινε γιὰ πάντα ἐκεῖ, πίσω ἀπ' τὰ ὄνειρα, πίσω ἀπ' τις πραγματοποιήσεις

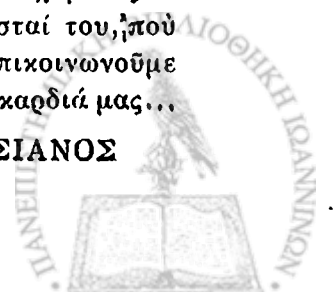
Ἐμεινε αἰώνια νέος, ἀλλὰ με τὴν ἴδιαν ἀπορία στὰ μεγάλα του μάτια, με τὸ ἴδιο παράπονο στὴν παιδική του καρδιά. Μόνος:

«Χρόνια δὲν ἄπλωσε ἕνα χέρι νὰ μοῦ πεῖ πὼς ἔχω ρόδα στὴν καρδιά και θὰ τὰ κόψῃ...»

Ρόδα εἶχε στὴν καρδιά του ὁ ἀλησμόνητος Ἀηδονόπουλος... Ρόδα πλούσια σὲ χρώματα και δροσιά, ἔχει και ὁ ποιητής τῶν «Απόψεων». Και σωστά ἔταξε ὡς δικαιολογία τῆς ζωῆς του τὴν Τέχνη... Ὅσοι ἔχουν νὰ ποῦν ἕνα τραγούδι, πρέπει νὰ τὸ ποῦν ἔστω και μέσα στὸ κλουβί πού λέγεται Ἄγχος τοῦ Καθημερινοῦ.

Ὁ Μιχαήλ Περάνθης ἔχει ἕναν λυρικό πλοῦτο στὴν καρδιά του. Κι' ἂν δὲν τὸν συγκεντρώνει σ' ἕνα καθαρά ποιητικό κείμενο, κι' ἂν τὸν σκορπίζει σὲ βιογραφίες και βιβλία Ἀπόψεων, δὲν πρόκειται νὰ πάει χαμένος... Ἐμεῖς οἱ φίλοι του και οἱ θαυμασταί του, πού ὄλο και πληθαίνουν, συχνὰ θὰ ἐπικοινωνοῦμε μαζί του, γιὰ νὰ δροσίσομε τὴν καρδιά μας...

ΝΟΤΗΣ ΡΥΣΣΙΑΝΟΣ

Δ. Σαλαμάγκα : «Καθώς χάραξε ή Λευτεριά»
1963 Σχ. 8. σελ. 214.

ΑΙ ιστορικές μονογραφίες της τελευταίας
διετίας (1960—1962) του κ. Δ. Σαλαμάγκα με
τόν γενικόν τίτλον : «Καθώς χάραξε ή λευτε-
ριά», αποτελοῦν, ὄχι ἀπλῶς ταπεινή παρακίνηση
πρὸς τὸν Ἱστορικό, γιά νά μελετήσῃ κάπως
βαθύτερα τὸ θέμα τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως
τῶν Γιαννίνων—ὅπως με τὴν χαρακτηρίζουσαν
πάντοτε τὸν συγγραφέα ταπεινοφροσύνη μιλάει
γιὰ τὸ ἔργο του—, ἀλλ' ἀντιθέτως ἓνα καυτὸ καὶ
ἀφυπνιστικὸ ἐρέθισμα.

Ἡ ἐξαντλητικὴ ἐρευνά του Ἀρχείων καὶ
πάσης φύσεως πηγῶν, γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν
τῆς θρυλικῆς πρωτευούσης τῆς Ἡπείρου μας,
με τὴν γνωστὴν ὑπέρτατη ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσή
του, ἔφερε εἰς φῶς μίαν συνθετικὴν προβολὴν
τῶν ἱστορικῶν συμβάντων, με κάποιαν προοπτι-
κὴν βάρθους καὶ σὲ πλεῖστα οἰμεία καὶ με μιά
συνθετικὴ ἀξιολόγησιν.

Ἀπὸ τῆς Παιδαγωγικῆς πλευρᾶς κρινόμενα
τὰ ἱστορικὰ δημοσιεύματα τοῦ κ. Δ. Σ. αποτελοῦν
ἓνα μεγαλειώδες ἐρέθισμα καὶ μίαν πηγὴν γιά
τὴν σύνταξιν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστι-
κῶν. τὴν ὁποίαν ἡ ταπεινότης μας—ἀπὸ τὴν ἐπο-
χὴ πού εἶχε τὴν τιμὴν νά διευθύνει τὸ Διδα-
σκαλεῖο τῶν Γιαννίνων—ὠραματίστηκε τὴν μελ-
λοντικὴν πραγματοποιήσιν των, με τὸν τίτλον :
«Παλιὰ καὶ Νέα Γιάννινα».

Ἡ πιὸ λεπτιὴ καὶ εὐγενικὰ χορδὴ πού
συγκλονίζει τὴν ψυχὴν τοῦ συγγραφέως, εἶναι ὁ
πόθος του ὁ φλογερὸς, νά ζωντανέψῃ καὶ εἰ δυ-
νατὸν νά ξαναζήσῃ τὴν Ἱστορίαν τῆς Γενέθλι-
ας Γῆς του—τῆς ἱστορικῆς καὶ θρυλικῆς πόλε-
ως τῶν Γιαννίνων—ὀλοκληρώνοντας ἐσχάτως
τὴν ἐρευνά του με τὴν παρεμβολὴν καὶ Πα-
τριδογνωστικῆς φύσεως Βιβλιογραφικῶν σκια-
γραφιῶν. καὶ ἔτσι νά φέρῃ τὸν ἀναγνώστην κον-
τὰ σιὲς ἱστορικῆς ἐκεῖνες μορφές, πού ὀλοκλή-
ρωσαν τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ζωῆς τους με
μιά δράσιν : Πατριωτικὴ, ἔθνικὴ, ἡρωικὴ, θρυ-
λική.

Τὰ Ἀρχεῖα ἐβοήθησαν πολὺ τὸν συγγρα-
φέα καὶ τὸν βοηθοῦν. ἐάν ὅμως ἔλλειπε ἡ ἀγά-
πη του γύρω ἀπὸ τὴν ἐρευνά τῶν ἱστοριοδιφη-
μάτων, δὲν θὰ ὑπῆρχε εἰς τὸ βάθος, ὁ συνδυα-
σμός τοῦ καθαρῶς ἱστορικοῦ στοιχείου, με τοῦ
λογοτεχνικοῦ ταλάντου του τὴν πνοήν.

Γιὰ ὅλην λοιπὸν αὐτὴν τὴν οἰστρηλάτον
Πατριδαγνωστικὴν ἐργασίαν του, τὸν συγχαίρω
ἐγκαρδίως καὶ τοῦ σφίγγω θερμὰ τὸ χεῖρ.

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

Παιδαγωγός

✽

Ἦ Ολγας Βότση : «Πρώτη ρίζα» (Ποιήματα), Ἀ-
θήνα, 1962

Στὴ συλλογὴ τούτη, ἡ ποίησιν τῆς Ἦ Ολγας Βό-
τση, ὀλοκληρωμένη καὶ ἀπόλυτα προσωπικὴ, δί-
νει στὰ Γράμματά μας μιά νέα, ὀριστικὴ, μορφὴ

κι' ἓνα ἰδιαίτερο κλίμα ὑπαρξιακῆς ὠραιότητος.
Ἡ ζωὴ, στὰ ξεπερασμένα—ἔστω—ἐκείνα σημεῖα
πού ἀγγίζεται ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, στὴν
ποίησιν τούτη, ἐπεκτείνεται μέχρι τῆς θολῆς γοητείας
ἀπόνα μεταφυσικὸ σχεδὸν δέος. Ἔτσι, κάτω ἀπὸ
κεῖνο τὸ ἐκ τῶν ἔνδον φῶς καὶ μέσα ἀπὸ κείνη
τὴν ἀποπνευματωμένην πιά συγγίνησιν, γεννιέ-
ται μιά θεώρησιν ἀπὸ ἀπροσμέτρητης ἐκτασης δια-
στάσεις, καὶ ἡ ζωὴ παίρνει ἄλλη ὄψη. Κάτι πού
ἔχουν—περίπου—πάνω τους τ' ἀρχαῖα μάρμαρα.
Ἡ ποιήτρια, διαποτισμένη ἀπὸ μίαν ἄγνα βαθύ-
τατης ἐσωτερικότητος καὶ κρατημένη ἀπόνα συγ-
κερασμὸ θείας κι' ἀνθρώπινης συνάντησης, ὑψώ-
νει τὴν φθαρτὴ τούτην ὑπαρξὴ τῶν ἀνθρώπων
ὡς τὴν ἀγωνία καὶ ὡς τὴν λάμψη τῆς αἰωνιότη-
τος, ἔστω καὶ κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιον μιάς θλίψης
πού ἀπορρέει ἀπ' τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀδυναμίας
νά ταυτιστοῦμε με τὴν θεϊότητα τῶν ἰδεῶν μας.
Σπάνια τόση ἀμεσότητα σὲ ποιήματα, ὅπως τῆς
γ. Βότση. Γιατί, φυσικὰ, δὲν πρόκειται μονάχα
γιὰ μιά ἐμπραγματώσιν τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ κυρίως
γιὰ ἓναν ἄκρατον ἐξιδεαλισμὸ τῆς ἀνθρώπινης αἰ-
σθαντικότητος. Γι' αὐτὸ, πιστεύομε, πῶς ἡ προ-
σφορὰ τῆς ποιήτριας τούτης θὰ πρέπει ν' ἀποτε-
λέσει, ἐν δόγματι πλέον, ἓνα ὀλοδέτα ξεχωριστὸ
κεφάλαιο στὴν τωρινὴ μας γενικώτερα ποίησιν,

Λουρίδα ἀργυρὴ εὐτυχίας, ψιθύρισμα θείας σιγῆς,
πάνω ἀπὸ τὴν κραυγὴ, πάνω ἀπ' τὰ δάκρυά μας
[ὑψωμένη,

Πνεῦμα,—πού ἀκούμπησες τὴν ἄκρη τῆς εὐτυ-
[χίας σου στὴν ψυχὴ μας
καὶ τὸ τίμημά σου τὸ βράδυ ζυγιάσαμε
κι' ἦταν βαρὺ κι' ἦταν πικρὸ ἀπ' τὰ δάκρυα
[πολύ.

Κάπου γυρεύε, λυγμὸς ξεστός, ἡ τρυφερότητά
[σου νά ξεχυθεῖ,
σκοτάδι, πού ἔξω ζητᾷ ν' ἀπλώσει τὴ γλύκα του,
[χρόνια φυλακισμένο.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✽

Ἦ Ἀνθούλας Α. Ζόλδερ : «Ἀφρόδρουσα (ποιήμα-
τα), Ἀργίτιον, 1963

Ἦ ὦρα θριάμβου

πού καταλαγιαίνει ἡ φύσιν!

Οἱ τελευταῖες μελιχρῆς στιγμῆς σου
παλαιδίζου

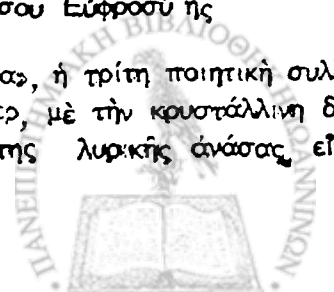
μέσα στὸ θρόισμα τῶν δέντρων

καὶ λήκυθος ἡ νύχτα

δέχεται τὶς σταγόνες

τῆς παθεϊστικῆς σου Εὐφροσύνης

Τ' «Ἀφρόδρουσα», ἡ τρίτη ποιητικὴ συλλο-
γὴ τῆς Κας Ζόλδερ, με τὴν κρυστάλλινη δια-
φάνεια μιάς ἀκρατῆς λυρικῆς ἀνάσας, εἶναι

μιά: ακόμη λεπταίσθητη προσφορά στα τωρινά μας Γράμματα. Πάντοτε, το ποιητικό εκείνο είδωλο, ή επέκεινα της φθοράς ζωσα ποιητική αλήθεια, δίνουν, και στη τωρινή συλλογή της Κας Ζόλδερ, το φάσμα και την γεύση της ουσίας στην ανθρώπινη ζωή. 'Η βαθύτατη μουσική σύθεση στις εικόνες κι' οι πρισματικές διοθλάσεις μιάς θλιμμένης θεώρησης, που υπάρχουν ενσταλαγμένα στον καλλιουργημένο στίχο της ποιήτριας αυτής, φτιάχουν ένα ιδιαίτερο κλίμα κι' ένα γοητευτικά ντελικάτο χρώμα, που διαποτίζει καθόλα: "Ετσι κι' έδω, ή ζωή, τραδηγμένη εκ των ένδον της ποιήτριας, στη εται με σκηνακά κάποιος άραχνοφάντης μαγείας, πράγμα που δίνει ένα όλότελα ποιητικό περιεχόμενο κι' έναν έφηβικό, όνειρο, φτιαγμένο από μνήμες κι' από άνατάσεις που ήψώνουν πάνω από την φθορή αίσθηση της ζωής μας. Είναι, εν όλίγοις, μιά ποίηση φτιαγμένη από συγκινήσεις έξιδεασμένες, που κρατάει την ανθρώπινη παρουσία — ακριβώς στις άποχρώσεις — μιάς εύφορης άφομοίωσης — εκείνης της λυρικής βάθμησης άπόναν έσωτερικό ποιητικό βίο. Καί, στην έκφραση αυτή, υπάρχει πάντα ή πικρότητα από την παρεία ένός ποιητικού διαλόγου ή, πιο σωστά, ένός ποιητικού μονόλογου, που έμπραγματώνεται άθόρυβα και μακρυνά στο χρό'ο και στην γνώση. Είναι ένα περπάτημα πάνω σε άκρότητες έκφραστικής, που θα πρέπει να κρατηθή πάντοτε μακρυνά από την έννοιολογική σχηματοποίηση. Γιατί, τα ποιήματα της Κας Ζόλδερ είναι τόσο λεπταίσθητα, που δέν επιδέχονται ούτε την ποραιοκήρη σκληρότητα λογικής. 'Η ποιήτρια, εύτυχώς, το έχει συνείδηση τούτο, πράγμα που της επιτρέπει να φτάει ως τις επιτεύξεις αυτές. Συνεπώς, με πολλή χαρά ξανοιχαιρετίζομε την ώραία της παρουσία, στις ασύμμετρες τούτες μέρες της πνευματικής παραζάλης μας.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✽ ✽ ✽

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ο ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Το τμήμα Ε.Ε.Σ. 'Ιωαννίνων, έπ' εύκαιρία του Ποιητικού έορτασμού του Ε.Σ., έδωσε, στις 12 Μαΐου και στην αίθουσα της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας, μιά πολύ έδιαφέ-

ρουσα διάλεξη. 'Ομιλητής ήταν ο Ιατρός συμπολίτης και Γραμματέας του Τμήματος 'Ιωαννίνων κ. Δημ. Κοτσίλας, που μίλησε με θέμα: «'Ο 'Ερυθρός Σταυρός και ή δράσις του».

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Στις 17 Μαΐου, στην αίθουσα της 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικών Μελετών, το Γαλλικόν 'Ινστιτούτον (Παράρτημα 'Ιωαννίνων) έδωσε μιά ώραία διάλεξη με θέμα την Προβηγία της Γαλλίας. 'Ομιλήτρια ήταν ή καθηγήτρια του Γαλλικού 'Ινστιτούτου δις 'Αγνή Ρεμούνδου, που πραγματεύθηκε θαυμάσια το θέμα της και, κατά την διάρκειά της άμιμίας, έγινε μαζί και προβολή σχετικών με αυτή έγχρωμα. εικόνων.

Η VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Στις 20 Μαΐου, ή VIII Μεραρχία που έδρεύει στην πόλη μας, όργάνωσε μιά πολύ ένδιαφέρουσα διάλεξη στην αίθουσα της Στρατιωτικής Λέσχης, στην όποία όμιλητής ήταν ο Δ)ντής της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας 'Ιωαννίνων κ. Σοφ. Λώλης, που μίλησε με θέμα: «'Η έξημέρωσις του άθρώπου (1700—1800)».

ΤΟ 4ον 12)ΘΕΣΙΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Μιά θαυμάσια γιορτή, που προξέησε μιά εύχάριστη έκπληξη, υπήρξε ή ώραία καλλιτεχνική παράσταση που έδωσε, στο κινηματοθέατρο «Παλλάδιο» το 4ον Δημοτικό Σχολείο 'Ιωαννίνων, στις 23 Μαΐου. Την παράσταση, που δόθηκε από το Σύλλογο των Διδασκάλων του Σχολείου τούτου, την γέμισα ένα σκηνακό και χροικό παραμυθένιο έργο, που έκτελέσθηκε με 100 περίπου μικρούς μαθητές και μ' ένα πλήθος από έξωτικές σκηνογραφίες. Το έργο αυτό, που είναι δημιουργία της Δ)σης στο ίδιο Σχολείο Κας Μαρίας Παπακωνσταντίνου—Πανατελιού, άποτελούνταν από τρεις πράξεις κι' είχε ως θέμα την παραμυθένια περιήγηση μιάς Μικρής 'Εσκιμώπουλας. (Κάτι από την γοητεία των παιδικών χρόνων σε μιά φαντασία βόρειας άχλυς και σκηνογραφίας). Τόσο ή προσεγγμένη άσκηση, όσο κι' ή όλη κίνηση πάνω στη σκηνακή, άφησαν μιάν άπροσδόκητη επιτυχία.

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡ. ΜΕΛΕΤΩΝ

Στις 25 Μαΐου, όργανώθηκε από την Ε.Η.Μ. μιά πρωτότυπη μουσικοφιλογική βραδυά που είχε ως θέμα το «Συμφωνικό ποίημα», 'Η έ-

κτέλεση του προγράμματος, που περιλάμβανε μουσική Μπερλιόζ («Φανταστική Συμφωνία») και Σμέτανα («Ὁ Μολδαύας») ἔγινε με δίσκους (δι' ἠλεκτροφωνικῆς συσκευῆς) καὶ ἀναπτύχθηκε, σχολιάστηκε καὶ ἐξηγήθηκε με πληρότητα καὶ σαφήνεια ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Θ. Μπιρρακτάρη.

Ἐπίσης, ἡ Ἐτ. Ἡπειρ. Μελετῶν, κάνοντας τὴν ἐναρξὴ τῶν σχετικῶν μετὰ τὸ (15-16-6) Φεστιβάλ Δωδώνης, ἐκδηλώσεων, ὀργάνωσε στὸ ὑπαίθριον δισκὸ τῆς θεάτρο καὶ δυὸ συναυλίες τῆς Συμφωνικῆς ὀρχήστρας Βορείου Ἑλλάδος. Οἱ συναυλίες αὐτές, πού στέκονται σὰν ἕν' ἀπ' τὰ σημαντικώτερα καλλιτεχνικά γεγονότα τῆς χρονιάς στὴν πόλη μας, ἐκτελεστικὰ ἀπὸ ὁρδόνια (80) καλλιτέχνες με ρεπερτόριο ἔργων ἀπ' τοὺς μεγάλους μουσουργοὺς πού ἦρθαν ἐπὶ τοῦτο ἀπ' τὴν Θεσσαλονίκη.

Η ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Ἡ Φιλαρμονικὴ τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν, ἐγκαινιάζοντας τὴν σειρά τῶν συναυλιῶν πού ἔχει προγραμματίσει σὶν χρόνον τοῦτο, ἔδωκε στὸ κινηματοθέατρο «Παλλάδιον» στίς 12—6—63 τὴν πρώτην ἐφετηνὴν τῆς συναυλίας.

Στὴν ἐκτέλεση τοῦ προγράμματός της, πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ συνθέσεις κλασσικῶν μουσουργῶν, ἀριστὰ ἐπιλεγμένων, πήραν μέρος ἡ Μπάντα κι' ἡ μικτὴ χορωδία ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Χρ. Μποζίκη κι' ἡ ὀρχήστρα, Ἐγχόρδων ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Μιλ. Παπανικολάου, ἐνώ στὸ πιάνο συνάδευσε ἡ καθηγήτρια τοῦ Ὁδείου τῆς Φ. Δ. Ι. δ)νις Μ. Κορνηλάκη.

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, μέσα στὸ γενικώτερον πρόγραμμά πού ἔχει γιὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν Ἡπειρωτῶν, λογίων, ὀργάνωσε, στίς 23 καὶ 24 Ἰουνίου, μὰ γιορτὴ γιὰ τὸν Χρ. Χρηστοβασίλη, ἐπ' εὐκαιρίαν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς πού τοῦ ἔστησε στὸ Ἄλσος (ὅπου ἔστησε καὶ θὰ στήσῃ καὶ ἄλλες προτομὲς τῶν Ἡπειρωτῶν, λογίων). Ὁμιληταί, στὴ γιορτὴ αὐτῇ, εἶπαν ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεωργίου Ἀθανασιάδης— Νόβας καὶ ὁ λογοτέχνης κ. Μιχ. Παράνης, πού ὁμίλησαν, κατὰ τ' ἀποκαλυπτήρια, γιὰ τὴν προσωπικότητα, τὸ ἔργο καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χρηστοβασίλη. Ἡ γιορτὴ, πού πήρε γενικώτερα καὶ χαρακτηριστὴ ἐπίσημο (μετὰ τὴν παρουσία ὄλων τῶν ἀρχῶν τοῦ Νομοῦ), ἔκλεισε με πνευματικὴν συνεισφορά ἐνὸς εὐρύτατου κύκλου προσκεκλημένων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, κατὰ τὰς ἐορτὰς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡπειρωτοῦ Λογοτέχου, Ποιητοῦ καὶ Δημοσιογράφου Χρ. Χρηστοβασίλη, παρευρέθη κι' ὁ ἐκ τῶν Μελῶν τῆς «Ἡπειρωτ. Ἐστίας», ἀ. μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Κων)νος Μέρ-

τζιος, πού διαμέει μόνιμα στὴ Βενετία, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ Χρηστοβασίλη, εἶχε δημοσιεύσει, στὸν «Ἡπειρωτικὸν Ἀγῶνα» Ἰωαννίνων (Φύλλον 11ης Μαρτίου 1937), τὸ παρακάτω κείμενον πού, λόγω τῆς δικαίωσής του τῶρα, τὸ ἀναδημοσιεύομε:

Ὁ ἐν Βενετία συμπολίτης μας κ. Κ. Δ. Μέρτζιος ἀπηύθυνε πρὸς τὴν ἐρίτιμον χήραν τοῦ ἀειμνήστου Χρηστοβασίλη τὴν κάτωθι συλλυπητήριον ἐπιστολὴν ἣν καὶ δημοσιεύομεν εὐχαρίστως διότι διερμηνεύει τὰ αἰσθήματα συμπαντος τοῦ Ἡπειρωτικοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων: «Εὐγενεστάτη κυρία, ἐν ἐξόχως θλιβερὸν ἀγγελμα μοι ἐκόμισε τὸ χθεςινὸν ἀθηναϊκὸν Ταχυδρομεῖον. Ὁ μέγας Ἡπειρώτης λογογράφος καὶ λογοτέχνης, ὁ ἀπαράμιλλος ποιητὴς, ἠθογράφος καὶ διηγηματογράφος, ὁ ἐνάρετος πολιτευτὴς, ὁ διαθέτων κάθε του στιγμήν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν συμπατριωτῶν του, ὁ ἀγνὸς πατριώτης, ὁ θαρραλέος ἀγωνιστὴς, ἐκεῖνος πού ἐπάλασε διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, ὁ λαοφιλὴς, ἡ πασιγνωστὸς ἑλληνικὴ φυσιογνωμία, ὁ εὐλικρινὴς φίλος, ὁ ἀδιάλλατος καὶ ἐπίμονος εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰς πρακτικὰς του, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν! Μετὰ τὸ πολύμηνον πάλιν ὁ χάρος ἔρριψε χαμαὶ τὸν γίγαντα καὶ δὴ τὴν ἐπέτειον τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Γιαννίνων, τὴν ὁποίαν ἀπεθανάτισε μετὰ τὸν ἀφθαστον ἐκεῖνον παιᾶνα! Τὸν κλαῖνε τὰ κορφοβούνια καὶ τὰ λαγκάδια τῆς Ἡπείρου, ἠχοῦν λυπητερά τὰ κονδοῦνια τῶν τελεγκάδων, οὐρλιάζει ὁ μούργκος καὶ ὁ λιᾶρος καὶ ἡ ἀντιλαλιά τους διασχίζει τὰς κορυφὰς γραμμὰς καὶ φθάνει ἐπάνω ἀπὸ τὸν νεοσκαμμένον φεῦ! τάφον, ὡς ὑστάτος χαιρετισμὸς τῆς ποιμενικῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν μετὰ τὸσον λυρισμὸν ἐτραγούδησεν αὐτὸς ὁ νεώτερος Θεόκριτος τῆς Ἡπειρωτικῆς ὑπαίθρου. Τὸν κλαῖμε καὶ ἡμεῖς οἱ νεοσοὶ τῆς λογοτεχνίας, κλαῖμε τὸν πρύτανιν τῶν Ἡπειρωτικῶν γραμμάτων καὶ ἀδυνατοῦμεν φεῦ! νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὸν κατέβαλεν ὁ ἀδυσώπητος χάρος! Ἄλλα ἡ μνήμη του θὰ εἶναι αἰωνία. Τέτοιες φυσιογνωμίες δὲν σβύνομεν εὐκολα. Ὁ ἀειμνήστος ἐσελάγησεν ὡς λαμπρὸν ἄστρον εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς τε Ἡπείρου καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀκτινοβολία του θὰ παραμείνῃ ζωηρὰ καὶ ἀνέσπερος διὰ μέσον τῶν αἰώνων... Τὸ Ἡπειρωτικὸν Πάνθεον θὰ τὸν κατατάξῃ εἰς τὴν ἐπίξηλον θέσιν πού τοῦ ἀνήκει καὶ ἡ ἰδιαιτέρα του πατρίς θὰ ἀνεγείρῃ τὸν ἀνδριάντα πού τοῦ ἀξίζει καὶ θὰ ἀναλάβῃ νὰ ἐκδώσῃ τὰ ἅπαντά του. Οἱ δὲ καλοὶ φίλοι του, ἐν οἷς συγκαταλέγεται καὶ ὁ ὑποσημειούμενος, θὰ τὸν ἐνθυμοῦνται πάντοτε καὶ θὰ καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ παραδείγματά του. Ἄς ἔχη ἐλαφρὸν τὸ χῶμα τῆς Ἀττικῆς πού τὸν σκεπάζει.

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΟΣ

Ἐν Βενετία τῇ 1 Μαρτίου 1937

Η ΖΩΣΙΜΑΙΑ ΠΑΙΔ. ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Τέλος, στις 30 Ιουνίου, ή Ζ.Π. Ἀκαδημία Ἰωαννίνων, ὀργάνωσε καὶ φέτος μιὰ θαυμάσιον ἀποχαιρετιστήριο γιορτὴ γιὰ τοὺς τελειοφοίτους σπουδαστὲς τῆς τοῦ ἔτους τούτου, στὴν ὁποία παρευρέθησαν ὄλες οἱ ἀρχές καὶ ἀπευθύνθηκαν ἐμπνευσμέ.οι παρακινετικοὶ λόγοι πρὸς τοὺς νέους Δασκάλους. Ἡ γιορτὴ ἔγινε στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Ζ.Π.Α.

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ :

Ἀγλαδέας, Ἀγίου Νικολάου, Δερβιζιάων, Ζυραβίνης, Γεωργάνων καὶ Ἄνω καὶ Κάτω Λίπας, (Β' Ἐκπ. Περιφερείας Ἰωαννίνων)

Στις 30 Ἰουνίου, ἡ παραπάνω ὁμάδα τῶν Δημ. Σχολείων, ὀργάνωσε μιὰ πρωτότυπη καὶ ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα ἔκθεση «Μαθητικῶν Ἔργων. Ἔργων χωρικῆς Οἰκοτεχνίας καὶ Γεωργοκτηνοτροφικῶν προϊόντων», πού ἔγινε στὸ χωριὸ Ἀγλαδέα. Ἡ ἔκθεση τούτη, πού τόσο ἀνταποκρίνεται στὶς ἀπαιτήσεις τῶν ἡμερῶν μας, ὑπῆρξε ἀπ' τὶς ἐπιτυχέστερες δραστηριότητες τῶν Δασκάλων τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Μάλιστα ἐὰν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψη, πῶς στὸ Νομὸ Ἰωαννίνων ὑπάρχει τὸ Πρόγραμμα Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως, ἡ ἔμπνευση τῆς ἐκθέσεως τούτης εὐρίσκειται καὶ μέσα στὰ πλαίσια τοῦ γενικωτέρου προγράμματος γιὰ τὴν παραγωγικὴ ἀνάπτυξη, πράγμα πού ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκτιμηθεῖ ἰδιαίτερα ἡ συνεισφορὰ τῆς παιδείας στὸν ζωτικὸν αὐτὸν τομέα. Εἶναι κάτι πού οἱ ἀρμόδιοι θὰ πρέπει νὰ τὸ ξεχωρίσουν, γιὰ νὰ βοηθήσουν τὴν ἐκπαίδευση, ὥστε νὰ μὴν ἀφήνεται μονάχα εἰς βάρος τῶν ἐκπαιδευτικῶν.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ

Δημ. Στ. Σαλαμάγκα : «Καθὼς χάραξε ἡ Λευτεριά» (Ἱστοριογραφικὰ 1866—1914) σχ. 8ον, σελ. 214, Ἰωάννινα, 1963.

Ἀντιγόνης Γαλανάκη—Βουρλέκη. «Περίπατοι Μικρῆς διαδρομῆς» (διηγήματα) σχ. 8ον, σελ. 110, Ἀθήνα, 1963.

Λ. Πεταλά—Πατρινοῦ : Ἀγωγὴ τῶν Παιδιοῦ (προσχολικὴ ἡλικία), σχ. 8ον, σελ. 116, Ἀθήναι, 1963.

Ἰφιγένειας Διδασκάλου : «Ἀπλὸς κόσμος» (διηγήματα), σχ. 8ον, σελ. 88, Θεσσαλονίκη, 1963.

Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος : «Ὁ Ἰπὸ τῆς Ἰωάννης Γαβριήλ Ἐυναρδός», σχ. 8ον, σελ. 78, Ἀθήναι, 1963.

Γεωργίου Κ. Κωνσταντακοπούλου : «Ἡ Στασιμότης τῆς Ἑλληνικῆς ὑπαίθρου καὶ τὸ πρόβλημα Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος (Κοινωνικο—οικονομικὴ ἀνάλυσις), σχ.

8ον, σελ. 200, Ἀθήναι 1961.

Πέτρου Σ. Σπανδωνίδη : «Ἡ κριτικὴ σκέψη στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα», σχ. 8ον, σελ. 64, Θεσσαλονίκη, 1963.

St. Papadopoulos : «Ecoles et Associations Cregues dans la Macédoine Nord durant le Dernier Siècle de La Domination Turgoue», σχ. 8ον, σελ. 50, Θεσσαλονίκη 1962.

Υπουργείου Προεδρείας Κυβερνήσεως (Γεν. Δ)σις Τύπου : «Δελτίον Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας» (τόμος Β—Τεῦχος 6ον), σχ. 8ον σελ. 186, Ἀθήναι, 1962.

Δημήτρη Γιάκου : «Ἀσκήσεις λόγου (Μελετήματα: Ὁ ἑορταστικὸς Παπαδιαμάντης—Δημ. Χατζόπουλος—Σπύρος Μελάς—Κύπρος Χρυσάνθης—Μελῆς Νικολαΐδης—Αἰμίλιος Χουρμούζιος», σχ. 8ον Μεγ. Ἐκδοσις: «Λυρικὴ Κύπρος» Λευκωσία), 1962.

Κων. Ε. Σολδάτου : «Μνήμη Νικολάου Α. Λευθεριώτη (1889—1962), σχ. 8ον, σελ. 24, Ἀθήνα 1963.

Γεωργίου Θ. Ζώρα : «Ciro Giannelli (Νεκρολογία). Ἀθήναι 1960.

Γεωργίου Θ. Ζώρα : «Ἀνδρέας Καρκαβίτσας (ἐπὶ τῇ συμπληρῶσει ἑσσαρακονταετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου) Ἀθήναι 1962.

Δημήτρη Γιάκου : «Ὁ Κονδυλάκης καὶ τὰ Νεοελληνικά Γράμματα» Ἀθήνα, 1963.

Κων. Ἀθ. Διαμάντη : «Οἱ Κοσσυβάκηδες καὶ ἡ πατριωτικὴ δράσις αὐτῶν εἰς τὴν περιοχὴν Ραδοβυζίων κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας», σχ. 8ον μεγ., σελ. 44, Ἰωάννινα, 1962—1963.

ΠΟΙΗΣΗ

Νίκου Σπάνια : «Ποιήματα τῆς τρίτης λεωφόρου», σχ. 12ον, σελ. 41, 1963.

Σαράντου Παυλέα : «Ἐλξη καὶ δίχτυ», σχ. 8ον μεγ. σελ. 96, Θεσσαλονίκη, 1963.

Κώστα Μόντη : «Ποίηση», σχ. 8ον μεγ. σελ. 130, Λευκωσία, 1962.

Γ. Σ. Πατριαρχέα : «Ἐναρμόνιον—Προκείμενα», σχ. 8ον μεγ. Ἀθήναι, 1963.

Ἀνθούλας Α. Ζόλδερ : «Ἀφροδρόσα», σχ. 8ον, σελ. 64, Ἀγρίνιον, 1963.

Νανᾶς Π. Κοντοῦ : «Χρυσὰ βέλη», σχ. 8ον, μεμ., σελ. 80, Θεσσαλονίκη, 1962.

Τάσου Κόρφη : «Ἡμερολόγιο», σχ. 8ον, σελ. 48, Ἀθήνα, 1963.

Γιώργου Παπιστάμου : «Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀσώτου», σχ. 8ον, σελ. 46, Χαλκίδα, 1963.

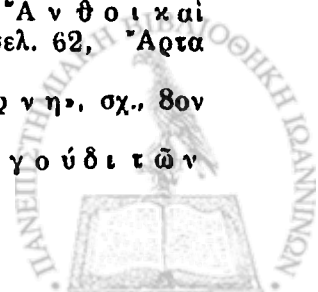
Νίκου Ἀλέξη—Ἀσιάνογλου : «Ποιήματα γιὰ ἓνα καλοκαίρι», σχ. 8ον, σελ. 28, Θεσσαλονίκη, 1963.

Φώτη Ἐθαγγελάτου : «Ἔργα τε», σχ. 8ον μεγ., σελ. 40, Ἀθήνα, 1963.

Νίκου Χρ. Καραβασίλη : «Ἄνθοι καὶ Χίμαιρες», σχ. 8ον μεγ., σελ. 62, Ἄρτα 1963.

Στέργιου Σκιαδά : «Σμύρνη», σχ. 8ον σελ. 48, Ἀθήνα, 1962.

Γιάννη Λεύκη : «Τὸ τραγοῦδι τῶν

Ξυπνημένων ανθρώπων», σχ. 8ον
μεγ., σελ. 76, Λεμεσός Κύπρου 1963.

Δ. Δ. Σταθοπούλου: «Επινίκια»,
σχ. 8ον, σελ. 32, 'Αθήνα. 1962.

Λουκά Κούσουλα: «Σχηματοποίηση»,
σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, 'Αθήνα, 1962.

Γιάννη Χρ. Μπαρμπαγιάννη. «Γαλά-

ξιοι όριζόντες», σχ. 8ον, σελ. 48, 'Αθή-
ναι 1963.

ΘΕΑΤΡΟ

Δ. Βακάλη: «Λάμπρος Τζαβέλας»
(έμμετρον πατριωτικόν δράμα), σχ. 8ον,
σελ. 94, 'Αθήναι, 1963.

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ Κ. ΚΑΤΣΑΡΗΣ ΠΛ. ΚΑΡΥΤΩΝ 3 ΤΗΛ. 22.767 & 92.642

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

ΕΟΡΤΑΙ ΔΩΔΩΝΗΣ

(ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΗΠΕΙΡΟΥ)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΥΟ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

(ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΘΝ. ΘΕΑΤΡΟΥ)

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΚΑΙ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1963

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ :

- 10 Αύγουστου Σάββατον : Εϋριπίδου »ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ»
11 Αύγουστου Κυριακή : Εϋριπίδου »ΕΚΑΒΗ»

"Ωρα έναρξεως παραστάσεων 19.30"

Τιμαί εισιτηρίων 60 — 40 — 20 — 10

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΔΩΔΩΝΗΣ

ὕψωνουν καὶ προβάλλουν τὸ ἠθικὸν καὶ ἀ-
κτινοβόλον ἀνάστημά των, εἰς τὸ Πανελλήνιον.
Σὰν ἐπίτευγμα καὶ περιεχόμενον,
ἀποτελοῦν,
Ραψωδίαν τοῦ Ἡπειρωτισμοῦ.

ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ,

Ὁ συναγεμὸς καὶ πάλιν ἄς εἶναι καθολικός.

Η 28^Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 1-22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1963

ΑΝΑΓΓΕΛΛΕΤΑΙ ΠΟΛΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
ΚΑΙ ΜΕ ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΔΕΚΑ ΟΚΤΩ ΚΡΑΤΩΝ

Σε 5 περίπτερα τών 3 έως 7.000 τ.μ.
σε άλλα 70 τών 100 έως 2.500 τ.μ.
και σε 25.000 τ.μ. υπαίθριων χώρων
συμμετέχουν 2.000 επιχειρήσεις ελληνικές
και ξένες από 32 άλλες χώρες.

Στην Έκθεση, θα έλθετε σε έπαφή με τούς παραγωγούς, θα ιδήτε
τά είδη τους και θα διαπραγματευθήτε για ό,τι ενδιαφέρει το έμ-
πόριό σας, τη δουλειά σας, την τέχνη σας. Λειτουργεί ΚΕΝΤΡΟ
ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ - ΥΠΟΔΟΧΗΣ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ πού είναι στη
διάθεσή σας.

ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ

